

821
Rok VI.

40
1913.

SPRAWOZDANIE ROCZNE

ze stanu i działalności

Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

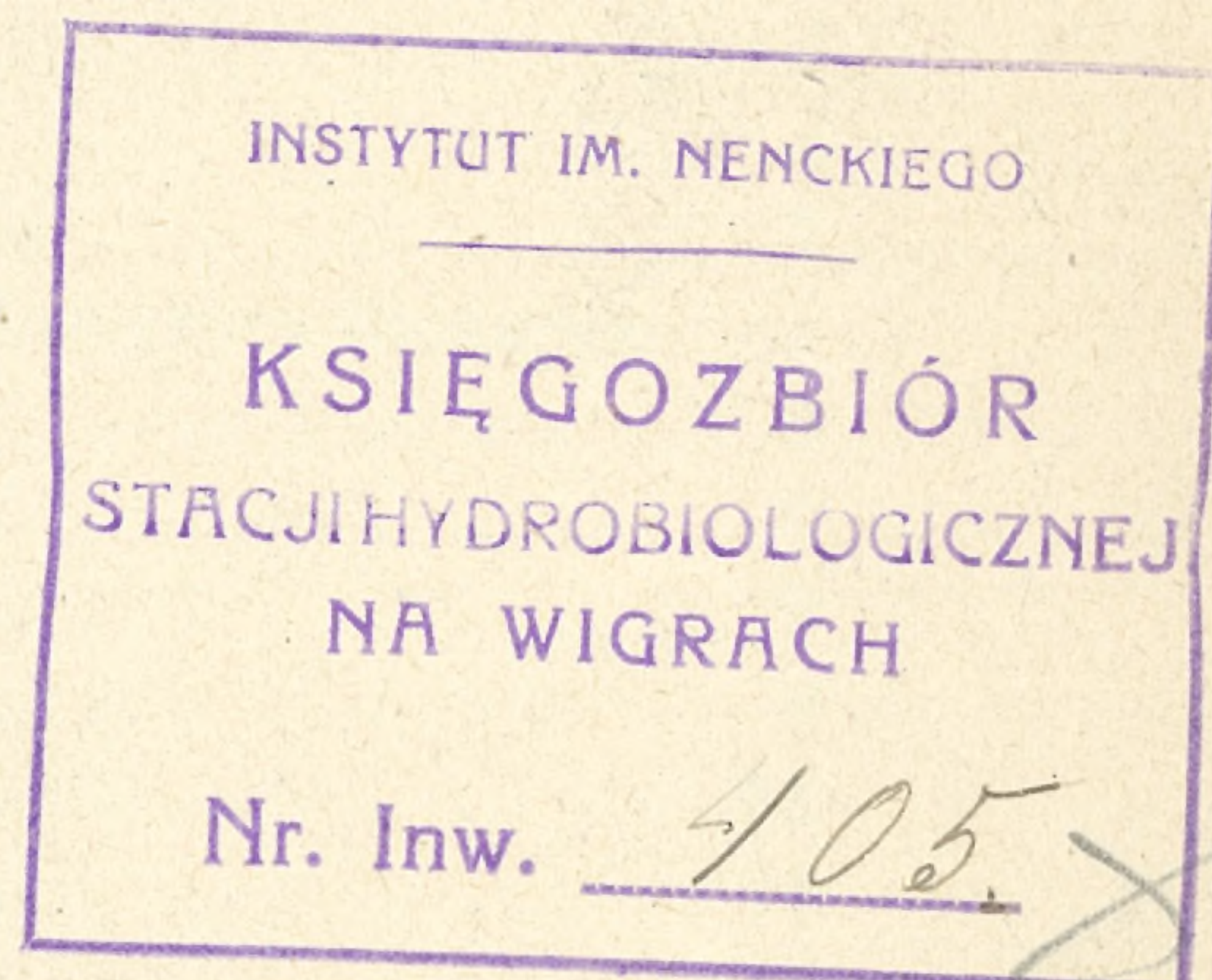
za okres czasu

od dnia 1 lipca 1912 r. do dnia 31 grudnia 1913 r.,
przedstawione przez Sekretarza gen. Towarzystwa,

na

Zebraniu Ogólnem

dnia 29 marca r. 1914.

WARSZAWA.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO.

Skład główny

w księgarni E. WENDE i S-ka (T. Hiż i A. Turkuł).

—
1914.

Druk Rubieszewskiego i Wrotnowskiego w Warszawie.

P.1574

SPIS RZECZY.

	<i>Str.</i>
I. Skład Towarzystwa	1
A. Urzędnicy T-wa	1
1. Zarząd	1
2. Prezydya Wydziałów	2
3. Prezydya Komisji stałych.	3
4. Komisya rewizyjna	4
B. Członkowie T-wa	4
1. Honorowi	4
2. Rzeczywiści	4
3. Członkowie Komisji przy Wydziałach	7
C. Rada Pracowni Naukowych T. N. W. i Instytutu Biologicz- nego im. Marcelego Nenckiego	8
D. Pracownia Geograficzno-historyczna	9
E. Gabinet nauk historycznych	9
F. Pracownie naukowe przyrodnicze.	9
G. Obserwatorium im. Jędrzejewicza	11
H. Biblioteka	11
I. Biuro T-wa	11
K. Sprzedaż wydawnictw	12
II. Sprawozdanie z czynności naukowych T-wa	13
A. Działalność Wydziałów	13
B. Działalność Komisji stałych	20
1. Komisya językowa	20
2. „ do badań nad historią literatury	20
3. „ historyczna.	21
4. „ do badań astronomicznych, geofizycznych i me- teorologicznych	22
C. Działalność pracowni naukowych	23

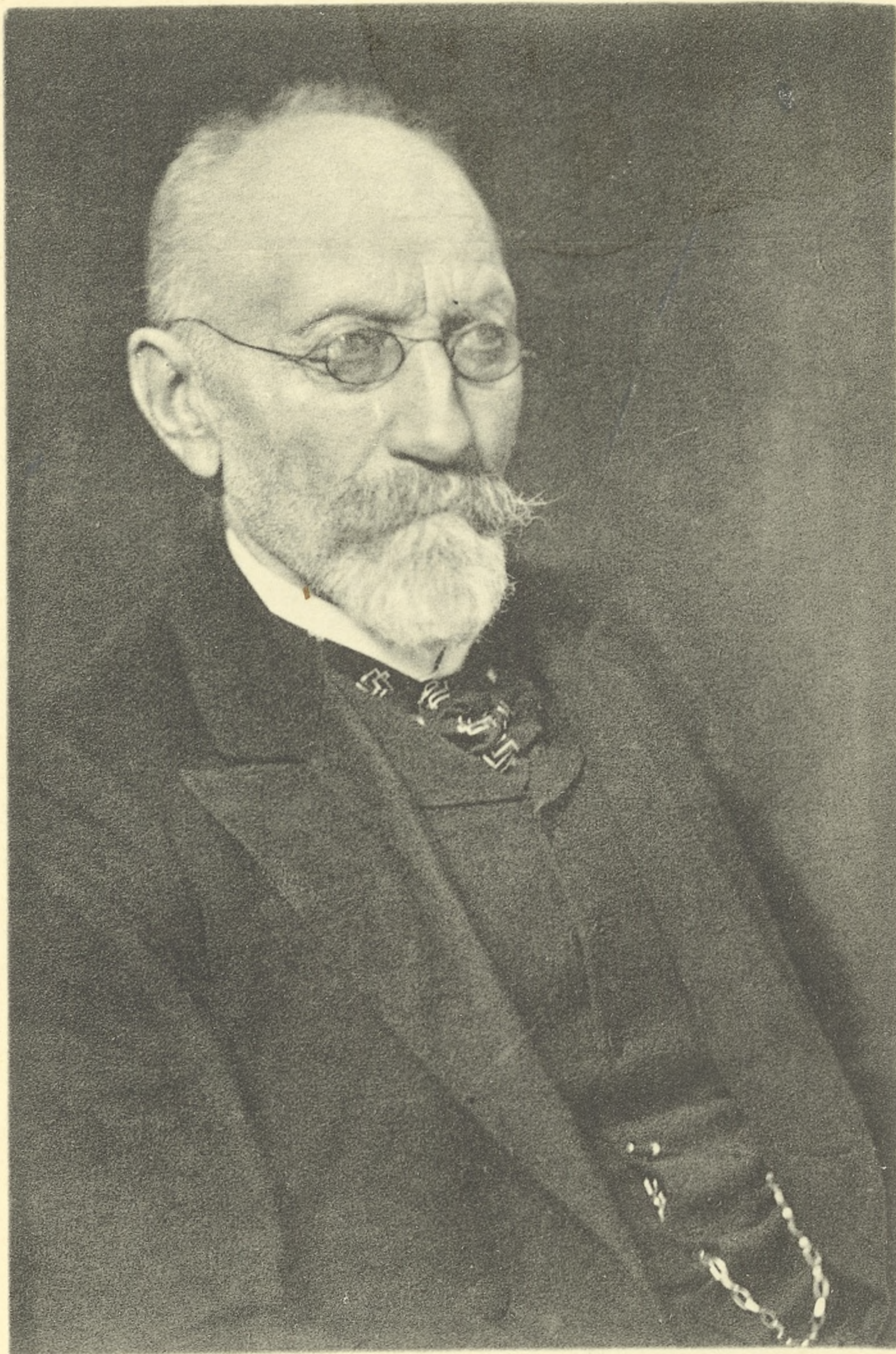

	<i>Str.</i>
1. Pracownia historyczno-geograficzna	23
2. Gabinet nauk historycznych	24
3. Pracownia antropologiczna.	25
4. „ gleboznawcza i Biuro Atlasu Gleboznawczego	32
5. „ fizyologiczna	35
6. „ medycyny doświadczalnej. Oddział chirurgiczny	36
7. Pracownia neuro-biologiczna	36
8. „ serologiczna	39
9. „ meteorologiczna.	41
10. „ mineralogiczna	43
11. „ radyologiczna , ...	45
12. „ zoologiczna	46
III. Sprawozdanie z czynności administracyjnych T-wa	51
IV. Ofiary na rzecz T-wa	83
V. Stosunki zewnętrzne.	90
VI. Wydawnictwa T-wa	104
VII. Biblioteka	108
VIII. Sprawozdanie kasowe	111
IX. Posiedzenie publiczne 25 listopada 1913 r.	129
1. Zagajenie Protpektora T. N. W. Józefa hr. Potockiego	129
2. Sprawozdanie Sekretarza generalnego Franciszka Pułaskiego z działalności T. N. W. za rok 1912/13	131
3. Odczyt p. Maryi Skłodowskiej-Curie: „O radioaktywności i ciałach radioaktywnych“	153

Aleksander Jabłonowski

Ś. p. Aleksander Jabłonowski.

S. p. Aleksander Jabłonowski wypełniał przez lat kilkadziesiąt stylem swoistym karty naszego dziejopisarstwa, a odrębna jego postać, utrzymana z czystością przedziwną we własnym, a właściwym sobie charakterze, widnieje niby posąg spiżowy, w szeregu naszych najzasłużeńszych mężów nauki.

Ten styl i ta zasługa płyną z dwu źródeł, które się w jednym zlały strumieniu. Pierwszym z nich to okoliczność, że ś. p. Aleksander Jabłonowski wytworzył sobie u progów swej działalności, t. j. w czasach niepodzielnego prawie u nas panowania spekulacji historycznej, swój własny, pełen głębokiej świadomości i ustalonego kierunku, program pracy dziejopisarskiej u podstaw; drugim zaś — wzgląd, że programowi temu pozostał wierny przez całe życie.

To też na charakterystykę zmarłego uczonego, jako historyka, składają się przede wszystkim trzy właściwości, cechujące jego długoletnią, a pełną zasług pracę naukową. Po pierwsze — dążenie stałe do precyzji faktycznej i metodycznej w odtwarzaniu obrazów dziejowych bytu wewnętrznego społeczeństw, na podstawie zasadniczej źródeł bezpośrednich, których sam tyle z pyłu archiwalnego wydobył i drukiem ogłosił. Powtóre — idąca z tą dążnością w parze dokładna autopsja życia i stanu dzisiejszego tych środowisk, których przeszłością się zajmował. Nakoniec — wierność raz obranym tematom analogicznym: specjalizacya chronologiczna i geograficzna w zakresie — wyłącznie niemal — dziejów ziem ruskich Rzeczypospolitej na przełomie XVI i XVII stulecia.

*

*

*

Urodzony dnia 19-go kwietnia 1829 roku we wsi. Gozlinie, w dawnej ziemi czerskiej, z ojca Piotra, syna Jana, pochodzącego z linii podlaskiej Jabłonowskich, herbu Prus, i matki, Maryi z Junoszków-Piotrowskich, kształcił się ś. p. Aleksander w szkole powiatowej w Drohiczynie, oraz w gimnazyum w Białymstoku, poczem wstąpił w roku 1847 na wydział filologiczno-historyczny uniwersytetu kijowskiego. Poświęcając się tam przeważnie studjom nad slawistyką, zdobywał jednocześnie znajomość języka i dziejów Rusi. Z bliższego zetknięcia się z gronem kolegów, serbów i bułgarów, wyłoniła się wśród tych studyów w umyśle młodego badacza zasada, cechującej go później idej wyjaśniania zjawisk badanych na możliwie najszerszej podstawie porównawczej, plemiennej i kulturalnej. Rozszerzając w umyśle swoim tę podstawę, zrozumiał ś. p. Aleksander Jabłonowski, że niewolno mu ograniczać zbyt wczesnie widnokręgów swoich do zakresu badań jednoplemiennych, przed zapoznaniem się, w miarę możliwości, z warunkami dziejowemi rozwoju ogólnego, czyli—przed nabyciem podstaw rozleglejszych wykształcenia historycznego. Wzgląd ten skłonił go po dwu latach do opuszczenia Kijowa i do wstąpienia w roku 1849 na uniwersytet w Dorpacie, gdzie całe trzy lata następne poświęcił studjom nad historią powszechną, oraz nad filologią i lingwistyką klasyczną i germańską.

Owe przygotowawcze studia akademickie, ukończone w r. 1852, utrwaliły w umyśle ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego pierwotne dążenie kijowskie, użyczając mu nadto ram zasadniczych programu naukowego. W myśl tego programu, nakazującego nie tylko badania książkowe, ale i żywe poznanie stosunków społecznych, obyczajowych i językowych świata słowiańskiego, wyruszył młody adept nauki w objazd ziem właściwych, zaczynając od Ukrainy. W latach 1853 do 1858 przebywał z kolei w Kijowszczyźnie i Braclawszczyźnie, lub w Kijowie samym, gdzie obok żywych studyów etnograficznych, oraz bibliotecznych nad dziejami wewnętrznymi Rzeczypospolitej, oddawał się zawodowi pedagogicznemu. W okresie tym powstały pierwsze jego prace „O prowincjonalizmach (etnograficzno-historycznych) w dawnej Polsce“ oraz „Rodzina w Polsce, jej rozwój historyczny“.

Tymczasem widoki naukowe skłoniły ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego do bardziej specjalnego przygotowania się w kierunku właściwym. W r. 1859 wyruszył przez Poznań do Ber-

lina, gdzie wznowił studia nad historią powszechną, oddając się jednocześnie badaniu dziejów bizantyńskich w poczuciu ich wpływu na Słowiańszczyznę zamierzłą. Owocem tych studyów, przeniesionych wkrótce z Berlina do British Museum w Londynie, były, zamieszczone w paryskim „Przeglądzie rzeczy polskich“, uwagi krytyczne zmarłego nad słynnym poglądem etnograficzno-historycznym, z jakim wystąpił naówczas Duchński.

Z Londynu wyruszył ś. p. Jabłonowski do Brukseli, gdzie wszedł w stosunki bliższe z Lelewelem, a wreszcie do Paryża, gdzie pod koniec 1859 roku zapisał się do Sorbony. Rok 1860 zwrócił go jednak ku zawieszonym chwilowo studjom specjalnym nad Słowiańszczyznę, prowadząc go najpierw do Pragi, potem do Wiednia — w tamtejsze koła sławistów i na wykłady Miklosicha, a wreszcie — do Zagrzebia i Djakowaru, w celu poznania tam głośniejszej już działalności Strossmayera. Podróżując dalej, zwiedził młody uczonej Włochy, Grecyę i Turcyę, wkraczając w sierpniu t. r., w drodze powrotnej, we wschodnio-południowe ziemie słowiańskie, którym poświęcił szczególną uwagę, odbywając dalekie wędrówki piesze. Dwa razy przebił się przez Bałkany, zatrzymując się dłużej w Filipolu. Dotarwszy zaś do Białogrodu, przedsięwziął studia nad bohaterską („junacką“) poezją serbską i, przekonawszy się o jej wadze naukowej, a z niej o głębokości wpływów wschodnich na rozwój dziejowy obyczajowości, oraz języków i narzeczy południowo-słowiańskich, powziął zamiar wyświeślenia tych związków i wpływów, przyczem narzuciła mu się z konieczności myśl poznania właściwego bieguna cywilizacyjnego, t. j. samego Wschodu, którego oddziaływanie wiekowe promieniowało tak trwale poprzez zabytki dziejowe ziem i ludów słowiańskich.

Wkrótce po powrocie do Warszawy wyruszył ś. p. Aleksander Jabłonowski znowu na Ukrainę, gdzie w latach 1861 — 1867, poświęcając się przeważnie pracy nauczycielskiej, przebywał z kolei w Kijowie, na Pobereżu braclawskim, w Kamieńcu Podolskim i w Odesie, gdzie prowadził w dalszym ciągu studia nad „Rodziną w Polsce“ i nad „Kolejami dziejowego zrzeszenia się słowian“. Rozdział początkowy tej pracy ukazał się dopiero w r. 1877 w „Kwartalniku Kłosów“.

W roku 1867 ś. p. Aleksander Jabłonowski zmuszony był zamieszkać w Kiereńsku gub. penzeńskiej, w ziemi Mordwy. Korzystając z pobytu tam, podjął badania nad stosunkami tej zie-

mi. Kiedy jednak w r. 1868 pozwolono mu powrócić do kraju, skierował swe kroki ku Warszawie, w której zamieszkał już na stałe. Odżyła w nim wtedy myśl dawna powrotu do studyów nad Słowiańszczyzną, a przedtem—poznania Wschodu. Jakoż na początku roku 1870 opuścił Warszawę, udając się do Raguzy i Smyrny, skąd, opłynąwszy wybrzeża anatolijskie, dotarł do Tarsu (św. Pawła) i Adany, do Syrii i Kurdystansu. Zwiedziwszy ruiny Niniwy, wyruszył po Tygrze do Bagdadu i zwalisk Babilonu (Hylleh), do szyckiego Kerbelah, do starożytnej Palmyry, Damaszku i Libanu. Z kolei zwiedził Bejrut, Jaffę i Jerozolimę, zwracając się w końcu przez Port-Said do Egiptu, a stamtąd przez Trypolis ku Anatolii i Angorze. Późną jesienią stanął w Konstantynopolu, skąd na schyłku 1870 r. powrócił do Warszawy.

Dalekie te podróże i cały wogóle przebieg przygotowywania się ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego, wśród niekorzystnych dla pracy naukowej warunków krajowych i osobistych, opóźniły wprawdzie owoce tej pracy, ale, dozwoiliwszy im dojrzeć, zapewniły im odrazu miejsce poczesne w naszej literaturze historycznej. Nadto, ze względu na swą treść, charakter i kierunek, stały się one pierwszym poważniejszym, a rzetelnie oryginalnym posterunkiem wytrawnych na swój czas badań polskich nad stanem i wewnętrznym rozwojem dziejowym wschodnich połaci Rzeczypospolitej.

W tem leży właśnie zasługa główna i zasadnicza ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego, który podjąwszy — sam jeden — o własnych siłach samodzielnie i samorzutnie zamiar wypełniania luk najdotkliwszych w naszym dziejopisarstwie, usiłował nadto stale i niezmiernie dostrajać przeprowadzenie tego zamiaru do tonu wzmagających się nieustannie wymagań nauki.

Osiadłszy w Warszawie, rozpoczął pisarską działalność swoją od współpracownictwa w kilku pismach miejscowych — w „Bluszczu“, „Tygodniku Ilustrowanym“, „Gazecie Polskiej“, a wreszcie w „Ateneum“, posiłkując się na razie przeważnie materiałem notatkowym z dalekich swych podróży. Wtedy również postawił hipotezę w kwestyi charakteru etnicznego żydów europejskich, uznając ich, wbrew opinii ogólnej, nie za potomków prostych Ben-Izraela, lecz za rasę, powstałą ze skrzyżowania się rodów fenickich z izraelskimi.

Lata 1870—1875 zeszły przeważnie jeszcze ś. p. Aleksandrowi Jabłonowskiemu na opisach i studyach z podróży, dru-

kowanych w pismach warszawskich a odświeżonych wśród kilku ponownych wycieczek do ziem południowo-słowiańskich.

Już jednak w r. 1875 podjął ś. p. Jabłonowski pospołu z prof. Adolfem Pawińskim, myśl śmiałą, a w warunkach warszawskich iście „historyczną” — prowadzenia w nieskończoność wydawnictwa opracowywanych archiwaliów p. t. „Źródła Dziejowych”. Najistotniejsze zasługi ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego zawrzeć się miały właśnie na kartach tego bogatego, niemal wyjątkowego wydawnictwa, które przekroczyło już 20 tomów, pomnażających się z każdym rokiem, pomimo przedwczesnego zgonu Pawińskiego (1896), dzięki niezmqordowanej pracy ś. p. Jabłonowskiego i temu poparciu finansowemu, jakie sam nie tylko, dla „Źródła”, lecz i dla t. zw. „Tek Pawińskiego” wyrobił, organizując zarazem ich wydawnictwo po śmierci towarzysza pracy.

Czem były i czem są te „Źródła”, stanowiące w zakresie nowożytnej historyi Polski *pendant* do cennych wydawnictw krakowskich z doby średniowiecznej, oraz jakie miejsce wśród zasług naukowych Warszawy wyznaczy im przyszłość — odpowie kiedyś na te pytania historia terażniejszości naszej. My, nie wdając się w ocenę rozpraw, ani poszczególnych materyałów, zawartych w dwudziestu paru tomach tej publikacyi, możemy wyrazić się o jej zasadzie ogólnie tylko z podziwem. Celem jej była ochrona i uprzyśtępnianie dla nauki najpoważniejszych materyałów historycznych naszych; zakresem — olbrzymi całokształt właściwego bytu dziejowego w najistotniejszych jego przejawach; środkiem — praca i zabiegi dwóch jednostek.

Nie ustając w podrózach naukowych, ani w ciągłym gromadzeniu materyałów, zamieścił ś. p. Aleksander Jabłonowski w „Źródłach dziejowych” liczne prace i publikacye, jak „Krysztof Grzymułtowski, wojewoda poznański” (tom I), „Starostwa ukraińskie w pierwszej połowie XVII wieku” (tom V), „Ziemia Wołyńska w połowie XVI wieku” (tom VI), „Sprawy Wołoskie za Jagiellonów” (tom X), „Wołyń i Podole” (tom XIX), „Ukraina” (tomy: XX, XXI i XXII), „Ruś Czerwona” (tom XVIII), „Podlasie” (tom XVII) i t. d.

„Ateneum”, którego Jabłonowski był współzałożycielem i jednym z naczynniejszych współpracowników w pierwszych latach istnienia pisma, zamieściło wiele prac jego pióra, jak: „Możne

**

panie polskie pierwszej połowy XVII w.", „Wschód muzułmański“, „Kresy ukraińskie“, „Wspomnienia i zarysy Albanii“, „Polska i polacy w poezji ludowej słowian zadunajskich“, „Podole u schyłku wieku XV“, „Ludność rolnicza ziem ukraińskich do wybuchu wojen kozackich“ i t. d. W „Bluszczu“ zamieścił Jabłonowski następujące prace ważniejsze: „Postęp obecny w stosunkach kobiety na muzułmańskim Wschodzie“, „Hercegowina. Kraj i lud“; w „Echu“ w r. 1878 ciekawe studium p. t. „Sękowski w korespondencji z Lelewelem“, poprzedzone charakterystyką i biografią Sękowskiego; w „Gazecie Polskiej: „Mazury pruskie. Lud i kraj“, „Ruch w krainie słowieńskiej“, „Belgrad“, „Bułgarowie — charakterystyczne cechy ich narodowego odrodzenia“, „Babyzm — społeczno-religijny ruch w Persyi“, „Ruch umysłowy wśród południowych słowian“; w „Kłosach“: „Wuk Wrcewicz — pisarz serbski“ i t. d. „Kwartalnik Historyczny“ lwowski zamieścił rozprawy Jabłonowskiego p. t. „Kolonizacja Ukrainy za ostatnich Jagiellonów“, „Etniczna postać Ukrainy w epoce zjednoczenia jej z Koroną“, „Udział profesora Pawińskiego w wydawnictwie p. t. „Źródła Dziejowe“, oraz „W sprawie średniowiecznej heraldyki litewsko-ruskiej“. Ostatnią tę pracę wywołały dzieła Fr. Piekosińskiego; należy ona przeto do cyklu pism polemicznych Piekosińskiego, Smolki, Bobrzyńskiego i innych, w sprawie najbardziej grzązkich i niepewnych, a jednak najpoważniejszych postulatów dziejopisarskich naszych z zakresu Wieków Średnich. „Słownik geograficzny“ zawdzięcza ś. p. Jabłonowskiemu artykuły: „Ukraina“, „Wołoszczyzna“, „Wołyń“, „Zadnieprze“ i „Zaporoże“; „Wielka Encyklopedia powszechna ilustrowana“ kilka cennych artykułów, jak: „Aleksander I, wojewoda wołoski“, „Bab i Babyci“ i t. d. Nadto zasiliał ś. p. Aleksander Jabłonowski pracami swemi „Wisłę“, „Wędrowca“, „Tygodnik Ilustrowany“, lwowski „Dziennik Literacki“ i t. d. W powstałym w Warszawie w r. 1905 przy jego udziale i niegasnącym poparciu „Przeglądzie Historycznym“ zamieścił ś. p. Al. Jabłowski artykuł „W sprawie atlasu historycznego Rzeczypospolitej“, „Zasiedlenie Ukrainy“ (tom IV), oraz „Zasiedlenie Ukrainy kijowskiej“ (tom IX) i t. d. Podczas drugiego zjazdu historyków polskich we Lwowie w r. 1890, wystąpił zmarły uczony z rozprawą p. t. „Wołoszczyzna, Mołdawja a Multany“, w roku zaś 1900 na trzecim zjeździe historyków polskich w Krakowie, przedstawił olbrzymią pracę swoją, „Atlas ziem ruskich Rzeczypospolitej“, będący wtedy

właśnie w przygotowaniu do druku. Jakoż ukazał on się niebawem (1904) w szacie imponującej z pod tłoczni Instytutu kartograficznego w Wiedniu. Dzieło to oryginalne w pomysle, a niesłychanie pracowite w wykonaniu, oparte na szerokiej podstawie archiwalnej i na długoletniej pracy, jest pierwszym u nas zjawiskiem konkretnym w sferze tych, nieziszczonych po dziś dzień dążeń i usiłowań, jakie się wśród postulatów nauki naszej w kierunku „przyszłych“, a najbardziej pożądanym prac historyczno-geograficzny zaznaczały. Jest to praca w zasadzie żywotna, o charakterze nowym, mogącym stać się pobudką i pierwszym, udoskonalanym w następstwie przykładem dla dalszych prac i wydawnictw w zaniebawanym dotychczas kierunku. A kierunek to ze wszechmiar godny podniety i poparcia. Użyczy bowiem, po przygotowaniu szeregu stopniowo udoskonalanych dzieł analogicznych, podstawy nader szerokiej, a gruntownej do rozszerzenia widnokręgów dziejopisarskich, do pogłębienia studyów nad rozwojem wewnętrznym Polski: politycznym, ekonomicznym, agrarnym i społecznym.

Jednocześnie z przygotowywaniem do druku tej publikacji cennej, ukazało się w wydawnictwie jubileuszowym warszawskim — *Fontes et Commentationes Historiarum scholarum superiorum in Polonia illustrantes* — podjętem na cześć 500-lecia uniwersytetu Jagiellońskiego — najpopularniejsze może dzieło ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego, mianowicie „Akademia kijowsko-mohilańska — zarys historyczny na tle rozwoju ogólnego cywilizacji zachodniej na Rusi“. W dziele tem, wśród narracji historycznej, autor zobrazował, na tle dziejów wyższego szkolnictwa na Ukrainie, wiekowe promieniowanie kultury polskiej na Wschodzie.

W uznaniu rzetelnych zasług naukowych ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego, Cesarskie rosyjskie Towarzystwo geograficzne skierowało do niego w r. 1880 odezwę urzędową z żądaniem wyrzeczenia opinii w sprawie programu badań dla ekspedycji naukowej, wysyłanej do Bułgarii; w roku 1892 powołało go na członka rzeczywistego „Towarzystwo historyczne latopisca Nestora w Kijowie“ a we dwa lata później, w r. 1894, Akademia Umiejętności w Krakowie mianowała go swoim członkiem-korespondentem, wyróżniając go potem nagrodą naukową. Zjazd historyczny krakowski z r. 1900 powołał ś. p. Jabłonowskiego na prezesa honorowego swej sekcji drugiej; wreszcie w roku 1902 został on członkiem czynnym Akademii. W r. 1907, świeżo wtedy zawią-

zane „Towarzystwo miłośników historyi w Warszawie“ powołało ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego na swego prezesa; wkrótce zaś potem, w tymże roku, został on pierwszym prezesem „Towarzystwa Naukowego Warszawskiego“, któremu na najwyższym tem stanowisku, służył do zgonu.

W roku 1908, dnia 12 maja, odbył się w Warszawie uroczysty obchód jubileuszowy pięćdziesięciolecia pracy naukowej ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego, a w cztery lata później, t. j. w roku 1912, uniwersytet lwowski mianował go swym doktorem filozofii *honoris causa*.

Pełen zasług, a pod koniec życia swego syt i wawrzynów, nie ustawał zmarły uczony w mozolnych pracach swoich do ostatniej chwili. Ukończył prawie w całości druk zbiorowego wydawnictwa pomniejszych studyów swoich, które w siedmiu wielkich tomach dorobek ten zawarło. Również poświęcał się codziennie — mimo podeszło wieku swego — w pracowni historyczno-geograficznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego umiłowanym studyom swoim, a w maju 1913 r., czczono w Londynie, na międzynarodowym kongresie historycznym, postać sędziwego męża, który dzielił się tam z cudzoziemskim światem naukowym zasadami własnej metody wydawniczej map historycznych. Ze stolicy Anglii wywiózł ś. p. Aleksander Jabłonowski ostatni swój laur naukowy: Dyplom na członka honorowego królewskiego Towarzystwa historyczno-geograficznego w Londynie.

J. K. Kochanowski.

Sprawozdanie
ze stanu i działalności
Towarzystwa Naukowego Warszawskiego
za okres czasu
od d. 1 lipca 1912 r. do d. 31 grudnia 1913 r.,
przedstawione przez Sekretarza Towarzystwa na
Zebraniu Ogólnem
dnia 29 marca 1914 r.

Dodatek do „Sprawozdań z posiedzeń”.
Rok 6 — 1913.

I.

Skład

TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO
w dniu 31 grudnia 1913 r.

Protector:

Józef Hrabia POTOCKI (25. XI. 11¹).

A. Urzędnicy Towarzystwa.

1. **Zarząd.**

Prezes:

Teodor Dydyński (16. XI. 13).

Wiceprezes:

Leon Kryński (16. XI. 13).

---

¹) Liczby oznaczają daty wyboru.

Sekretarz:

Franciszek Pułaski (25. XI. 09; 27. XI. 10; 16. XI. 13).

Przewodniczący Wydziału I:

Bronisław Chlebowski (1. IV. 08; 27. XI. 10; 16. XI. 13).

Przewodniczący Wydziału II:

Jan Karol Kochanowski (27. XI. 10; 16. XI. 13).

Przewodniczący Wydziału III:

Jan Lewiński (3. VI. 09; 27. XI. 10; 16. XI. 13).

Członkowie¹⁾:

1. Brudziński Józef (6. I. 12).
2. Gorczyński Władysław (16. XI. 13).
3. Jakowski Maryan (15. XI. 08; 25. XI. 11).
4. Konic Henryk (25. XI. 11; 25. XI. 12).
5. Kucharzewski Feliks (2. II. 08; 25. XI. 09; 25. XI. 12).
skarbnik
6. Tur Jan (15. XI. 08; 25. XI. 10; 16. XI. 13).
redaktor

2. Prezydya Wydziałów.

a) Wydział I-y językoznawstwa i literatury.

Przewodniczący:

Bronisław Chlebowski (1. IV. 08; 27. XI. 10; 16. XI. 13).

Sekretarz:

Manfred Kridl (9. X. 12).

b) Wydział II nauk antropologicznych, społecznych,
historii i filozofii.

Przewodniczący:

Jan Karol Kochanowski (27. XI. 10; 16. XI. 13).

Sekretarz:

Marceli Handelsman (31. I. 13).

---

¹⁾ W myśl § 21 Ust. ustępuje corocznie dwu członków Zarządu 1. I. 1915, pp. Józef Brudziński i Maryan Jakowski, 1. I. 1916 – pp. Henryk Konic i Feliks Kucharzewski, 1. I. 1917 – pp. Władysław Gorczyński i Jan Tur.

c) Wydział III nauk matematycznych i przyrodniczych.

Przewodniczący:

Jan Lewiński (3. VI. 09; 27. XI. 10; 16. XI. 13).

Sekretarz:

Jan Tur (25. XI. 07; 8 XII. 10).

3. Prezydya Komisji stałych przy Wydziałach.

a) Przy Wydziale I-ym:

KOMISYA JEZYKOWA:

Przewodniczący:

Gabryel Korbut.

Sekretarz:

Stanisław Szober.

KOMISYA DO BADAŃ NAD HISTORIAŁ LITERATURY

Przewodniczący:

Bronisław Chlebowski.

Sekretarz:

Manfred Kridl.

b) Przy Wydziale II-im:

KOMISYA HISTORYCZNA:

Przewodniczący:

Jan Karol Kochanowski.

Sekretarz:

Józef Siemieński.

c) Przy Wydziale III-im:

KOMISYA METEOROLOGICZNA, ASTRONOM. i GEOFIZYCZNA:

Przewodniczący:

Samuel Dickstein.

Sekretarz:

Władysław Gorczyński.

4. Komisya Rewizyjna.

Ignacy Baranowski.
Józef Jerzy Boguski.
Karol Dunin.
Karol Lutostański.
Józef Pawiński.

B. Członkowie Towarzystwa.

1. Honorowi.

Baranowski Ignacy	(25. XI. 08).
Potocki Józef	(25. XI. 11).
Skłodowska-Curie Marya	(25. XI. 12).

2. Rzeczywiści.

a) Wydział I-y językoznawstwa i literatury.

Appel Karol	(z) ¹⁾
Benni Tytus	(19. I. 08).
Brückner Aleksander	(6. I. 12).
Chlebowski Bronisław	(z)
Chrzanowski Ignacy	„
Gostomski Walery	(19. I. 08).
Jabłonowski Władysław	(25. XI. 08).
Korbut Gabryel	(z)
Kridl Manfred	(25. XI. 11).
Kryński Adam Antoni	(z)
Ptaszycki Stanisław	(19. I. 08).
Pułaski Franciszek	(25. XI. 08).
Rowiński Michał	(19. I. 08).
Sienkiewicz Henryk	(z)
Słoński Stanisław	(25. XI. 08).
Święcicki Julian Adolf	(19. I. 08).
Szober Stanisław	(25. XI. 08).
Zdziechowski Maryan	(27) XI. 10).

Razem członków Wydziału I-go 18.

---

¹⁾ (z) = członek założyciel.

b) Wydział II-gi nauk antropologicznych, społecznych,
historii i filozofii.

Askenazy Szymon	(25. XI. 11).
Baranowski Ignacy Tadeusz	(25. XI. 09).
Biegański Władysław	(z)
Bieliński Józef	"
Bogusławski Edward	(19. I. 08).
Bouffał Bronisław	(27. XI. 10).
Chodyński ks. Stanisław	(z)
Domaszewski Jan	(16. XI. 13).
Dunin Karol	(z)
Dydyński Teodor	"
Gedroyć Franciszek	(25. XI. 12).
Grabski Władysław	(z)
Handelsman Marcei	(19. I. 08).
Heinrich Władysław	(12. I. 13).
Holewiński Władysław	(z)
Kętrzyński Stanisław	(19. I. 08).
Kochanowski Jan Karol	(z)
Konic Henryk	(19. I. 08).
Konopczyński Władysław	"
Kraushar Aleksander	(z)
Kucharzewski Jan	(25. XI. 11).
Kutrzeba Stanisław	(12. I. 13).
Loth Edward	(26. II. 11).
Lutostański Karol	(19. I. 08).
Majewski Erazm	"
Miklaszewski Walenty	"
Ochimowski Feliks	"
Pułaski Franciszek	(25. XI. 08).
Radziszewski Henryk	"
Rundstein Szymon	(19. I. 08).
Semkowicz Władysław	(16. XI. 13).
Siemieński Józef	(25. V. 11).
Smoleński Władysław	(z)
Smolikowski Seweryn	(2. II. 08).
Stołyhwo Kazimierz	(25. XI. 08).

Suligowski Adolf	(z)
Wachowski Kazimierz	(19. I. 08).
Wierzbowski Teodor	(z)

Razem członków Wydziału II-go 38.

c) Wydział III-ci nauk matematycznych i przyrodniczych.

Banachiewicz Tadeusz	(19. I. 08).
Baranowski Ignacy	(z)
Biernacki Wiktor	„
Boguski Józef Jerzy	„
Brudziński Józef	(12. VI. 10).
Ciechanowski Stanisław	(16. III. 13).
Danielewicz Bolesław	(19. I. 08).
Dickstein Samuel	(z)
Dmochowski Zdzisław	„
Dobrzycki Henryk	(16. III. 13).
Dziedzicki Henryk	(16. XI. 13).
Dzierzgowski Szymon	(6. I. 12).
Dziewulski Władysław	(25. XI. 09).
Eismond Józef	(z)
Ernst Marcin	(25. XI. 09).
Flatau Edward	(19. I. 08).
Goldflam Samuel	„
Gorczyński Władysław	„
Heryng Teodor	„
Hryniewiecki Bolesław	(6. I. 12).
Jakowski Maryan	(19. I. 08).
Janowski Władysław	(z)
Kamocki Walenty	(19. I. 08).
Kosiński Julian	(z)
Kryński Leon	„
Kucharzewski Feliks	„
Landau Anastazy	(12. VI. 10).
Lewiński Jan	(z)
Mayzel Waclaw	(19. I. 08).
Merczyng Henryk	(25. XI. 12).
Merecki Romuald	(19. I. 08).
Miklaszewski Sławomir	„
Natanson Władysław	(6. I. 12).

Nusbaum Henryk	(25. XI. 08).
Nusbaum Józef	(21. IV. 12).
Pawiński Józef	(6. I. 12).
Pruszyński Jan	(19. I. 08).
Przewoski Edward	(z)
Raciborski Maryan	(21. XII. 13).
Reichman Mikołaj	(19. I. 08).
Rothert Władysław	(6. I. 12).
Rzętkowski Kazimierz	(21. XII. 13).
Serkowski Stanisław	(19. I. 08).
Sieberowa Nadzieja	(21. IV. 12).
Siemiradzki Józef	(16. XI. 13).
Sierpiński Wacław	(19. I. 08).
Silberstein Ludwik	„
Skłodowska-Curie Marya	(21. IV. 12).
Sokołowski Alfred	(19. I. 08).
Sosnowski Jan	(z)
Thugutt Stanisław Józef	(19. I. 08).
Tolłoczko Stanisław	(16. XI. 13).
Tur Jan	(z)
Weyberg Zygmunt	„
Wóycicki Zygmunt	(19. I. 08).

Razem członków Wydziału III-go 55.

Ogółem członków rzeczywistych Towarzystwa 111.

W okresie sprawozdawczym zmarli: członek Wydziału I-go Stanisław Krzemiński i członek Wydziału II i Prezes T-wa, Aleksander Jabłonowski.

3. Członkowie Komisji przy Wydziałach.

a) Przy Wydziale I-ym.

KOMISYA JEZYKOWA:

Appel Karol.
Korbut Gabryel.
Słoński Stanisław.
Szober Stanisław.

KOMISYA DO BADAŃ NAD HISTORIA LITERATURY:

Chlebowski Bronisław.
Korbut Gabryel.
Kridl Manfred.
Pułaski Franciszek.

b) Przy Wydziale II-im.

KOMISYA HISTORYCZNA:

Baranowski Ignacy Tadeusz.	Kochanowski Jan.
Bogusławski Edward.	Konic Henryk.
Chrzanowski Ignacy.	Konopczyński Władysław.
Dickstein Samuel.	Kraushar Aleksander.
Handelsman Marcei.	Miklaszewski Walenty.
Holewiński Władysław.	Pułaski Franciszek.
Jabłonowski Władysław.	Smoleński Władysław.
Janowski Władysław.	Wachowski Kazimierz.
Kętrzyński Stanisław.	Wierzbowski Teodor.

c) Przy Wydziale III-im.

KOMISYA STAŁA DO BADAŃ ASTRONOMICZNYCH,
GEOFIZYCZNYCH I METEOROLOGICZNYCH:

Banachiewicz Tadeusz.	Janowski Władysław.
Biernacki Wiktor.	Kucharzewski Feliks.
Boguski Józef Jerzy.	Lewiński Jan.
Danielewicz Bolesław.	Merecki Romuald.
Dickstein Samuel.	Miklaszewski Sławomir.
Gorczyński Władysław.	

C. Rada pracowni naukowych T. N. W.
i Instytutu Biologicznego
imienia Marcelego Nenckiego.

Przewodniczący:

Stanisław Józef Thugutt.

Sekretarz:

Sławomir Miklaszewski.

Członkowie:

1. Brudziński Józef.
2. Flatau Edward.

3. Gorczyński Władysław.
4. Gryglewicz Teofil.
5. Handelsman Marcei.
6. Kochanowski Jan.
7. Kryński Leon.
8. Lewiński Jan.
9. Pułaski Franciszek.
10. Skłodowska-Curie Marya.
11. Sosnowski Jan.
12. Stołyhwo Kazimierz.
13. Tur Jan.

D. Pracownia geograficzno-historyczna

przy Wydziale II-gim.

Kierownik:

(vacat).

E. Gabinet nauk historycznych.

Kierownik:

Handelsman Marcei.

Zast. asystenta:

Rybarski Antoni.

F. Pracownie naukowe przyrodnicze.

1. PRACOWNIA ANTROPOLOGICZNA.

Kierownik:

Stołyhwo Kazimierz.

Asystentki:

Lipcówna Melania.

Tylplówna Regina.

Laborantka:

Stołyhwo Marya.

2. PRACOWNIA FIZYOLOGICZNA.

Kierownik:

Sosnowski Jan.

Asystent:

Białaszewicz Kazimierz.

3. PRACOWNIA GLEBOZNAWCZA (C. T. R.) I BIURO ATLASU
GLEBOZNAWCZEGO (T. N. W.).

Kierownik:

Miklaszewski Sławomir.

Asystent:

Wroński Stefan.

4. PRACOWNIA MEDYCYNY DOŚWIADCZALNEJ.
ODDZIAŁ CHIRURGICZNY.

Kierownik:

Kryński Leon.

5. PRACOWNIA METEOROLOGICZNA.

Kierownik:

Gorczyński Władysław.

6. PRACOWNIA MINERALOGICZNA.

Kierownik:

Thugutt Stanisław Józef.

7. PRACOWNIA NEUROLOGICZNA.

Kierownik:

Flatau Edward.

Asystent:

Simchowicz Teofil.

Laborantka:

Jermułowicz Franciszka.

8. PRACOWNIA RADYOLOGICZNA.

Kierownik:

Skłodowska-Curie Marya.

Asystenci:

Danysz Jan.

Wertenstein Ludwik.

9. PRACOWNIA SEROLOGICZNA.

Zast. kierownika:

Gryglewicz Teofil.

Zast. asystentów:

Owczarewicz Leon.

Porebski Władysław.

Laborantka:

Grabowska Barbara.

10. PRACOWNIA ZOOLOGICZNA.

Kierownik:

Tur Jan.

Asystent:

Błędowski Ryszard.

G. Obserwatorium im. Jędrzejewicza.

(Warszawa, ulica Mokotowska 6)

pod kierownictwem Komisji Stałej do badań astronomicznych,
geofizycznych i meteorologicznych przy Wydziale III. Delegat:
Dickstein Samuel, przewodniczący Komisji. Kustosz: Merecki
Romuald.

H. Biblioteka.

Pod kierownictwem Gabinetu nauk historycznych.

Pracownicy:

1. Handelsmanówna Helena.
2. Łubianka Zofia.
3. Rymkiewicz Waław.

I. Biuro Towarzystwa.

Urzędnik biura:

Grochowski Wincenty.

(1. I. 09).

Buchalter:

Witkowski Władysław.

(1. I. 13).

Woźny:

Jasiński Grzegorz

(1. I. 09).

J. Sprzedaż wydawnictw.

W Warszawie w księgarni E. Wendego,
Krakowskie-Przedmieście 9.

II.

Sprawozdanie z czynności naukowych T-wa.

W ciągu okresu sprawozdawczego, działalność Towarzystwa wyraziła się w następujących zebraniach:

Zebrania Ogólne	10
Posiedzenia Zarządu	32
„ Komisji urządzającej pracownię naukowe	5
„ Rady pracowni naukowych	9
„ Biura administracyi domu	1
„ Wydziału I-go	11
„ „ II-go	12
„ „ III-go.	12
„ Komisji antropologicznej.	1
„ „ językowej	1
„ „ do badań na historią literatury	2
„ „ historycznej	4
„ „ meteor., astronom. i geofizyczn.	5
„ „ rewizyjnej	3

Ogółem więc odbyło się w ciągu okresu sprawozdawczego w T-wie Naukowym posiedzeń 108.

A. Działalność Wydziałów.

1) W Wydziale I-ym na 11 posiedzeniach przedstawiono komunikaty następujące:

1. Appel Karol: O pojęciu wartości w zastosowaniu do zjawisk językowych.
2. Benni Tytus: Klasyfikacja dźwięków języka polskiego (r. VI, z. 2, str. 28).
3. Tenże: General Mroziński jako psychofonetyk (r. VI, z. 9).
4. Tenże: Samogłoski polskie. Analiza i systemat.

5. Chlebowski Bronisław: Stanisław Krzemiński (r. VI, z. 2, str. 21).
6. Tenże: Sielanki Szymonowicza jako wyraz duszy poety (r. VI, z. 3—4, str. 16).
7. Tenże: Unieśmiertelnienie artystyczne polskości w „Panu Tadeuszu“ (r. VI, z. 7, str. 69).
8. Chrzanowski Ignacy: Kult Skargi w Polsce w ciągu trzech wieków (r. V, z. 7, str. 57—61).
9. Kridl Manfred: Z dziejów stosunku Słowackiego do Mickiewicza (r. VI, z. 6, str. 63).
10. Słoński Stanisław: Przyczynki do słownika Psalterza Florjańskiego, (r. VI, z. 1, str. 11).
11. Wóycicki Kazimierz: Wiersz „Barbary Radziwiłłówny“ jako wzór trzynastozgłoskowca pseudoklasycznego.
12. Tenże: Historia literatury i teoria literatury.
13. Zaleski Zygmunt L.: Stosunki Adama Mickiewicza z Edgarem Quinetem według nieznanych świadectw i listów (r. VI, z. 2, str. 23).
14. Zawadzki Stefan: Opismach Łukasza Opalińskiego (r. VI, z. 1, str. 1).

2) W Wydziale II-im na 12 posiedzeniach, przedstawiono komunikaty następujące:

1. Biegański Władysław: Sposobowość logiczna w świetle algebry logiki (r. V, z. 9, str. 67).
2. Tenże: Czwarta postać wnioskowania z analogii (r. VI, z. 2, str. 25).
3. Baranowski Ignacy-Tadeusz: Statut Toruński (r. V, z. 9, str. 65).
4. Tenże: Jus feodi w nowożytnej Polsce.
5. Bieliński Józef: Charakterystyka działalności naukowej Szkoły Głównej Warszawskiej (r. VI, z. 7, str. 77).
6. Heinrich Władysław: Rozwój zagadnień filozoficznych w filozofii greckiej do Platona.
7. Kraushar Aleksander: Elektor brandeburski pierwszym królem pruskim.
8. Loth Jerzy: Mapa i opis rzeki Wanks (Rio Coco) i jej dopływów Bocay i Waspuk (r. VI, z. 3—4, str. 39).
9. Tenże: Notatki etnograficzne o szczepach Misquito i Sumu (r. VI, z. 9).

10. Majewski Erazm: Najstarsza zagroda na palach— z końca neolitu, w plastycznej miniaturowej reprodukcji przed-historycznej (r. VI, z. 1, str. 1).

11. Tenże: Z dziedziny ekonomii społecznej.

12. Metalman J.: Zasada ekonomii myślenia.

13. Siemieński Józef: Porządek i zasady sejmikowania w 2-iej połowie XVI-go wieku (r. V, z. 8, str. 63).

14. Skałkowski A.: Wiadomość o papierach Wielkiej Emigracji w archiwum historycznym francuskiego ministerium wojny (r. VI, z. 3—4, str. 51).

15. Smoleński Władysław: Komisya „boni ordinis“ warszawska (r. VI, z. 8).

16. Trzecińska M.: Objawy pletysmograficzne podczas pracy myślowej.

17. Wachowski Kazimierz: Jomsborg (Normanowie wobec Polski w w. X).

18. Zajac J.: Badania przestrzenności widzianej.

3) W Wydziale III-cim na 12 posiedzeniach przedstawiono komunikaty następujące:

1. Banachiewicz Tadeusz: Równania biegu ciała przyciągającego o masie zmiennej (r. VI, z. 8).

2. Błędowski Ryszard: Przyczynek do sprawy „autonomii“ płatów głowowych u *Bonellia viridis* (r. VI, z. 3—4, str. 258).

3. Błędowski Ryszard i Demel K.: Mięczaki Ojco-wa. Część I-sza. Pulmonata Geophila (r. VI, z. 9).

4. Boguski Józef-Jerzy: Experimentum Crucis (r. VI, z. 2, str. 107).

5. Bornstein Maurycy: Badania doświadczalne i anatomo-patologiczne nad uciskiem rdzenia (r. V, z. 9, str. 678).

6. Chrostowski Tadeusz: Kolekcya ornitologiczna ptaków parańskich (r. V, z. 8, str. 452).

7. Czarnocki J. i Samsonowicz J.: Drobny przyczynek do znajomości syluru gór Kielecko-Sandomierskich (r. VI, z. 6, str. 487).

8. Czartkowski Adam: W sprawie powstawania antocyjanu u trzykrotek o liściach pstrych (*Tradescantia loekensis* Hort. et *Tradescantia Geschkei*), (r. V, z. 7, str. 412).

9. Danyszówna Regina: O rozmieszczeniu geograficznym opadów atmosferycznych w Królestwie Polskiem (r. VI, z. 1, str. 30).

10. Demel Kazimierz: O potworach podwójnych u robaka *Tubifex tubifex* (r. VI, z. 3—4, str. 265).

11. Flatau Edward i Handelsman Józef: O doświadczalnie wywoływanych ropniach rdzenia, neuronofagii leukocytovej i o rozlanem nacieczeniu w ośrodkowym układzie nerwowym (r. VI, z. 1, str. 75).

12. Ciż sami: Badania doświadczalne nad nagminnem zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych (r. VI, z. 8).

13. Goldszlag M.: Pokrewieństwa magmatyczne skał Paragwajskich (r. VI, z. 8).

14. Gorczyński Władysław: W sprawie zmian długoletnich temperatury powietrza w Polsce (r. VI, z. 1, str. 7).

15. Tenże: Notatka historyczna o dostrzeżeniach warszawskich nad temperaturą powietrza (r. VI, z. 2, str. 124).

16. Horwitz L.: Niektóre wyniki zdjęcia geologicznego w Alpach Fryburskich (r. VI, z. 5, str. 388).

17. Jakimowicz Roman: Czaszki i kości długie z kurhanu w Kowarach (r. VI, z. 5, str. 382).

18. Koelichen Jan: *Chromatophoroma medullae spinalis* (r. VI, z. 1, str. 62).

19. Lachs Hilary: Adsorbeyca w obecności dwóch adsorbentów I. (r. VI, z. 7, str. 608).

20. Landau Anastazy i Temkinówna M.: Studya nad zapaleniem nerek. Doniesienie I. (r. VI, z. 8).

21. Lencewicz Stanisław: Przyczynek do wskaźnika szerokościowo-długościowego czaszek z ziem polskich (r. V, z. 9, str. 605).

22. Tenże: Wyniki studyów antropologicznych w pow. Opoczyńskim (r. VI, z. 3—4 str. 248).

23. Tenże: Materiały antropologiczne z Witkowic (pow. Sochaczewskiego) (r. VI, z. 5, str. 368).

24. Lewiński Jan: Utwory jurajskie na zachodnim zboczcu gór Świętokrzyskich (r. V, z. 8, str. 501).

25. Tenże: Utwory lodowcowe w okolicach Ojcowa (r. VI, z. 9).

26. Malinowski Edmund: O podziale jąder w pod-

stawkach i o przechodzeniu chromatyny do zarodników u *Cyathus olla* (Batsch) (r. VI, z. 7, str. 582).

27. Matuszewski Aleksander: Przyczynek do flory roślin skrytokwiatowych lasów Szepietowieckich (r. VI, z. 3—4, str. 311).

28. Mazurkiewicz Stefan: O arytmetyzacji continuów (r. VI, z. 3—4, str. 305).

29. Tenże: O arytmetyzacji continuów. Cz. II (r. VI, z. 9).

30. Merczyng Henryk: Mapa Litwy z r. 1613 ks. Radziwiłła Sierotki, pod względem matematycznym i kartograficznym (r. VI, z. 6, str. 416).

31. Merecki Romuald: Wpływ zmiennej działalności słońca na czynniki meteorologiczne ziemskie (r. V, z. 8, str. 419).

32. Tenże: Wpływ zmiennej działalności słońca na temperaturę powietrza w Polsce (r. VI, z. 7, str. 571).

33. Miklaszewski Sławomir: Gleba pola doświadczalnego w Pódziszkach, w powiecie Wyłkowyskim, gubernii Suwalskiej oraz Czarna ziemia litewska z Szaudyniszek w pow. Wyłkowyskim gub. Suwalskiej (r. V, z. 7, str. 399).

34. Tenże: Gleba pola doświadczalnego w Osiecinach w powiecie Włocławskim gub. Warszawskiej (r. V, z. 7, str. 405).

35. Tenże: Gleby typowe w gub. Kowieńskiej (część II) (r. V, z. 9, str. 705).

36. Tenże: Bielice nadrzeczne (lössy rzekome) w powiecie Nowogródzkim gub. Mińskiej (r. V, z. 9, str. 732).

37. Tenże: Gleby w powiecie Zamojskim w gubernii Lubelskiej (r. VI, z. 1, str. 93).

38. Tenże: Gleba stacyi doświadczalnej ogrodniczej w Morach pod Warszawą (r. VI, z. 2, str. 219).

39. Tenże: Materiały do znajomości gleb Stacyi i Pól doświadczalnych w Królestwie Polskiem (r. VI, z. 3—4, str. 269).

40. Tenże: Gleby w powiecie Puławskim, gub. Lubelskiej (r. VI, z. 6, str. 497).

41. Tenże: Gleby z powiatów Jędrzejowskiego, Miechowskiego i Pińczowskiego w gub. Kieleckiej (r. VI, z. 6, str. 522).

42. Tenże: Materiały do znajomości gleb Świętokrzyskich (r. VI, z. 7, str. 541).

43. Tenże: Gleby w okolicach Wielunia w gubernii Kaliskiej (r. VI, z. 7, str. 563).

44. Miklaszewski Sławomir: Lössy w Sandomierskiem (r. VI, z. 9).
45. Tenże: Gleby ze Złotego Potoku (r. VI, z. 9).
46. Tenże: Gleby Stacyi doświadczalnej w Kutnie (r. VI, z. 9).
47. Tenże: Gleby w okolicach Łęczycy (r. VI, z. 9).
48. Możejko Bronisław: Badania porównawcze nad układem naczyniowym ryb (r. VI, z. 2, str. 172).
49. Niemirycz-Lothowa Jadwiga: O rzadkim przypadku przebiegu listewek skórnych na stopie murzyna (r. V, z. 9, str. 601).
50. Oczesalski Kazimierz i Sterling Stefan: Badania doświadczalne nad wpływem upustów i zastrzykiwań krwi do otrzewnej na ilość i odporność krwinek czerwonych (r. V, z. 9, str. 697).
51. Pawiński Józef: Etiologia stwardnienia tętnic (arteriosclerosis) w świetle statystyki. Część I (r. VI, z. 6, str. 405).
52. Przeździecki Alojzy: Kilka słów o różnicach w osadzeniu włosów u Murzynów i u małp (r. VI, z. 2, str. 215).
53. Raabe H.: Dalsze badania nad rasami jesiennemi *Amoebidium parasiticum* Cienk. (r. VI, z. 8).
54. Rosický Vojtěch i Thugutt Stanisław Józef: O epideminie, nowym dzeolicie (r. VI, z. 3—4, str. 225).
55. Roszkowski Wacław: O pewnej anomalii w budowie woreczka nasiennego u *Limnaea palustris* Müll. (r. VI, z. 3 — 4, str. 261).
56. Rotstadt Julian: Badania nad cytologią płynu mózgowo-rdzeniowego (r. V, z. 9, str. 642).
57. Ruziewicz St.: O funkcji ciągłej, monotonicznej, nie posiadającej pochodnej w nieprzeliczalnej mnogości punktów (r. VI, z. 3—4, str. 282).
58. Sachsowa Marya: Przyczynek do morfologii aparatu Weber'a u podrodziny Barbidae (r. V, z. 9, str. 622).
59. Taż: Przyczynek do morfologii okolicy potylicznej i przylegających do niej kręgów u *Gymnotidae* (*Gymnotus electricus*) (r. VI, z. 6, str. 470).
60. Serkowski Stanisław: *Baccillus putrificus* nov. spec. (r. VI, z. 9).
61. Sierpiński Władysław: O powierzchni na której każdy łuk jest nieskończenie długi (r. VI, z. 5, str. 353).

62. Simchowicz Teofil: Badania doświadczalne nad zmianami w układzie nerwowym, w zależności od gruczołów z wydzieliną wewnętrzną (r. V, z. 9, str. 663).

63. Tenże: O chorobie Alzheimer'a i stosunku jej do otępienia starczego (r. VI, z. 2, str. 143).

64. Tenże: Przyczynek do doświadczalnie wywoływanych zmian troficznych w zatruciu tyreoidyną (r. VI, z. 9).

65. Skłodowski J.: Wahanie skojarzone gałek ocznych (Oscillatio coniugata oculorum) w przebiegu ogniskowego cierpienia mózgu (r. VI, z. 8).

66. Smosarski W.: O przejściu minimum barometrycznego na ziemiach polskich w początku sierpnia 1912 r. (r. VI z. 3—4, str. 234).

67. Steinhaus Hugo: O pewnym szeregu potęgowym, przedstawiającym na kole zbieżności funkcję pantachicznie nieciągłą (r. VI, z. 5, str. 357).

68. Thugutt Stanisław Józef: Stan obecny metod badania mikrochemicznego w mineralogii i petrografii (Przemówienie inauguracyjne doroczne) (r. VI, z. 1, str. 1).

69. Tenże: O rozpuszczalności pewnych krzemianów w wodzie (r. VI, z. 8).

70. Tenże: O wzorach konstytucyjnych nefelinu (r. VI, z. 9)

71. Tur Jan: Przypadek kurczenia potwornego z „żółtkiem dodatkowym“ i pygomelią (r. V, z. 7, str. 389—392).

72. Tenże: O nader wczesnej potworności podwójnej w zarodku jaszczurki *Lacerta muralis* Laur. (r. V, z. 7, str. 392—393).

73. Tenże: O zachowaniu się parablustu w naświetlanych radem zarodkach żarłacza psiego (*Scyllium canicula*). (r. VI, z. 6, str. 441).

74. Tenże: O potworach podwójnych w stadyach wczesnych rozwoju kaczki (r. VI, z. 6, str. 443).

75. Tylplówna Regina: Krzywizna łuku środkowostrzałowego czaszki, jako cecha rasowa (r. VI, z. 3—4, str. 330).

76. Weyberg Zygmunt: O pirogenetycznych fosforanach podwójnych magnezu i potasowców (r. VI, z. 1, str. 42).

77. Tenże: O chlorofosforanie barowym (r. VI, z. 1, str. 46).

78. Tenże: O bromosodalitach glinowosodowych (r. VI, z. 1, str. 52).

79. Tenże: O chlorosodalicie glinowosodowym (r. VI, z. 1, str. 56).

80. Wołoszyńska J.: Przyczynek do znajomości planktonu roślinnego jezior kujawskich (r. VI, z. 7, str. 597).

81. Wroński Stefan: Bielice z Horodyszcza (p. Ihu-meński) z Liszek (gub. Grodzieńska) oraz z Małej Wsi (p. Grójcki) (r. VI, z. 6, str. 492).

B. Działalność Komisji stałych.

Wydział I.

1. Komisja językowa.

Komisja językowa rozpatrzyła w okresie sprawozdawczym przygotowany do druku „Psałterz Puławski“ w opracowaniu p. Stanisława Słońskiego i po wysłuchaniu opinii o tem wydawnictwie pp. Gabryela Korbuta i Stanisława Szobera postanowiła wydać ten zabytek w pierwszym tomie wydawnictw Komisji. Rękopis oddano do druku. Pozatem na posiedzeniu Komisji (30. XII. 1912) p. St. Słoński przedstawił referat p. t. „O zasadach układania słowników do zabytków językowych“.

2. Komisja do badań nad historią literatury i oświaty.

Komisja do badań nad historią literatury i oświaty odbyła dwa posiedzenia (13 listopada 1912 i 5 maja 1913 r.). Wydano I-szy tom „Prac“ Komisji, składający się z następujących materiałów i opracowań:

1. a) Z nieznaney korespondencyi Mickiewicza z Quinetem.
b) Nieznany list Mickiewicza do brata poety, Franciszka przez Z. L. Zaleskiego.

2. Mickiewicziana (9 nieznanych listów, opis autografów, relacya o śmierci) przez M. Kridla.

3. Józef Przeclawski: „Józef Oleszkiewicz“, z autografu wydał A. Drogoszewski.

4. Mikołaja Malinowskiego: „Dziennik łaciński“ wydał M. Kridl.

5. „Zofiówka“ Trembeckiego, wyd. krytyczne przez Wł. T. Baranowskiego.

6. „Nieznane listy Trembeckiego“—przez tegoż.

7. „Dwie peregrynacye z w. XVI“—przez tegoż.
8. Stefan Zawadzki: „O pismach Łukasza Opalińskiego“.
9. Ks. Rokoszy: „Gottifredi Pantheon“ (wiadomość o rękopisie z XIV wieku w bibl. Kapituły Sandomierskiej).

Pozatem w przygotowaniu znajduje się wydawnictwo 90 listów Słowackiego ze zbiorów po Leopoldzie Meyecie, mające stanowić 3-ci tom korespondencji poety. Niezależnie od tego prowadzono w dalszym ciągu inwentaryzację rękopisów, odnoszących się do historii literatury, a przechowywanych w zbiorach prywatnych i publicznych warszawskich. Pracy tej zamierza Komisya poświęcić się w roku następnym i wydać „Wiadomości o materiałach rękopiśmiennych, dotyczących historii literatury i oświaty w Polsce“, a znajdujących się w bibliotekach: Zamoyskich i Przeździeckich w Warszawie. Postanowiono wydawać dwojakiego typu publikacje Komisyi: a) „Prace“ zawierające materiały i opracowania i b) „Wydawnictwa“ korespondencji i dzieł pojedynczych lub zbiorowych poszczególnych autorów.

Na kierownika wydawnictw wybrano p. M. Kridla.

Wydział II.

3. Komisya historyczna.

Komisya historyczna odbyła w okresie sprawozdawczym 3 posiedzenia. Przedmiotem obrad były głównie roztrząsania metodologiczne w zakresie podejmowanych przez Komisję publikacyi, oraz sprawozdania z toku prac wydawniczych, powierzonych poszczególnym członkom Komisyi, a wyliczonych w poprzednich sprawozdaniach, w szczególności zaś z postępu prac przygotowawczych do wydania kodeksu Mazowieckiego w opracowaniu p. J. K. Kochanowskiego i Aktów związków pomiędzy Koroną i Litwą, w opracowaniu pp. St. Kutrzeby i Wł. Semkowicza, przy współudziale p. S. Ptaszyckiego. Nadto Komisya uchwaliła podjęcie następujących wydawnictw: W seryi wydawanych pod redakcją Władysława Konopczyńskiego Dyaryuszów sejmowych XVIII w. uchwalono wydanie Dyaryuszów sejmów z lat 1750, 1752, 1754 i 1756 w opracowaniu p. Justyny Jastrzębskiej i Dyaryusza walnej rady 1710 w opracowaniu p. Ryszarda Mienickiego.

W zakresie źródeł do dziejów Księstwa Warszawskiego uchwa-

lono ogłosić korespondencyę ministrów Łubieńskiego i Brezy w opracowaniu p. Janusza Iwaszkiewicza, zakwalifikowano do druku dyaryusz sejmu 1809 r. w opracowaniu p. M. Handelsmana, przyjęto do druku korespondencyę wojskową Ks. Józefa Poniatowskiego 1807—1813 r. w opracowaniu p. Adama Skalkowskiego.

W okresie sprawozdawczym wydane zostały przez Komisję historyczną: 1) Dyaryusz sejmu 1746 przez p. Wł. Konopczyńskiego (Dyaryusze sejmowe z wieku XVIII t. II); 2) Przywileje królewskiego miasta stołecznego starej Warszawy 1376 — 1772 przez p. Teodora Wierzbowskiego. 3) Dyaryusz Sejmu 1809 r. przez p. M. Handelsmana.

Członkowie Komisji pracowali również nad inwentaryzacją archiwów pomniejszych (cechowych, kościelnych i prywatnych). Prócz tego Komisya postanowiła poprzeć inicjatywę p. Wł. Konopczyńskiego, co do inwentaryzacji materiałów archiwalnych, dotyczących parlamentaryzmu polskiego.

Na kierownika wydawnictw Komisji wybrano p. J. Siemieńskiego.

Wydział III.

4. Komisya Stała do badań astronomicznych, geofizycznych i meteorologicznych.

W okresie sprawozdawczym Komisya stała do badań astronomicznych, geofizycznych i meteorologicznych odbyła szereg posiedzeń, na których wygłoszono komunikaty następujące:

1) R. Danyszówna: Rozmieszczenie geograficzne opadów atmosferycznych w Królestwie Polskiem.

2) Wł. Gorczyński: O redukcji wartości przeciętnych temperatury powietrza do t. zw. średnich rzeczywistych.

3) Tenże: O działalności Sieci Meteorologicznej warszawskiej w r. 1912.

4) Tenże: O depresjach radiacyjnych w r. 1903 i 1912.

5) Wł. Smosarski: O przejściu minimów barometrycznych na ziemiach polskich w początku sierpnia 1912 r. (z demonstracją map synoptycznych).

6) Tenże: O organizacyi prac synoptycznych w Dostrzegalni morskiej w Hamburgu.

7) L. Horwitz: Przyczynek do charakterystyki odpływu w Europie środkowej.

8) R. Merecki: Uwagi o rozpraszaniu elektryczności i osadzie promieniotwórczym według pomiarów pod Grodziskiem.

9) T. Ciechanowicz: Wyniki obliczeń zaćmienia słońca w Warszawie w dniu 21 sierpnia 1914 r.

10) G. Tołwiński: Projekt organizacji służby czasu przy Obserwatorium astronomicznym im. Jędrzejewicza w Warszawie.

Staraniem Komisji, a pod redakcją p. Wł. Gorczyńskiego został w okresie sprawozdawczym ukończony druk publikacji p. t. „Materiały zebrane w r. 1911 na stacjach Sieci Meteorologicznej Warszawskiej“ z dodatkiem „Wartości pyrhelometryczne i sumy ciepła dla Warszawy“.

C. Działalność pracowni naukowych.

Wydział II.

1. Pracownia historyczno-geograficzna.

Pracownia historyczno-geograficzna w okresie sprawozdawczym na wniosek prezesa T-wa śp. Aleksandra Jabłonowskiego rozdzielona została na dwa niezależne oddziały. Pierwszy, pozostający pod kierownictwem ś. p. Jabłonowskiego miał na celu badania geograficzno-historyczne, drugi (ob. niżej) poświęcony został naukom pomocniczym i powierzony p. Handelsmanowi. W oddziale pierwszym śp. Aleksander Jabłonowski prowadził prace przygotowawcze do wydania pierwszej części Atlasu historycznego Rzeczypospolitej z epoki przełomu z wieku XVI na XVII, jako ciąg dalszy wydanej przez niego części II-ej Atlasu, obejmującej „Ziemie Ruskie“ Rzptej. Praca ta w roku sprawozdawczym posunęła się znacznie naprzód. Wyznaczone zostały na mapie Chrzanowskiego granice województw, i powiatów oraz kategorie rozdziału własności ziemi na Podlasiu, Mazowszu, województwach Małopolskich i w części Wielkopolskich. W jesieni 1913 r. śp. Aleksander Jabłonowski miał przystąpić do ostatecznego wykończania map rękopiśmiennych, mających posłużyć za wzór do wykonania plansz przyszłego atlasu. W tym stadium prac przygotowawczych zaskoczyła śmierć śp. A. Jabłonowskiego. Pozostawione przez niego materiały rękopiśmien-

ne są złożone w T-wie Naukowym i oczekiwać będą odpowiednio przygotowanego pracownika, który mógłby do wykończenia tej ważnej pracy przystąpić.

Poza tem w tejże pracowni dokonywane były prace przygotowawcze do wydania XXIV tomu Źródeł dziejowych, mającego objąć lustracye inflanckie. Prace te prowadził p. Jan Jakubowski. Połowa rękopisu tej pracy jest już gotowa do druku, całość ma być ukończona w ciągu roku 1914.

2. Gabinet nauk historycznych.

Gabinet nauk historycznych został założony przy T-wie Naukowym na skutek propozycji śp. Aleksandra Jabłonowskiego, który złożył Zarządowi T-wa w Styczniu 1913 memoriał w tej sprawie, opracowany przez p. M. Handelsmana. W myśl tego memoriału i zgodnie z decyzją Zarządu gabinet ten ma na celu stworzenie ośrodka pomocy naukowych historycznych, pozwalającego na szersze rozwinięcie w Warszawie planowo prowadzonych wydawnictw źródłowych historycznych, ze szczególnem uwzględnieniem tych, które podejmować będzie Komisya historyczna T-wa. Założony przez T-wo gabinet nauk historycznych ma zgromadzić wydawnictwa źródłowe polskie i obce, możliwie kompletny zbiór bibliografii historycznych, dzieła z zakresu archiwistyki, paleografii i innych nauk pomocniczych, ma stworzyć pracownię fotograficzną, przystosowaną do potrzeb badaczy historycznych, umożliwić pracownikom w Warszawie pozostającym korzystanie z rękopisów, pochodzących ze zbiorów pozawarszawskich przez sprowadzanie ich do gabinetu, gromadzić inwentarze rękopisów, jednym słowem dać możność zupełną pracy pogłębionej i krytycznej w zakresie źródeł historycznych.

Zorganizowanie gabinetu i jego kierownictwo powierzone zostało p. M. Handelsmanowi. W okresie sprawozdawczym wykonane zostały prace przygotowawcze. Urządzono lokal, salę na parterze w sąsiedztwie magazynu bibliotecznego, wydzielono z centralnej biblioteki dzieła źródłowe historyczne, sprowadzono aparat fotograficzny 18×24 cm przystosowany do zdjęć bezpośrednich na papier, pozyskano drogą zamiany i kupna liczne publikacye od instytucyi naukowych, a mianowicie od Akademii Umiejętności w Krakowie, Archiwum Krajowego i miejskiego w Pra-

dze czeskiej, od Archiwum Krajowego w Brnie i od Akademii Rumuńskiej. Związek założonej biblioteki źródeł historycznych, która została skatalogowana przy pomocy p. H. Handelsmannówny, A. Rybarskiego i W. Rymkiewicza, liczył w dniu 31 grudnia 1913 r. 1085 dzieł. Rękopisy wypożyczano z Biblioteki Publicznej w Petersburgu, Biblioteki hr. Krasieńskich i bar. Kronenberga.

W okresie sprawozdawczym pracowali w gabinecie pp.: J. Bieliński nad zbiorowem wydaniem pism S. Łaguny, St. Ehrenkreutz nad organizacją miast polskich, J. Iwaszkiewicz nad przygotowaniem do druku korespondencji ministrów Łubieńskiego i Brezy (1807 — 1813); J. Jakubowski przygotowywał nowy tom źródeł Dziejowych, R. Kuratow pracę o prawie małżeńskim w Król. Polskim w XIX w., R. Miernicki o pismach politycznych XVII w., A. Rybarski wykończył studyum o Odrowążach, O. Sosnowski opracowywał plany rozwoju Warszawy, B. Staveno pracował nad rękopisami Staszica, R. Tymieniecki zajmował się rozwojem stosunków gospodarczych w średniowieczu (kwestyą kolonizacyi na prawie niemieckiem), wreszcie przygodnie korzystali z gabinetu pp. J. Eysmont, Z. Gąsiorowska, M. Kridl i K. Wachowski.

Wydział III.

3. Pracownia antropologiczna.

W okresie sprawozdawczym urządzono w sposób należyty Pracownię Antropologiczną, doprowadzono do porządku księgozbiór, oraz rozmieszczono według pewnego systemu zbiory antropologiczne.

Pracownia zajmuje obecnie 2 sale, posiada ciemnię fotograficzną, pokoik do badań nad osobnikami żywymi oraz izbę w podziemiach. W salach i na korytarzu mieszczą się: księgozbiór, instrumentarium, zbiór fotografii, dyapozytywów, tablic, zbiory antropologiczne, dioptograf, osteofor-projekcyometr i t. p.

Oprócz kierownika i asystentów w okresie sprawozdawczym pracowali w Pracowni Antropologicznej, lub też korzystali z jej urządzeń pp. Wacław Brun, Roman Jakimowicz, Adam

Jarosiński, Stefan Krukowski, Edward Loth, Jerzy Loth, Janina Poniatońska, Feliks Przypkowski, Ks. Bolesław Rosiński, Marta Rzewuska, Stefan Sterlingi i Stanisław Święcicki. Razem — 19 osób.

Nadto p. Julia Kosowska pomagała przy układaniu katalogu rzeczowego księgozbioru.

Kierownik Pracowni Antropologicznej p. K. Stołyhwo wykonał prace następujące:

1) W lipcu i sierpniu r. 1912-go, dzięki zapomodzi otrzymanej z fundacyi „San Diego“ przy „Smithsonian Institution“ w Waszyngtonie, na skutek przedstawienia kuratora U. S. National Museum Dr. Aleša Hrdlicki, przeprowadził badania paleoantropologiczne w Szulakach i Puhaczówce pow. taraszczańskiego, w Jackowicach, Żywotówce i Chejłowej pow. lipowieckiego, oraz w Zaczyszu i Horodnicy pow. humańskiego.

Wyniki swych badań w Szulakach ogłosił w pracy p. t. „Kurhany w Szulakach na Ukrainie“, do której włączył rezultaty swych własnych poszukiwań, dokonanych w tej miejscowości w r. 1911, oraz notatki dotyczące kurhanów, rozkopanych przez p. Janinę Markowską również w roku 1911-ym i wcześniej. Praca ta została przedstawiona na posiedzeniu Wydziału II T. N. W. d. 29/V 1913 r. na którym uchwalono ogłosić ją drukiem w „Pracach T. N. W.“.

2) Rozpoczął pracę p. t. „Sprawozdanie z badań paleoantropologicznych w grocie w Łazach oraz w grodzisku na Sokolej Skale w Będkowicach (gub. Kielecka)“, które to badania były przeprowadzone w czerwcu r. 1912-go.

Kości zwierzęce zgromadzone przez p. Stołyhwę w grocie w Łazach zostały przesłane w roku sprawozdawczym do opracowania naukowego p. Kiernikowi, Asystentowi Zakładu anatomii porównawczej przy Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

3) W czerwcu r. 1913, wraz z ks. Rosińskim i p. Święcickim, przeprowadził badania nad cmentarzyskiem przedhistorycznym w Niewiadomej (powiat Sokołowski, gub. Siedlecka). Wyniki tych badań wzbogaciły zbiory Pracowni Antropologicznej.

4) W lipcu i sierpniu r. 1913 korzystając z zapomogi, otrzymanej z fundacji „San Diego“ przy „Smithsonian Institution“ przeprowadził badania w grotach i schroniskach skalnych, znajdujących się przy ujściu Birussy do Jenisseju na Syberyi. Następnie zwiedził dorzecze Abakanu, gdzie poczynił liczne zdjęcia fotograficzne zabytków przedhistorycznych i typów ludności miejscowej.

Po powrocie do Warszawy p. Stołyhwo do końca okresu sprawozdawczego zajęty był opracowywaniem materiałów, zgromadzonych przez siebie na Syberyi.

Z pośród asystentów Pracowni Antropologicznej p. S. Lencewicz w okresie sprawozdawczym wykonał prace następujące:

1) Ogłosił drukiem pracę p. t. „Przyczynek dotyczący wskaźnika szerokościowo-długościowego czaszek z ziem polskich“ (Sprawozdania z pos. T. N. W. 1912 r.).

2) Napisał pracę p. t. „Wyniki studyów antropologicznych w pow. Opoczyńskim“. Główne wyniki tych badań zostały ogłoszone w Sprawozdaniach z pos. T. N. W. 1913 r., a materiał całkowity będzie wydrukowany w T. XXII „Pamiętnika Fizyograficznego“, ponieważ praca rzeczona została wykonana dzięki zapomodze, udzielonej przez Komisję Fizyograficzną, Polsk. Tow. Krajoznawczego.

3) Opracował „Materiały antropologiczne z Witkowic w pow. Sochaczewskim, gub. Warszawskiej“, które zostały ogłoszone drukiem w Sprawozdaniach T. N. W.

4) Prowadził badania antropologiczne nad ludnością w Kieleckiem, gdzie zgromadził spory materiał.

5) Zgromadził materiał osteologiczny dla Pracowni Antropologicznej w Dobrzyniu nad Wisłą i w Goszczy pow. Miechowskiego.

P. Melanja Lipcówna, gromadziła materiały do pracy p. t. „Badania antropologiczne nad noworodkami ludności polskiej“, rozpoczętej w Zakładzie Antropologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

P. S. Poniatowski: 1) Ukończył w okresie sprawozdawczym pracę p. t. „Badania antropologiczne nad kością skokową“, która została ogłoszona drukiem w „Pracach T. N. W.“ 1913 r.

2) Prowadził poszukiwania archeologiczne w Barłogach pow. Kolskiego, których rezultatem było zgromadzenie licznych i cennych zabytków z grobów ciałopalnych, pochodzących z wczesnej epoki bronzowej.

3) Napisał pracę p. t. „O niektórych warietytach kości sklepienia czaszki ludności ziem polskich“.

P. R. Tyłplówna: 1) Ukończyła pracę p. t. „Krzywizna łuku środkowo-strzałkowego czaszki jako cecha rasowa“, która została ogłoszona drukiem w Sprawozdaniach T. N. W. 1913 r.

2) Prowadziła badania antropologiczne nad kością ramieniową ludności ziem polskich.

3) Rozpoczęła gromadzenie materiału antropologicznego w Domu Sierot przy ul. Krochmalnej w Warszawie.

Z pośród pracowników Pracowni Antropologicznej p. Roman Jakimowicz: 1) Badał czaszkę z kurhanu w Kowarach (pow. miechowski), zbadanego przez p. M. Wawrzeńskiego, który uprzejmie użył jej do opracowania naukowego. Inne szczątki ludzkie, pochodzące z tego kurhanu, a znajdujące się w zbiorach krakowskich opracowane były przez p. Jakimowicza w Zakładzie Antropologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Praca p. Jakimowicza p. t. „Czaszki i kości długie z kurhanu w Kowarach“ została ogłoszona drukiem w Sprawozdaniach T. N. W. 1913 r.

2) Badał materiał antropologiczny z cmentarzyska przedhistorycznego w Niewiadomej (pow. Sokołowski, gub. Siedlecka), który został zgromadzony w r. 1913-ym przez p. K. Stołyhwę.

P. A. Jarosiński gromadził materiały antropologiczne w Sterdyni (pow. Sokołowski).

P. S. Krukowski: 1) Wykonał pracę p. t. „Nowy odpadek mikrolitu neolitycznego“.

2) Rozpoczął pracę p. t. „Zasady klasyfikacji narzędzi krzemiennych“.

P. Edward Loth wykonał prace następujące:

1) Streścił w języku polskim pracę swą „O częściach miękkich Murzynów“.

2) Przełożył na język polski pracę swej żony p. J. Niemi-

rycz-Lothowej „O anatomii i antropologii kręgów szyjowych człowieka i małp“.

3) Przygotował ostatecznie do druku „Wskazówki do badań antropologicznych na człowieku żywym“.

4) Opracował częściowo materiał do drugiej części pracy „Aponeurosis fibularis“.

P. Jerzy Loth przy pomocy swego brata Edwarda opracował komunikaty:

1) „Mapa i opis rzeki Wanks (Rio Coco) i jej dopływów Bocay i Waspuk“ (ogłoszony drukiem w Sprawozdaniach T. N. W. 1913 r.).

2) Szkic etnograficzny indyan Sumu i Mosquito (przedstawiony na posiedzeniu Wydziału II T. N. W. w r. 1913-ym i zakwalifikowany do druku).

P. J. Poniatońska: 1) Gromadziła materiały do pracy nad dziedzicznością w zakresie układu listewek skórnych na dłoni.

2) Prowadziła badania antropologiczne nad kością udową ludności ziem polskich.

P. F. Przypkowski — gromadził materiał antropologiczny w okolicach Jędrzejowa.

Ksiądz B. Rosiński: 1) Gromadził materiały antropologiczne w Przeworsku i wsiach okolicznych, jak również we wsi Kaszycach pow. Kozienickiego w Galicyi wschodniej, a następnie w szkołach warszawskich.

2) Rozpoczął pracę p. t. „Przyczynek do charakterystyki zuchwy ludności ziem polskich“.

P. Marta Rzewuska opracowywała rzecz p. t. „Przyczynek do charakterystyki kości czołowej ludności ziem polskich“.

P. Stanisław Świącki gromadził materiały do pracy na temat „Pojęcie narodowości w świetle badań antropologicznych“.

Razem więc w okresie sprawozdawczym zajmowano się w Pracowni Antropologicznej 34 tematami naukowymi.

Kierownik Pracowni w okresie sprawozdawczym przeznaczył, z funduszków ofiarowanych do jego rozporządzenia, rubli 100 na nagrodę za najlepszą pracę naukową, wykonaną w Pracowni Antro-

pologicznej T. N. W. Ubiegać się o tę nagrodę mogli tylko asystenci i pracownicy instytucji powyższej.

Dnia 20-go grudnia 1913 r. nagroda powyższa przyznana została za pracę p. t. „Badania antropologiczne nad kością skokową“ (Prace T. N. W. 1913 r.) p. S. Poniatowskiemu, który ofiarował tę sumę na potrzeby Pracowni Antropologicznej.

W ciągu okresu sprawozdawczego zaszły następujące zmiany w personelu Pracowni Antropologicznej:

P. S. Poniatowski obejmując kierownictwo Pracowni etnologicznej przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa ustąpił ze stanowiska asystenta Pracowni Antropologicznej — pozostając w niej nadal w charakterze pracownika.

Posadę opróżnioną po ustąpieniu p. Poniatowskiego objęła p. M. Lipcówna.

W Pracowni Antropologicznej zogniskowała się również działalność byłej Komisji Antropologicznej T. N. W., rozwiązanej w roku sprawozdawczym, a mianowicie odbyto 16 posiedzeń konferencyjnych na których rozpatrzono i przedyskutowano prace i referaty następujące:

1. P. S. Czarnowski: Kości człowieka przedhistorycznego w jaskini Oborzysko Wielkie na lewym brzegu Prądnika pod Ojcowem (13/V 1913 r.).

2. P. R. Jakimowicz: Czaszki i kości długie z kurhanu w Kowarach (5/V 1913 r.).

3. P. S. Krukowski. Klasyfikacja narzędzi krzemiennych okolic Warszawy (6/XII 1913).

4. Tenże: Nowy odpadek mikrolitu neolitycznego (22/XII 1913 r.).

5. P. S. Lencewicz: Z Antropogeografii wyżyny Kielecko-Sandomierskiej (11/X 1913 r.).

6. Tenże: Przyczynek do charakterystyki antropologicznej Mazurów (22/IV 1913 r.).

7. Tenże: Dalsze studia antropologiczne w pow. opoczyńskim (11/III 1913 r.).

8. P. S. Lencewicz: Przyczynek dotyczący wskaźnika szerokościowo-długościowego czaszek z ziem polskich (23/XI 1912 r.).

9. Tenże: W sprawie poszukiwań paleoantropologicznych w Polsce (31/X 1912).

10. P. E. Loth: O cechach antropologicznych Polaków (1/IV 1913 r.).

11. Tenże: Antropologia rasowa aponeurozy (3/III 1913 r.).

12. Tenże: Badania antropologiczne nad mięśniami murzynów (4/XII 1912 r.).

13. Tenże: Demonstracya wpływu braku kła na wygląd czaszek małpich (23/XI 1912 r.).

14. Tenże: Demonstracya kilku wariacji uzębienia u małp (23/XI 1912 r.).

15. P. J. Loth: Szkic etnograficzny indyan Sumu i Mosquito (13/XI 1913 r.).

16. P. J. Niemirycz-Lothowa: O rzadkim przypadku przebiegu listewek skórnych na stopie murzyna (23/XI 1912 r.).

17. Tenże: Badania anatomiczno-antropologiczne nad kanałem wyrostków poprzecznych kręgów szyjowych (23/XI 1912 r.).

18. P. S. Poniowski: Badania antropologiczne nad kością skokową (3/III 1913 r.).

19. Tenże: O niektórych wariacjach kości sklepienia czaszki ludności ziem polskich (30/IX 1913 r.).

20. P. A. Przeździecki: Osadzenie włosów w skórze głowy u niektórych małp i murzynów (4/XII 1912 r.).

21. P. M. Rzewuska: Przyczynek do charakterystyki kości czołowej ludności ziem polskich (6/X 1913 r.).

22. P. S. Sterling: O rysunkach ludów pierwotnych (5/V 1913 r.).

23. P. R. Tyłplówna: Metoda Mollisona i jej zastosowanie (31/X 1912 r.).

Prócz tego na 2-ch posiedzeniach konferencyjnych wysłuchano i przedyskutowano referat zbiorowy:

24. Pp. E. Loth, S. Poniowski i K. Stołyhwo: Definicja i zakres antropologii (14/XI i 25/XI 1912 r.).

Zbiory Pracowni Antropologicznej w okresie sprawozdawczym zostały powiększone darami, otrzymanymi od pp. S. J. Czarnowskiego, J. Czekanowskiego, Gordona, E. Haber-

grycówny, Jarosińskiego, L. Krzywickiego, S. Lenczewicza, E. Lotha, S. Poniatowskiego, Ks. B. Rosińskiego, L. Sawickiego, Serkowskiego, Słonimskiego, O. Sosnowskiego, S. Sterlinga, K. Stołyhwy, J. Gałohryncewicz, S. Winnickiego, A. Zaporina, Z. Zawiszanki.

Pracownia rozporządzała w okresie sprawozdawczym sumą rb. 3868 kop. 50. Ogólny majątek według inwentarza wynosi z końcem roku 1913-go:

W księgozbiorze (1578 dzieł)	2887 r. 85 k.
W ruchomościach (zbiory naukowe, instrumenty i sprzęty)	4005 r. 26 k.
Razem	6893 r. 11 k.

4. Pracownia gleboznawcza.

(Centralnego T-wa Rolniczego).

Pracownia gleboznawcza została założona w styczniu 1902 r. z inicjatywy Delegacji Gleboznawczej b. Sekcji Rolnej warszawskiego oddziału popierania przemysłu i handlu rosyjskiego. Pracownia jest własnością Centralnego Tow. Rolniczego, ponieważ jednak Tow. Naukowe udziela jej swego lokalu i ogłasza prace, włącza zatem jej działalność do swego sprawozdania. Zorganizował ją obecny kierownik tej pracowni p. Sławomir Miklaszewski. Do r. 1907 pozostawała nominalnie przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, następnie przeszła na własność T-wa Centralnego Rolniczego, które dostarcza środków na jej utrzymanie, korzystając z subwencji rządowej 2000 rb. rocznie i z zasiłków T-wa Kredytowego Ziemińskiego i T-stw Rolniczych; pracownia znajduje się pod opieką sekcji gleboznawczej T. C. R., której przewodniczącym jest Radca Jan Załuski, a sekretarzem kierownik pracowni Sławomir Miklaszewski. Asystentem jest p. Stefan Wroński.

Celem pracowni jest wszechstronne zbadanie gleb na ziemiach polskich, a w pierwszym rzędzie oznaczenie ich typów. Dotychczasowa działalność pracowni wyraziła się w licznych szeregu prac (75), wymienionych w XX-ym tomie Pamiętnika Fizyograficznego, w II-m wydaniu pracy Sł. Miklaszewskiego „Gleby Ziem

polских“ 1912 r.) oraz w zebraniu znacznego materiału porównawczego w próbach gleb, które z powodu szczupłości pomieszczenia, zostały przekazane przez kierownika pracowni Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Pracownia posiada przyrządy, pozwalające na dokonywanie wszelkich prac z zakresu gleboznawstwa. Budżet pracowni wynosił w r. 1913 rb. 4000. T-wo Naukowe udzieliło Pracowni Gleboznawczej lokalu odpowiednio urządzonego, składającego się z wielkiej sali na I-m piętrze, pomieszczenia w suterynach i części korytarza na pomieszczenie zbiorów.

W okresie sprawozdawczym dokonano w Pracowni Gleboznawczej następujących badań:

1. Badanie i wybór terenu pod pole doświadczalne w Pódziszkach w gub. Suwalskiej. Badanie gleb¹⁾; 2) W okolicach Chodcza (jeziora) w gub. Warszawskiej; 3) W Świętokrzyskiem, oraz w gub. Kieleckiej, w pow. Jędrzejowskim, Stopnickim i Miechowskim (wraz z fotografowaniem profilów); 4) W gub. Kowieńskiej (zakonczenie badań rozpoczętych w r. 1911); 5) W pow. Nowogródzkim gub. Mińskiej (oraz wybór terenu na pole doświadczalne w Tuhanowiczach); 6) W okolicach Wielunia gub. Kaliskiej (oraz wybór terenu na pole doświadczalne w Niedzielsku); 7) W okolicach Małej Wsi w Grójeckiem; 8) W pow. Sandomierskim; 9) Na terenie Stacyi Kutnowskiej; 10) W okolicy Łęczycy, w gub. Kaliskiej (wybór miejsca na pole doświadczalne w Sierpowie); 11) W okolicach Drobina i Bielska w pow. Płockim; 12) W okolicach Złotego Potoku; 13) W Morach pod Warszawą; 14) Wycieczka doroczna 9-dniowa po kraju ze słuchaczami Kursów przemysłowo-rolniczych w celu zapoznania ich ze wszystkimi typami gleb polskich.

Opracowano i ogłoszono drukiem:

Sł. Miklaszewski: 1) Gleba pola doświadczalnego w Pódziszkach i czarnoziem czyli czarna ziemia litewska w Szaudyniszkach w gub. Suwalskiej (Spr. T. N. W. rok V, zesz. 7).

---

¹⁾ W badaniach tych brali udział pod kierownictwem p. Miklaszewskiego: asystent pracowni Stefan Wroński, kierownik pola doświadczalnego w Kazimierzy Wielkiej p. Kazimierz Stecki oraz przyrodnik Leon Ostaszewski. Koszta jazdy i fotografii pokryto z zasiłku Kasy im. Mianowskiego.

2) Gleba pola doświadczalnego w Osiecinach i gliny z Falbora (r. V, z. 7).

3) Gleby gub. Kowieńskiej. Część druga (rok V, zesz. 9).

4) Lössy rzekome w pow. Nowogródzkim w gub. Mińskiej (rok V, zesz. 9).

5) Gleby w pow. Zamojskim Spr. T. N. W. (rok VI — 1913, zesz. I).

6) Gleba Stacji Doświadczalnej ogrodniczej w Morach pod Warszawą (r. VI, zesz. 2).

7) Materiały do znajomości gleb stacji i pól doświadczalnych w Królestwie Polskiem (rok VI, zesz. 3—4).

8) Stefan Wroński: Bielice z Horodyszcz (p. Ihumeński) z Liszek (gub. Grodzieńska) oraz z Małej Wsi (pow. Grójecki) (rok VI, zesz. 6).

9) Sławomir Miklaszewski: Gleby Ziemi Polskiej oraz mapa Gleboznawcza Królestwa Polskiego. Wydanie II, Warszawa 1912 r. str. XVI + 232.

10) Gleby w okolicach Wielunia, (rok VI, zesz. 7).

11) Gleby w pow. Puławskim, (rok VI, zesz. 6).

12) Gleby pow. Jędrzejowskiego, Miechowskiego i Pińczowskiego. (Spr. T. N. W. rok VI, zesz. 6).

13) Materiały do znajomości gleb Ś-to Krzyskich (rok VI, zesz. 7).

14) Sł. Miklaszewski. Lössy w Sandomierskiem, (rok VI, zesz. 8).

15) Tenże: Gleby w okolicach Łęczycy, (rok VI, zesz. 9).

16) Tenże: Gleby z okolic Złotego Potoku (rok VI, zesz. 9).

17) Tenże: Gleba z pola doświadczalnego Stacji Kutnowskiej (rok VI, zesz. 9).

18) Wojciech Chmielecki: Próba reorganizacji gospodarstwa w Łękach, (analizy gleb z majątku Łęki).

W najbliższym czasie zostaną ogłoszone prace następujące:

1) Sławomir Miklaszewski: Barwa gleb Królestwa Polskiego.

2) Tenże: Gleby w okolicach Bielska i Drobina w pow. Płockim.

Pracownia została w okresie sprawozdawczym przeniesiona od

dnia 1 lutego roku 1913 do gmachu Tow. Nauk. Warsz. przy ul. Kaliksta Nr. 8. Z powodu tych przenosin pracował w r. b. prócz kierownika i asystenta tylko p. E. Malinowski.

Biuro Atlasu gleboznawczego.

Biuro Atlasu gleboznawczego, powstające przy T-wie Naukowem i organizowane w r. 1913 przez p. Sł. Miklaszewskiego ma na celu wydanie atlasu gleboznawczego Królestwa Polskiego w skali 1 : 200,000, opracowanego w myśl postanowień międzynarodowych zjazdów gleboznawczych w Budapeszcie (r. 1909) i w Sztokholmie (r. 1910).

Działalność tego biura nie mogła w okresie sprawozdawczym rozwinąć się należycie z powodu braku dostatecznych funduszy. Ograniczono się więc do czynności przygotowawczych. Kupiono aparat fotograficzny 13×18 cm. do zdjęć profilów gleb i wykonano 38 zdjęć w gub. Kieleckiej, 2 w Łęczyckim, 2 w Kutnowskim i 4 zdjęcia w powiecie Płockim. W roku 1914 biuro ma zamiar, po uzyskaniu odpowiednich funduszy, przystąpić do wykreślenia Atlasu gleboznawczego Królestwa Polskiego w skali 1 : 200,000, rozpoczynając od mapy okolic Lublina.

5. Pracownia fizyologiczna.

(Założona z funduszu J. Pawińskiego).

Pracownia fizyologiczna założona została w okresie sprawozdawczym przy T-wie Naukowem dzięki ofierze p. Józefa Pawińskiego, który złożył T-wu fundusz 10000 rb., przeznaczając go na założenie dwu pracowni: fizyologicznej i zoologicznej. Kierownictwo tej pracowni i jej zorganizowanie powierzone zostało p. Janowi Sosnowskiemu. Na lokal dla pracowni przeznaczono dwie sale na I-m piętrze (jedna dla badań fizycznych druga dla chemicznych), i pomieszczenie dla zwierząt. Budżet pracowni w pierwszym roku wynosi 4000 rb. z których 2000 z funduszy T-wa, a 2000 uzyskane drogą prywatną przez kierownika. Na koszt urządzenia przeznaczono z funduszu J. Pawińskiego 5500 rb. Pracownia fizyologiczna jest przystosowana do prac w zakresie elektrofizjologii, ogólnej fizyki mięśni i nerwów oraz zjawisk przemiany materii. Kierownik sam pracuje w dziedzinie

pierwszych dwóch zagadnień, asystent zaś p. Białaszewicz poświęca się studjom z zakresu przemiany materii.

Wobec tego, że okres przygotowawczy, sprowadzanie przyrządów i instalacje trwały do dnia 1 marca, a niektóre przyrządy dopiero w jesieni zostaną umieszczone, czynności naukowe w pracowni mogły być w okresie sprawozdawczym zaledwie rozpoczęte. P. Jan Sosnowski prowadził badania nad prądami elektrotonicznymi w nerwach i nad mięśniami bezkręgowców, p. Hilary Lachs nad adsorbcyą w obecności kilku adsorbentów; p. Sznerówna Emma nad wpływem pokarmu na wymianę gazową u zwierząt zimmnokrwistych; p. Zygmunt Bychowski nad chorobą Thomsena.

6. Pracownia medycyny doświadczalnej.

I. Oddział Chirurgiczny.

Projektowane od 1911 r. założenie oddziału chirurgicznego pracowni medycyny doświadczalnej w okresie sprawozdawczym weszło na drogę realną, dzięki złożonej przez p. Leona Kryńskiego deklaracji (z dnia 9 kwietnia 1913 r.), którą zobowiązał się do dostarczenia potrzebnej na założenie pracowni kwoty 3 do 4 tysięcy rb., zastrzegając sobie zwrot tej sumy z funduszków na cel tej pracowni złożonych w czasie, w którym T-wo uzna to dla siebie za odpowiednie. Organizacya tej pracowni, została powierzona p. Leonowi Kryńskiemu. T-wo wyznaczyło dla niej lokal, składający się z dwu sal na I-m piętrze i sali operacyjnej, odpowiednio urządzonej.

7. Pracownia neuro-biologiczna.

Pracownia neuro-biologiczna istnieje już rok drugi przy T-wie Naukowym. Historia jej powstania i zakres jej działalności zostały skreślone w poprzednim sprawozdaniu rocznem T-wa (rok V, str. 20—22).

W okresie sprawozdawczym T-wo Naukowe było w możności udzielenia pracowni neurologicznej obszerniejszego lokalu, co było konieczne ze względu na zwiększającą się liczbę pracowników. Lokal ten zajmuje połowę IV-go piętra w gmachu T-wa. (Sala obliczona na siedemnastu pracowników, pokój dla kierownika

i asystenta, salka operacyjna, pomieszczenie dla zwierząt w suterynach i korytarz na zbiory muzealne).

Budżet pracowni na rok 1913 wynosi 6700 rb. Inwentarz pracowni został wzbogacony przez nabycie dwu mikroskopów (Zeissa i Reicherta) i w dn. 31 grudnia 1913 r. był obliczony na rb. 4884 kop. 74.

Zbiory pracowni obejmują kilkadziesiąt mózgów patologicznych ludzkich oraz kilka tysięcy preparatów mikroskopowych, dotyczących zarówno patologii ludzkiej jak i zwierzęcej, wywołanej na drodze doświadczalnej. Katalog tych zbiorów jest w przygotowaniu. W okresie sprawozdawczym było czynnych oprócz kierownika p. Flatau a i asystenta, 15 lekarzy, którzy pracowali stale; oprócz tego z usług pracowni korzystało 5-u lekarzy.

W myśl programu dokonane zostały prace: a) z dziedziny badań doświadczalnych nad oponami układu nerwowego ośrodkowego i b) z dziedziny wpływu gruczołów wewnątrz wydzielniczych na tenże ustrój nerwowy. Prace te zostały po części ogłoszone w sprawozdaniach III-go Wydziału T. N. W., po części na drugim Zjeździe neurologów, psychiatrów i psychologów polskich w grudniu 1912 r. Prace te wraz z innymi są obecnie ukończone i ukażą się jako pierwszy tom prac laboratorium neurobiologicznego T. N. W. Zawierać on będzie następujące prace: 1) Bornstein Maurycy: Badania doświadczalne nad zmianami uciskowymi w rdzeniu. 2) Flatau Edward i Handelsman Józef: Badania doświadczalne nad nagminnym zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych. 3) Koelichen Jan: Chromatophoroma medullae spinalis. 4) Rotstadt Julian: Badania cytologiczne nad płynem mózgowo-rdzeniowym. 5) Simchowicz Teofil: Badania histologiczne nad zmianami w układzie nerwowym ośrodkowym u zwierząt pod wpływem zatrucia tyreoidyną. 6) Skłodowski Józef: O wahaniach skojarzeniowych gałek ocznych (oscillatio conjugata oculorum) w przebiegu organicznego uszkodzenia mózgu.

W sprawozdaniach III Wydziału zostały dotąd ogłoszone następujące komunikaty, będące wynikiem dokonywanych w pracowni badań: 1) Bornstein Maurycy: Badania doświadczalne i anatomico-patologiczne nad uciskiem rdzenia. 2) Edward Flatau i Józef Handelsman: a) O doświadczalnie wywoływanych ropniach rdzenia, neurofagii leukocytowej i rozlanem nacieczeniu

w ośrodkowym układzie nerwowym; b) Badania doświadczalne nad nagminnym zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych. 3) Koelichen Jan: Chromatophoroma medullae spinalis. 4) Rotstadt Juljan: Badania nad cytologią płynu mózgowo-rdzeniowego. 5) Simchowicz Teofil: Badania doświadczalne nad zmianami w układzie nerwowym, w zależności od gruczołów z wydzieliną wewnętrzną. 6) Simchowicz Teofil: a) O chorobie Alzheimera i stosunku jej do otępienia starczego; b) Przyczynek do doświadczalnie wywoływanych zmian troficznych w zatruciu tyreoideiną. Ponadto p. Koelichen Jan prowadził dalej badania nad układem chłonnym ośrodkowego układu nerwowego, p. Gepner Tadeusz nad wpływem preparatów nukleinowych na układ nerwowy, p. Jarecki Władysław badał przypadek atetozy obustronnej z napadami padaczkowymi, p. Sterling Wacław zmiany nerwów obwodowych w rozmaitych cierpieniach skórnych, p. Sterling Władysław zmiany w ustroju nerwowym w przypadku białaczki, p. Krukowski Gustaw zbadał przypadek jamistości rdzenia, połączonej z mięsakiem, p. Karbowski Bronisław zbadał zmiany w błędniku, powstałe w doświadczalnie wywołanym, ropnym zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych, p. Frenkel Bronisław prowadził badania doświadczalne nad nowotworami mózgu oraz badania histologiczne nad specjalną zmianą komórek glejowych w mózdzku, p. Szerszyński Bronisław nad leczeniem chirurgicznym ropnego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych, p. Simchowicz Teofil rozpoczął badania nad cytopatologią dzielnicową komórek zwojowych mózgu, p. Zwybel Bernard nad odczynem Abderhaldena w rozmaitych cierpieniach układu nerwowego. Przygodnie opracowywali swój materiał p. Kopczyński Stanisław (przypadek aleksyi), p. Higier Henryk (przypadek porażenia postępującego młodocianego), p. Łapiński Teodor (kilka przypadków padaczki), p. Sawicki Bronisław (Torbiel rdzenia), p. Janowski Władysław (przypadek wścieklizny).

Laborantka pracowni opracowała dla muzeum stałego seryę z mózgu królika i przygotowuje obecnie seryę z mózgu ludzkiego. W okresie sprawozdawczym pracownia włączyła do swych prac programowych systematyczne badania doświadczalne nad kiłą układu nerwowego oraz nad przeszczepianiem nowotworów na tenże układ u zwierząt.

8. Pracownia serologiczna.

Pracownia serologiczna T-wa Naukowego powstała z nabytego przez T-wo od p. Władysława Palmirskiego Instytutu serologicznego, prowadzonego przez niego w ciągu lat 17-u, a założonego przez p. O. Bujwida. Organizacją jej zajęli się pp. J. Brudziński, Sz. Dzierzgowski i Wł. Janowski. Zastępcą kierownika został p. Teofil Gryglewicz, który zarządzał pracownią w porozumieniu z wyznaczonym od Zarządu delegatem w osobie p. Wł. Janowskiego. T-wo Naukowe przeznaczyło na lokal dla pracowni 4 sale na II-m piętrze i królikarnię na parterze. Nadto T-wo wynajęło na ul. Dobrej Nr. 43 stajnię, mogącą pomieścić 40 koni. Budżet na rok 1913 był przewidziany na 28000 rb. z funduszków T-wa. Wartość inwentarza martwego pracowni i stajni w dniu 31 grudnia 1913 r. wynosiła rb. 5803 kop. 17. Koni za ubiegły okres sprawozdawczy było 37. Zapasy surowic wynosiły przeszło 70,000 dawek. Zakres działalności pracowni serologicznej jest dwojaki: naukowy i wytwórczy (wyrób surowic i szczepionek leczniczych). W zakresie naukowym pracownia ma na celu badania teoretyczne z dziedziny serologii i bakterjologii. W okresie sprawozdawczym szczególną uwagę zwrócono na surowicę przeciwdyżenteryczną, która po surowicy przeciwbłoniczej rokuje największe nadzieje w dziale seroterapii. W dziale surowic bakterjobójczych prowadzono badania nad pokrewieństwem różnych szczepów drobnoustrojów pod względem serologicznym. W szczególności zajmowano się gruźlicą, zakażeniem paciorkowcem i pneumokokowem, oraz grupą laseczek otoczkowych.

W okresie sprawozdawczym korzystało z pracowni ogółem 12 osób, a mianowicie: 1) P. Stanisław Saski uodporniał konia w celu otrzymania surowicy pneumokokowej; 2) P. Leon Karwacki prowadził badania nad kwasoodpornością laseczników gruźliczych i rzekomo gruźliczych, i nad pokrewieństwem serologicznym ras kwasoodpornych i niekwasoodpornych; 3) P. Stanisław Biernacki pracował nad aglutynacją i wiązaniem elksyny w gruźlicy; 4) P. Mieczysław Goldbaum przeszczepiał nowotwory złośliwe na myszy; 5) P. Wanda Szczawińska zajmowała się pracą nad beztlenowcami w jelitach; 6) P. Władysław Porębski pracował nad grupą laseczek otoczkowych; 7) P. L. Owczarewicz — nad surowicą

przeciwdyzenteryczną i przeciwtężcową; 8) P. M. Ehrlich ó w -
na — nad sposobami łatwego hodowania laseczników gruźliczych
z wydzielin, zanieczyszczonych przez inne drobnoustroje; 9) P. Z.
Seydel — nad różniczkowaniem laseczek dyfterytycznych i pseu-
dodyfterytycznych metodą aglutynacyi; ponadto 10) P. Leon
Płaczkiwicz; 11) P. Goldman ó w na i 12) P. Bichnie-
wicz ó w na zaznajamiali się z ogólnemi metodami badań bakte-
ryologicznych i serologicznych. W dziale wyrobu surowic i szcze-
pionek leczniczych pracownia w granicach posiadanych środków
dążyła do przygotowania jaknawiększej ilości preparatów z zakre-
su serologii i bakteryoterapii. Następująca tablica wykazuje ilość
preparatów, sprzedanych i wymienionych.

	Ilość Preparatów	
	sprzedanych dawek	wymienionych dawek
Surowica przeciwpłonicza	1955	—
„ przeciwbłonicza	49593	3449
„ przeciwdyzenteryczna	1651	36
„ przeciwtężcowa	138	32
„ przeciwpaciorkowcowa (wie- loważna)	4615	1537
„ przeciwpaciorkowcowa (szkar- latynowa)	1692	1069
„ przeciwgronkowcowa	30	602
„ aglutynująca cholereę azya- tycką	37	—
„ aglutynująca typhus abdo- minalis	4521	—
„ aglutynująca paratyphus A		—
„ aglutynująca paratyphus B		—
„ hemolityczna	47	—
„ normalna końska	165	—
Szczepionka przeciwszkarlatynowa		
podług Gabryczewskiego	532	—
„ gonokokowa podług Wrighta	1143	—
„ gronkowcowa „ „	661	—
„ paciorkowcowa „ „	160	—
„ Bact. Coli „ „	128	—
Tyfus mysi $\frac{1}{4}$ litra	183	—
Tyfus mysi $\frac{1}{8}$ litra	40	—

	Ilość Preparatów	
	sprzedanych dawek	wymienionych dawek
Bulion	20	—
Agar zwyczajny	23	1
„ glicerynowy	11	5
„ z cukrem gronowym	16	9
Podłoża Endo	6	1
„ „ w szalkach Petri'ego	5	—
„ Conradi-Drygalskiego	6	2
Surowica ścięta Löfflera	52	—
Kartofel	1	1
Hodowla tyfusu brzuszego	1	—
„ paratyfusu A	1	—
„ „ B	1	—

9. Pracownia meteorologiczna.

Powstała w jesieni 1912 r. na mocy decyzji Zarządu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a skutkiem starań Komisji Meteorologicznej, nowa pracownia powołana jest do wypełnienia ważnej luki w naszej organizacyi naukowej. Zwłaszcza w latach ostatnich, gdy wzrosła tak znacznie liczba stacyi meteorologicznych na ziemiach polskich i zarazem tak silnie wzmogło się zainteresowanie do badań klimatyczno-rolniczych, było rzeczą ze wszechmiar wskazaną, aby Towarzystwo Naukowe Warszawskie posiadało specjalną pracownię w tym zakresie wiedzy.

Ze względu na szczególny charakter badań klimatycznych, Pracownia meteorologiczna może działać płodnie tylko wtedy, kiedy na terenie kraju istnieje już sieć stacyi z Biurem Meteorologicznem na czele. Takie Biuro jest, w obecnym rozwoju badań, niejako urzędem, zarządzającym „służbą meteorologiczną“, jak mówią w Ameryce. Nawał spostrzeżeń wciąż w zwiększonej liczbie nadchodzących, które w Biurze Meteorologicznem Sieci bieżąco sprawdzane i opracowywane być winny, sprawia, że obok Biura Meteorologicznego potrzebna jest koniecznie osobna placówka naukowa; ta ostatnia, będąc w związku i współdziałając z Siecią Meteorologiczną, uwolniona jest jednakże od bieżącego opracowywania wciąż gromadzącego się materiału, a wskutek tego wyteńczyć może swe siły w kierunku szerszych badań klimatologicznych i meteorologicz-

no-fizykalnych, posługując się gotowym materiałem, zgromadzonym przez stacje meteorologiczne.

Pracownia meteorologiczna T. N. W. została założona w listopadzie 1912 r. Kierownikiem jej mianował Zarząd p. Władysława Gorczyńskiego. T-wo Naukowe udzieliło pracowni lokalu, składającego się z dwóch pokoi na pierwszym piętrze, jednej ubikacji na strychu i miejsca na taras na dachu domu T-wa. Budżet na rok 1913 wynosi 2500 rb., z których T-wo Naukowe przeznaczyło z własnych funduszków 1000 rb., a 1500 rb. kierownik pozyskał drogą prywatną.

Inwentarz Pracowni meteorologicznej w dniu 31 grudnia 1913 r. był oszacowany na rb. 2249 kop. 98 prócz biblioteki, składającej się z około 3000 tomów.

Katalog biblioteki, składającej się z dzieł darowanych lub zakupionych z funduszków Pracowni oraz z wydawnictw złożonych w depozycie, został dopiero rozpoczęty w okresie sprawozdawczym. Z darów na szczególną wzmiankę zasługuje szereg dzieł, ofiarowanych dla biblioteki Pracowni przez p. Feliksa Kucharzewskiego; zwłaszcza cenna jest księga z biblioteki Jana Brożka, obejmująca logarytmy Nepera i Tablice Rudolfskie, oraz zbiór dzieł odnoszących się do Kopernika. Cały szereg książek, map, czasopism otrzymano również z księgozbiorów pp. B. Danielewicz, Kraushara, a zwłaszcza z biblioteki ś. p. Błońskiego. Nadto wszystkie dzieła treści meteorologicznej, geograficznej i astronomicznej zostały przeniesione z bibliotek ogólnej T. N. W. do pracowni.

W dziale mechanicznym Pracowni meteorologicznej pracowano w ciągu roku 1913 nad instalacją tokarni precyzyjnej i motoru elektrycznego, nad wykonywaniem całego szeregu narzędzi pomocniczych i kompletowaniem już posiadanych przyrządów. Ponadto wykonane zostały egzemplarze wiatromierza typu Wilda, komutator elektryczny nowej konstrukcji dla porównań pyrhelometrycznych, specjalny kompresor nowej konstrukcji, służący zarówno do tokarni, jak i do zmontowanego w tym czasie pieca do robót mechanicznych oraz szereg robót drobniejszych.

Dział obserwacyjny Pracowni meteorologicznej, który w okresie sprawozdawczym jeszcze zupełnie nie funkcjonował, zaopatruje się powoli w ten sposób w szereg pomocniczych przyrządów.

Funkcję mechanika spełniał p. S. Korytowski; pozatem

w dziale bibliotecznym Pracowni oraz nad wykonywaniem rachunków specjalnych pracowali nadto pp. R a t y ń s k i, R a d o m y s k i, S u c h o ń s k i i B a l c e r k i e w i c z.

Wreszcie zaznaczyć wypada, że pod egidą Pracowni meteorologicznej T. N. W. wydane zostały przez kierownika p. Wł. G o r c z y ń s k i e g o następujące prace: 1) „W sprawie zmian długoletnich temperatury powietrza w Polsce“; 2) „Zarys historyczny spostrzeżeń warszawskich nad temperaturą powietrza“. (Ogłoszone w sprawozdaniach Tow. Nr. 1 i 2 z r. 1913); 3) Sur l'affaiblissement de l'intensité du rayonnement solaire en Pologne (Comptes Rendus de l'Académie des Sciences de Paris (7 juillet 1913); 4) „Wartości pyrliometryczne i sumy ciepła w Warszawie, według pomiarów w okresie 1901 — 1912“ (ogłoszona w wydawnictwie Komisji p. t.: „Materiały zebrane w r. 1911 na stacyach Sieci meteorologicznej warszawskiej“); 5) Ponadto kierownik przygotował pracę p. t.: „Wyniki spostrzeżeń meteorologicznych na Stacji Sobieszczyńskiej na tle ogólnych stosunków klimatycznych na na ziemiach polskich“ (Pamiętnik Fizyograficzny, T. XXII).

W Pracowni przygotowane zostały nadto dwie rozprawy przygotowawcze do obszerniejszego studjum p. t.: „O przebiegu temperatury wraz z liniami izotermicznymi w Polsce“ a mianowicie: a) „Uwagi ogólne o wartościach redukcyjnych dla temperatury powietrza“ — przez Wł. G o r c z y ń s k i e g o; b) „O redukcjach dla ziem polskich temperatur średnich powietrza do t. zw. średnich rzeczywistych — przez St. K o s i ń s k a.

Przy współpracownictwie p. St. K o s i ń s k i e j zamierzony został ciąg dalszy opracowań dla wspomnianego powyżej studjum nad temperaturami w Polsce.

10. Pracownia mineralogiczna.

Założona w roku 1904 środkami prywatnymi obecnego kierownika p. S t a n i s ł a w a T h u g u t t a przeniesiona została do gmachu T. N. W. w jesieni roku 1911 i czynna jest od stycznia r. 1913.

Pracownia przystosowana jest do badań chemiczno-mineralogicznych. Przedmiot badań stanowić mogą studia nad składem i budową wewnętrzną minerałów, nad ich przemianami i pochodzeniem.

W okresie sprawozdawczym kierownik ogłosił następujące prace: 1) „O współczesnych metodach badania mikrochemicznego w mineralogii i petrografii (przemówienie inauguracyjne), 2) wspólnie z p. V. Rosickým z Pragi Czeskiej „O epidiesminie, nowym dzeolicie“; 3) „O rozpuszczalności pewnych krzemianów w wodzie przekroplonej“; 4) „O wzorach konstytucyjnych nefelinu“. Projektowane jest wydawnictwo tablic kolorowanych do oznaczania dzeolitów sposobem mikrochemicznym.

Pracownia posiada bibliotekę, złożoną z przeszło 1500 tomów, w czym komplety: „Zeitschrift für physikalische Chemie“, „Zeitschrift für Krystallographie“, „Klassiker der exacten Wissenschaften“, „Zentralblatt für Mineralogie, Geologie und Paläontologie“, „Fortschritte der Mineralogie, Krystallographie und Petrographie“, „Silikatzeitschrift“, „Chemik Polski“, „Rocznik Nauk Rolniczych“. Z pośród cenniejszych przyrządów i narzędzi: potrójny dygiestor platynowy, aparat destylacyjny z platynową chłodnicą, wagę chemiczną Bungego, mikroskop polaryzacyjny Hartnacka, mikroskop dwuokularowy Zeissa, elektromagnes, wirówkę elektryczną.

Budżet, pokrywany z ogólnych funduszków Towarzystwa, wynosi 3 tysiące rubli.

Lokal pracowni na parterze gmachu T-wa składa się z trzech pokoi, przedpokoju i antresoli. Przedpokój przeznaczono do badań mikrofotograficznych i ultramikroskopowych. W pokojach umieszczono wagi chemiczne i bibliotekę, stół chemiczny, okap, zbiory mineralogiczne, elektromagnes, wirówkę elektryczną, termostat, dygiestor potrójny, dygiestor ruchomy z motorem powietrznym, aparat destylacyjny, stół z minerałami i przyrządem do krajania minerałów. W antresoli ustawiono warsztat stolarski i inne narzędzia pomocnicze.

Biblioteka T. N. przekazała pracowni 32 egzemplarze dzieł i odbitek treści mineralogicznej i chemicznej.

Panowie Józef Bieliński i A. S. Thugutt ofiarowali cztery okazy minerałów, p. Henryk Dziedzicki skalę do mierzenia twardości minerałów Mohsa, moździerz stalowy, szczypczyki turmalinowe i kasetkę, zawierającą 36 próbek pierwiastków rzadkich. Radca Dworu prof. Vrba nadesłał z Pragi Czeskiej cenny okaz epidiesminu na Kalcycie.

11. Pracownia radyologiczna.

Pracownia radyologiczna powstała przy T-wie z daru p. Józefa Kernbauma, który ofiarował Towarzystwu Naukowemu na założenie tej pracowni 10 000 rb., oraz rentę na kosztą prowadzenia w wysokości 2000 rb. rocznie. Kierownictwa podjęła się p. Marya Skłodowska-Curie; asystentami mianowani zostali pp. Jan Danysz i Ludwik Wertenstein.

Pracownia radyologiczna otwarta została w dn. 1 sierpnia 1913 r.

Celem jej jest badanie fizycznych i chemicznych zagadnień o promieniotwórczości, najbliższem zaś zadaniem: studyowanie własności promieni radioaktywnych α , β , γ , badanie odskoku promieniotwórczego (promieni α), prace dotyczące t. zw. stałych radioaktywnych, oraz fizyko-chemicznych własności pierwiastków promieniotwórczych, zwłaszcza w związku z klasyfikacją pierwiastków tych w układzie peryodycznym. Nadto dokonywane być mają prace z zakresu innych działów fizyki, bardziej z radiologią zblizonych, a obejmujących w pierwszej linii: promienie Röntgena, promienie katodowe i kanałowe. Najbliższe prace naukowe pracowni poświęcone będą promieniom β i promieniom α rodziny radu i toru.

Po za pracami naukowemi, pracownia radyologiczna zamierza uwzględniać zastosowania praktyczne promieniotwórczości przez dokonywanie analiz wód i minerałów radioaktywnych, określanie ilości radu w preparatach radowych i t. p.

Dla urzeczywistnienia wszystkich tych celów, pracownia radyologiczna zaopatrzona jest w szereg aparatów specjalnie w radioaktywności używanych, jako to: elektrometrów, elektroskopów, baterii o wysokim napięciu i t. d., oraz aparatów bardziej ogólnych do których należą dwa potężne elektromagnesy, pompy do robienia próżni i t. d. Dla badań nad radem zakupiony został 1 decygram bromku radowego, dla badań nad torem — 6 miligramów mezotoru. Poza tem pracownia radyologiczna posiada bibliotekę, złożoną z 60 dzieł, z których około 40 pochodzi z daru p. Kernbauma, i abonuje 7 czasopism specjalnych poświęconych, fizyce. Warsztat mechaniczny pracowni składa się z tokarni, warsztatu stolarskiego i ślusarskiego; wykonywane w nim będą wszystkie

prawie aparaty, jakich praca doświadczalna na każdym kroku wymaga.

Instalacja elektryczna pracowni obejmuje: kontakty prądu miejskiego, pozwalające używać prądu zmiennego do 60 amperów, oraz trzy linie prądu stałego, dostarczanego przez akumulatory o pojemności 290 amper-godzin. Linie te są następujące: 1° linia o napięciu 120 woltów, obciążenie maksymalne 50 amperów, 2° linia o napięciu 60 woltów, obciążenie maksymalne 100 amperów, 3° linia o napięciu regulowanym od 2—120 woltów, obciążenie maksymalne 30 amperów.

Lokale pracowni składają się: a) z pokoju chemicznego na I piętrze, gdzie wykonywane będą prace nad substancjami, wydzielającymi emanację, b) z czterech pokojów na IV piętrze, z których dwa większe przeznaczone są do robót fizycznych, trzeci mniejszy stanowi pomieszczenie dla warsztatu mechanicznego, zaś czwarty, ciemny służy za salkę fotograficzną. Jeden z nich nosi nazwę „Sali imienia Dr. Mirosława Kernbauma“, dla uczczenia pamięci Syna ofiarodawcy. Wreszcie pod opieką pracowni radiologicznej pozostają pomieszczenia dla akumulatorów i przetwornicy, znajdujące się w piwnicy.

Fundusz na zakup inwentarza pracowni wynosi 34 000 rb., budżet roczny pracowni 8 000 rb.

12. Pracownia zoologiczna

(założona z funduszu J. Pawińskiego).

Pracownia zoologiczna, zaprojektowana w r. 1910, założona została w końcu listopada 1912 r. dzięki ofierze p. Józefa Pawińskiego, który na założenie dwu pracowni: zoologicznej i fizyologicznej złożył 10 000 rubli.

Kierownictwo i organizacja tej pracowni powierzone zostały p. Janowi Turowi. T-wo Naukowe przeznaczyło dla niej lokal na 1-szem piętrze gmachu T-wa, składający się z dwu wielkich, komunikujących się sal, ciemni fotograficznej i części obszernego korytarza. W jednej z sal urządzono basen cementowy według wzoru akwaryów stacyi zoologicznej w Neapolu.

Budżet pracowni na rok 1913 wynosi 4 000 rb. Na zakup inwentarza z funduszu J. Pawińskiego przeznaczono 4 500 rubli.

Urządzenie pracowni pod względem instrumentów, odczyn-

ników, mikrofotografii i t. d. miało przede wszystkim na celu badania nad cytologią, histologią i embryologią, t. j. działami morfologii zwierzęcej najbardziej kosztownymi i wymagającymi złożonego aparatu badawczego. Nie wyklucza to, oczywiście, badań faunistyczno-systematycznych, których uwzględnienie jaknajszersze— przede wszystkim w zastosowaniu do fauny Królestwa — jest jednym z celów najbliższych Pracowni i do których personel jej przystąpił w lecie 1913 r. zaczawszy od badań nad fauną doliny Ojcową, tak mało dotychczas znanej.

Inwentarz pracowni zawiera między innymi 4 mikroskopy Zeissa (jeden z nich dar prof. dr. Z. Dmochowskiego) 1. Leitz'a (nadto jako depozyt złożyli dwu mikroskopy jeden Zeissa drugi Leitz'a pp. J. Tur i R. Błędowski), mikrotom modelu Minota, dwa termostaty, dwie suszarki, aparat Zeissa do zdjęć mikro-stereoskopowych i duży poziomy aparat fotograficzny Leitz'a (wypożyczony pracowni przez p. E. Flatau'a z pracowni neurologicznej T-wa) ¹⁾.

Biblioteka pracowni składa się z kilkudziesięciu dzieł podstawowych, zakupionych, z pewnej ilości książek, przekazanych z biblioteki głównej T. N. W. przeważnie starszych, i biblioteki ś. p. Fr. Błońskiego, oddanej pod opiekę pracowni aż do czasu otwarcia przez T-wo pracowni botanicznej. Pracownia abonuje po zatem następujące czasopisma: 1. Zoologischer Anzeiger. 2. Anatomischer Anzeiger. 3. Archiv für Entwicklungsmechanik der Organismen. 4. Journal of Experimental Zoology. 5. Journal of Morphology. 6. Zentralblatt für Zoologie. 7. Bulletin Scientifique de la France et de la Belgique. 8. Zeitschrift für wissenschaftliche Mikroskopie.

Materiały, jakimi pracownia rozporządza, są, ze względu na krótki czas jej trwania, dość nieliczne. Mamy wszakże już kilkakset utrwalonych do celów badania mikroskopowego i odpowiednio zakonserwowanych przedstawicieli przeważnie fauny morskiej, przywiezionych ze Stacji w Neapolu przez p. R. Błędowskiego. Materiał ten będzie powiększony przez okazy ryb, po które był delegowany p. B. Możejko. Ponadto w pracowni znajduje się przeszło 400 preparatów do rozwoju kaczki i kurczęcia, wykona-

---

¹⁾ Wszystkie instrumenty dostarczyła firma Berent i Plewiński na warunkach dogodnych dla pracowni.

nych przez p. J. Tura, oraz do rozwoju wróbla—przez p. R. Szretera. Do materiałów pracowni zostały też włączone następujące dary: od D-ra Wł. Mierzejewskiego z Krakowa zbiór zarodków anormalnych kurczęcia, od p. W. Roszkowskiego z Lozanny—zbiór potwornych młodych egzemplarzy pstrąga jeziornego, od D-ra E. Cligny'ego, dyrektora „Station aquicole“ w Boulogner sur mer — zbiór potworków podwójnych pstrąga, od Prof. D-ra A. Brachet'a z Brukseli—zarodki podwójne zółwi. Poza-tem nadesłali do pracowni obfity materiał jaj lęgowych drobiu domowego: p. St. Dłużewski z Dłużewa, p. J. Marszewska, p. Z. Zakolska i p. Wł. Gorczyński.

Z darów, które pracownia otrzymała, wymienić należy:

1. Mikroskop Zeissa — dar Pr. Dr. Z. Dmochowskiego.
2. Biurko oszklone do prac mikroskopowych — dar Dr. L. Andersa.
3. Duże teraryum pokojowe — dar p. Tadeusza Pawińskiego.
4. Teraryum mniejsze — dar p. Boguckiego.
5. Czaszkę tura (*Bos (Urus) primigenius* Boj.) dar inż. Rejewskiego.

W książkach ofiarowali dary: Pr. Et. Rabaud w Paryżu, p. F. Kucharzewski, Pr. Dr. K. Malsburg z Dublan i p. W. Roszkowski. Ostatnio p. R. Dmowski ofiarował Pracowni, prócz kilkunastu tomów książek i czasopism zoologicznych—nader cenne notatki rękopiśmienne ś. p. Pr. Dr. Augusta Wrześniowskiego z zakresu protistologii — w trzech oprawnych tomach.

Pomimo, że okres sprawozdawczy, w którym z natury rzeczy przeważać musiała praca organizacyjna — mniej był dla spokojnej pracy naukowej podatny — rozpoczęto już w grudniu r. 1912 szereg badań, z których jedne są w toku lub na ukończeniu, niektórych zaś wyniki zostały już zakomunikowane na posiedzeniach Wydziału III Tow. Nauk. Warsz. i ukazały się w druku.

1. Kierownik pracowni J. Tur prowadził badania nad studiami wczesnymi rozwoju kaczki i kurczęcia, przyczem znalazł cztery nowe przypadki potworności podwójnych w zarodkach kurczęcia (Posiedz. Wydz. III z dnia 13 marca 1913 r.) i kaczki (pos. Wydz. III z dn. 5 czerwca 1913 r.), a także nową formę potworności bezpostaciowej (Pos. Wydz. III z d. 15 maja 1913 r.). Jednocześnie opracowywał materiały, dotyczące rozwoju anormalnego

pstrąga, nadesłane przez pp. E. Cligny'ego i W. Roszkowskiego. Pozatem wykończył badania nad wpływem promieni radu na studia wczesne rozwoju żarłacza psiego i na jaja mięczaków (Pos. Wydz. III z dn. 5 czerwca 1913 r.).

2. Asystent pracowni p. R. Błędowski opracował przywieziony przez siebie z Neapolu materiał do sprawy „autonomii“ płatów głowowych u robaka *Bonellia viridis* (komunikat przedstawiony na pos. Wydz. III z d. 13 marca 1913 r.), a następnie prowadził badania nad budową histologiczną mięśni gładkich u robaków: *Diopatra neopolitana*, *Nereis diversicolor*, *Aricia foetida*, *Nephtys* i *Nerine*.

3. P. Jadwiga Marszewska zaczęła opracowywać — dostarczony jej przez pracownię (ze zbioru neapolitańskiego) materiał do budowy skóry i rozwoju w niej barwnika u jaszczurki *Lacerta muralis* Laur.

4. P. Zofja Mayzłówna pracowała nad wahaniami wielkości zarodków kurczęcia i kwestyą karzełkowatości zarodkowej.

5. P. Piotr Słonimski opracowywał materiały bibliograficzne.

6. P. W. Zarembianka-Cielecka rozpoczęła badania nad t. zw. „*corpuscules épiauxiaux*“ w studyach wczesnych rozwoju ptaków.

7. P. Ryszard Szretter wykonał znaczną ilość preparatów, odnoszących się do rozwoju krążenia żółtkowego w kurczęciu i t. zw. „inwersji“ ciała zarodka. Wyniki tej pracy znajdują się obecnie w opracowaniu. Pozatem p. Szretter zebrał dość obfity materiał, dotyczący tworzenia się smugi i brzozy pierwotnej w zarodkach wróbla, oświetlając sprawę powstawania tych utworów z zupełnie nowego punktu widzenia. Wyniki tej pracy, zostały przedstawione na pos. czerwcowem Wydz. III.

8. P. Kazimierz Demel pracował nad anatomią i rozwojem rurecznika (*Tubifex tubifex*), oraz wspólnie z p. R. Błędowskim opracował materiał do mięczaków płucodysznych Ojcowa.

9. Pp. L. Hildt i W. Zembal określali materiał entomologiczny, zebrany w Ojcowie.

Latem r. 1913 z inicjatywy pracowni, a dzięki uprzejmej pomocy Dr. Stanisława Kozłowskiego — zostały zapoczątkowane prace faunistyczne w Ojcowie z udziałem pp. Błędowskie-

go, Demela i Tura. W roku pierwszym zostały zebrane dane, dotyczące fauny mięczaków, oraz przeprowadzone badania wstępne nad fauną pieczarową. Dotychczasowym wynikiem tych prac jest rozprawa pp. R. Błędowskiego i K. Demela p. t. „Mięczaki Ojcowa. I. Pulmonata Geophila“. (Sprawozd. Tow. Nauk. Warsz. T. VI, zesz. 9).

Większość preparatów ważniejszych, wykonanych w pracowni, zostawała utrwalona zapomocą mikrofotogramów, zarówno zwykłych jak stereoskopowych. Prócz tego wykonano szereg zdjęć mikrofotograficznych z preparatów innych pracowni T. N. W.

Wreszcie w pracowni udzielono kilkakrotnie porad natury praktycznej — osobom, zgłaszającym się o wskazówki, przeważnie w sprawach wylęgu i hodowli drobiu domowego, oraz tępienia szkodników.

III.

Sprawozdanie z czynności administracyjnych.

Zebrania Ogólne, Zarząd, Komisya Rewizyjna, Rada pracowni naukowych i Biuro.

Na zebraniu dorocznem Listopadowem 1912 r. w uznaniu pierwszorzędných zasług naukowych wybrano na członka honorowego p. Maryę Skłodowską-Curie. Na temże zebraniu wybrano ponownie na członków Zarządu ustępujących w myśl § 21 Ustawy pp. Henryka Konica i Feliksa Kucharzewskiego. Do Komisji rewizyjnej powołano pp. Ignacego Baranowskiego, Bolesława Danielewicza, Walentego Kamockiego, Józefa Pawińskiego i Teodora Wierzbowskiego.

Na styczniowem posiedzeniu Zarządu wybrano na redaktora p. Jana Tura, na skarbnika p. Feliksa Kucharzewskiego i na zastępcę sekretarza gen. p. Sławomira Miklaszewskiego.

Na sekretarza Wydziału I-go z powodu ustąpienia z tego stanowiska p. Gabryela Korbuta (9.X.1912) wybrano p. Manfreda Kridla, a na sekretarza Wydziału II-go z powodu ustąpienia p. Aleksandra Kraushara (31.I.1913) p. Marcelego Handelsmana.

Komisya antropologiczna T-wa, wobec zogniskowania pracy antropologicznej przy otwartej w 1911 r. Pracowni antropologicznej została rozwiązana. Zaprojektowano natomiast utworzenie komisji archeologiczno-etnograficznej.

W okresie sprawozdawczym zmarł prezes Towarzystwa ś. p. Aleksander Jabłonowski, i członek I Wydziału, ś. p. Stanisław Krzemiński, zasłużony pracownik na niwie historyi i literatury polskiej. Na zebraniu Ogólnem w dniu 16 listopada 1913 r. wybrano na prezesa Tow. p. Teodora Dydzińskiego, na wiceprezesa p. Leona Kryńskiego, na sekretarza generalnego, p. Franciszka Pułaskiego, na członków Zarządu pp. Jana Tura i Władysława Gorczyńskiego. Na przewodniczących Wydziałów wybrani zostali pp. Bronisław Chlebowski (Wydział I), Jan Karol Kochanowski (Wydział II) i Jan Lewiński, (Wydział III); do Komisji rewizyjnej pp. Ignacy Baranowski, Józef Pawiński, Karol Lutostański, Józef Jerzy Boguski i Karol Dunin.

Na członków rzeczywistych T-wa powołano w okresie sprawozdawczym do Wydziału II-go panów: 1) Jana Domaszewskiego (16.XI.1913), 2) Franciszka Gedroycia (25.XI.1912), 3) Władysława Heinricha (12.I.1913), 4) Stanisława Kutrzebę (12.I.1913), 5) Władysława Semkowicza (16.XI.1913), do Wydziału III-go pp. 6) Stanisława Ciechanowskiego (16.III.1913), 7) Henryka Dobrzyckiego (16.III.1913), 8) Henryka Dziedzickiego (16.XI.1913), 9) Henryka Merczynga (25.XI.1912), 10) Maryana Raciborskiego (21.XII.1913), 11) Kazimierza Rzętkowskiego (21.XII.1913), 12) Józefa Siemiradzkiego (16.XI.1913) i 13) Stanisława Tołłoczkę (16.XI.1913).

Stanisław Witalis Ciechanowski, ur. 28 kwietnia 1869 r. w Krakowie, nauki gimnazjalne odbył we Lwowie i w Krakowie; w r. 1886 zapisał się na Wydział lekarski Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie też uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich 16 marca 1894 r. Następnie przebywał w Wiedniu, gdzie oprócz służby w I szpitalu garnizonowym, pracował głównie w laboratorium chemicznem prof. dr. F. Kratschmera. Od października 1894 do r. 1897 był asystentem przy katedrze anatomii patologicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, pracując pod kierunkiem prof. dr. Tadeusza Browicza. Rok szkolny 1897/8 spędził na studiach w Paryżu, pracując głównie w zakładzie sądowo-lekarskim prof. Bronardela i w jego pracowni toksykologicznej pod kierunkiem dr. Ogiera. W r. 1896 wspólnie z dr. Julianem Nowakiem i p. Ryszardem Urbanikiem otrzymał od Wydziału lek. Uniwer. Jag. nagrody za dwie prace, przedstawione na konkurs im. Jakubowskiego.

Habilitowany przez Wydział lekarski krakowski w jesieni r. 1897 w zakresie anatomii patologicznej, zatwierdzony jako docent tego przedmiotu przez ministerstwo oświaty 20 grudnia tegoż roku, mianowany został 10 stycznia 1900 r. rzeczywistym profesorem nadzwyczajnym bezpłatnym, 25 maja 1907 r. płatnym profesorem nadzwyczajnym, a 9 sierpnia 1912 r. otrzymał tytuł i charakter profesora zwyczajnego. Na półrocze letnie 1908 r. powierzono mu zastępstwo w wykładach profesora zwyczajnego.

W r. 1900 mianowany został członkiem-współpracownikiem Komisji bibliograficznej Akad. Umiej. w Krakowie, w r. 1905 — komisji antropologicznej, w r. 1912 — Komisji historii nauk przyrodniczych i lekarskich. W r. 1900 przyjęty do grona członków-korespondentów Towarzystwa lekarskiego Warszawskiego; członkiem honorowym mianowany w r. 1910 przez C. Towarzystwo lekarskie w Wilnie, w r. 1911 przez Towarzystwo lekarskie w Łodzi, w r. 1912 przez Polski związek lekarzy i przyrodników w Petersburgu i przez Towarzystwo przyjaciół nauk w Poznaniu, w r. 1913 przez „Spolek českých lékařů“ w Pradze.

W Towarzystwie lekarskim krakowskim wybrany w r. 1896 sekretarzem dorocznym, następnie bibliotekarzem, członkiem komisji redakcyjnej „Przeglądu lekarskiego“, od r. 1906 wybierany redaktorem głównym tego pisma. Oprócz tego redaguje od roku 1906 „Rocznik lekarski“, wydawany przez Wydział lekarski Uniw. Jag. i Towarzystwo lekarskie krakowskie; w latach 1908/9 na życzenie założycieli „Przeglądu pediatrycznego“ redagował pierwszy rocznik tego pisma, w r. 1912 wspólnie w Al. Rosnerem na zlecenie Polskiego Towarzystwa ginekologicznego I tom jego wydawnictw. W zakresie sprawozdawczym pracował od r. 1895 w „Przeglądzie lekarskim“, od r. 1896 w „Nowinach lekarskich“ poznańskich, „Kronice lekarskiej“ warszawskiej, „Centralblatt für Bakteriologie u. Parasitenkunde“, „Centralblatt für allgemeine Pathologie u. pathologische Anatomie“, „Zeitschrift für Tuberkulose“.

Izba lekarska zachodnio-galicyjska wybrała go w r. 1908 zastępcą członka Wydziału, w r. 1912 członkiem wydziału i delegatem swoim do c. k. Krajowej Rady zdrowia. Na wezwanie Wydziału Krajowego galicyjskiego uczestniczył w ankietach w sprawie ustawy o chorobach zakaźnych i zwalczania gruźlicy i wypracował memoriały, przedstawione w tych sprawach Sejmowi.

W r. 1900 był sekretarzem generalnym IX Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich, następnie wybrany członkiem stałej Delegacji tych zjazdów, był wybierany jej sekretarzem od 1900 do 1907 r.; wybrany ponownie przez X Zjazd we Lwowie i XI Zjazd w Krakowie do Delegacji, wiceprezesem od r. 1911.

Prace jego ogłoszone drukiem:

- A) Z zakresu anatomii patologicznej i pokrewnych:
1) Über die sog. Hypertrophie der Vorsteherdrüse und über

anatomische Grundlagen der senilen Insuffizienz der Blase. (Centralblatt für Chirurgie, 1896, № 32). 2) O trądzie. (Nowiny lekarskie, 1896, № 11). 3) Przypadek ciąży trąbkowej. (Nowiny lekarskie, 1897, № 2). 4) (Wspólnie z Nowakiem). Über Krystallbildung in den Nährmedien. (Centralblatt für Bakteriologie I, Abt. 1896, № 18/19). 5) Ein Fall von Achsendrehung des Uterus. (Deutsche medizinische Wochenschrift, 1897, № 27). 6) Krystallbildung in den Nährmedien. (Centralblatt für Bakteriologie I Abt. 1897, № 19). 7) Kilka uwag o tak zwanym przeroście gruczołu krokowego. (Przegląd lekarski, 1897, № 5 i 6). 8) (Wspólnie z Nowakiem). Przyczynek do badań nad etyologią dysenterji. (Przegląd lekarski, 1897, № 40, 41). 9) (Wspólnie z Nowakiem). Przyczynek do badań nad etyologią dysenterji. (Praca nagrodzona na konkursie im. Jakubowskiego). (Pamiętnik Towarzystwa lekarskiego warszawskiego, 1897). 10) (Wspólnie z Nowakiem). Zur Aetiologie der Dysenterie. (Centralblatt für Bakteriologie, I Abt. 1898, № 11 i 12). 11) (Wspólnie z Urbanikiem). Materiały do geografii wola i matolectwa w Galicyi. (Według pracy, nagrodzonej przez Wydział lekarski U. J. na konkursie im. Jakubowskiego). (Kraków, 1898. Nakładem Akademii Umiejętności). 12) Badania wstępne do poszukiwań ilości antymonu w rozmaitych narządach ustroju w przypadkach otrucia. (Gazeta lekarska, 1898). 13) Rozdział antymonu pomiędzy narządy ustroju w doświadczalnym otruciu emetykiem. (Gazeta lekarska, 1898). 14) Recherches sur la répartition de l'antimoine dans les organes et sur son dosage. (Annales d'hygiène publique et de médecine légale. Paris, 1898). 15) O pęknięciu jelit u noworodków. (Przegląd lekarski, 1897, № 23). 16) Über Darmruptur bei Neugeborenen. (Vierteljahrschrift für gerichtliche Medizin u. öff. Sanitätswesen, 3. Folge XVI, H. 2). 17) Kilka luźnych spostrzeżeń z prosektoryum sądowo-lekarskiego w Paryżu. (Przegląd lekarski, 1898. № 16, 18, 21, 22). 18) Badania anatomiczne nad niedomogą pęcherza moczowego u starców oraz nad tak zwanym przerostem i pewnemi postaciami zaniku gruczołu krokowego. Warszawa, 1899. Stron 310, z 6 tabl. kolor. (Odbitka z „Przeglądu chirurgicznego“). 19) Anatomische Untersuchungen über die sogenannte Prostatahypertrophie und verwandte Prozesse (Mittheilungen aus den Grenzgebieten der Medizin und Chirurgie. 1900. Band VII). 20) Sprawy wydzielnicze w komórkach pierwotnych gruczolaków i raków gruczolakowych wątroby. (Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademii Umiejętności w Krakowie. Tom XL, 1900. (Bulletin de l'Academie des Sc. de Cracovie, 1900, juillet). 21) Barwienie kanalików żółciowych sposobem Weigerta. („Przegląd lekarski, 1902). 22) Weigert's Markscheidenmethode als Gallenkapillarenfärbung. (Anatomischer Anzeiger, 1902. Bd. XXI). 23) Quelques aperçus sur le prostatisme au point de vue anatomopathologique. (Annales des maladies des organes génito-urinaires, 1901, mai). 24) Przy-

pisek do artykułu dr. A. Mincera „Kilka uwag o ważniejszych zagadnieniach urologii“.(Nowiny lekarskie, R. XIII, 1902, № 12). 25) Zur Actinomycesfärbung in Schnitten. (Centralblatt für Bakteriologie, 1903, № 3, I, Abt. orig.). 26) Rudolf Virchow (Przegląd lekarski, 1902). 27) Rudolf Virchow (Przegląd Polski, 1902). 28) Wspólnie z L. K. Glińskim). Wrodzona niedrożność jelit cienkich (Przegląd lekarski, 1903). 29) Anatomical researches on the so-called „prostatic hypertrophy“ and allied processes in the bladder and kidneys. Edited by Rol. Holm. Greene, surgeon to French Hospital etc. New York, 1903 (E. R. Pelton). 30) W sprawie wrót zakażenia gruźliczego (Nowiny lekarskie, 1904, № 1 i 2). 31) Odma pęcherzykowa jelit (Przegląd lekarski, 1904). 32) Neuere allgemein-pathologische und pathologisch-anatomische Arbeiten aus der polnischen Litteratur (Centralblatt für allgemeine Pathologie und pathol. Anatomie, 1901, № 4). 33) Pathologisch-anatomische Beobachtungen über primäre Darmtuberkulose. (Wiener klinische Wochenschrift 1907, № 37). 34) (Wspólnie z L. K. Glińskim). Fistulae oesophageo-oesophageae congenitae (Bulletin de l'Academie des Sc. de Cracovie, 1909). 35) (Wspólnie L. K. Glińskim). O wrodzonych przetokach przełykowo-przełykowych. (Rozprawy Wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademii Umiej. w Krakowie. Tom XLIX. S. B. 1909). 36) (Wspólnie L. K. Glińskim). Zur Frage der kongenitalen Dünndarmatresie. (Virchow's Archiv für pathologische Anatomie. 196. Band. 1910). 37) (Wspólnie z L. K. Glińskim). Fistulae oesophageo-oesophageae congenitae (Virchow's Archiv für pathol. Anatomie. 199 Band. 1910). 38) Über Darmemphysem (Virchow's Archiv für pathol. Anat. 203 Bd. 1911). 39) (Wspólnie z L. K. Glińskim). Przyczynek statystyczny do topografii wyrostka robaczkowego i kątnicy. (Pamiętnik Zjazdu chirurgów polskich. Warszawa, 1911). 40) Układ przedsionkowokomorowy i jego stosunek do patologii serca. (Przegląd lekarski, 1911. № 44 — 45). 41) Meningitis cystria. (Rocznik lekarski, Tom II, Zesz. 3, 1912).

B) Innej treści:

42) (Wspólnie z T. Browiczem, S. Domańskim i L. Kryńskim). Słownik lekarski polski, opracowali z polecenia Towarzystwa lekarskiego krakowskiego. (Kraków, 1905, stron 766). 43). Listy z Paryża. (Przegląd lekarski, 1898, № 24 — 39). 44) Kilka słów o dżumie. Kraków, 1900. Spółka wydawnicza polska. 45) W sprawie szpitalnictwa galicyjskiego. (Przegląd lekarski, 1907). 46) Medycyna polska w dobie ostatniej. (Przegląd polski, 1911). 47) Zapiski higieniczno-lekarskie z kolonii wakacyjnej dla uczniów szkół średnich w Porembie wielkiej. (Zdrowie, 1912, № 3). 48) Sejmowe sprawy sanitarne. (Przegląd lekarski, 1912). 49) W sprawie ustawy o chorobach zakaźnych. (Przegląd lekarski, 1907, № 45—49). 50) Zmiany projektu ustawy o chorobach zakaźnych. (Przegląd

lekarski, 1912, № 12). 51) Stan sanitarny Galicyi w świetle sprawozdań Krajowej Rady zdrowia za r. 1906 i 1907 (Słowo lekarskie, 1911, № 13—23). — Toż za r. 1904 (Przegląd lekarski). — Toż za r. 1905 (Przegląd lekarski). — Toż za r. 1908 i 1909 (Słowo lekarskie, 1913). 52) W sprawie zaopatrzenia kraju w wodę (Słowo lekarskie, 1912). 53) Z higieny przemysłu w Galicyi (Słowo lekarskie, 1912). 54) Sprawy sanitarne w Sejmie (Przegląd lekarski, 1913). 55) Kolonie wakacyjne uczniów szkół średnich w Galicyi (Zdrowie, 1913, № 6 — 7).

Henryk Dobrzycki urodził się w Kaliszu 5/I 1843 r. Tamże ukończył gimnazjum realne w roku 1858 i zapisał się na wydział budownictwa w Warszawskiej Szkole Sztuk Pięknych. W r. 1859 wstąpił na medycynę, którą studyował w Warszawie, we Wrocławiu i ukończył w r. 1865. Na jego wniosek powstało pierwsze, nie tylko w kraju, ale w Europie, sanatorium gruźlicze w Mieni. Był też przez lat prawie 17 redaktorem „Medycyny“ wychodzącej początkowo p. t. „Klinika“ i wice-prezesem Towarzystwa Lekarskiego.

Ogłosił drukiem następujące prace: 1) O powstawaniu skurczowego (systolicznego) tonu serca. P. T. L. W. 1864, LI, 161. 2) Zasady badania przyczyn chorób w ogólności. Kraków, 1881; w 8-ce, br. oraz Dz. III Zj. lek. i przyr. polsk. w Krakowie, 1881, 41 i 49. 3) O podskórnem zastrzykiwaniu środków lekarskich. Tyg. Lek. 1868, XXII, 5, 9, 17, 60, 83, 91, 100, 109, 113, 142, 150, 188, 201. 4) Emetyk podskórnem wstrzykiwany jako środek wymiotny. Klin. 1870, VI, 243 (w sprawozd. ze szpitala w Mieni). 5) O inhalacyach, stosowanych dla bezpośredniego działania na miąższ płucny. Med. 1881, IX, 785, 801, 817, 834. 6) Kilka słów o wskazaniach do kąpiei elektrycznych. Med. 1887, XV, 749. 7) Przypadek ostrego otrucia fosforem. Med. 1884, XII, 305, 321, 337. 8) Dwa przypadki otrucia grzybami. Emetyk podskórnem wstrzykiwany jako środek wymiotny. Klin. 1870, VI, 243. 9) Spostrzeżenia nad działaniem kairyny. Med. 1883, XI, 489, 509, 525, 541, 557. 10) O kairynie. P. T. L. W. 1883, LXXVII, 615. 11) Podophyllina jako środek przeczyszczający i żółciopędny. Med. 1873, I, 13. 12) Spostrzeżenia ze szpitala w Mieni za r. 1868 (Sprawozdanie ogólne). Klin. 1862, V, 337. 13) Spostrzeżenia ze szpitala św. Józefa w Mieni za rok 1868. Klin. 1870, VI, 207. 14) Toż za rok 1868. Klin. 1870, VI, 321, 337. 15) Sprawozdanie ze szpitala w Mieni. Med. 1880, VIII, 102, 132, 150, 165, 292, 309, 324. 16) S. „Salva meliori“ (Dobrzycki H). Kołtun ze stanowiska histologii i poszukiwań doświadczalnych. (Przyczynek do fizjologii włosów). Jeden z rozdziałów, rozprawy konkursowej: „O kołtunie“. 17) S. „Salva meliori“. O tak zwanych paznogciach kołtunowych. Med. 1875, III, 497. 18) Rozbiór prac. prof. M. A. Andrejewa o kołtunie i t. zw. kołtunowym stanie. Med. 1876, IV, 55, 85, 118, 137, 154, 206, 347. 19) O kołtunie pospolicie „plica polonica“

zwanym. Z 24 drzeworytami w tekście. Praca uwieńczona nagrodą konkursową imienia hr. Eust. Tyzenhauza przez Tow. Lek. Wileńskie w dn. 8 maja 1876 r. Warszawa, 1877, w 8-ce, str. 300.

20) Niedokrwistość z upustów krwi (ze sprawozd. ze szpitala w Mieni za r. 1867). Klin. 1868, III, 215.

21) Niedokrwistość z upustów krwi (Spraw. ze szpitala w Mieni w r. 1868). Klin. 1870, VI, 246 i 355.

22) Plamica Werlhofa z ostrym przebiegiem (w sprawozd. ze szpitala w Mieni za r. 1867) Klin. 1868, III, 205.

23) O przenośnikach zarazy gruźliczej. Med. 1883, XI, 809, 825, 845, 865; P. T. L. W. 1884, LXXX, 140, 143. (Prot. pos.).

24) Siedm przypadków wścieklizny (ze szpitala w Mieni spraw. za rok 1867). Klin. 1868, III, 209.

25) Sprawozdanie ze szpitala w Mieni dla chorych piersiowych. Med. 1881, IX, 228, 243, 281, 310, 325, 385, 404.

26) Z działalności lecznicy dla chorych piersiowych w Mieni za rok 1881 i 1882. Med. 1883, XI, 169, 185, 208, 225, 241, 257, 273.

27) Nieżyt jako przyczyna usposabiająca do suchot. P. T. L. W. 1884, LXXX, 260.

28) O konieczności oddzielnych sanatoryów dla chorych piersiowych. Med. 1890, XVIII, 161, 177.

29) Dwa przypadki niedomykalności zastawki dwudzielnej (insufficiencia valvulae mitralis.). (Sprawozd. ze szpitala w Mieni). Klin. 1868, III, 208.

30) Przypadek stwardnienia tętnic (arteriosclerosis) całego ustroju z wysoko posuniętymi następowymi zmianami w sercu. Med. 1875, III, 801.

31) Zapalenie ślinianek podszczękowych (Sprawozdanie ze szpitala w Mieni za rok 1876). Klin. 1868, III, 206.

32) Przyrząd do przepłukiwania żołądka. Med. 1886, XIV, I.

33) Gastromalacia ante mortem. (pęknięcie rozszerzonego żołądka). Med. 1873, I, 16.

34) Przypadek wątroby wędrującej. Prot. pos. P. T. L. W. 1887, LXXXIII, 682.

35) Przypadek ruchomej trzustki. Med. 1878, VI, 113, 129.

36) Ropień napływowy w jamie brzusznej, przedziurawienie pęcherza moczowego i kiszki prostej, zakrzep żył zaskórnych wewnętrznych. Klin. 1866, I, 137, Spostrz. Hirschfelda. Tłóm. z francusk.

37) Przewlekłe zapalenia nerek z następowem białkomoczowem zapaleniem siatkówki. Klin. 1868, III, 213.

38) Teżec reumatyczny, wyleczony podskórnymi zastrzykowaniami morfiny i belladonny. (Spostrz. ze szpit. w Mieni za r. 1868). Klin. 1870, VI, 227.

39) Z dziedziny chorób pamięci. Med. 1883, XI, 156.

40) Ropień napływowy w śródpiersiu tylnem, współniczący z jamą pajęczą kanału kręgowego. Spostrz. prof. Hirschfelda. Klin. 1866, I, 97.

41) Bezwład obwodowy, wyleczony zastrzykaniem saletrzanu strychniny. Klin. 1870, VI, 230. (W spostrzeż. ze szpit. w Mieni).

42) Nerwoból trzewiowy natury reumatycznej. (Spostrz. ze szpit. św. Józefa w Mieni z r. 1868). Klin. 1870, VI, 241.

43) Sprawozdanie z czynności chirurgiczno-lekarskich szpitala św. Józefa w Mieni za rok 1867. Klin. 1868, III, 97, 121, 137, 205.

44) Rany i stłuczenia (spraw. ze szpitala w Mieni za r. 1868). Klin. 1869, V, 399.

45) Rany zadane maszynami rolniczemi (w spraw. z Mieni za rok 1867). Kazuistyka.

Klin. 1868, III, 140. 46) Rany zadane maszynami rolniczemi (w spostrzeż. ze szpitala w Mieni za r. 1868). Klin. 1869, V, 394, 1870. VI, 340. 47) O obrażeniach przy używaniu machin rolniczych. P. T. L. W., 1867, LXXII, 471. 48) Toż w osobn. odb. Warszawa, 1876, w 8-ce. 49) Wrzody atoniczne (w sprawdzaniu ze szpitala w Mieni). Klin. 1868, III, 122. 50) Toż, w spostrzeż. za rok 1868. Klin. 1869, V, 393. 51) Przypadek tęcza przyranego, leczonego morfiną. Med. 1882, X, 260. 52) 41 przypadków zakażenia jadem węglkowym. Med. 1876, IV, 1, 17, 33, 49, 65. 53) Czarna krosta (wyp. 35 w ciągu roku). Spraw. ze szpitala w Mieni. 1869 r. Klin. 1870, VI, 358. 54) Rana przenikająca szyi, w celu samobójczym od strony jamy ustnej zadana. Med. 1877, V, 5. 55) Ropień napływowy w jamie brzusznej, skutkiem cierpienia kręgow powstały. Klin. 1870, VI, 353. 56) Przetoki kiszki (2 przyp.) (w spostrz. ze szpitala w Mieni). Klin. 1869, V, 385. 57) Złośliwy nowotwór kości udowej. Med. 1879, VII, 705. 58) Przypadek luxationis foraminis ovalis (w spraw. ze szpitala w Mieni). Klin. 1868, III, 144. 59) Psoitis — zapalenie mięśnia lędźwiowego. Med. 1880, VIII, 1. 60) Ropień zimniczy na lewej łopacie u 6-letniego dziecka, wzięty za tłuszczak. (W spraw. ze szpit. w Mieni). Klin. 1870, VI, 341. 61) Naczyniak na szypułce powieki dolnej (z rys.). Spostrz. ze szpit. w Mieni w r. 1868). Klin. 1869, V, 400. 62) Rany zadawane maszynami rolniczemi (o zapobieganiu). Klin. 1868, III, 126. 63) O uszkodzeniach, wynikających z użycia machin rolniczych w Królestwie Polskiem. Dwutyg. hyg. 1876, 200, № 24. 64) O chorobach i niebezpieczeństwach, na które wystawieni są pracujący nad przetworami mineralnemi, tudzież o leczeniu zapobiegawczem, odnoszącem się do zachowania przepisów higienicznych. Przyjaciel zdrowia. 1862, № 18—20. 65) Projekt stacyi operacyjnej dla szpitali warszawskich po za obrębem miasta. Med. 1875, III, 681. 67) Sławuta, stacya leśna oraz zakład kumysowy. Spraw. za rok 1887. Med. 1887, XVI, 105, 121, 141, 161, 184. 68) Toż. Spraw. za r. 1888 z działalności lekarskiej. Med. 1889, XVII, 121, 182, 198. 69) Sławuta, klimatyczna stacya leśna oraz zakład kumysowy. Wskazówki dla leczących się kumyssem. Warszawa, 1889, w 8-ce, str. 106. 70) Sławuta. Sprawozd. z dział. lek. za rok 1889. Med. 1890, XVIII, 198, 209. 71) Życiorys T. Chałubińskiego. Med. 1890, XVIII, 8, 24, 39, 59, 76, 89. 72) Życiorys H. Hoyer. Med. 1884, XII, 857. 73) Życiorys Wiktora Szokalskiego. Med. 1884, XII, 726. 74) W przedmiocie naszego słownictwa lekarskiego. Med. 1883, XI, 356. 75) Kwestyonaryusz w sprawie felczerskiej. Gaz. Lek. 1883, III, 427. 76) Kwestya felczerska. Kron. Lek. 1884, 142. 77) Wnioski w kwestyi felczerskiej. P. T. L. W. 1884, LXXX, 176. 78) W sprawie wydawania lekarstw za receptami felczerów. Med. 1887, XV, 185. 79) Kilka uwag z powodu monografii p. t. „O durze czyli tyfusie zaraźliwym“, napisanej przez d-ra Al. Karwackiego Tyg.

Lek. 1864, № 10. 80) Von der Benutzung der Hospitäler für die Statistik, Meteorologie u. Geophysik in aerztlicher Hinsicht. Warschau, 1873, w 8-ce. 81) Trzeci międzynarodowy kongres lekarski w Wiedniu. P. T. L. W. LXX, 1874, str. 143. 82) Ob osnovach izsledowanja pricin bolezniej woobszche. Warszawa, 1877, w 4-ce br. 83) O zasadach zkoumani pricin nemoci vubec. Praha, r. 1881, w 8-ce, br. 84) Sławuta, zakład kumysowy oraz klimatyczna stacya leśna. Spraw. z dział. lek. za rok 1891. Med. 1892, 321, 349. 85) Kilka słów o przyrządach używanych do wlewań podskórnych w napadzie cholery (wskazówki praktyczne). Med. 1892, № 51, 52, str. 829. 345. 86) (Wspólnie z Jawdyńskim). Przypadek znacznej wielkości włókniaka tłuszczakowego. Med. 1892, str. 1, 87) Jubileusz d-ra Władysława Frankowskiego w Charkowie. Med. 1892, str. 192. 88) Wóycikowski, pierwszy wykonawca owaryotomii z pomyślnym skutkiem we Francyi r. 1844. Med. 1893, № 50. 89) Rzadki przypadek nabytego przemieszczenia wątroby (dislocatio hepatis acquisita) u 25-letniego mężczyzny. Med. 1894, № 1, str. 8. 90) Prof. Włodzimierz Brodowski. Med. 1894, str. 2. 91) Przypadek samoistnego włóknikowego zapalenia oskrzeli (Bronchitis fibrinosa idiopathica). Med. 1895, str. 921. 92) Rys naukowo-społecznej działalności prof. W. F. Szokalskiego, ze szczególnem uwzględnieniem jego zasług, położonych dla Warsz. Tow. Lek., P. T. L. W. 1895, str. 123. Now. Lek. 1895, str. 133. 93) Władysław Frankowski. Med. 1895, str. 343. 94) Zdrojowiska, zakłady lecznicze i stacye klimatyczne w Król. Polskiem i najbliższych gub. Cesarstwa oraz prywatne zakłady lecznicze w Warszawie (z planem chromolitografowanym, 9 tablicami, 16 cynkotypiami i 3 wykazami). Warszawa, 1896, w dużej 8-ce, str. XL i 260. 95) Ś. p. Jakób Rogowicz. Med. 1896, str. 1288. 96) Kilka słów z powodu artykułu d-ra Dunina p. t. „Władysław Matlakowski“, wizerunek pośmiertny. Krytyka Lek. 1897, № 1, 2, 3. 97) Higiena zecerów, Zdrowie, 1893. № 148, 149, str. 14, 83. 98) Sławuta. Zakład kumysowy oraz klimatyczna stacya leśna. Spraw. z dział. lek. za r. 1890. Med. 1891, str. 129, 145, 161, 177. 99) Sławuta. Zakład kumysowy oraz klimatyczna stacya leśna. Spraw. z dział. lek. za r. 1891. Med. 1892, str. 321, 344. 100) O konieczności sanitarnego prawodawstwa dla miejscowości leczniczych. Med. r. 1899. Toż samo po rosyjsku. 101) Sanatorium dla chorych piersiowych w Mieni. Med. 1899. 102) O budowie zagród włościańskich. Zdrowie 1900, № 178. 103) Typy spluwaczek kieszonkowych dla kaszlących. Zdrowie 1900, № 182. 104) Kolejki jednoszynowe jako najstarsza dojazdowa komunikacja z naszymi miejscowościami leczniczymi. Zdrowie 1900, № 183. 105) Puch i pierze jako roznosiciele chorób zakaźnych oraz aparat do racjonalnej ich dezynfekcyi. Medyc. 1901, № 13, 14. Zdrowie № 4. 106) Typy spluwaczak. Zdrowie № 6, 1901. 107) W sprawie spluwania publicznego. Zdrowie 1901, № 8. 108) Działalność lecznicza

stacji klimatycznej oraz zakładu kumysowego i wodoleczniczego w Sławucie za ubiegłych lat 25. *Medyc.* 1901, № 20, 21. 109) Profilaktyka gruźlicy w zdrojowiskach i uzdrowiskach w obrębie Królestwa i graniczących z niemi guberniach Cesarstwa. Prace sekcji gruźl. IX zjazdu lek. i przyr. pols. w Krakowie w r. 1900 110) O konieczności sanitarnego prawodawstwa dla miejscowości leczniczych. *Zdrowie* 1901, № 1, 3. 111) Zdrojowiska i miejscowości lecznicze niemieckie oraz przewidywany nasz z niemi stosunek. *Zdrowie* 1902, № 12. 112) Sanatorium dziecięce w Brzegach. *Zdrowie* 1902, № 5. 113) Sanatorium dla chorych piersiowych w Zakopanem. *Zdrowie* 1903, № 4. 114) Kolonia zdrowia dla słabowitych dzieci w Brzegach. *Zdrowie* 1903, № 4. 115) Projekt chaty zdrowotnej dla rodzin włośc. *Zdrowie* 1903, str. 654. 116) „Therapia“ Palace. Zakład przyrodolecznicy na wybrzeżu Kroackiem pod Cirkwenicą. *Zdrowie* 1903, № 4. 117) O racjonalnym składzie wód leczniczych i ich stosowaniu według systemu prof. Jaworskiego. *Medyc.* 1904, № 15, 16. 118) Spostrzeżenia, dotyczące przeciwgorączkowego działania kryogeniny w gruźlicy. *Med.* 1904, № 46, 47, 48, 49. 119) Najprostszy i najtańszy przyrząd do kąpiei natryskowych. *Zdrowie* 1904, № 4. 120) O paleniu odpadków m. Warszawy. *Zdrowie* 1904, № 11. 121) Wody lecznicze prof. Jaworskiego w zastosow. prakt. *Med.* 1904, № 30, 39. 122) Pierwszy zjazd balneologów polskich w Krakowie. *Zdrowie* 1904, № 11. 123) Przyczyny niepowodzeń naszych miejscowości leczniczych w ostatnim roku. *Zdrowie* 1907, № 17. 124) O wyborze miejsca pod zakład dla leczenia dzieci skrofulicznych i leczenia gruźlicy chirurg. *Zdrowie* 1907, str. 50. 125) O polskim Tow. balneologicznem w Krakowie. *Zdrowie* 1907, str. 150.

Jan Wacław Domaszewski urodził się w r. 1848; w r. 1868 po ukończeniu Wydziału Prawnego Szkoły Głównej otrzymał stopień Magistra prawa i administracyi. W tymże 1868 roku rozpoczął pracę w zawodzie sádowniczym, początkowo w sádownictwie karnem, a od roku 1873 jako członek kolegium — asesor, radca Prokuratoryi w Królestwie Polskiem. Obok tego zasiadał w Komisji urzędowej do uporządkowania przepisów u nas obowiązujących i bierze czynny udział w pracach Towarzystwa Osad rolnych, Kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowem im. D-ra Mianowskiego i innych.

Ogłosił drukiem: 1) O kradzieży — 1869. 2) Literatura prawa karnego u nas w ciągu ostatnich lat 20-tu—1893. 3) Zmiany w procedurze cywilnej co do sposobu zbierania i sprawdzania dowodów — 1897. 4) O darowiznach i zapisach testamentowych na rzecz instytucji użyteczności publicznej — 1890. 5) Odpowiedzialność cywilna państwa za szkody i straty — 1890. 6) Przywilej i hipoteka prawna należności skarbowych — 1890. 7) O prawie własności i użytkowania wód — 1891. 8) Zwierzęta przywiązane do gruntu — 1893. 9) Dwie procedury w przedmiocie

wywłaszczenia na użytek publiczny — 1895. 10) Ubezwoławienie z urzędu z powodu choroby umysłowej — 1896. 11) Mąż pełnoletni jest z mocy samego prawa kuratorem swej nieletniej żony — 1896. 12) Sprzedaż nieruchomości w poszukiwaniu należności niespornych i hipoteka prawna — 1897.

Nadto opracował szereg przedmiotów prawniczych (Hipoteka, Jurydyka i inne) do Wielkiej Encyklopedyi Ilustr. i do Encyklopedyi Rolniczej (Prawodawstwo rolne).

Henryk Dziedzicki urodzony w Warszawie 15 Lipca 1847 roku. Gimnazjum ukończył w Łomży 1868 r. i tegoż roku wstąpił do Szkoły Głównej na wydział lekarski, ukończył zaś Uniwersytet Warszawski ze stopniem lekarza w roku 1873.

W listopadzie 1873 roku wyjeżdżał do Afryki z ekspedycją naukową hr. Aleksandra Branickiego, jako lekarz wyprawy, a zarazem jako kolekcjonista zwierząt ssących, ptaków, gadów, owadów i wogóle płodów historyi naturalnej, dla gabinetu zoologicznego w Warszawie.

Jest członkiem korespondentem Departamentu rolnictwa z dziedziny entomologii, Komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie, Towarzystwa entomologicznego w Petersburgu i t. d.

Ogłosił: 1) Przyczynek do fauny owadów dwuskrzydłowych, gatunki rodzajów: *Mycothera*, *Mycetophila*, *Staegeria*. Pam. fiz. T. IX st. 298—342 z 5-ma tablicami litografowanemi ze 140 rysunkami 1884 r. 2) Przyczynek do fauny owadów dwuskrzydłowych, rodzaje nowe *Hertwigia* n. g. *Eurycera* n. g. i gatunki rodzajów *Boletina*, *Sciophila*. Pam. fiz. T. V. S. 164—194 z 6-ma tablicami litografowanemi ze 135 rysunkami 1885 r. 3) Beitrag zur Fauna der zweiflügeligen Insecten „Wiener Entomologische Zeitung“ T. V. Heft. 4. 1886 r. 4) Einige Worte über die Präparation des hypopygiums der Dipteren „Wiener Entom. Zeit. 1886. 5) Dem Herrn Professor Mik zur Antwort, Warschau 1887 r. 6) Revue des espaces européennes du genre *Phronia* Winn. avec la description des deux genres nouveaux: *Macrobrachius* et *Megophtalmidia*. Horac. Soc. Ent. Ross. T. 23 S. 403—532 z 10-a tablicami litografowanemi ze 231 rysunkami i drzeworytami w tekście 1889 r. 7) Zur Monographie der Gattung *Rymosia* Winn. Dipterologische Beiträge. Hora. Soc. Ent. Ross. T. 39. S. 89—104 z 6-a tablicami ze 121 rysunkami i 3 rysunkami w tekście 1909 r. 8) Die Anthomyiden von Dr. J. Schnabl und Dr. H. Dziedzicki. Ein neues System der Anthomyiden und ihrer Formenreihen. Mit 35 Taf. und 959 Abbildungen (648 fig. mikroskopische Abb. des Hypopygs und 311 fig. mikroskop. fotografische Abb. der Bauchlappen, 1911 Hall a S. „Nova acta“ Abb. der kaiserl. Leop. Carl. Deutschen Akademie der Naturforscher: Band XCV N. 2 S. 53 (Sup) 358 (306 Sup) Eingegangen bei der Akademie am. 12. December 1910 r. 9) Zur Kenntnis der Dipteren vom Arkti-

schen Ural und nord-westlichen Sibirischen Tundren. Die vom Prof. T. Zaitzew in Jahre 1909 gesammelten Dipteren, bearbeitet von Th. Becker, H. Dziedzicki, J. Schnabl, I. Villeneuve.

Franciszek Giedroyc, ur. w Awilach na Żmudzi w r. 1862, ukończył gimnazjum w Wilnie, a w r. 1886 wydział lekarski Uniwersytetu Warszawskiego. Różne Towarzystwa naukowe polskie i cudzoziemskie powołały go na swego członka. W r. 1913-ym otrzymał w Uniwersytecie Jagiellońskim stopień doktora medycyny (wszech nauk lekarskich).

Ogłosił drukiem: 1) O powrotach objawu przymiotu przy leczeniu chorych głębokimi wstrzykiwaniami żółtego tlenku rtęci. *Medycyna* 1888. 2), 3), 4). Wykaz statystyczno-lekarski, dotyczący się chorych w Szpitalu Ś-o Łazarza w r. 1887, 1888, 1889, 1890. *Medycyna* 1889, 1890, 1891. 5) Prostytutki jako źródło chorób wenerycznych w Warszawie. Warszawa 1892. 6) Jak się zachować w chorobach wenerycznych. Warszawa 1893. 7) Istota przymiotu (kwestye sporne). *Kronika lekarska* 1893. 8) Notatki lekarskie z dziedziny chorób wenerycznych. *Kronika lekarska* 1894, 1900. 9) Objawy skórne, w chorobach wewnętrznych. Warszawa 1896. 10) Apteka w Warszawie w pierwszej połowie XVIII wieku. *Wiadomości farmaceutyczne* 1893. 11) Ekspertyza lekarska w dawnych sądach polskich. Warszawa 1896. 12) Rys historyczny szpitala Ś-go Łazarza w Warszawie. Warszawa 1897. 13) Ustawy cechów cyrulickich w dawnej Polsce. Warszawa 1897. 14) Dawne projekty Collegium Medicum w Warszawie. *Krytyka lekarska* 1897. 15) Z życia lekarzy w dawnej Polsce. Umowa prywatna. *Krytyka lekarska* 1897. 16) Jaskólcze ziele (*Chelidonium*). Notatka historyczna. *Krytyka lekarska* 1898. 17) Początki reklamy lekarskiej w Polsce. *Krytyka lekarska* 1898. 18) Ochrona od zarazy morowej w Polsce, w wiekach ubiegłych. *Krytyka lekarska* 1899. 19) Mór w Polsce, w wiekach ubiegłych. Warszawa 1899. 20) Zgon królowej Barbary. Książka pamiątkowa ku uczczeniu 100-ej rocznicy Ad. Mickiewicza. 21) Sprawy postępów y przewagi rycerskiej krótkie opisanie. Notatka. *Kronika lekarska* 1900. 22) Z dziejów higieny w dawnej Polsce. Akt dotyczący urządzeń higienicznych w Wieliczce. *Krytyka lekarska* 1902. 23) Polacy w służbie lekarskiej Carów Moskiewskich w wieku XVII. *Krytyka lekarska* 1902. 24) Król Władysław IV. Historia choroby. *Krytyka lekarska* 1903. 25) Z dziejów szpitalnictwa w dawnej Polsce. Trzy przywileje. *Krytyka lekarska* 1904. 26) Poglądy lekarskie Reja. Warszawa 1905. 27) Przyczyna zgonu Króla Stefana Batorego. Przegląd historyczny 1906. 28) Materiały do dziejów farmacyi w dawnej Polsce. *Aptekarze wieku XIV — XVIII*. Warszawa 1906. 29) Zapiski do dziejów szpitalnictwa w dawnej Polsce. Warszawa 1908. 30) Nauka o chorobach wenerycznych w piśmiennictwie lekarskiem polskiem. Warszawa 1909. 31) Źródła biograficzno-bibliograficzne

do dziejów medycyny w Polsce. Warszawa 1911. 32) Służba zdrowia w wojsku greckim pod Troją. Lwowski tygodnik lekarski 1910. 33) Z dziejów higieny w dawnej Polsce. Wodociągi i kanały miejskie. Warszawa 1910. 34) Pomoc lekarska w dawnym wojsku polskim. Przegląd lekarski 1911. 35) Warunki higieniczne Warszawy w wieku XVIII. Ulice i domy. — w druku. 36) Rada lekarska Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego — w druku.

Stanisław Maryan Kutrzeba urodzony w r. 1876, po ukończeniu uniwersytetu w Krakowie w r. 1898, odbywał studia w Rzymie i Paryżu; w r. 1902 habilitował się w Krakowie, w 1908 został profesorem nadzwyczajnym, a w 1912 profesorem zwyczajnym na katedrze prawa polskiego.

Ogłosił drukiem następujące rozprawy i prace: 1) Przyczynek do dyplomatyki polskiej w XIII w. Kwartalnik historyczny t. 12. Lwów 1898 r. 2) Piwo w średniowiecznym Krakowie. Rocznik krakowski t. 1. Kraków 1898. 3) Historia rodziny Wierzyńków. Rocznik krakowski t. 2. Kraków 1899 r. (i odbitka). 4) Finanse Krakowa w wiekach średnich. Rocznik krakowski t. 3. Kraków 1900 (i odbitka). 5) Ludność i majątek Kazimierza w końcu XIV stulecia. Rocznik krakowski t. 3. Kraków 1900 r. 6) Szos we Lwowie w początkach XV wieku. Przewodnik naukowy i literacki, Lwów 1900 r. 7) Szos królewski w Polsce w XIV i XV wieku. Przegląd polski, Kraków 1900 r. (i odbitka). 8) Podwoły miasta polskich do r. 1564 r. Przewodnik naukowy i literacki, Lwów 1900 r. 9) Polacy na studiach w Paryżu w wiekach średnich. Biblioteka warszawska, Warszawa 1900 r. (i odbitka). 10) Stanowisko prawne żydów w Polsce w XV stuleciu. Przewodnik naukowy i literacki, Lwów 1901. 11) Studya do historii sądownictwa w Polsce. Serya I. Przegląd prawa i administracyi, Lwów 1901 r. (i odbitka). Serya II. Tamże, Lwów 1903 r. (i odbitka). 12) Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich. Rozprawy wydziału hist.-fil. Ak. Um. w Krakowie, t. 40 i 42. Kraków 1901—1902 r. (i odbitka). 13) Handel Krakowa w wiekach średnich na tle stosunków handlowych Polski. Rozprawy wydz. hist.-fil. Ak. Um. t. 44, Kraków 1902 r. (i odbitka). 14) Taryfy celne i polityka celna w Polsce od XIII do XV wieku. Ekonomista r. 11, Warszawa 1902 r. 15) Dejiny prawa polského. Ottův Šlovník naučný, Praga 1903 r. 16) Handel Polski ze Wschodem w wiekach srednich. Przegląd polski, 1903 r. (i odbitka). 17) Urzędy koronne i nadworne w Polsce, ich początki i rozwój do r. 1504. Przewodnik naukowy i literacki, Lwów 1903 r. (i odbitka). 18) Starostowie, ich początki i rozwój w XIV wieku. Rozprawy wydz. hist. filoz. Ak. Um. t. 45, Kraków 1903 r. (i odbitka). 19) Przegląd literatury z zakresu historii prawa i gospodarczej Polski z lat 1900—1903. Czasopismo prawnicze i ekonomiczne t. 5. Kraków 1904 r. 20) Historia ustroju Polski w zarysie. Lwów 1905 r.

Wyd. 2-gie, Lwów 1908 r. Wydanie 3-cie, Lwów 1912 r. Tłomaczenie rosyjskie: 1) Oczerk istorii obszczestwiennawo i gosudarstwiennawo stroja Polshi. (St. Paszkiewicz), Moskwa 1906 r. 2) Oczerk istorii obszczestwiennawo-gosudarstwiennawo stroja Polshi (tł. Jastriebow), Petersburg 1907 r. Tłomaczenie niemieckie: Grundriss der polnischen Verfassungsgeschichte. (Christiani), Berlin 1912 r. 21) La constitution de 1807 pour le Duché de Varsovie comparée avec les autres constitutions de Napoleon, Bulletin de l'Academie des sciences de Cracovie. Kraków 1906 r. 22) Skład sejmu polskiego 1493—1793. Przegląd historyczny t. 2, Warszawa 1906 r. 23) Kilka kwestyi z historyi ustroju Polski. Kwartalnik historyczny t. 20, Lwów 1906 r. i (odbitka). 24) Dawny Zarząd Wawelu, Biblioteka Warszawska, Warszawa 1906 r. Rocznik krakowski t. 8, Kraków 1906 r. (i odbitka). 25) Mężobójstwo w prawie polskiem XIV i XV wieku. Rozprawy wydz. hist. fil. Ak. Um. t. 50, Kraków 1907 r. (i odbitka). 26) Franciszek Piekosiński jako historyk prawa polskiego. Kwartalnik historyczny t. 22, Lwów 1908 r. (i odbitka). 27) Datastanagirk Mechitara Gosza i statut ormiański z r. 1519. Kwartalnik historyczny t. 22. Lwów 1908 r. (i odbitka). 28) Ideał i życie kobiety w wiekach średnich w Polsce. Ateneum polskie, Lwów 1908 r. (i odbitka). 29) Pojedynki w Polsce. Przegląd polski, Kraków 1909 r. (i odbitka). 30) Przyczynki do teoryi runicznej. Miesięcznik heraldyczny, Lwów 1909 r. 31) Przywilej dla rodu Dębus z r. 1410. Miesięcznik heraldyczny, Lwów 1909 r. 32) Kilka słów o metrykach kościelnych w Polsce. Miesięcznik heraldyczny, Lwów 1910 r. 33) (i Jan Ptaśnik) Dzieje handlu i kupiectwa krakowskiego. Rocznik krakowski t. 14, Kraków 1910 r. (i odbitka). 34) Przegląd literatury z zakresu historyi prawa i gospodarczej Polski z lat 1904 — 1909. A. Korona, B. Litwa. Czasopismo prawnicze i ekonomiczne, t. 10. Kraków 1910 r. (i odbitka). 35) Studya nad źródłami prawa polskiego. Sprawozdania Akad. Umiejętności, Kraków 1910 r. 36) Źródła polskiego ceremoniału koronacyjnego. Przegląd historyczny t. 12. Warszawa 1911 r. (i odbitka). 37) Unia Polski z Litwą. Problem i metoda badania. Czas, Kraków 1911 (i odbitka). 38) Przywilej jedlneński z r. 1430 i nadanie prawa polskiego Rusi. Księga zbiorowa p. t. „Ku czci Bolesława Ulanowskiego“, Kraków 1911 r. (i odbitka). 39) Historya ustroju Polski w zarysie, t. II: Litwa, Lwów 1913 r. 40) Unia Litwy z Polską 1385 — 1569. Księga zbiorowa p. t. „Litwa i Polska w rozwoju dziejowym“. Kraków — Warszawa 1914 r. (i odbitka).

Wydawnictwa i katalogi: 1) Materiały do dziejów pospolitego ruszenia z lat 1497 i 1509, zebrane w części przez ś. p. Adolfa Pawińskiego. Archiwum komisji historycznej t. 9, Kraków 1902 r. (i odbitka). 2) Wykaz urzędów i służby dworu królewskiego w Polsce z czasów Henryka Walezego. Archiwum ko-

misyi historycznej t. 9. Kraków 1902 r. 3) Akta odnoszące się do stosunków handlowych Polski z Węgrami, głównie z archiwum koszyckiego z lat 1354—1505. Archiwum komisji historycznej t. 9, Kraków 1902. 4) Zbiór aktów do historii ustroju sądów prawa polskiego i kancelaryi sądowych województwa krakowskiego z wieku XVI—XVIII. Archiwum komisji prawniczej, t. VIII, część 2, Kraków 1909 r. 5) Katalog archiwum krajowego aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie. Teka konserwatorów Galicyi Zachodniej t. III, Kraków 1909 r. 6) Catalogus manuscriptorum Musei principum Czartoryski Cracoviensis t. II (4 zeszyty), Kraków 1909—1913. 7) Ordo coronandi regis Poloniae. Archiwum komisji historycznej t. II, Kraków 1910 (i odbitka). 8) Materyały do dziejów robocizny w Polsce w XVI wieku. Archiwum komisji prawniczej t. 9, Kraków 1911 r. 9) Prawa, przywileje, statuty i lauda księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego. Archiwum komisji prawniczej t. 9, Kraków 1912 r. 10) Cautelae quaedam in iure terrestri tentae et observatae. Archiwum komisji prawniczej t. 9, Kraków 1912 r.

Henryk Merczyng urodził się w r. 1860 w Łęczyckiem. W r. 1878 skończył 2-gie gimnazjum warszawskie; w r. 1882 wydział matematyczny uniwersytetu warszawskiego; w r. 1885 Instytut inżynierów Komunikacyi w Petersburgu. Po powrocie z podróży naukowej zagranicą objął 1888 roku stanowisko wykładowego w Instytucie inżynierów komunikacyi i jednocześnie w świeżo otwartym Instytucie elektrotechnicznym. W r. 1892 uzyskał stopień naukowy Adjunkta, po obronie publicznej premiowanej poprzednio rozprawy: „O biegu płynów w rurociągach szerokich“. W r. 1895 został profesorem nadzwyczajnym, w roku 1904 zwyczajnym. W tym czasie zorganizował pierwsze w Rosyi pracownie elektryczne i elektrotechniczne, najpierw w Instytucie elektrotechnicznym, a następnie Inżynierów Komunikacyi, która to ostatnią do tej pory zarządza. W r. 1907 powołany został na wice-prezesa tow. lekarzy i przyrodników w Petersburgu i kierownika Sekcyi przyrodniczej. Jest także współpracownikiem dwóch Komisji przy Akademii Umiejętności w Krakowie i członkiem Tow. Geograficznego w Petersburgu, które go zaszczyliło medalem za pracę o hipotezie Kelvina co do wieku ziemi.

Prace jego ogłoszone drukiem: 1) Przyczynek do teoryi ugięcia się światła. Minimum odchylenia ugiętych promieni. Rocznik studencki. Warszawa 1882. 2) O własnościach ogniskowych siatek dyfrakcyjnych. Rozprawy wydz. mat. Akad. Um. w Krakowie 1882. 3) O metodach określania długości fal światła. Rozprawa medalowa oddzielnie przez Uniwersytet w Warszawie wydana 1883 (po ross.). 4) Sur les anomalies focales des réseaux. Comptes Rendus de l'Académie de Sciences à Paris 1883. 5) Ueber Fremels Wellenlaengenmessungen (Ann. der Physik 1884). 6) Elektromagnetyczna teoria światła Jamesa Cl. Maxwella, Ko-

smos 1885. 7) [Krótki rys historyi astronomii, jako wstęp do kosmografii Jędrzejewicza, Warszawa 1886. 8) Kurs fizyki (dla Inst. Inż. Kom.) na podstawie zasad zachowania materii i energii (po ross.) 1887. 9) Kurs elektrotechniki (po ross.) 1888; powtórne wydanie znacznie rozszerzone 1899. 10) Zasady elektrotechniki, Warszawa 1889 (opracowanie zupełnie różne od poprzedniego). 11) Bieg płynów: wody, nafty i ropy w rurociągach szerokich, Warszawa 1890; toż samo po ross. tegoż roku; następnie znacznie rozszerzone jeszcze w 2 wydaniach po ross. 1892 i 1900. 12) Ueber die Bewegung von Wasser und Petroleum in weiten Röhren, Ann. der Physik 1890. 13) Matematyczne podstawy telefonowania na znaczne odległości. (Przeł. techn. 1891). 14) Budowa gromochronów pod względem teoretycznym i praktycznym (po ross.) 1892. 15) Eter wszechświatowy na podstawie hipotez mechaniki (Ateneum 1893). 16) O transmisji linowej (po ross.) 1894. 17) O obrachowaniu sieci elektrycznych 1894 (po ross.). 18) O mechanicznym i elektrycznym pociągu statków (po ross.) 1896. 19) Stan szkolnictwa elektrotechnicznego w Zachod. Europie (po ross.) 1900. 20) Dumania przyrodnika. Warszawa 1900. 21) Kurs teoretyczny Hydrauliki (po ross.) 1901. 22) Materia na podstawie hipotez Hydrodynamiki (po ross.) 1902. 23) Teorya prądu elektrycznego. Zarys zasadniczych praw ustalonego i nieustalonego prądu elektrycznego i towarzyszących mu zakłóceń magnetycznych. Podstawy elektromagnetycznej teoryi światła. Warszawa 1905. Wydanie kasy Mianowskiego. 24) Sur le mouvements des liquides à grandes vitesses par conduites très larges. Comptes Rendus de Ac. de Sciences 1907 Paryż. 25) Bieg cieczy w rurociągach przy znacznem przecięciu żyły ciekłej i znacznej chyżości. (Rozprawy wyd. mat. Akad. Um. w Krakowie) 1907. To samo po ross. w Moskwie 1908. 26) Podręcznik matematyczny szkół polskich za Zygmunta III. (Rozpr. wyd. mat. Ak. Um. w Krakowie) 1907. 27) Doświadczalny wstęp do teoryi elektronów (po ros.) Kijów. Przegląd fizyczny 1908. 28) Wpływ powierzchniowego rozkładu prądów zmiennych na dopuszczalne normy prądu w przecięciu (skin effect) 1908 (po ross.). 29) Etudes sur les ondes electromagnetiques très courtes. Reflexion et dispersion anormales des liquides. Comptes Rendus de l'Ac. des Sciences Paryż 1909. 30) Studya nad widmem elektrycznem fal bardzo krótkich (Rozpr. wyd. mat. Ak. Um. w Krakowie) 1910, to samo po ross. Dziennik Tow. fiz. to samo po niem. Annalen der Physik. 31) Zastosowanie teoryi przewodnictwa cieplnego do określenia wieku kuli ziemskiej (po ross.) 1908. 32) Całkowanie równania różniczkowego Fourriera $\Delta\varphi = 0$, w zastosowaniu do fizyki, Warszawa, Wiadom. matematyczne 1908. 33) Dyspersya elektryczna fal krótkich w wodzie i alkoholu. (Rozpr. wyd. mat. Ak. Um. w Krakowie 1911). To samo po niemiecku: Annalen der Physik.

34) Zarys obecnych granic poznania natury w przestrzeni i czasie. Warszawa 1911. 35) O załamaniu promieni elektrycznych o bardzo krótkiej długości fali w płynnym powietrzu. (Rozpr. wydz. mat. Ak. Um. w Krakowie), 1912. To samo po niemiecku *Ann. der Physik*. 36) Przyczynek do teorii anormalnej dyspersji elektrycznej (Rozpr. wydz. mat. Ak. Um. w Krakowie), 1912. To samo po niemiecku *Ann. der Physik*. 37) O teorii względności. Hypotezy Lorenza i Einsteina. Warszawa 1912. Prace autora, wydawane bezimiennie lub pod pseudonimami, a także i drobne artykuły z innych dziedzin wiedzy w spis powyższy nie weszły.

Józef Nusbaum-Hilarowicz. W sprawozdaniu zeszłorocznym T. N. W. (R. V, str. 36—39) przy wyliczeniu prac naukowych Józefa Nusbauma-Hilarowicza, wybranego d. 21.IV.1912 na członka rzeczywistego T-wa Naukowego, podano jego życiorys i spis prac niekompletny, tylko po datę 1904 r.; wobec tego podajemy na tem miejscu dopełnienie jego życiorysu i spisu prac naukowych.

W r. 1904 został członkiem korespondentem Akademii Umiejętności w Krakowie. W r. 1906 mianowany został zwyczajnym profesorem zoologii i anatomii porównawczej na uniwersytecie lwowskim oraz objął dyrekcję instytutu zoologicznego. W roku akad. 1909/10 piastował godność dziekana, a w r. akad. 1910/11 prodziekana Wydziału filozoficznego. W r. 1911 z inicjatywy licznych uczniów i współpracowników obchodzono 30-letni jubileusz jego pracy naukowej, w czerwcu tegoż roku odbył się uroczysty obchód jubileuszowy w auli uniwersytetu lwowskiego, podczas którego wręczono mu księgę pamiątkową i adres od uczonych polskich i zagranicznych. W r. 1913 mianowany został przez Ministerjum Wyznań i Oświecenia członkiem Kuratoryi c. k. Stacji zoologicznej w Tryeście. Z pracowni pozostających pod jego kierunkiem wyszło przeszło 150 rozpraw naukowych jego uczniów i uczennic. Oprócz prac, pomieszczonych w sprawozdaniu wyżej wymienionem ogłosił od r. następujące prace: Rok 1904. 1) Herbert Spencer jako biolog. *Przegląd Filozoficzny*. R. VII. Zesz. II. 2) Neolamarckizm w biologii współczesnej. *Biblioteka Warszawska*, t. II, Zesz. III. Warszawa, str. 24. 3) Ueber die Regeneration einiger Polychaeten nach künstlichen Verletzungen. *Bull. de l'Acad. de Sc. Cracovie*. 4) O odradzaniu się przedniego oddziału ciała u wazonkowców, z 1 tabl. rys. *Polskie Arch. nauk. biolog. i lek.* Lwów. 8°, str. 26 (to samo po niemiecku tamże). 5) Szlakami wiedzy. Szkice i odczyty dla wykształconego ogółu o zagadnieniach biologii współczesnej. Wyd. II, znacznie rozszerzone wyszło w r. 1909. Nakład księgarni Polskiej. Lwów. 8°, str. 556. 6) Studya nad naturą ludzką El. Miecznikowa. *Wszechświat*, t. XXIII. Warszawa. Rok 1905: 7) Vergleichende Regenerationsstudien. Ueber die Regeneration der Polychaeten *Amphiglene mediterranea* u. *Nerine cirratulus* Delle C. Mit 4 dopp. Tafeln. *Zeitschr. f. Wiss. Zool.*

Lipsk. 8°, str. 87. 8) Z teki biologa. Nakład H. Altenberga. Lwów. 8°, str. 232. 9) Beiträge zur Kenntniss der Regenerationsvorgänge bei den Capitelliden. Bull. de l'Acad. Sc. Cracovie (wspólnie z S. Czerskim). 8°, str. 9. 10) Zur Histologie der Gasdrüse in der Schwimmblase der Knochenfische, zugleich ein Beitrag zur Trophospongienfrage. Mit 2 Taf. Anat. Anzeiger Jena (wspólnie z K. Reisową). 8°, str. 11. 11) Beiträge zur Morphologie des parasitischen Knochenfisches Fierasfer. Mit 1 dopp. Taf. Anzeiger der Akad. Wiss. Krakau (wspólnie z L. Bykowskim). Kraków. 8°, str. 18. 12) Weitere Beiträge zur Morphologie des parasitischen Knochenfisches Fierasfer. Mit 15 Abbild. Anz. d. Akad. Wiss. Krakau (wspólnie z tymże). Kraków. 8°, str. 32. 13) Dzisiejszy stan teoryi doboru naturalnego (szereg artykułów) Wszechświat. Warszawa. 14) Narządy zmysłowe u roślin w świetle nowszych badań. Biblioteka Warszawska. Warszawa. 8°, str. 17. Rok 1906: 15) Weitere Beiträge zur Kenntniss des Baues und der Funktion der Gasdrüse und des Ovals in der Schwimmblase der Knochenfische. Mit 2 Tafeln. Anatom. Anzeiger. Jena (wspólnie z K. Reisową). 8°, str. 16. 16) Materialien zur vergleichenden Histologie der Hautdecke der Wirbelthiere. I. Teil. Mit 8 Abbild. Anatom. Anzeiger. Jena (wspólnie z W. Kulczyckim). 8°, str. 18. 17) Ueber die Bildung der Mitteldarmanlage bei *Phyllodromia germanica* L. Mit 15 Abbild. Zool. Anzeiger. Lipsk (wspólnie z B. Fulińskim). 8°, str. 21. 18) Choroba w świetle teoryi ewolucyi. Kosmos. T. XXX. Lwów. 8°, str. 26. Rok 1907: 19) Ocean i jego życie. Biblioteka Warszawska. T. CCLXII. Warszawa. 19a) Materialien zur Histologie der Hautdecke der Wirbelthiere. 2 Teil. Zur Histogenese der Lederhaut und der Schuppen der Knochenfische. Mit 10 Abbild. Anat. Anzeiger. Jena. 8°, str. 14. 20) Ein Fall einer Viviparität beim *Proteus angineus*. Mit 1 Abbild. Biolog. Centralblatt. Erlangen. 8°, str. 7. 21) Kleiner Beitrag zur atavistischen Regeneration der Scheeren beim Flusskrebse. Mit 2 Abbild. Arch. f. Entwicklungsmech. d. Organismen. Lipsk. 8°, str. 7. 22) Zur Teratologie der Knochenfische zugleich ein Beitrag zu deren Regeneration. Mit 1 Tafel. Archiv. f. Entwicklungsmech. der Organismen. 8°, str. 12. 23) Zur Histologie der tätigen Gasdrüse und des Ovals bei den Teleostiern. Mit 3 Abbild. Anatom. Anzeiger. Jena. 8°, str. 6. Rok 1908: 24) Weitere Regenerationsstudien an Polychaeten. Ueber die Regeneration von *Nereis diversicolor* O. F. Müll. Mit 3 Tafeln. Archiv. f. Entwicklungsmech. d. Organismen. Lipsk. 8°, str. 55. 25) Zur Entwicklungsgeschichte der Occipitalregion des Schädels und der Weber'schen Knöchelchen bei den Cyprinoiden. Mit 15 Abbild. Anatom. Anzeiger. Jena 8°, str. 20. 26) Nowe prądy i kierunki w zoologii lat ostatnich. Muzeum. Lwów. 8°, str. 40. 27) Dzieje nauk biologicznych. Odbitka z Poradnika dla samouków. Warszawa. 8°, str. 185. 28) Rozwój świata organicznego. Tamże (wyd.

I pojawiło się w r. 1903. „Świat i Człowiek“, w r. 1908 wykończył autor manuskrypt do wyd. II, które dotąd się jednak nie ukazało). Wyd. I, str. 128. 29) Zootomia praktyczna. Z licznymi rys. w tekście. Wyd. z zapomogi Kasy im. Mianowskiego w Warszawie. Warszawa. 8°, str. 263. 30) Beitrag zur Frage über die Abhängigkeit der Regeneration vom Nervensystem bei *Nereis diversicolor* O. F. Müll. Mit 1. Tafel. Arch. f. Entwicklungsmech. d. Organismen Bd. XXV. Lipsk. 8°, str. 12. 31) Badania nad regeneracją pierścienicy *Nereis diversicolor*. Sprawozd. z pos. nauk. X Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich we Lwowie. 1907—08. Rok 1909: 32) Zur Entwicklungsgeschichte des Darmdrüsenblattes bei *Grylotalpa vulgaris*. Mit 5 Fig. u. 2 Tafeln. Zeitschr. f. Wiss. Zoologie. Lipsk (wspólnie z B. Fulińskim), 8°, str. 42. 33) Podręcznik zoologii wraz somatologią dla wyższych klas szkół średnich, z 219 rys. i 4 tabl. barwnemi. Nakł. K. S. Jakubowskiego. Lwów. 8°, str. 212. Rok 1910: 34) Wiadomości z zoologii. Podr. dla niższych klas szkół średnich, z licznymi rys. i 8 tabl. kol. Wyd. III. Nakład K. S. Jakubowskiego. Lwów (przy współudziale T. Wiśniowskiego). 8°, str. 204. 35) Beiträge zur Kenntniss der Regenerationserscheinungen bei den Nemertinen, z 1 tabl. rys. Bull. de l'Acad. Sc. Cracovie (wspólnie z M. Oxnerem). 8°, str. 11. 36) Studien über die Regeneration der Nemertinen. I. Teil. Regeneration bei *Lineus ruber* Müll. mit 29 Abbild. u. 3. Tafeln. Archiv. f. Entwicklungsmech. der Organismen. (wspólnie z M. Oxnerem). Lipsk. 8°, str. 60. 37) Ueber die Encystierung regenerierender Nemertinen. Mit Abbild. Biolog. Centralblatt. Erlangen. (wspólnie z M. Oxnerem). 8°, str. 14. 38) Ueber die Ungleichartigkeit des Regenerationsrythmus in verschiedenen Körperregionen desselben Tieres. Bullet. de l'Acad. Sc. Cracovie (wspólnie z M. Oxnerem). 8°, str. 12. 39) W stulecie Darwinizmu. Wszechświat. Warszawa. 40) Das Jahrhundert der Lamarck'schen Theorie. Neue Weltanschauung. Bd. II. Stuttgart. 8°, str. 20. 41) Idea ewolucji w biologii. Przeszłość, stan obecny i wpływ na rozwój wiedzy ludzkiej, z licznymi rysunkami, tablicami i portretami. Nakł. księgarni G. Centnerszvera i S-ki. Warszawa-Lwów. 8°, str. 555. 42) Zur Beurteilung und Geschichte des Neolamarckismus. Biolog. Centralblatt. Erlangen. 8°, str. 14. 43) Władysław Dybowski. Odbitka z Wszechświata. Warszawa, str. 16. 43) Uczeń i uczniowie. Nakład księg. H. Altenberga. Lwów. M. 8°, str. 123. Rok 1911—1913: 45) Weitere Studien über die Regeneration der Nemertinen. Teil IV—V. Mit 3 Tafeln. Archiv. f. Entwicklungsmech. d. Organ. Lipsk (wspólnie z M. Oxnerem). 46) Zur Regeneration der Nemertinen. Verhandl. des VIII. Internat. Zoologen-Kongresses in Graz (wspólnie z M. Oxnerem). 47) Die Entstehung des Darmkanals aus Wanderzellen mesodermalen Ursprunges bei der Restitution des *Lineus lacteus*. Mit 11 Abbild. Zoolog. Anzeiger. Lipsk, str. 15. 48) O olbrzymich głowaczach żaby grze-

buszki (*Pelobates fusca*). Kosmos Lwów. 49) Głodzenie jako czynnik biologiczny. Odbitka z Wszechświata, str. 38. 50) O pojęciu wtórnej potencji prospektywnej, homogenetycznej i heterogenetycznej oraz potencji prospektywnej zapasowej. Księga pamiątkowa ku uczczeniu 250-letnicy założ. Uniw. lwowskiego przez króla Jana Kazimierza. Lwów 1911 8°, str. 13. 51) Studien über die Wirkung des Hungerns auf den Organismus der Nemertinen. I Teil. Archiv. f. Entwicklungsmech. der Organismen. Bd. XXXIV (wspólnie z M. Oxnerem), 3 tablice, str. 60. 52) Fortgesetzte Studien über die Regeneration der Nemertinen. II. Regeneration des *Lineus lacteus*. Archiv. f. Entwicklungsmech. der Organismen. B. XXXV, (wspólnie z M. Oxnerem), 8°, str. 74 i 5 tabl. 53) Zur Regeneration der Nemertinen. Verhandlungen d. VIII. Internationalen Zoologenkongresses in Graz. 54) Die Entwicklungsmechanisch-metaplastischen Potenzen der tierischen Gemebe. Vorträge u. Aufsätze über Entwicklungsmech d. Organismen, herausgeg. von W. Roux. Lipsk 1912, str. 39. 55) Henryk Kadyi. Wspomnienie pośmiertne. Odbitka z Wszechświata, str. 22. 56) Zur Kenntnis der Verhaltens des Kernkörperchens u. Dessen Derivate bei der Ovogenese einiger Tiefseeknochenfische. Anatom. Anz. Bd. 43, str. 17. 57) Ueber den s. g. inneren Golgischen Netzapparat und sein Verhältnis zu den Mitochondrien, Chromidien u. anderen Zellstrukturen. Archiv. f. Zellforschung. Bd. X. H. 3. 8°, str. 10. 58) Rozwój świata zwierzęcego. Embryologia ogólna. Tom I. Warszawa, 8°, str. 392. Nakładem H. Lindenfelda. 1912. (T. II, 8°, str. 416, 1913). 59) Die Diovogonie oder die Entwicklung eines Embryo aus zwei Eiern bei der Nemertine *Lineus ruber* Müll. 8°, str. 12 i 2 tabl. Archiv. f. Entwicklungsmech. der Organismen. Bd. XXXVI. H. 3 (wspólnie M. Oxnerem). 60) Notes préliminaires sur l'anatomie comparée des poissons provenant des campagnes de S. A. S. le Prince de Monaco. 8°, str. 13. Bulletin de l'Institut Océanogr. à Monaco. № 246, 1912 r. 61) Die Embryonalentwicklung des *Lineus ruber* Müll. 8°, str. 120 i tablic 8. Zeitschrift f. Wissenschaftliche Zoologie Bd. CVII. Heft I (wspólnie z M. Oxnerem).

Przekłady dzieł z obcych języków: 62) Podręcznik zoologii J. V. Boasa. Przekład polski uzupełniony przez tłumacza. Warszawa, 1892, 8°, str. 624 i XII. 63) K. Darwin. O powstawaniu gatunków drogą doboru naturalnego. 1883. Warszawa (przekład dokonany częściowo wspólnie z Dicksteinem). 8°, str. 437 i XVI. 64) K. Darwin. Zmienność zwierząt i roślin w stanie kultury. 2 tomy. 1888—1889. Warszawa. 8°, t. I str. 357, t. II str. 379. 65) K. Darwin. Podróż naturalisty na okręcie „Beagle“. 1890 r. Warszawa. 8°. str. c. 400. 66) Franciszek Darwin. Autobiografia K. Darwina i wybór listów. 1891. Warszawa. 8°, str. 446. Nadto ogłosił prof. Nusbaum przeszło sto większych i mniejszych okolicznościowych artykułów, referatów, krytyk i sprawozdań z li-

teratury naukowej, nie wymienionych w powyższej bibliografii, a zamieszczonych w następujących wydawnictwach: 1) „Przeglądzie Tygodniowym“, 2) „Prawdzie“, 3) „Przeglądzie Pedagogicznym“ (np. szereg artykułów o wychowawczem znaczeniu nauk przyrodniczych), 4) „Bibliotece Warszawskiej“, 5) „Gazecie Lekarskiej“, 6) Wielkiej Encyklopedyi Ilustrowanej“, 7) „Przyrodzie i Przemysle“, 8) „Kosmosie“, 9) „Ogniwie“, 10) „Przeglądzie Weterynarskim“, 11) „Przyjacielu Zwierząt“ (np. artykuły z dziedziny fizjologii), 12) w dwudziestu kilku rocznikach „Wszechświata“ (kilkadziesiąt artykułów w kronice naukowej i bibliografii), 13) „Muzeum“, 14) „Przeglądzie Filozoficznym“, 15) „Słowie Polskiem“, 16) W rocznikach „Kalendarza“ Kaspra Wojnara (przeznaczone dla ludu artykuły np. o powietrzu, o życiu kropli wody, o znaczeniu nauki, o przyrodzie i t. d.), 17) W piśmie: „Na około świata“ (artykuł o stacyi zoologicznej w Neapolu), 18) W kalendarzu wydanym przez Akad. Koło T. S. L. we Lwowie (Urok monotonii). 19) W dziele zbiorowem „Pornografia“, 20) W książce zbiorowej dla młodzieży p. t. Wieczory polskie“ wyd. we Lwowie (artykuł z życia owadów), 21) W „Świąteczku“, książce zbiorowej dla młodzieży (wyd. w Warszawie), 22) W „Księdze pamiątkowej dla Elizy Orzeszkowej“, 23) W tygod. dla kobiet „Świt“ wyd. przez M. Konopnicką (artykuły o kobietach-badaczkach przyrody), 24) W „Tygodniku Ilustrowanym“ (artykuł o Instytucie Oceaenograficznym w Monaco), 25) W „Jednodniówce“ dla głodnej Warszawy, 26) W „Biologisches Centralblatt“, 27) „Zoologischer Anzeiger“, 28) „Ateneum“, 29) W dziele zbiorowem „Myśl“ wyd. przez grono pisarzy polskich w Warszawie 1904 r. (art.: „Modne kierunki badań naukowych“).

Kazimierz Rzętkowski urodził się w Warszawie d. 5 stycznia r. 1870 nauki gimnazjalne ukończył w Warszawie w r. 1890, poczem odbył studia w Uniwersytecie warszawskim, gdzie uzyskał stopień lekarski w r. 1896. Doskonalił się w naukach lekarskich na oddziale d-ra Dunina w szpitalu Dzieciątka Jezus, w laboratorium prof. Noorden'a we Frankfurcie, u prof. Huchard'a i prof. Hayem'a w Paryżu oraz w Berlinie w klinice prof. Senator'a. W r. 1905 zdał egzamin konkursowy na stanowisko ordynatora etatowego w szpitalu Wolskim i na tem stanowisku pozostaje dotychczas. W latach 1905—1909 był redaktorem „Pamiętnika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego“ wraz „z Przeglądem Piśmiennictwa lekarskiego polskiego“.

Ogłosił drukiem: 1) Wypadek ostrego surowiczego zapalenia opon mózgowych (meningitis setosa acuta). Gaz. Lek. 1899. 2) Kilka uwag o chorobie Thomsen'a (mystoina congenita) na zasadzie dwóch spostrzeganych wypadków. Medyc. 1899. 3) O wpływie wyciągu mięsnego i ksantyny na wydzielanie kwasu moczowego. Gaz. Lek. 1899. 4) W sprawie przemiany materii w przewlekłym zapaleniu nerek. Księga Jubil. T. Dunina 1901. 5) Zur

Lehre des Stoffwechsels bei chronischer Nierenentzündung. Zeitschrift f. Klin. Med. T. 46 Z. 1 — 4. Berlin 1902. 6) W sprawie walki z gruźlicą u nas. Zdrowie 1901. 7) O cytotoksynach. Gaz. Lek. 1902. 8) Wyniki i najnowsze metody leczenia suchot płucnych w sanatoryjach. Gaz. Lek. 1902. 9) Diagnostyka bakterjologiczna tyfusu brzuszego. Gaz. Lek. 1902. 10) O oksalurji. Gaz. Lek. 1903. 12) O cukromoczu pokarmowym. Gaz. Lek. 1903. 13) Kilka uwag z dziedziny stigmografii i stigmomanometrii. Przegląd Lekar. 1902, Kraków. 14) O wpływie silnego pocenia się na skład krwi. Medycyna 1902. 15) Ueber den Einfluss des Schwitzens auf die Blutzusammensetzung. Zeitschr. f. diät. und physical. Ther. Lipsk 1903. 16) Cele i widoki farmakologii nowoczesnej. Kryt. Lekar. 1903. 17) O arytmii. Gaz. Lek. 1903. 18) Studya nad sprawnością proteolityczną zawartości żołądkowej. Pamiętnik W. Tow. Lek. 1903. Praca nagrodzona przez W. T. Lek. na konkursie im. Chałubińskiego. 19) Studien über die proteolytische Kraft des Mageninhalt. Arch. f. Verdauungskrankheiten. 1903. 20) Przyczynek do nauki o zjawiskach dyfuzji w żołądku ludzkim. Przegl. Lek. Kraków 1903. 21) Działania katalityczne i zaczynowe. Gaz. Lek. 1904. 22) O zawartości suchej substancji, azotu całkowitego i azotu niebiałkowego we krwi w różnych chorobach, oraz w wysiękach i przesiekach. Pam. Warsz. Tow. Lek. 1904. 23) O odporności w stanach zakaźnych. Czasop. Lekar. Łódź 1904. 24) Miażdżyca aorty, wywołana u królików przy pomocy dożylnych zastrzykiwań adrenaliną. Gaz. Lek. 1904. 25) Ueber den Gehalt des Blutes und der Ex-und Transsudate an Trockensubstanz, Gesamt-und Reststickstoff bei verschiedenen Krankheiten. Virchows Archiv, Berlin 1904. 26) Atheromatosis aortae bei Kaninchen nach intravenösen Adrenalininjectionen. Berliner Klin. Wochenschr. 1904. 27) Punkt zamarzania wysięków i przesieków. Przegląd Lek. Kraków 1904. 28) Beitrag zur Frage des osmotischen Druckes der Ex-und Transsudate. Berlin. Klin. Woch. 1904. 29) Badania nad losem roztworów solnych w żołądku ludzkim. Gazeta Lekar. 1904. 30) Untersuchungen über das Schicksal von Salzlösungen im menschlichen Magen. Archiv f. exper. Pathol. u. Pharmakolog. 1904. 31) Nowa metoda utrwalania preparatów krwi, cytologicznych etc. Medycyna 1905. 32) Eine neue Methode der Fixierung von Blut-cytologischen u. anderen Preparaten. Berlin. klin. Wochenschr. 1905, 10. 33) O zawartości chlorów we krwi zdrowych i chorych. Przegl. Lekar. Kraków 1905. 34) Przyczynek do charakterystyki ruchu naukowego lekarskiego u nas wogóle, a w Warszawie w szczególności. Krytyka Lekarska 1905. 35) O czynności serca w świetle badań najnowszych. Gaz. Lek. 1905. 36) O wpływie spożywanego mięsa na wydzielanie z moczem ciał alloksurowych. Medyc. 1905. 37) Beitrag zur Frage der Alloxorkörperausscheidung unter dem Einfluss des Fleischgenusses. Arch. f. Verdauungskrankht. XI, 5, 1905, Berlin. 38) Studya nad

zasadowością krwi ludzi zdrowych i chorych. Pam. Tow. Lekar. 1905. 39) Zur Frage der Blutbasizität bei gesunden und kranken Menschen. Arch. f. exper. Pathol. u. Pharmakol. T. 55. 1906. 40) O niektórych zaburzeniach w czynności mięśnia sercowego w świetle najnowszych badań. Medyc. 1906. 41) O przeciwwskazaniach ogólnych do leczenia drogą operacyjną chorób wewnętrznych. Gaz. Lekarska 1908. Oryginalny wykład kliniczny, wygłoszony w Warsz. Tow. Lek. d. 19/XI 1907. 42) O żywieniu chorych w szpitalach warszawskich. Pam. Tow. Lek. Warsz. 1909. 43) Badania nad czynnością układu tętniczego w stwardnieniu tętnic. Przegląd Lekar. Kraków. 1909. 44) Untersuchungen über die Wirkung des Amylum nitratum auf das gesunde und sklerotische Arteriensystem (Beitrag zur Frage der Funktionsprüfung der Arterien). Zeitschr. f. Klin. Med. Berlin, 1909. 45) Teodor Dunin. Życiorys. Medycyna, 1909. 46) Przyczynek do fizyologii żółci. Księga Jubileusz. dr. Sawickiego 1909. 47) Beitrag zur Physiologie der Galle Biochemische Zeitschrift, Berlin, T. 16, 2 i 3, r. 1909. 48) O leczeniu gruźlicy. Referat wygłoszony na I zjeździe internistów polskich w Krakowie d. 9/VII 1909. Medycyna, 1909. Praca nagrodzona na konkursie Redakcyi „Medycyny“ w roku 1909. 49) O zmianach chemicznych w mięśniu sercowym w chorobach serca. Przegl. Lekar. Kraków 1910. 50) Ueber chemische Veränderungen des Herzmuskels bei Herzkrankheiten. Zeitschr. f. klin. Med. Bd. 70, XI 3 u. 4, Berlin, 1910. 51) O elektrokardiogramie. Gaz. Lek. 1910. 52) O sprawności emigracyjnej leukocytów w różnych stanach zakaźnych. Medyc. 1904. 53) Ueber Emigrationsfähigkeit der weissen Blutkörperchen bei verschiedenen infektiösen Erkrankungen. Zeitschr. f. klin. Med. 1909, Berlin. 54) Badania nad przemianą materii purynowej w przypadku białaczki limfatycznej. Medyc. 1910. 55) W sprawie wpływu salwartanu na ustrój ludzki. Gaz. Lek. 1911. 56) O wpływie solanki ciechocińskiej № 8 na wydzielanie z moczem związków purynowych. Gaz. Lek. 1912. 57) O axotemii. Gaz. Lek. 1912. 58) W sprawie leczenia otyłości. Medyc. 1910. 59) O wpływie suchej łaźni na wydzielanie z moczem kwasu moczowego. Med. 1907. 60) Obecny stan sprawy nieoperacyjnego leczenia nowotworów złośliwych. Gaz. Lek. 1913. Wykład, wygłoszony w War. Tow. Lek. d. 18/II 1913.

Tłómaczenia: 1) W. Leube: O zaburzeniach przemiany materii i ich zwalczaniu. 2) L. Bernardi: Kryoskopia i jej zastosowanie w klinice. (Obie prace wydane w „Odczytach klinicznych“). Pod redakcją Rzętkowskiego wyszła tłumaczona z niemieckiego przez grono kolegów książka P. Richter'a „O chorobach przemiany materii“.

Władysław Semkowicz ur. we Lwowie 9 maja 1878 roku, uczęszczał do gimnazjum Franciszka Józefa we Lwowie, gdzie w r. 1896 złożył egzamin dojrzałości. Studya uniwersyteckie odbywał we Lwowie na wydziale prawniczym w l. 1896—1900 i na

filozoficznym w l. 1900—1903. W czasie studyów uniwersyteckich pełnił w Archiwum aktów grodzkich i ziemskich obowiązki aplikanta, a w r. 1902 otrzymał stypendyum na wyjazd do Rzymu, gdzie z polecenia Akademii Umiejętności w Krakowie, pracował w archiwum i bibliotece Watykańskiej. Zawód nauczyciela gimnazjalnego rozpoczął w r. 1901. Od r. 1909 jest docentem nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie lwowskim.

Prace: 1) Nagana i oczyszczenie szlachestwa w Polsce w XIV i XV w. (Studia nad hist. prawa polskiego wyd. pod. red. O. Balzera). Lwów 1899, str. 46. 2) Czy Jagiełło był królem czy mężem królowej. (Przeł. prawa i administr. 1899). 3) Drużyna i Śreniawa. Studium herald. (Kwart. hist. 1900). 4) Zapiska herbowa przemyska z r. 1498. (Tamże, 1900, str. 447—453). 5) Dwa przyczynki do historii wierzeń ludowych. (Lud., 1900). 6) Kilka słów w sprawie restytucyi. (Kwart. hist. 1902, str. 101—113). 7) Zagadkowy pierścień średniowieczny. (Tamże, 1904, str. 18—23). 8) Doliwa, Dołęga, Doraja. Stud. herald. (Tamże, str. 57—60). 9) W. M. Maciejowski na indeksie książek zabronionych. (Słowo Polskie, 1904, str. Nr. 154). 10) Ród Pałuków. Rozpr. Akad. Umiej. Wydz. hist. filoz. S. 49 str. 151—268 i odbitka. 11) Działalność naukowa Franciszka Piekosińskiego. (Kwart. hist. 1908 str. 188—252). 12) Włodycy polscy na tle porównawczem słowiańskim. (Tamże, 1908, str. 561—639). 13) Długosz jako heraldyk. Miesięcznik herald. 1908 s. 5—8. 14) Zawołania jako hasła bojowe. (Tamże str. 8—9). 15) O pochodzeniu rodu Wczele. (Tamże str. 19—20). 16) O rodzie Dragów-Sasów. (Tamże str. 35—37). 17) Gozdawa-Mozgawa-Godula. (Tamże, str. 98—104). 18) Paleografia w służbie dyplomatyki. (Przeł. hist. 1909, str. 215—227) i odbitka. 19) O początkach rodu Gierałtów i fundacyi klaszt. Norbertanów w Brzesku. (Mies. her. 1909, str. 17—23). 20) O początkach rodu Laryszów-Glezynów. (Tamże, 1909, str. 39—41 i 129—131). 21) Czy Skargowie byli szlachtą. (Tamże, 1909, str. 89—94). 22) Ś. p. Adam Fredro-Boniecki. (Tamże, 1909, str. 105—109). 23) Nieznane nadania na rzecz opactwa jędrzejowskiego z XII w. (Kwart. hist. 1910 str. 65—97). 24) Nieznana zapiska o bitwie pod Koronowem r. 1410. (Tamże, 1910, str. 528—532). 25) Kilka przyczynków do działalności Mikołaja Korwicz-Siestrzeńca (1432-1434). (Tamże, str. 532-536). 26) Rocznik t. zw. Świętokrzyski dawny. (Rozpr. Akad. Umiej. Wydz. hist. fil. 53, str. 241—295). 27) Zyndram z Maszkowic. (Przeł. hist. 1910, str. 261—287). 28) O początkach rodu Sulima (Mies. herald. 1910, str. 4—8). 29) Przywilej dla rodu Dębno z r. 1410 w świetle genealogii rodu. (Tamże, 1910, str. 26—29, 45—48, 60—64, 76—82). 30) O ustroju chorągiewnym w bitwie pod Grünwaldem. (Tamże, str. 94—97). 31) Przyczynki dyplomatyczne wieków średnich. (Księga pamiątkowa Uniw. lwowskiego. Lwów, 1912, str. 1—63. 32) Uwagi nad pochodzeniem i rozsiedleniem rycerstwa pol. w śr. (Sprawozd.

Ak. Um. Krak. 1911). 33) O pochodzeniu i rozsiedleniu rodu Amadejów. (Miesięcz. herald. 1912, str. 139—144). 34) Mazowieckie przywileje rodowe. (Archiwum Kom. hist. Akad. Umiejęt. t. XI str. 1—31). 35) Wywody szlachectwa w Polsce XIV—XVII w. (Rocznik Tow. heraldycznego t. III. W druku).

Po niemiecku: 36) Ueber die Anfänge des Adelsgeschlechtes Larysza (Larisch) = Glezyn und sein ursprüngliches Wappen. (Zeitsch. des Ver. f. Gesch. Schlesiens).

Nadto liczne recenzje w pismach naukowych.

Józef Siemiradzki urodzony w Charkowie w r. 1858, ukończył III-cie gimnazjum filologiczne w Warszawie w r. 1878, wstąpił na wydział mineralogiczny uniwersytetu Dorpackiego, w r. 1879 mianowany asystentem prof. Grewingka, pracował pod kierunkiem Lemberga i Lagoria nad petrografią. W r. 1881 ukończył studia i w 1882—83 odbył pierwszą podróż naukową do Ekwadoru wraz z p. Sztolcmanem. W r. 1884 uzyskał stopień magistra, w r. 1885 doktora mineralogii i geognozyi, przez dwa lata pracował w Warszawie u Lagoria, w r. 1887 habilitował się na docenta geologii we Lwowie, w r. 1892—93 odbył drugą wyprawę do Ameryki południowej. W r. 1893 otrzymał tytuł nadzwyczajnego profesora, w r. 1901 rzeczywistą profesurę geologii i paleontologii w r. 1905 r. — tytuł profesora zwyczajnego.

Główne jego prace: Rok 1882: Nasze głazy narzutowe (Pam. Fizyogr.) 1887: Sprawozdanie z badań geologicznych we wschodniej części gór Kielecko-Sandomierskich (Pam. Fizyogr.) 1888: Sprawozdanie z badań geologicznych w okolicach Kielc i Chęcin (Pam. Fiz.) Rok 1889: Sprawozdanie z badań geolog. w dorzeczu Warty i Prosnicy (Pam. Fiz.) O zjawiskach dylokacyjnych w Polsce (Kosmos): O głowonogach brunatnego jura w Popielanach na Żmudzi. Pam. Akad. Um. Kraków. Rok 1891: Fauna kopalna wapieni jurajskich w Polsce. Rok 1891: Szkic geologiczny Królestwa Polskiego i krajów przyległych (Pam. Fiz.). 1894: Neue Beiträge zur Kenntniss der Ammonitenfauna der polnischen Eisenoolithe (Zeitsch. deutsch. Geol. Gesell). 1899: Monographische Beschreibung d. Gattung Perisphinctes Palaeontographica. 1906: Die palaeozoischen Gebilde Podoliens. (Beitr. z. Pol. Oester-Ung.). 1903—1906: Geologia ziem Polskich 2 tomy. Lwów. 1892: Geograficzne rezultaty mojej podróży do północnej Patagonii i Arankanii (Kosmos). 1892: Zur Geologie von Nord-Patagonien (Neu. Jahrb. f. Miner.). 1893: Eine Forschungsreise in Patagonien (Petermanns Mittheilungen). 1892: La Pampa central y el territorio del Neuquen (Annales Mus. Nacion. de la Plata). 1884: Die geographischen Verhältnisse d. Insel Martinique (Dorpat) 1885: Ein Beitrag zur Kenntniss der typischen Andesitgesteine (Neu. Jahrb. f. Miner.). 1909: Zbiory Ludwika Lejsznera z Kieleckiego Dworu. Rozpr. Akad. Um. 1906: Die obere Kreide in Polen (Jahrb. k. k. geol. Reichsanst.). 1905: La constitu-

tion géologique de la Podolie autrichienne (Ann. de Géograph.) i wiele pomniejszych.

Stanisław Tołłoczko urodził się 22 Sierpnia 1868 roku w majątku Czelejewie na Litwie. Do gimnazjum uczęszczał w Białej na Podlasiu, gdzie też złożył maturę w roku 1888. Studya uniwersyteckie rozpoczął na wydziale prawnym w Warszawie, lecz już po roku wstąpił na wydział fizyko-matematyczny tamże i ukończył go w roku 1893 ze stopniem kandydata nauk przyrodniczych, udzielonym mu za rozprawę p. t. „Объ окислении ментена“ ogłoszoną w roku 1896 w czasopiśmie Журн. Рус. физико-Хим. Общ. Uzyskawszy stypendyum im. Pileckiego, udał się na uniwersytet w Getyndze, gdzie w latach 1894—1896 studyował chemię teoretyczną, fizykę i matematykę. Głównie pracował wtedy w instytucie prof. Nernsta, gdzie też otrzymał stopień doktora filozofii. Od r. 1896 sprawował obowiązki asystenta przy katedrze chemii u prof. Olszewskiego w Krakowie. W maju roku 1901 habilitował się z chemii fizycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Rok 1903/4 spędził w Getyndze w pracowni prof. Tammanna i Karlsruhe w pracowni prof. Buntego, studyując elektrochemię. Z początkiem roku akademickiego 1905/6 mianowany profesorem chemii na Uniwersytecie lwowskim, w roku 1909-ym otrzymał katedrę zwyczajną i dyrekcję pierwszego instytutu chemicznego. Jest członkiem Komisji egzaminacyjnej kandydatów na nauczycieli szkół wyższych, egzaminatorem w publicznej służbie zdrowia, członkiem zarządu Powszechnych Wykładów uniwersyteckich, redaktorem „Kosmosu“ i prezesem Towarzystwa im. Kopernika.

Ogłosił drukiem: 1) Объ углеводородѣ образующемся при дѣйствиі сѣрной кислоты на ментоль. Варш. Унив. изв. 1898. 2) O utlenianiu mentenu. Rozpr. Akad. Um. XXIX. Kraków 1895. To samo: Журн. Рус. физ. Хим. Общ. 1896. 3) Ueber eine neue Anwendung des Prinzips der Löslichkeitserniedrigung zur Molekulargewichtsbestimmung. Ber. Ber XXVIII. 1895. 4) Ueber Löslichkeitserniedrigung. Z. f. phys. Chem. XX, 1896. 5) Beitrag zur Frage der Mitwirkung der chemischen Affinität bei dem Auflösungs Vorgange. Z. F. phys. Chem. XX. 1896. 6) Chlorek antymonawy w zastosowaniu do kryoskopii. Rozp. Akad. Um. XXXIX. Kraków, 1900. Z. f. phys. Chem. XXX. 1899. 7) Studya doświadczalne nad kryoskopijnymi własnościami nieorganicznych rozczynników. Rozpr. Akad. Um. Ser. III. T. I (A.) Kraków, 1901. 8) O szybkości rozpuszczania krystalograficznie różnych przekrojów gipsu. Kosmos 1910; Bull. Acad. Sc. Kraków 1901. O chlorowaniu naturalnych gazów naftowych. Roz. Um. Ak. Kraków 1912.

Łącznie z współpracownikami: 1) O szybkości tworzenia się estrów z chlorku benzoilowego i alkoholów tłuszczowych. L. Bruner i Tołłoczko. Rozpr. Akad. Um. Kraków, 1900. 2) Ueber

die Auflösungs geschwindigkeit fester Körper. I. Mittheilung. Z Brunerem Z. f. phys. Chem. XXXV. Detto. II Mittheilung. Z. f. anorg. Chem. XXVII, 1901. Detto. III Mittheilung. Z. f. anorg. Chem. XXXV, 1908. 3) O szybkości rozpuszczania się ciał stałych. Z Brunerem. Rozpr. Akad. Umiełn. XLIII. Kraków 1904. 4) Ueber die Löslichkeit des Arseniks und den Molekularzustand seiner Lösung. Z Brunerem. Z. f. anorg. Chem. XXXVII. 1903. 5) Sur la vitesse de solution des corps solides. Z Brunerem. Journ. de Chimie-Physique. III. Genève. 1905. 6) Ueber die Reduktion der gebundenen festen Kohlensäure zu Kohlenstoff und über elektrochemische Veränderungen bei festen Stoffen. Z Haberem. Z. f. anorg. Chem. 41. 1904. 7) O szybkości rozpuszczania się ciał stałych. Część II. z Brunerem. Rozpr. Akad. Um. XLIII. Kraków 1907. 8) O szybkości narastania i rozpuszczania kryształów jako zjawiskach odwracalnych. Z Tokarskim. Kosmos. 1910. Bull. Acad. Sc. Kraków, 1910. 9) Ciepło topnienia kilku nieorganicznych rozczynników w związku z drobinowem obniżeniem ich punktów krzepnięcia. Z Meyerem. Kosmos. 1910. 10) Analiza chemiczna toryanitu cejlońskiego. Z W. Jakóbem. Bull. Acad. Sc. Kraków. 1911. 11) O chlorowaniu naturalnych gazów naftowych. Z K. Klingiem. Rozpr. Akad. Um. Kraków. 1912. 12) Współczynniki przewodzenia w chlorku antymonawym jako rozczynniku. Z K. Fryczem. Księga pamiątkowa ku uczczeniu 250-tej rocznicy założenia uniwersytetu Lwowskiego przez Króla Jana Kazimierza.

Długi szereg poważnych prac popularyzacyjnych. Przekłady: Podręcznik chemii nieorg. Trzy wydania (z Brunerem). 2) Podręcznik chemii organicznej (z Brunerem).

Od 1 Lipca r. 1912 T-wo Naukowe objęło do własnego użytku znaczną część gmachu, ofiarowanego T-wu przez Protektora Józefa hr. Potockiego, a mianowicie połowę II-go i całe IV piętro. Dla przystosowania tej części gmachu do potrzeb pracowni naukowych, Zebranie ogólne T-wa, zwołane w dniu 15 Lipca 1912, wyznaczyło sumę 21,500 i upoważniło wice-prezesa T-wa p. Władysława Janowskiego do przeprowadzenia odpowiednich przeróbek. Czynności te zostały wykonane w ciągu drugiego półrocza 1912 r. Urządzono w podziemiach pomieszczenia dla zwierząt, krematorium, maceratorium, przetwornicę prądu zmiennego na stały, (o sile 15 koni parowych), akumulatory, — windę, obsługującą wszystkie 4 piętra, i zasadnicze przeróbki w instalacji wodociągowej, elektrycznej, gazowej i ogrzewania centralnego; na parterze i na piętrach I, II i IV, przystosowano lokale

do potrzeb poszczególnych pracowni, (ciemnie fotograficzne, basen dla pracowni zoologicznej i t. p.). W pracach tych wiceprezes Janowski posiłkował się bezinteresowną pomocą budowniczego Jana Heuricha i inżyniera Czesława Klarnera, a po dokonaniu tych robót złożył Zarządowi 5 Listopada 1912 r. a Zebraniu ogólnemu 24 Listopada 1912 r. szczegółowe sprawozdanie (Vol. 50) na 90 str. z dołączeniem 111 protokularnych notatek (str. 352). Zebranie ogólne z dn. 16 Marca b. r. po przedstawieniu ostatecznego sprawozdania z dokonanych robót instalacyjnych i rachunków wyraziło p. Wł. Janowskiemu podziękowanie za gorliwą, umiejętną i energiczną pracę w urządzeniu pracowni i za szczegółowo opracowane sprawozdanie o wykonanych robotach. W ciągu robót instalacyjnych wynikło tak wiele nieprzewidzianych przeróbek zasadniczych, że preliminowana suma 21,500 okazała się niewystarczającą, skutkiem czego Zebranie ogólne z dn. 12 Stycznia 1913 r. uchwaliło w budżecie 1913 r. dodatkową sumę 15000 rubli na urządzenia lokalów T-wa. Koszt tych przeróbek, zaakceptowanych przez Komisję Rewizyjną (ob. poniżej) wyniósł rb. 35685 kop. 68.

Protector T-wa hr. Józef Potocki aktem, z dnia 30 Kwietnia r. 1913 przed rejentem Józefem Światopełk-Zawadzkim, uformalizował darowiznę gmachu T-wa. Wskutek przelania tytułu własności domu na T-wo, Zarząd na posiedzeniu z dn. 1 Maja 1913 r. rozwiązał dotychczasowe biuro administracyi domu, przekazując jego czynności biuru T-wa.

Lokal dotychczas zajmowany przez szkołę Kreczmara został jej wdzierżawiony ponownie na rok do 1 Lipca 1914 r. za opłatą 6063 rb. 50 kop. Oprócz tej opłaty biuro domu wdzierżawiło Pracowni serologicznej zajmowany przez nią lokal na II piętrze gmachu T-wa na 1913 rok za rb. 2650. Z tych dwu źródeł, dochód domu w roku 1913 (kalendarzowym) wyniesie rb. 8.713 kop. 50 wobec 10.630 rb. przewidzianego rozchodu (administracya rb. 1.050 k. 50; raty T-wa rb. 4.340 kop. 16; podatki rb. 2.198 kop. 60; opał, oświetlenie, remont i wydatki drobne rb. 3.040 kop. 74). Za pozostałe więc lokale, zajęte przez T-wo Naukowe, obliczone w budżecie na 1913 r. na 13.440 rb. z ogólnych funduszy T-wa wypadło dopłacić w roku 1913 rb. 1.916 kop. 50.

Po urządzeniu lokalów zajętych obecnie przez T-wo Naukowe,

obejmujących na parterze 21, na I piętrze 27, na II-gim 12, na IV-tym 10 i w suterrenach 16, razem 86 ubikacyi, przystąpiono do organizacyi pracowni naukowych, których założenie było uplanowane w roku zeszłym.

Czynnościami temi zajęła się Komisya urządzająca pracownie naukowe i Instytut Biologiczny im. Marcelego Nenckiego w składzie wyliczonym w sprawozdaniu zeszłego roku na str. 8 i 9. Komisya ta wypracowała w porozumieniu z Zarządem regulamin dla pracowni naukowych T-wa. Regulamin ten został zatwierdzony na Zebraniu ogólnem z dn. 12 stycznia, w skutku czego rozwiązana została rzeczona Komisya, a na jej miejsce powołana została do Zarządu pracowniami T-wa, Rada Pracowni naukowych. (Ob. skład jej na str. 8, regulamin na końcu). Na pierwszym jej zebraniu na przewodniczącego został wybrany p. Władysław Janowski, na sekretarza Sławomir Miklaszewski. Oba te organy: Komisya do 12 Stycznia 1913 r. a od tej daty Rada pracowni naukowych, zajęły się następującymi sprawami:

Przebudową gmachu, wykonaną pod kierunkiem p. Janowskiego, regulaminem pracowni, ich wewnętrzną organizacją i wzajemnym stosunkiem, sprawą wspólnych dla pracowni instalacyi elektrycznych, przewodników na prąd zmienny i stały, pomieszczeń dla zwierząt, krematorium i t. p. Ustalono typ umowy między kierownikami pracowni i Zarządem T-wa, uchwalono zasadę płatności kierowników i asystentów w granicach zatwierdzonego budżetu pracowni, rozpatrzono budżety pracowni na rok kalendarzowy 1913. Pozatem Zarząd i rzeczona Komisya, a potem Rada Pracowni zajęła się rozlicznymi sprawami dotyczącymi organizacyi poszczególnych pracowni *).

Zebranie doroczne T-wa Naukowego w okresie sprawozdawczym przypadło na czas obchodu 50-letn. jubileuszu Szkoły Głównej Warszawskiej, skutkiem czego na zebranie to zaproszeni zostali profesorowie i wychowawcy Szkoły Głównej, a po zagajeniu przez Protektora i po złożeniu sprawozdania z działalności T-wa za rok ubiegły przez Sekretarza, przewodniczący Wydziału I-go p. Bronisław Chlebowski, wygłosił odczyt p. t.: „Znaczenie

---

*) Ob. Sprawozdania Pracowni.

Szkoły Głównej Warszawskiej w dziejach umysłowości i nauki polskiej (Sprawozdanie roczne V, r. 1912, str. 108—131). Na zebraniu tem uczestniczyło oprócz członków T-wa 300 osób zaproszonych. W związku z tym obchodem 50-tej rocznicy założenia Szkoły Głównej Warszawskiej, Protektor T-wa zadeklarował dar 2000 rb. na ogłoszony poniżej konkurs na pracę historyczno-ekonomiczną, a wychowawcy tej szkoły zebrali fundusz 25.000 rubli, który został przekazany T-wu Naukowemu Warszawskiemu, jako kapitał wieczysty imienia wychowawców b. Szkoły Głównej Warszawskiej, z przeznaczeniem odsetek na prace naukowe wykonywane pod kierunkiem T-wa. Fundusz ten został umieszczony w 5% listach Zastawnych m. Warszawy na sumę nominalną 27,400 rb.

Sprawa legalizacji zapisów wieczystych na rzecz T-wa uczynionych, była jedną z głównych trosk Zarządu w zakresie czynności administracyjnych. Dotąd jedynie tylko zapis im. Adama Krasińskiego uzyskał sankcję ministeryum spraw wewnętrznych. Legalizacja innych zapisów uległa zwłoce z powodu długiej korespondencji pomiędzy ministerstwami w zasadniczej sprawie, czy dary na rzecz instytucji, powstałych na zasadzie tymczasowego prawa o związkach i stowarzyszeniach mają podlegać § 910 Kodeksu Napoleona, wymagającego zatwierdzenia władz, i kompetencji którego ministerstwa T-wo Naukowe ma podlegać. Sprawa ta została przekazana dla ostatecznego wyjaśnienia Senatowi Rządzącemu.

Z rozlicznych spraw charakteru administracyjnego, rozpatrzonych przez Zarząd i Zebrania ogólne są do zaznaczenia następujące: 1) Majątek ruchomy T-wa obliczony na 172,334 Rb. 23 k., w dniu 25 Maja ubezpieczono w Warszawskim T-wie Ubezpieczeń od Ognia. Koszt ubezpieczenia rozłożono pomiędzy poszczególne pracownie i biuro T-wa. 2) Uchwalono od 1 Stycznia 1913 r. rozdzielić Sprawozdania posiedzeń T-wa na dwie części: w pierwszej pomieszczać sprawozdania Wydziału I i II w drugiej Wydziału III, dodawać do każdego zeszytu sprawozdań i każdej publikacji T-wa, kartki katalogowe w dwu językach, i streszczenia w językach obcych. 3) Podjęto starania o zwolnienie od cła przyrządów sprowadzanych przez T-wo i uzyskano od Urzędu Akcyzy pozwolenie na otrzymywanie dla pracowni alkoholu po niższej cenie. 4) W sprawie ilości odbitek wyjaśniono brzmienie § 36 regulaminu w ten sposób, że należy dla autorów odbijać 50

egzemplarzy, a tylko na wyraźne ich żądanie 100 egzemplarzy. 5) Uznano potrzebę stworzenia stanowiska administratora wydawnictw. 6) W sprawie zatwierdzenia zapisu p. B. Gleinichówny wysłano podanie do Generała - Gubernatora. 7) Uchwalono złączyć pracownię geograficzną z Gabinetem nauk historycznych oraz budżety ich oddać do dyspozycji Kierownika Gabinetu. 8) Postanowiono, aby sprawozdanie ze stanu i działalności Tow. objęło okres czasu od 1 lipca 1912 r. do 31 grudnia 1913 r., następne zaś sprawozdania obejmowały odtąd stale okres roku kalendarzowego. 9) Przyjęto prowizoryum budżetowe na miesiące: styczeń, luty i marzec r. 1914.

Komisja Rewizyjna w okresie sprawozdawczym odbyła dwa posiedzenia t. j. 10 Stycznia i 9 Marca 1913 r. Na pierwszym posiedzeniu dn. 10 Stycznia 1913 r. wybrano na przewodniczącego komisji p. T. Wierzbowskiego, a na sekretarza p. B. Danielewicza; wyjaśniono następnie, że koszt przeróbek domu przekroczy preliminowaną na poprzednim posiedzeniu komisji z dnia 29 Czerwca 1912 r. sumę rb. 21500 przynajmniej o kwotę 12733 rb. Dokładna suma przewyżki da się ustalić po złożeniu ostatecznych rachunków przedsiębiorców w lutym; przekroczenie to jest usprawiedliwione wyliczonemi w protokóle komisji nieprzewidzianemi przeróbkami. Następnie Komisja zatwierdziła do przedstawienia Zebraniu ogólnemu projekt budżetu (ob. poniżej), a przy rozpatrywaniu budżetów poszczególnych pracowni wypowiedziała się za złączeniem pracowni patologicznej i chirurgicznej w jedną p. t.: „Pracownia medycyny doświadczalnej“. Na drugim posiedzeniu 9 Marca 1913 r. Komisja Rewizyjna zwiedziła lokal, poddała rewizji sposób prowadzenia biura T-wa, a znalazłszy pierwszy w zupełnym porządku i biuro prowadzone wzorowo, rozpatrzyła sprawozdanie rachunkowe za rok 1912, stwierdziła zgodność pozycji z księgami rachunkowemi i dowodami kasowemi i zakwalifikowała to sprawozdanie do przedstawienia Zebraniu ogólnemu do zatwierdzenia. Następnie Komisja postanowiła zaproponować Zebraniu Ogólnemu powiększenie w budżecie na r. 1913 pozycji na pracownię zoologiczną o 256 rb. 50 kop. wydanych mylnie z funduszu im. Fawińskiego. Stwierdzono następnie, że koszt urządzenia lokalu dla pracowni T-wa wynosi 35685 rb. 68 kop. co wobec uchwalonych uprzednio przez Zebranie Ogólne 215000 Rb. stanowi przekroczenie 14165 Rb.

68 kop. Przekroczenie to umotywowane zostało przez wiceprezesa T-wa p. Wład. Janowskiego wydatkami nieprzewidzianymi, w protokule Komisji Rewizyjnej wyliczonemi, które komisya uznała za celowe i niedające się uniknąć, poczem mając na względzie umiejętną, gorliwą i energiczną pracę wiceprezesa T-wa p. Wład. Janowskiego w urzędzeniu pracowni i ułożeniu szczegółowego sprawozdania o wykonanych robotach oraz dbałość o oszczędzanie funduszków T-wa, Komisya Rewizyjna zaproponowała Zebraniu ogólnemu wyrażenie p. W. Janowskiemu podziękowania, co zostało uchwalone. Na temże posiedzeniu komisji uchwalono wznowienie ubezpieczenia majątku ruchomego T-wa w maju i w październiku 1913 roku.

IV.

Ofiary na rzecz Towarzystwa.

Ofiarność na rzecz T-wa w okresie sprawozdawczym wyraziła się w następujących większych zapisach i darach.

Wiktor Berens dymisyonowany generał lejtenant emeryt, testamentem z 28 maja 1911 r. zapisał T-wu Naukowemu bez żadnych zastrzeżeń dom z ogrodem, w m. Suwałkach, kapitały, bibliotekę i ruchomości. Po śmierci jego, która nastąpiła 27 maja 1913 r., zajął się likwidacją tego zapisu upoważniony przez Zarząd adwokat przysięgły p. Stanisław Staniszewski. Wartość zapisu jest obliczona na 15,042 rb.

Stanisław Kostrowicki w liście z dn. 25 stycznia 1913 r. zawiadomił Towarzystwo, że złożył w Banku Handlowym kapitał rb. 10,500 w 5% listach zastawnych m. Warszawy i prosi o uznanie tej sumy jako kapitał wieczysty jego imienia, z przeznaczeniem procentów na ogólne cele T-wa. 28 czerwca 1913 r. zeznany został u rejenta Józefa Światopełk-Zawadzkiego pod № 792 akt przekazujący T-wu Naukowemu tę sumę pod następującymi warunkami: „1) że suma ta 10,500 stanowić będzie kapitał żelazny imienia Stanisława Kostrowickiego; 2) że z procentów od wyżej wymienionego kapitału T-wo Naukowe Warszawskie będzie władnie korzystać dla swych potrzeb bieżących.

Wychowańcy b. Szkoły Głównej Warszawskiej za pośrednictwem delegowanych na posiedzeniu Zarządu T-wa Naukowego przedstawicieli wydziałów b. Szkoły Głównej, pp. Ludwika Marczewskiego, Aleksandra Czajewicza, Antoniego Manduka, Józefa

Leskiego i Ignacego Stołagiewicza, złożyli T-wu deklarację następującej treści: „Z uczuciem głębokiej wdzięczności święcimy w chwili obecnej zasługi niewygasłej pamięci szkoły Głównej Warszawskiej, z powodu upływu pięćdziesięciolecia od dnia jej otwarcia. Ponieważ T-wo Naukowe Warszawskie, zapoczątkowane przez jej profesorów i wychowawców, w rzędzie swoich celów podniosłych ma także zadanie pielęgnowania tradycji naukowych, wychowawcy szkoły Głównej oświadczają niniejszym, że pragną złożyć T-wu Naukowemu Warszawskiemu zebrany przez siebie fundusz wieczysty imienia szkoły Głównej Warszawskiej, z przeznaczeniem na badanie i prace naukowe według uznania Zarządu T-wa Naukowego Warszawskiego“. W wykonaniu tej deklaracji zeznany został przed rejentem Józefem Światopełk-Zawadzkiem dn. 15 lipca za № 835 akt, przekazujący T-wu Naukowemu jako kapitał wieczysty 25,000 rubli pod warunkami następującymi: 1) odsetki od funduszu tego użytkowane będą corocznie na badania i prace naukowe, wykonane pod kierunkiem Warszawskiego T-wa Naukowego i ogłoszone w języku polskim w jego wydawnictwach; 2) fundusz pomieniony lokowany będzie albo w papierach procentowych, gwarantowanych przez rząd, w listach zastawnych T-wa Kredytowego Ziemińskiego Królestwa Polskiego, albo T-wa Kredytowego m. Warszawy lub wreszcie na hypotekach nieruchomości m. Warszawy na pierwszym miejscu, albo bezpośrednio po pożyczkach T-wa Kredytowego m. Warszawy, o ile te nie będą niższe od sumy 25,000 rb. W razie gdyby T-wo Naukowe dla jakichbądź przyczyn istnieć przestało to ofiarowany kapitał przejdzie na własność Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie. Jeżeli instytucja ta wówczas istnieć nie będzie, Zarząd T-wa Naukowego w prawnym swym składzie przekaze kapitał jednej z istniejących instytucji naukowych, zajmujących się popieraniem rozwoju nauki polskiej“. Kapitał ten został umieszczony jako depozyt T-wa Naukowego w Banku Handlowym Warszawskim w 5% listach zastawnych m. Warszawy na sumę nominalną 27.400 rubli.

Zuzanna Wszebör testamentem zeznanym u rejenta Sleszyńskiego 30 listopada 1912 r. pod № 3283 zapisała T-wu Naukowemu kapitał rb. 10,000, lokowany na hipotecę nieruchomości № 5696 w Warszawie, przeznaczając ten kapitał „na ogólne cele tegoż T-wa“. — Kodycylem zeznanym u tegoż rejenta dnia

1 grudnia pod № 3418 zapisała dożywocie na tej sumie Józefie córce Kaspra Winkler.

Barbara Sobocka testamentem pod datą 18 sierpnia 1911 r. zapisała rb. 1,000 z kapitału 10,000, zhipotekowanego na domu Szmula i Doroty Szpirów № 1315a.

Władysław Marzyński testamentem dn. 30 listopada 1911 r. sporządzonym u rejenta Józefa Światopełk-Zawadzkiego 6 marca 1912 r. pod № 296, zapisał 4,350 rb. zabezpieczonych na hipotecę nieruchomości m. Warszawy № 1690 i 1690a bez specjalnych przeznaczeń i zastrzeżeń na ogólne cele T-wa.

Bronisława Gleinich testamentem z dn. 26 lipca 1911 r. z sumy 8,500 rb., umieszczonych na hipotecę № 1255, zapisała T-wu Naukowemu rb. 1,000.

Józef Pawiński złożył T-wu 10,000 rubli na założenie dwu pracowni fizyologicznej i zoologicznej. Dar ten zaopatrzył w uwagi następujące: „Fundusz ten powstał z wieloletnich oszczędności z praktyki lekarskiej. Złożyły się na niego ciężka niedola i cierpienie. Jeśli według zasad ekonomicznych pieniądź przedstawia skondensowaną pracę ludzką, to pieniądź w powyższy sposób nabyty jest wyrazem cierpienia, bólu ludzkiego. Właściwie więc mówiąc nietylko ja, żywo współczujący tej niedoli, lecz tysiące nieszczęśliwych istot, złamanych życiem z rozdartym sercem i żalobą w duszy, składają tę ofiarę na ołtarzu nauki polskiej, w nadziei, że przyczyni się ona choć w pewnej mierze do wzmocnienia ducha i sił narodowych“.

Pp. W. Biernacki i J. J. Boguski z pozyskanego przez siebie drogą prywatną funduszu na założenie pracowni promieniotwórczej, oddali do rozporządzenia p. Maryi Skłodowskiej-Curie za zakup radu i inwentarza dla pracowni w okresie sprawozdawczym 20,000 rubli.

Józef hr. Półocki zadeklarował dar 2,000 rb. z okazji jubileuszu szkoły Głównej, przeznaczając tę ofiarę na nagrodę za pracę historyczno-ekonomiczną, odpowiadającą warunkom opracowanego w tym celu konkursu przez Wydział II-gi.

Baron Leopold Kronenberg zaznaczając w liście z dn. 10 stycznia 1913 r. do T-wa potrzebę opracowania dziejów komisji dobrego porządku miast za panowania Stanisława Augusta, wyraził gotowość pokrycia wszelkich kosztów, związanych z tem wydawnictwem. Sprawa ta została przekazana Wydziałowi II.

Leopold baron Kronenberg wniósł do Banku Handlowego na rachunek T-wa Naukowego rb. 10,000 na zakup radu dla pracowni radyologicznej.

Bank Handlowy w Warszawie przelał na rachunek T-wa Naukowego rb. 2,000 na zakup radu dla pracowni radyologicznej.

Członek honorowy T-wa p. Skłodowska-Curie na pracowni przyrodnicze wniosła do kasy T-wa rb. 1000 i przekazała dochód ze swego odczytu w sumie rb. 1,250.

Oprócz powyższych znaczniejszych darów, T-wo otrzymało ofiary od następujących osób:

I. Na cele ogólne.

1. Baranowski Ignacy	rb. 2000 k. —
2. Małżonkowie Bąkowscy (za pośr. Kur. Warsz.)	„ 5 „ —
3. Bezimiennie.	„ 25 „ —
4. Chlebowski Bronisław (za pośr. Kur. Warsz.)	„ 10 „ —
5. Chmielewski K. z siostr. „ „ „ „	„ 100 „ —
6. Dr. J. G.	„ 5 „ —
7. Garbaczewski Marcin	„ 3 „ —
8. Hasfortowa Alicya	„ 1000 „ —
9. Konopacki Karol (za pośredn. Kur. Warsz.)	„ 25 „ —
10. Lisowska M. „ „ „ „	„ 25 „ —
11. Lisowscy O. „ „ „ „	„ 10 „ —
12. Nisenson D-r „ „ „ „	„ 10 „ —
13. Oficjaliści dóbr J. hr. Potockiego (Czarkowski Ludwik rb. 5, Kaczorowski Albin rb. 3, Ła- bęcki Gustaw rb. 5, Łusakowski Tadeusz rb. 5, Miłobędzki Feliks rb. 5, Nowicki Mieczysław rb. 12, Płoński Stanisław rb. 5 i Wyszyński Feliks rb. 3)	„ 43 „ —
14. Polskie Tow. Krajozn. (za pośr. Kur. Warsz.)	„ 25 „ —
15. Szlenkierowej Maryi córki i syn	„ 1000 „ —
16. T-wo Kijewski, Scholtze i S-ka	„ 50 „ —
17. Tutaniewicz (za pośredn. Kur. Warsz.)	„ 4 „ 50
18. Wolffowa Z. J. „ „ „ „	„ 5 „ —
19. Wortmanowa J. „ „ „ „	„ 10 „ —
20. Zielińska K. „ „ „ „	„ 15 „ —
21. Zieliński L. Dr. „ „ „ „	„ 10 „ —

II. **Naddatki członków T. N. W.** . . . . . rb. 286 k. —

III. Na Instytut Biologiczny.

1. Adamska Aniela (za pośredn. Kur. Warsz.)	rb.	2 k.	—
2. Chybczyński Ludwik	„	300	„ —
3. Minkowski August	„	300	„ —

IV. Na pracownię antropologiczną.

1. Berent Jan	rb.	22 k.	50
2. Brenneisen Leopold	„	10	„ —
3. Brun Wacław	„	64	„ —
4. Czaplicki Karol	„	8	„ —
5. Glass Jakób	„	25	„ —
6. Hasfortowa Alicya	„	50	„ —
7. Kramsztyk Zygmunt	„	6	„ —
8. Kronenberg Leopold bar.	„	600	„ —
9. Krug Marya	„	5	„ —
10. Mucha Ignacy	„	6	„ —
11. Natanson Antoni	„	10	„ —
12. Natanson Józef	„	25	„ —
13. Słuchacze i słuchaczki T-wa Kursów Nauk.	„	16	„ —
14. Stołyhwo Kazimierz	„	20	„ —
15. Szukiewicz Wandalin	„	9	„ —

V. Na pracownię historyczno - geograficzną.

1. Mazewska Zofia	rb.	20

VI. Na gabinet nauk historycznych.

1. Hasfortowa Alicya	rb.	1000

VII. Na pracownię neuro - biologiczną.

1. Drożdżewski W.	rb.	15
2. Gelbard (za pośr. Nowej Gazety)	„	5
3. Lichtenberg (za pośr. Kur. Warsz.)	„	5
4. Lichtenfeld (za pośr. Nowej Gazety)	„	10
5. Szejman	„	25
6. Wizel	„	25

VIII. Na pracownię radyologiczną.

1. Kernbaum Józef (renta roczna) . . . . . rb. 2000
2. Towarzystwo Resursy Kupieckiej . . . . . rb. 1000
3. Zebrane na raucie Kobiet Polskich w cześć p. Marji Skłodowskiej — Curie . . . . . „ 130

IX. Na pracownię zoologiczną.

1. Bezimiennie . . . . . rb. 4 k. 05

X. Na komisję dla badań meteorologicznych, astronomicznych i geofizycznych.

1. Warszawskie T-wo Ubezpieczeń od ognia . . . . . rb. 450

XI. Na wydawnictwa Komisji historycznej.

1. Powichrowski Włodzimierz . . . . . rb. 100

XII. Na wydawnictwo Kodeksu Mazowieckiego.

1. Chrzanowski Ignacy . . . . . rb. 250

XIII. Na wydawnictwo Źródeł Dziejowych.

1. Jabłonowski Aleksander . . . . . rb. 530

XIV. Na zielnik i zbiory ś. p. Fr. Błońskiego.

1. Baranowski Ignacy . . . . . rb. 500

XV. Na stypendyum im. Al. Jabłonowskiego.

1. Szykowski A. (za pośrednictwem Kur. Warsz.) . . . . . rb. 10
2. Warszawskie T-wo Cyklistów . . . . . „ 15
3. „ „ Muzyczne . . . . . „ 10

Oprócz powyższych darów pieniężnych są do zanotowania następujące dary w przedmiotach: P. Eugenia Fałęcka wdowa po ś. p. Fr. Błońskim zgodziła się ustąpić T-wu Naukowemu za rb. 1500, obszerne i cenne nie tylko w naukowym, ale i w materialnym znaczeniu, zbiory pozostałe po mężu: bibliotekę, liczącą około 4000 tomów i zielnik. Kwotę tę drogą prywatną uzyskał p. Wóycicki i w ten sposób zbiór przeszedł na własność T-wa Naukowego z tem zastrzeżeniem, uczynionem przez

p. Fałęcką, że w razie rozwiązania T-wa Naukowego zbiór ten przekazany zostanie Akademii Umiejętności w Krakowie lub jednemu z uniwersytetów polskich. P. Stanisław Lenc ofiarował T-wu namalowany przez siebie obraz, przedstawiający prezydya T-wa Naukowego z 1911 r. Obraz ten uzyskał pierwszą nagrodę konkursu im. Papiieskiego na obraz historyczny. P. Emilja Szwede ofiarowała bibliotekę po ś. p. Ludwiku Janie Aleksandrze Szwedem liczącą 600 dzieł, oraz piękną szafę na pomieszczenie tego zbioru. P. H. Segno 131 dzieł rozmaitej treści, p. Jan Arkuszewski dwie szafki miedziane do suszenia preparatów chemicznych, Maksymiljan Szpringer 30 świ-nek morskich, p. J. J. Boguski wagę chemiczną M. Neckiego, p. Marya Meysner, Teodor Werner i Wacław Werner szafę biblioteczną, żyrandol bronzowy z kryształami i cztery świeczniki. Wreszcie do darów zaliczyć należy podjęcie się przez księgarnię E. Wendego przewozu bezpłatnego wszystkich wyda-wnictw T-wa w granicach ziem polskich, z czego T-wo korzysta od 1 Stycznia 1913 r.

V.

Stosunki zewnętrzne.

T-wo Naukowe w okresie sprawozdawczym znacznie rozszerzyło swoje stosunki zewnętrzne, w szczególności w zakresie wymiany wydawnictw. T-wo było reprezentowane na następujących zjazdach naukowych i w uroczystościach o charakterze naukowym i społecznym.

Na zjeździe międzynarodowym historyków w Londynie reprezentował T-wo Naukowe ś. p. prezes A. Jabłonowski i wygłosił referat p. t. Metoda historyczno-geograficzna.

Na II-gi zjazd neurologów, psychiatrów i psychologów polskich w Krakowie delegowany był członek rzeczywisty T-wa p. Edward Flatau, który przedstawił zjazdowi następujące prace, przygotowane w pozostającej pod jego kierownictwem pracowni neurologicznej T-wa. 1) E. Flatau i J. Handelsman. Badania doświadczalne nad zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych, ze specjalnem uwzględnieniem t. zw. drętewicy karku. 2) M. Bornstein. Badania doświadczalne i anatomiczne nad uciskiem rdzenia. 3) T. Simchowicz. O zmianach w ustroju nerwowym u zwierząt, powstających pod wpływem zatrucia tyreoidyną.

Na międzynarodowym zjeździe antropologów i archeologów w Genewie, reprezentował T-wo członek rzeczywisty p. E. Loth.

Na VIII Kongresie Instytutu międzynarodowego socjologów odbytym w Rzymie, reprezentantem T-wa był p. Jan K. Kochanowski, który wygłosił referat p. t. „Quelques notes sur le progrès social“ i złożył T-wu sprawozdanie z tego zjazdu.

Na XVII międzynarodowym zjeździe lekarskim w Londynie członek rzeczywisty T-wa p. Leon Kryński wygłosił dwa odczyty: 1) La cirrhose du mésentère comme entité clinique. 2) Sur le traitement chirurgical des tumeurs malignes du gros intestin.

Z rozlicznych powodów T-wo nie mogło obesłać następujących kongresów, do udziału w których było wezwane: Kongresu międzynarodowego zoologicznego, urządzonego przez Instytut Oceano-graficzny w Monaco, XII Kongresu geologicznego w Kanadzie, IV-ego zjazdu międzynarodowego historii religii w Leiden i zjazdu katolickiego w Lublanie.

Na posiedzeniu dorocznym T-wa przyrodników i lekarzy w Petersburgu w dniu 8 Kwietnia 1913 r. członek rzeczywisty T-wa p. Leon Kryński wygłosił referat „O raku kiszek i jego leczeniu operacyjnym“.

Na skutek inicjatywy Stowarzyszenia nauczycielstwa polskiego, wyznaczono Komisję pod przewodnictwem ś. p. A. Jabłonowskiego dla rozpatrzenia i ustalenia zasad słownictwa geograficznego polskiego i przekazano wydziałowi III-mu T-wa rozpatrzenie, poruszonej przez toż Stowarzyszenie sprawy zbierania materiałów do słownictwa przyrodniczego polskiego, a w następstwie wydanie słownika dla przedstawienia go następnemu zjazdowi przyrodników i lekarzy.

W naradzie nad założeniem muzeum przyrodniczego, zwołanej przez T-wo Miłośników Przyrody w Warszawie, brał udział w imieniu T-wa przewodniczący Wydziału III-go p. Jan Lewiński.

Uzyskane drogą prywatną przez członka Zarządu T-wa p. Jana Tura t. zw. „miejsce polskie“ na Stacji Zoologicznej w Neapolu zostało w roku sprawozdawczym przyznane: p. Bronisławowi Możejce i p. Wilczyńskiemu.

T-wo Naukowe wzięło udział w następujących uroczystościach: Na obchód jubileuszowy 50-ciolecia założenia Szkoły Głównej Warszawskiej, T-wo delegowało Prezydium T-wa i przewodniczących wydziałów. Przemawiał w imieniu T-wa, Protektor Józef hr. Potocki.

Na obchód jubileuszowy 50-cio lecia T-wa Przyrodniczego w Brunszwiku wysłano depeszę.

Na otwarcie Uniwersytetu Rice Instytut w Huston w stanie Taxis Północnej Ameryki wysłano depeszę gratulacyjną. Wymieniono odezwy z Uniwersytetem Lwowskim w związku z jubileu-

szem 250-lecia założenia tego Uniwersytetu i z Komitetem V-go zjazdu prawników i ekonomistów w sprawie stworzenia Związku polskiego dla umiejętności prawa i gospodarstwa społecznego.

Na urządzany przez T-wo Miłośników Historii w Warszawie jubileusz Tadeusza Korzona T-wo Naukowe delegowało prezesa ś. p. Aleks. Jabłonowskiego, który przemawiał w imieniu T-wa. Na obchód uroczysty uczczenia zasług i pamięci prof. Ptaszyckiego, urządzony przez związek polskich Lekarzy i Przyrodników w Petersburgu wysłano depezę. Na urządzony przez „Stowarzyszenie nauczycielstwa polskiego“ w Warszawie w dniu 8 grudnia 1913 r. jubileusz 45-letniej pracy nauczycielskiej p. Br. Chlebowskiego wydelegowano p. J. K. Kochanowskiego.

Na zaproszenie Akademii Nauk w Petersburgu do wzięcia udziału w zjeździe, poświęconym sprawie organizacji IV międzynarodowego zjazdu historycznego w r. 1918, Zarząd delegował pp. H. Konicę i F. Pułaskiego.

Z powodu śmierci J. E. Arcybiskupa Warszawskiego Wincentego Chościak Popiela T-wo wysłało odezwę kondolencyjną do Kapituły Warszawskiej, a Zarząd T-wa in pleno wziął udział w pogrzebie, postępując na czele instytucji świeckich krajowych.

Wysłano depeze kondolencyjne w skutek zawiadomień o śmierci prof. Bochenka i prof. Augusta Wiktora Witkowskiego do Akademii Umiejętności i do Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; prof. Zygmunta Wintera i prof. Alfreda Ludwika do Król. Czeskiego T-wa Naukowego w Pradze; i Jarosława Vrchlickiego do municypalności m. Pragi Czeskiej.

W okresie sprawozdawczym T-wo otrzymywało liczne propozycje zamiany wydawnictw, którym w miarę możliwości starało się zadość uczynić. Liczba instytucji naukowych i redakcji z którymi T-wo Naukowe utrzymuje stosunki wzrosła w okresie sprawozdawczym z 47 na 142, zgodnie z poniżej podanym wykazem.

1. **Amsterdam.** Koninklijke Akademie van Wetenschappen.
2. **Belgrad.** Srbska Kralewska Akademija u Belgradu.
3. **Berkeley.** Kalifornia. University Library.
4. **Berlin.** Kön. Preussische Akademie der Wissenschaften.
5. **Bordeaux.** Société des sciences physiques et naturelles.
6. **Boston.** American Academy of Arts and Sciences.
7. **Brunszwik.** Verein für Naturwissenschaft zu Braunschweig.

8. **Bruksela.** Académie Royale de Belgique.
9. „ Muzeum Międzynarodowe.
10. „ Société Belge de Géologie.
11. **Budapeszt.** Magyar Tudományok Akadémia.
12. **Bukareszt.** Academia Romana.
13. **Cambridge.** Cambridge Philosophical Society.
14. **Charków.** Uniwersytet.
15. **Christiania.** Académie des sciences.
16. **Dublin.** Royal Irish Academy.
17. **Edinburg.** Royal Physical Society.
18. „ Royal Society of Edinburgh.
19. **Genewa.** Société de Physique et d'Histoire Naturelle de Genève.
20. **Goetynga.** Kön. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen.
21. **Halle.** Jahrbuch der deutschen historischen Kommissionen.
22. **Halle a. Saale.** Polskie Akademickie T-wo Naukowe „Philomathia“.
23. **Helsingfors.** Finska Vetenskaps Societeten.
24. **Jassy.** (Rumunia). Université de Jassy. Séminaire de Slavistique.
25. **Kalisz.** T-wo Lekarskie Kaliskie.
26. **Kielce.** Biblioteka publiczna.
27. **Kijów.** Istoryczeskoe Obszczestwo Nestora Letopisca.
28. „ Komisya dla razbora drewnich aktow.
29. **Kopenhaga.** Académie des Sciences.
30. **Kórnik.** Biblioteka Kórnicka.
31. **Kraków.** Akademia Umiejętności w Krakowie.
32. „ Archiwum krajowe akt grodzkich i ziemskich.
33. „ Biblioteka Jagiellońska.
34. „ Grono C. K. Konserwatorów Galicyi Zachodniej.
35. „ Kółko przyrodników uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego.
36. **Kraków.** Archiwum miejskie.
37. „ Tow. Miłośnik. Historyi i Zabytków m. Krak.
38. „ Muzeum XX. Czartoryskich.
39. „ Przegląd Lekarski.

40. **Kraków.** Redakcyja „Krytyki“.
41. „ Seminarjum Sławistyczne.
42. „ Uniwersytet Ludowy im. A. Mickiewicza.
43. **Lipsk.** (Sachsen) K. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften.
44. **London.** British Association for the Advancement of Science.
45. „ Royal Institution of Great Britania.
46. „ Royal Society.
47. „ Library of British Museum.
48. **Lublin.** T-wo Biblioteki publicznej im. Hieronima Łopacińskiego.
49. „ T-wo Lekarskie Lubelskie.
50. **Lwów.** Archiwum Bernardyńskie.
51. „ Biblioteka Ossolińskich.
52. „ „ Uniwersytecka.
53. „ Instytut Zoologiczny.
54. „ Lwowski Tygodnik Lekarski.
55. „ Naukowe Towarzystwo imeni Szewczenka.
56. „ Redakcyja „Muzeum“.
57. „ „Pamiętnik Literacki“.
58. „ Polskie Muzeum szkolne.
59. „ Redakcyja „Ruchu Filozoficznego“.
60. „ Seminarjum Polonistyczne Uniwersytetu Lwowskiego.
61. „ T-wo dla popierania nauki polskiej.
62. „ T-wo Nauczycieli szkół wyższych.
63. „ T-wo polskich przyrodników im. Kopernika.
64. „ Zakład narodowy im. Ossolińskich we Lwowie.
65. „ Związek Okręgowy T-wa szkoły ludowej.
66. **Łódź.** Tow. Lekarskie Łódzkie.
67. **Milano.** R. Istituto Lombardo delle scienze lettere.
68. **Monachium.** Königl. Bayerische Akademie der Wissenschaften.
69. **Moskwa.** Etnograficznoje Obozrenie.
70. „ Imperatorskoje Moskowskoje Archeologicznoje Obszczestwo.
71. **Nancy.** Académie de Stanislas.
72. **Neapol.** Accademia della scienze fisiche e matematiche

73. **Nieśwież.** Archiwum ks. Radziwiłłów.
74. **Odesa.** Imp. Publ. Biblioteka.
75. **Paryż.** Académie des sciences.
76. „ Biblioteka polska.
77. „ Institut Pasteur.
78. „ Revue général des Sciences pures et appliquées.
79. „ Société Philomatique de Paris.
80. „ „ zoologique de France.
81. **Petersburg.** Imperatorskaja Akademia Nauk w Petersburgu.
82. „ „ Archeologiczeskaja Komisya.
83. „ Imp. Publ. Biblioteka.
84. „ I. R. Istorическое Общество.
85. „ Imperatorskoje Mineralogическое Общество.
86. **Petersburg.** Imperatorskoje Ruskoje Archeologiczeskoje Общество.
87. **Petersburg.** Ruskoje fizyko - chemiczeskoje Общество pri Imp. Petersburskom Uniwersitetie.
88. **Philadelphia.** Academy of Natural sciences of Philadelphia.
89. **Płock.** T-wo Lekarskie Płockie.
90. „ „ Naukowe.
91. **Poznań.** Nowiny Lekarskie.
92. „ Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
93. **Praga.** Česke Akademie Čisare Franciska Josefa.
94. „ Biblioteka Uniwersytecka.
95. „ Kr. Česke společnosti nauk v Praze.
96. **Radom.** T-wo Lekarskie Radomskie.
97. **Rapperswyl.** Muzeum Narodowe.
98. **Rzym.** Accademia Romana dei Nuovi Lincei. Roma.
99. „ Reale Accademia dei Lincei. Roma.
100. „ Societa Italiano per il progresso delle scienze.
101. „ Societa di numismatica.
102. **Siedlce.** T-wo Lekarskie Siedleckie.
103. **Sztokholm.** K. Svenska Vetenskapsakademien i Stockholm.
104. **Tokyo.** Université Imperiale de Tokyo Japon.
105. **Toruń.** Towarzystwo Nauk.

106. **Turyń.** Accademia delle Scienze di Torino.
107. **Upsala.** Biblioteka Królewska.
108. **Warszawa.** Biblioteka Publiczna.
109. „ Redakcja Biblioteki Warszawskiej.
110. „ Biuro pracy społecznej.
111. „ Chemik Polski.
112. „ Ekonomista.
113. „ Farmaceuta Polski.
114. „ Farmacja.
115. „ Gazeta lekarska.
116. „ Imperatorskij Warszawskij Uniwerstitet.
117. „ Katolicki Związek kobiet polskich.
118. „ Medycyna i Kronika Lekarska.
119. „ Muzeum Przemysłu i Rolnictwa.
120. „ Pamiętnik T-wa Lekarskiego.
121. „ Polska Neurologia.
122. „ Przegląd Filozoficzny.
123. „ „ Narodowy.
124. „ „ Techniczny.
125. „ Stowarzyszenie Nauczycielstwa Polskiego.
126. „ Themis Polska.
127. „ T-wo Krajoznawcze.
128. „ Wiadomości Matematyczne.
129. „ Wszechświat.
130. „ Zdrowie.
131. **Waszyngton.** Smithsonian Institution.
132. **Wenecya.** Reale Istituto Veneto.
133. **Wiedeń.** Geologische Reichsanstalt.
134. „ K. K. Akademie der Wissenschaften.
135. „ K. K. Naturhistorisches Hofmuseum.
136. **Wilno.** Biblioteka publiczna.
137. „ T-wo Przyjaciół nauk.
138. **Włocławek.** Ateneum Kapłańskie.
139. **Woroneż.** Filologiczaskija zapiski.
140. **Wrocław.** Królewska Biblioteka Uniwersytecka.
141. **Zakopane.** Muzeum Tatrzańskie im. d-ra T. Chałubińskiego.
142. **Zagrzeb.** Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti.

Spis czasopism

prenumerowanych i otrzymywanych przez Towarz. Naukowe Warszaw.
w r. 1913 *).

Abstract-Bulletin of the physical laboratory of the National Ellectric Lamp Association-Cleveland	C.
Allgemeine Zeitschrift für Psychiatrie. — Włas. Kierownika	N.
Allmanach de Magyar Tudományos Akademia. — Budapest .	C.
Anatomischer Anzeiger	Z.
Annalen der Physik	R.
Annales de l'Institut Pasteur, od 1913 r.	S.
L'Anthropologie	A.
Ateneum Kapłańskie. Włocławek	C.
Atti e memorie dell'instituto italiano di numismatica. Rzym Reale Instituto Veneto di scienze, lettere ed arti. Wenecya.— Atti ed osservazioni	C.
Australian Mouthly Meteorological Report	M.
Archiv für Anthropologie	A.
Archiv für Entwicklungsmechanik der Organismen	Z.
Archiv für Psychiatrie. Włas. Kierownika	N.
Archivio per l'Antropologia e la Etnologia	A.
Arkiv för Botanik utgifvet of K. Svenska Vetenskapsakade- mien i Stockholm	C.
Arkiv för kemi, mineralogi och geologi utgifvet of K. Svenska Vetenskapsakademien i Stockholm	C.
Arkiv för matematik, astronomi och fysih utgifvet of K. Sven- ska Vetenskapsakademien i Stockholm	C.
Arkiv för Zoologi utgifvet of K. Svenska Vetenskapsakade- mien i Stockholm	C.
Atti della Pontificia Accademia Romana dei Nuovi Lincei .	C.
Atti della Reale Accademia dei Lincei	C.
Atti della Reale Accademia delle Scienze di Torino	C.

---

*) Litery następujące oznaczają: A: Pracownia Antropologiczna.
C: Czytelnia Tow. Nauk. F: Pracownia Fizyologiczna. H: Gabinet Nauk
Historycznych. M: Pracownia Meteorologiczna. Mn: Pracownia Mineralo-
giczna. N: Pracownia Neurologiczna. R: Pracownia Radyologiczna. S: Pra-
cownia Serologiczna. Z: Pracownia Zoologiczna.

Beiblätter zu den Annalen der Physik	R.
Berichte der deutschen chemischen Gesell.; od 1892	Mn.
Biblioteka Warszawska	C.
Bidrag till kännedom of Finlands natur och folk, utgifna of finska vetenskaps societeten. Helsingfors	C.
Biologisches Centralblatt	Z.
Bolletino Meteorico	M.
Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine.— Bukareszt	C.
Bulletin de la Société belge de géologie. Bruxelles. Dzieli się na „Mémoires“ i „Procés-verbal“	C.
Bulletin de la Société Philomatique de Paris	C.
Bulletin de l'Institut Océanographique. — Monaco	C.
Bulletin hydrographique du Conseil permanent international pour l'exploration de la mer. Kopenhaga	C.
Bulletin international de l'Académie des Sciences de Cracovie. Classe des sciences mathemat. et naturelles i Classe des philologies, d'histoire et de philosophie	C.
Bulletin international de l'Académie des Sciences de Prague	C.
Bulletin Smithsonian Institution U. S. National Museum (ostatni z 1911 r.)	C.
Bulletin of the geological institution of the University of Upsala	C.
Bulletin of the Mount Weather Observatory	M.
Bulletin Scientifique de la France et de la Belgique	Z.
Bulletins et Mémoires de la Soc. d'Anthropologie de Bruxelles	A.
Bulletins et Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris	A.
Centralblatt für Mineralogie, Geologie u. Paläontologie (od 1900 r.)	Mn.
Chemik Polski. Warszawa	Mn. i C.
Chmishes Centralblatt (od 1897)	Mn.
Compte rendu des séances de la Société de physique et d'histoire naturelle de Genève	C.
Časopis pro modernich filologů. Praga	C.
Česky časopis historycký. Praga	C.
Чтенія въ Имп. Обществѣ Исторіи и древностей Рос- сійскихъ при московскомъ университетѣ (do 1912 r.)	H.
Чтенія въ Обществѣ Нестора Лѣтописца (od 1888 r.)	H.
Deutsche Zeitschrift f. Nervenkunde. — Własn. kierownika	N.

L'encéphale. — Wł. kierownika	N.
Epilepsia. — Wł. kierownika	N.
Ergebnisse u. Fortschritte der Zoologie	Z.
Ежегодникъ по геологii и минералогii Россii издава- емый подъ ред. Криштафовича	Mn.
Farmaceuta Polski. Warszawa	C.
Farmacya. Warszawa	C.
Филологическія записки. Воронежъ (niema od 1910 r.)	C.
Folia neurobiologica	N.
Fortschritte der Mineralogie, Kristallographie u. Petrographie (od 1911 r.)	Mn.
Gazeta Sądowa. Warszawa	C.
Глас serbskiej Król. Akad. w Belgradzie	C.
Годишньак serbskiej Król. Akad. w Belgradzie	C.
Historische Vierteljahrschrift	H.
L'homme préhistorique	A.
Jahresbericht des Vereins für Naturwissenschaft zu Braun- schweig	C.
Jahresberichte der Geschichtswissenschaft	H.
Jahrbuch der Radioaktivität u. Elektronik	R.
Język Polski (dawniej Poradnik Językowy) Kraków	C.
Informator przemysłowo-handlowy. Sosnowice	C.
Journal für Psychiatrie u. Neurologie. — Wł. kierownika	N.
Journal of biological Chemistry	F.
Journal of Morphology	Z.
The Journal of nervous and mental disease. — Wł. kierownika	N.
The Journal of the Royal Anthropol. Institute of G. Britain and Ireland	A.
Извѣстія Имп. Акад. Наукъ въ Петербургѣ	C.
Имп. Военно-медицинская Акад. Извѣстія и работы. Петербургъ	C.
Klinik für psychische und nervöse Krankheiten. — Wł. kie- rownika	N.
Korrespondenz-Blatt der deutschen Gesell. für Antropol., Ethnol. u. Urgeschichte	A.
Kosmos. Lwów	C.—Mn.—A.
Krytyka. Kraków	C.
Książka	M. i C.
Kwartalnik Historyczny (od 1887 r.)	H. i C

Lekarz Wileński	C.
Lwowski Tygodnik Lekarski	C.
Man	A.
Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Un- garn. — Lipsk	C.
Materyały Antrop.-Archeol. i Etnogr. Akademii Umiejętn. w Krakowie	A. i C.
Medizinische Klinik. — Wł. kierownika	N.
Medycyna i Kronika Lekarska. Warszawa	C.
Mémoires de l'Académie de Stanislas. Nancy	C.
Mémoires de l'Académie Royale des Sciences et des Lettres de Danemark. Kopenhaga	C.
Mémoires de la Société de physique et d'histoire naturelle de Gênéve	
Meteorologische Zeitschrift	M.
Метеорологическій Вѣстникъ	M.
Miesięcznik heraldyczny. Lwów	H.
Mitteilungen d. Anthropol. Gesellsch. in Wien	A.
Monatsschrift für Psychiatrie u. Neurologie (wł. kierownika)	N.
Le Monde médical. Paris	C.
Monthly Weather Review	M.
Muzeum. Lwów	C.
Nachrichten der königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen	C.
Neues Jahrbuch für Mineralogie, Geologie und Paläontologie (od 1901 r.)	Mn.
Neurologisches Zentralblatt (wł. kierownika)	N.
Neurologia Polska. Warszawa	C. i N.
Nissl-Alrheimers Arbeiten über die Grosshirnwunde	N.
Nouvelle iconographie de la Salpêtrière (wł. kierownika)	N.
Nowiny Lekarskie. Poznań	C.
Ostwald's Klassiker der exakten Wissenschaften (od 1889 r.)	Mn.
Öfversigt utgifua of finsko vetenskaps — societaten Hel- singfors	C.
Oversigt over det kongelige danske Videnskaber nes Sel- skobs Forhandling. — Kopenhaga	C.
Pamiętnik Fizyograficzny	A.
Pamiętnik Literacki. Lwów	C.
Pamiętnik T-wa Lekarskiego Warszawskiego	C.

Petermann's Geographische Mitteilungen	M.
Pflüger's Archiv für die gesammte Physiologie	F.
Philosophical Magazine	R.
Physikalische Zeitschrift	R.
Prace Matematyczno - Fizyczne	M.
Praehistorische Zeitschrift	A.
Proceedings of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia	C.
Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences. Boston	C.
Proceedings of the Cambridge Philosophical Society	C.
Proceedings of the Royal Society of Sciences	R.
Proceedings of the section sciences. Królewska Akad. Um. w Amsterdamie	C.
Proceedings of the U. S. National Museum	A.
Procés verbal de Magyar Tudományos Akademia. Budapest	C.
Przegląd Filozoficzny. Warszawa	C.
Przegląd Historyczny (od 1905 r.)	H.
Przegląd Lekarski. Kraków	C.
Przegląd Narodowy. Warszawa	C.
Przegląd Pedyatryczny. Warszawa	C.
Przegląd Powszechny. Kraków	C.
Przewodnik Oświatowy. Kraków	C.
Publications de circonstance du Conseil permanent international pour l'exploration de la mer. Kopenhaga	C.
Le Radium	R.
Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjétnosti. Zagrzeb	C.
Rapport de Magyar Tudományos Akademia. Budapest	C.
Rendiconto dell'Accademia delle scieze fisiche e matematiche di Napoli	C.
Revista de Museu Paulista. São Paulo	C.
Revue Anthropologique	A.
Revue Neurologique (wł. kierownika)	N.
Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie	C.
Rocznik Krakowski	H.
Rocznik nauk rolniczych (od r. 1904)	Mn.
Roczniki Tow. Przyjaciół Nauk w Poznaniu	C.
Rocznik Lekarski. Kraków	C.
Rocznik Pol. Tow. Krajoznawczego. Warszawa	C.

Roczniki Tow. Nauk. w Toruniu	C.
Rozprawy Akademii Umiejętności wydziałów: filologicznego, historyczno - filozoficznego i matematyczno - przyro- dniczego	C. i M.
Rozprawy České Akademie Cisaře Františka Josefa v Praze	C.
Ruch Filozoficzny. Lwów , ...	C.
Русское физико-химическое общество Петербургъ .	C.
Sbornik filologicky české Akademie Cisaře Františka Jo- sefa v Praze	C.
Silikat — Zeitschrift (od 1913)	Mn.
Sitzungsberichte der Königl. preuss. Akademie der Wissen- schaften. Berlin	C.
Sitzungsberichte der Königl. Bayerischen Akademie der Wis- senshaften. Philosophisch-philologische und historische Klasse und mathematisch - physikalische Klasse.	C.
Škrifter utgifna of kungl. Humanistika Vetenskaps — sam- fundet. Upsala	C.
Споменик serbskiej król. Akad. w Belgradzie	C.
Sprawozdania Komis. Fizyograficznej Akademii Umiejętn. w Krakowie	M.
Sprawozdanie z czynności i posiedzeń Akademii Umiejętn. w Krakowie	C.
Symons's Meteorological Magazine	M.
Sztuka bronzownicza i pozłotnicza. Warszawa	C.
Teka Grona Konserwatorów Galicyi Zachodniej. Kraków .	C.
Themis Polska. Warszawa	C.
The Tohoku Mathematical Journal. Sendai (Japonia)	C.
Travaux du laboratoire de physiologie des Instituts Solvay	N.
Труды Ботаническаго Сада Имп. Юрьевскаго Универ- ситета	C.
Українсько - руський архив видає істор. - філософ. секція Наукъ Товариства ім. Шевченка	C.
Verhandlungen der k. u. k. Geologischen Reichsanstalt. Wien	C.
Vierteljahrschrift fur Sozial-u. Wirtschaftsgeschichte (od 1913 r.)	H.
Варшавскія Университетскія Извѣстія	C.
Wektor. Warszawa	C.
Вѣстникъ Психологіи. Петербургъ	C.
Das Wetter	M.

Wiadomości Matematyczne	M.
Wszechświat (od 1903 r.)	Mn.
Записки Имп. С. Петербургскаго Минералогическаго Общества	C.
Записки Имп. Харьковскаго Университета	C.
Збирник наук Товариства імени Шевченка у Львови (matem.—przyrod. i filologiczny)	C.
Записки Наук Товариства імени Шевченка у Львови (filologiczne)	C.
Записки Новоросійскаго Общества Естествоиспытате- лей въ Одессѣ	C.
Zapiski Tow. Naukowego w Toruniu	C.
Zdrowie. Warszawa	C.
Zeitschrift der historischen Gesellschaft für die Provinz Posen	H.
Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens	H.
Zeitschrift des westpreussischen Geschichtsvereins (do 1900 r.)	H.
Zeitschrift für allgemeine Physiologie	F.
Zeitschrift für Biologie	F.
Zeitschrift für biologische Technik u. Mechanik	F.
Zeitschrift für die gesammte Neurologie und Psychiatrie (wł. kierownika)	N.
Zeitschrift für Ethnologie	A.
Zeitschrift für Hygiene und Infektionskrankheiten	S.
Zeitschrift für Immunitätsforschung	S.
Zeitschrift für Kristallographie und Mineralogie (od 1877)	Mn.
Zeitschrift für Morphologie u. Anthropologie	A.
Zeitschrift für osteuropäische Geschichte	H.
Zeitschrift für physikalische Chemie (od 1887 r.)	Mn.
Zeitschrift für physiologische Chemie	F.
Zeitschrift für wissenschaftliche Mikroskopie u. für mikro- skopische Technik	Z.
Zeitschrift für wissenschaftliche Zoologie	Z.
Zentralblatt für Physiologie	F.
Zentralblatt für Zoologie, allgemeine und experimentelle Biologie	Z.
Ziemia. Warszawa	C.
Zoologische Jahrbucher. Abth. Physiologie	F.
Zoologischer Anzeiger	Z.
Živa. Praga	C.

VI.

Wydawnictwa.

W okresie sprawozdawczym T-wo Naukowe ogłosiło następujące publikacje:

1. **Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego**, wydawane pod redakcją J. Tura. Rocznik V-ty, Zeszyty 7, 8 i 9 (za październik, listopad i grudzień). Rocznik VI-ty, Zeszyty 1, 2, 3, 4, 5 i 6-ty (za styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj i czerwiec).

Stosunek ilościowy referatów, pomieszczonych w tem wydawnictwie w ciągu pięciu lat istnienia Towarzystwa i ich rozmiarów uwypatnia poniższe zestawienie:

R o k <i>istnienia</i>	Wydział I		Wydział II		Wydział III		Razem	
	komuni- katów	stron	komuni- katów	stron	komuni- katów	stron	komuni- katów	stron
I-szy . . . 1908 . .	4	32	—	6	24	188	28	226
II-gi . . . 1909 . .	13	90	13	199	49	349	75	638
III-ci . . . 1910 . .	8	129	15	311	52	437	75	877
IV-ty . . . 1911 . .	10	109	16	157	48	379	74	645
V-ty . . . 1912 . .	8	71	9	152	54	672	71	895
VI-ty *) . . 1913 . .	8	128	7	155	58	894	73	1177

*) Zeszyty № 7, 8 i 9 nie ukazały się do chwili oddawania do druku niniejszego sprawozdania.

2. **Sprawozdanie roczne ze stanu i działalności Towarzystwa Naukowego** za rok piąty (od 1 lipca 1911 do 30 czerwca 1912 r.) przedstawione przez sekretarza T-wa na Zebraniu Ogólnem dnia 25 listopada 1912 r. (Warszawa, 1912 r. 8-vo, str. IV i 131).

2a. **Sprawozdanie rachunkowe Towarzystwa Naukowego Warszawskiego** za rok 1912. 8-vo. Str. XIX.

Rapport sur les travaux de la société des Sciences de Varsovie en 1911/12. Extrait du Comptes rendus présenté par le Secrétaire général François Pułaski dans L'assemblée générale du 25 Nov. 1912. 8-vo. Varsovie. 1913 P. 16.

3. **Prace Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.** (Dodatek do sprawozdań z posiedzeń T. N. W).

I. Wydział językoznawstwa i literatury.

№ 2. Kazimierz Wóycicki. Wiersz Barbary Radziwiłłówny A. Felińskiego jako wzór pseudo-klasycznego trzynastozgłoskowca. Warszawa 1912 r. 8-vo, str. 2 i 42.

№ 3. Tytus Benni. Samogłoski polskie. Analiza fizjologiczna i systematyka. Warszawa 1912, 8-vo, str. 4 i 88.

II. Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historyi i filozofii.

№ 8. Aleksander Kraushar. W sprawie fundacyi naukowej Towarzystwa imienia Józefa Aleksandra Jabłonowskiego wojewody Nowogrodzkiego w Lipsku (1774—1911). Warszawa 8-vo, str. 2 i 48.

№ 8a. Aleksander Kraushar. Mémoire sur l'histoire de la Société scientifique fondée à Leipzig par Joseph Alexandre prince Jablonowski, palatin de Nowogrodek (1774—1911). Varsovie 8-vo, 1913. p. 2 i 45.

№ 9. Edward Bogusławski. Dowody autchtonizmu Słowian na przestrzeni zajmowanej przez nich w wiekach średnich. Warszawa 1912, 8-vo, str. IX i 233.

№ 10. Sawicki Ludomir. Studya nad Abisynią. Warszawa 1913, str. 4 i 251.

III. Wydział nauk matematycznych i przyrodniczych.

№ 4. Edward Loth. Badania antropologiczne nad mieszkańcami murzynów. Warszawa 1913, 8-vo, str. 6 i 90.

№ 5. Jan Czekanowski. Zarys metod statystycznych

w zastosowaniu do antropologii. Warszawa 1913, 8-vo, str. 2 i IV i 228.

№ 6. Stanisław Poniąkowski: Badania antropologiczne nad kością skokową. Warszawa, 1913, str. II i 79.

3. Wydawnictwa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

I. Wydział językoznawstwa i literatury.

Kazimierz Wóycicki. Forma dźwiękowa prozy polskiej i wiersza polskiego. (Wydane z zapomogi Kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowym im. dr. J. Mianowskiego). Warszawa, 1912, 8-vo. Str. IX i 245.

Prace Komisji do badań nad historią literatury i oświaty. Tom I. Warszawa, 1914, str. III i 396.

II. Wydział nauk antropologicznych, społecznych, historii i filozofii.

Prace filozoficzne pod redakcją W. Heinricha.

№ 1. W. Heinrich. Filozofia grecka do Platona. Rozwój zagadnień. (Wydane z zapomogi Kasy im. dr. J. Mianowskiego). Warszawa, 1913, 8-vo. Str. VIII i 335.

Komisja historyczna.

Władysław Knopczyński. Dyaryusze sejmowe z wieku XVIII. Tom II. Dyaryusz sejmu z r. 1746. Warszawa, 1912, 8-vo. Str. XVI i 326 i 2.

Teodor Wierzbowski. Przywileje Królewskiego miasta stołecznego starej Warszawy 1376 — 1772. Z funduszu im. J. T. ks. Lubomirskiego. Warszawa, 1913. 4-to, Str. XXXII i 186. 2 i Tablic 3, liczne rysunki i facsimilia w tekście. Papier czerpany.

Marceli Handelsman. Dyaryusze Sejmu Księstwa Warszawskiego. Zeszyt I: Dziennik posiedzeń Izby poselskiej Sejmu r. 1809. Warszawa, 1913. Str. XIII i 53 i 2 nl.

III. Wydział Nauk Matematycznych i Przyrodniczych.

Zygmunt Wóycicki. Obrazy roślinności Królestwa Polskiego. (Wydane z zapomogi Kasy im. dr. J. Mianowskiego). Zeszyt III-ci. Roślinność wyżyny Kielecko-Sandomierskiej. 4-to. Str. 22. Tabl. X. Zeszyt IV-ty. Roślinność terenów galwanowych Bolesławia i Olkusza. 4-to. Str. 34. Tabl. X. Zeszyt V. Roślinność Ojcowa. 4-to. Str. 26. Tabl. X.

Paleontologia ziem polskich pod redakcją
Jana Lewińskiego.

N° 1. Józef Siemiradzki. Gąbczaki jurajskie ziem
polskich. (Wydane z zapomogi Kasy dr. J. Mianowskiego). War-
szawa, 1913. 4-to. Str. 4 i 50 i 16 i Tabl. VIII.

Komisya Meteorologiczna.

Materyały zebrane w r. 1911 na stacyach Sieci Meteoro-
logicznej Warszawskiej. Warszawa, 1913. Str. VIII i 74 i 36.

W przygotowaniu i w druku są następujące
dzieła:

1. Ign. Tad. Baranowski. Księgi referendarskie. T. II.
Leon Białkowski. Podole w XVI w. Rysy społeczne
i gospodarcze.

Wł. Gorczyński. Materyały zebrane w r. 1912 na sta-
cyach Sieci Meteorologicznej Warszawskiej.

Wydawane pod kierunkiem M. Handelsmana przy
współdziale K. Tymienieckiego i A. Rybarskiego Księgi
sądowe Mazowieckie: T. I. Płońska 1400—1417. T. II. Zakroczym-
ska 1424—1429. T. III. Zakroczymska 1434—1437.

Janusz Iwaszkiewicz. Korespondencya Ministra T. hr
Łubieńskiego z St. Brezą (1807—1813).

Jakubowski Jan. Źródła Dziejowe. Inflanty.

Jastrzębska Justyna. Dyaryusze sejmowe w. XVIII. T 3.

Kochanowski Jan Karol. Kodeks Mazowiecki.

Konic Henryk. Dyaryusz sejmu 1811 r.

Kutrzeba Stanisław i Semkowicz Władysław.
Akty Unii Korony i Litwy.

Lothowa Jadwiga. Badania anatomiczno-antropologiczne
nad kanałem wyrostków poprzecznych kręgów szyjowych.

Manteuffel Gustaw. Zarysy dziejów dawnych krajów
Inflanckich.

Metallman J. Zasada ekonomii myślenia; jako II-gi tom
Prac filozoficznych.

Mienicki Ryszard. Dyaryusz walnej Rady 1710 r.

Prohaska Antoni. Stanisław Żółkiewski.

Skałkowski Zygmunt. Korespondencya Ks. J. Ponia-
towskiego 1807—1813 r.

Słoński Stanisław. Psalterz Puławski.

Szykowski Maryan. Przenośnia w poezji Juliusza Słowackiego.

Wóycicki Kazimierz. Historia literatury i teoria literatury.

Wóycicki Zygmunt. Obrazy roślinności Kr. Pol. (c. d.)

VII.

B i b l i o t e k a .

Biblioteka T-wa składa się z biblioteki centralnej i bibliotek specjalnych, należących do poszczególnych pracowni przy T-wie założonych.

Biblioteka centralna ma zadanie gromadzenia wydawnictw akademickich, otrzymywanych przez T-wo drogą zamiany za publikacje T-wa, nadto składa się z darów w książkach, przesyłanych T-wu przez osoby prywatne. T-wo samo zakupów do biblioteki centralnej nie czyni. Nie jest bowiem zamiarem jego obecnym zakładanie ogólnej biblioteki, gdyż zadanie to podejmuje T-wo Biblioteki publicznej w Warszawie.

Biblioteka centralna znajduje się pod zarządem Sekretarza generalnego. Do 1 lipca r. b. czynności bibliotekarza spełniał p. Eugeniusz Sokołowski (ob. str. 69 Sprawozd za rok V). Od dnia 22 października r. b. powierzono czynność bibliotekarza Kierownikowi Gabinetu nauk historycznych. Na początku okresu sprawozdawczego było zapisanych do inwentarza i wciągniętych do katalogu kartkowego 2500 dzieł w 4297 tomach. W ciągu roku 1912/13 wciągnięto do katalogu i inwentarza 4000 dzieł 5600 tomów. Z dniem więc 1 lipca 1913 r. dział uporządkowany obejmował 6500 dzieł w 9897 tomach. Dnia 31 grudnia 1913 roku dział uporządkowany obejmował 6733 dzieł. Nadto wciągnięto do katalogu (jako numery bieżące od 12001) dzieł 1578 pracowni antropologicznej i dzieł 480 (jako numery od 14001) Gabinetu nauk historycznych.

Nadto zakwalifikowano do dubletów i skatalogowano dzieł 465 w 643 tomach. Usunięto z biblioteki jako dublety lub dzieła

nie kwalifikujące się do biblioteki T-wa 114 dzieł w 140 tomach i przekazano je do biblioteki Związku katolickiego kobiet polskich.

Przybyło do biblioteki centralnej w okresie sprawozdawczym 693 dzieła w 1160 tomach, a mianowicie: p. Emilia Szwece ofiarowała piękny zbiór książek przeważnie treści historycznej: 590 tomów po ś. p. Szwedem, nadto złożyli dary pp. Piotr Boszko, R. Guzowska, A. Hasfortowa, J. Kordzikowski (65 tomów), J. Kosuth, A. Machczyńska, A. Mansuy, G. bar. Manteuffel, G. Plewińska, E. Piotrowski, R. hr. Przeździecki, K. Rymaszewicz, H. Segno (131 tomów), spadkobiercy prof. Strasburgera i K. Szlenker.

Biblioteki specjalne.

Biblioteka botaniczna im. Fr. Błońskiego. Biblioteka ta przekazana T-wu Naukowemu przez wdowę po ś. p. Fr. Błońskim, p. Eugenię Fałęcką wraz z zielnikiem (14 szaf ob. powyżej) zawiera dzieł botanicznych 1621, broszur 651, czasopism 844 tomów, atlasów i map 34, książek medycznej treści 136 i stanowi jedną z ważniejszych bibliotek florystycznych polskich. Do czasu otwarcia przez T-wo pracowni botanicznej zbiór ten oddany jest pod opiekę pracowni Zoologicznej. Zarządza nim p. A. Czartkowski. Wydzielono z niego dzieła, nie odnoszące się do botaniki i przekazano do bibliotek: 1) pracowni antropologicznej 23 dzieła, 2) pracowni zoologicznej 7 dzieł, 3) pracowni mineralogicznej 20 dzieł, 4) gabinetu historycznego 5 dzieł, i 5) do centralnej biblioteki T-wa dzieł 162.

Biblioteki pracowni naukowych.

P r a c o w n i e	Ilość dzieł	Ilość tomów	Ilość prenumerowanych czasopism
Antropologiczna	1578	—	18
Fizyologiczna	—	52	8
Meteorologiczna*)	1800	—	14
Mineralogiczna **)	—	1500	—
Neurobiologiczna	—	42	—
Radiologiczna	—	40	7
Serologiczna	—	—	5
Zoologiczna	—	200	—
Gabinet historyczny	—	1685	10

*) Książki i broszury. **) Własność p. St. J. Thugutta.

SPRAWOZDANIE RACHUNKOWE
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO
za rok 1913.

PRZYCHÓD.

Rachunek przycho

	Rb.	k.	Rb.	k.
Pozostałość z d. 31 grudnia 1912 r.			138995	41
Wkład jednorazowy (Wykaz 1)	200	—		
Składki członków (W. 2)	825	—		
Naddatki członków (W. 3)	271	—		
Ofiary na cele ogólne (W. 4)	4363	—		
„ „ Instytut Biologiczny (W. 5)	2750	—		
„ „ Pracownię Antropologiczną (W. 6)	2868	50		
„ „ „ Fizyologiczną (W. 7)	2000	—		
„ „ „ Neurologiczną (W. 8)	2575	—		
„ „ „ Zoologiczną (W. 9)	1004	05		
Dochody pracowni Serologicznej	26122	39		
Prenumerata i sprzedaż wydawnictw	492	72		
Dochód z domu № 5258	6122	58		
Procenty (W. 10)	4857	46	54451	70
Ofiary i procenty na rachunki funduszków:				
F. wieczyste: im. Stanisława Kostrowickiego	10500	—		
„ „ Wychowalców b. Szk. Główn.	25000	—		
F. specjalne: Komisji Historycznej	100	—		
„ Gabinetu nauk historycznych	1000	—		
„ Pracowni Radyologicznej	38130	—		
„ Komisji Meteorologicznej	1500	—		
„ Kom.d.bad. astr.-geofiz. i meteor.	450	—		
„ Proc. od f. im. W. Kropiwnickiego	427	50		
„ Ofiary n. styp. A. Jabłonowskiego	35	—		
F. nagrodowe: Proc. od f. im. Ad. Krasińskiego	396	28		
F. wydawnictw: J. T. Lubomirskiego	234	09		
„ „Zródła Dziejowe“	1581	41		
„ „Teki Pawińskiego“	61	10	79415	38
			272862	49

Wykazy Szczegółowe.

1. Wkład jednorazowy.

Dzierzgowski Szymon 200

2. Składki członków.

Za rok 1909.		Z przeniesienia 150		125
Tur Jan	10	Sierpiński W.	10	
		Sosnowski J.	10	
		Stołyhwo K.	10	180
Za rok 1910.		Za rok 1913.		
Heryng T.	10	Appel K.	10	
Przewoski E.	10	Banachiewicz T.	10	
Słoński St.	10	Biegański W.	10	
Sosnowski J.	10	Biernacki W.	10	
Szober St.	5	Boguski J. J.	10	
	45	Bogusławski F.	10	
Za rok 1911.		Bouffał B.	10	
Heryng T.	10	Chlebowski B.	10	
Jabłonowski W.	10	Chodyński St. ks.	10	
Kriedl M.	10	Danielewicz B.	10	
Kryński L.	10	Domaszewski J.	10	
Nusbaum H.	10	Dunin K.	10	
Słoński St.	10	Dydyński T.	10	
Sosnowski J.	10	Dziedzicki H.	10	
	70	Dziewulski W.	10	
Za rok 1912.		Flatau E.	10	
Appel K.	10	Giedroyć F.	10	
Banachiewicz T.	10	Goldflam S.	10	
Boguski J. J.	10	Handelsman M.	10	
Dunin K.	10	Heinrich W.	10	
Goldflam S.	10	Heryng T.	10	
Gorczyński W.	10	Holewiński W.	10	
Heryng T.	10	Jabłonowski W.	10	
Jabłonowski W.	10	Jakowski M.	10	
Konic H.	10	Kamocki W.	10	
Kosiński J.	10	Konopczyński W.	10	
Kryński A.	10	Kosiński J.	10	
Kryński L.	10	Kryński A.	10	
Majewski E.	10	Kryński L.	10	
Nusbaum H.	10	Kutrzeba St.	10	
Reichman M.	10	Landau A.	10	
Do przeniesienia	150	Do przeniesienia	310	305

Z przeniesienia	310	305
Majewski E.	10	
Mayzel W.	10	
Miklaszewski W.	10	
Natanson W.	10	
Nusbaum H.	10	
Pawiński J.	10	
Reichman M.	10	
Rowiński M.	10	
Serkowski St.	10	
Siemiradzki J.	10	
Smoleński W.	10	
Smolikowski S.	10	
Do przeniesienia	430	305

Z przeniesienia	430	305
Sokołowski A.	10	
Sosnowski J.	10	
Stołyhwo K.	10	
Święcicki J. A.	10	
Thugutt St.	10	
Wierzbowski T.	10	490

Za rok 1914.

Janowski W.	10	
Konopczyński W.	10	
Thugutt St.	10	30

Razem Rb. 825

3. Naddatki członków.

Boguski J. J.	10
Chodyński St. ks.	30
Goldflam S.	30
Kamocki W.	10
Kosiński J.	30
Konic H.	26
Kryński L.	60
Do przeniesienia	196

Z przeniesienia 196

Majewski E.	20
Pawiński J.	15
Reichman M.	30
Rowiński M.	5
Serkowski St.	5

Razem Rb. 271

4. Ofiary na cele ogólne.

Adamska Aniela	2
Baranowski Ignacy	2000
Bezimiennie	25
Chlebowski Bronisław	5
Chmielewski K.	100
Czarkowski Ludwik	5
Dr J. G.	5
Garbaczewski Marcin	3
Hasfortowa Alicya	1000
Kaczorowski Albin	3
Kijewski, Scholze i S-ka	50
Konopacki Karol	25
Lisowscy O.	10
Lisowska M.	25
Do przeniesienia	3258

Z przeniesienia 3258

Łusakowski Tadeusz	5
Miłobędzki Feliks, inż.	5
Płoński Stanisław	5
Polskie Towarzystwo Krajozn.	25
Nisenson Dr	10
Nowicki Mieczysław	12
Szlenkierowej Maryi córki i syn	1000
Wolffowa Z. J.	5
Wortmanowa J.	10
Wyszyński Feliks Dr.	3
Zielińska K.	15
Zieliński L. Dr	10

Razem Rb. 4363

5. Ofiary na Instytut Biologiczny.

Chybczyński L. Dr	300
Minkowski August	200
Skłodowska-Curie Marya	1000
„ „ „ dochód z odczytu w sali Muzeum	1250
Razem	2750

6. Ofiary na pracownię Antropologiczną.

Berent Jan	22.50	Z przeniesienia	791.50
Brenneisen Leopold	10.—	Natanson Antoni Dr.	10.—
Brun Wacław Dr.	64.—	Natanson Józef	25.—
Czapliński Karol	8.—	Pozyskane przez kierownika pracowni p. K. Stołyhwę:	
Glass Jakób	25.—	Ofiara	20.—
Hasfortowa Alicya	50.—	Zapomoga	2000.—
Kronenberg Leopold bar.	600.—	Słuchacze Tow. Kurs. Nauk.	16.—
Kramsztyk Zygmunt Dr.	6.—	Szukiewicz Wandalin	6.—
Mucha Ignacy Dr.	6.—	Razem Rb.	2868.50
Do przeniesienia	791.50		

7. Ofiary na pracownię Fیزیologiczną.

Pozyskana przez kierownika pracowni p. J. Sosnowskiego zapomoga Rb. 2000

8. Ofiary na pracownię Neurologiczną

Drożdżewski W.	15
Pozyskana przez kierownika pracowni d-ra Flataua zapomoga	2000
Wniesione przez pracujących, jako zwrot kosztu zużytych materya- łów i przyrządów	560
Razem Rb.	2575

9. Ofiary na pracownię Zoologiczną.

Bezimiennie	4.05
Pozyskana przez kierownika pracowni p. Jana Tura zapomoga	1000.—
Razem Rb.	1004.05

10. Procenty.

Wpłynęło za kupony od:

50000 L. Z. Z. 4½% z fund. Bernerów	2137.50	
1000 R. Poż. W. 5% z fund. obrotowego	50.—	
15000 L. Z. Siedl. 5% z fund. specjalnych	712.50	
10500 L. Z. m. W. 5% z fund. Kostrowickiego	498.76	
500 L. Z. m. W. 5% z fund. zasobowego	23.74	
27400 L. Z. m. W. 5% z fund. Wych. Szk. Gł.	650.75	4073.25

Procenty od lokacyj 5½%:

5300 podniesionych 14 kwietnia 1913 r.	77.75	
6000 „ 30 maja 1913 r.	129.75	207.50

10% od dochodów z funduszków:

Adama Krasińskiego	44.04	
Witolda Kropiwnickiego	47.50	
J. T. Lubomirskiego	26.01	
„Źródła Dziejowych“	11.18	
„Tek Pawińskiego“	5.36	134.09

Procenty od Rachunków w Banku Handlowym:

№ 741 rachunek bieżący T. N. W.	386.62	
№ 52 rachunek funduszu nagrodowego im. Adama Krasińskiego	56.—	442.62
	Razem Rb.	4857.46

Wykazy Funduszków.

(Objaśnienia do str. XV).

I. Dar Hr. Józefa Potockiego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 144321 k. 89

II. Pożyczka Tow. Kred. m. Warszawy.

Pozostawało do umorzenia . . . . . Rb. 63190 k. 23
 Umorzono w r. 1913 . . . . . „ 1332 „ 58
 Pozostaje do umorzenia . . . . . Rb. 61857 k. 65

III. Amortyzacja.

Amortyzacja pożyczki T. K. M. wynosiła
 według poprzedniego sprawozdania . . Rb. 1890 k. 88
 Umorzono w r. 1913 . . . . . „ 1332 „ 58 Rb. 3223 k. 46
 Amortyzacja ruchomości wynosiła według
 poprzedniego sprawozdania. . . . . Rb. 19020 k. 32
 Umorzono cały szacunek ruchomości: biblio-
 teki, biura i pracowni, jakie przybyły
 w roku 1913. . . . . „ 83520 „ 47 „ 102540 „ 79
 Ogółem . . . . . Rb. 105764 k. 25

IV. Fundusze wieczyste.

1. Fundusz im. Roberta i Aleksandry z Pohoskich Bernerów.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 50000 k. —
pomieszczony w 4½% L. Z. Z. 50000 rb. złożonych w Banku Handlowym za kwitem depozytowym № 20295/11849.

Procenty od tego funduszu Rb. 2137 k. 50 zaliczone zostały do funduszu obrotowego (Wykaz № 10, str. 117).

2. Fundusz im. Adama hr. Krasińskiego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 10225 k. 58
pomieszczony w 4½% L. Z. Z. 10300 rb. złożonych w Banku Handlowym za kwitami depozytowymi №№ 19068/11849 (rb. 10000) i 21805/11849 (rb. 300),

Procenty od tego funduszu w kwocie rb. 440 k. 32, po potrąceniu 10% t. j. rb. 44 k. 04 na fundusz obrotowy, zaliczone zostały na fundusz nagrodowy im. Adama hr. Krasińskiego (patrz str. 121).

3. Fundusz im. Witolda Kropiwnickiego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 10000 k. —
pomieszczony w 5% L. Z. m. W. 10000 rb. złożonych w Banku Handlowym za kwitem depozytowym № 20866/11849.

Procenty od tego funduszu (patrz str. 121 i 123).

4. Fundusz im. Stanisława Kostrowickiego.

Ofiarowane przez p. Stanisława Kostrowickiego 28 stycznia 1913 roku, 5% L. Z. m. W. 10500 rb. złożone zostały w Banku Handlowym za kwitem depozytowym № 22007/11849.

Procenty od tego funduszu w kwocie rb. 498 k. 76 zaliczone zostały do funduszu obrotowego (Wykaz № 10, str. 117).

5. Fundusz im. Wychowalców b. Szkoły Głównej.

Za ofiarowane w r. 1912 Rb. 25000 kupione zostały w d. 8 Lipca 1913 roku 5% L. Z. m. W. 27400 rb. złożone w Banku Handlowym za kwitem depozytowym № 22590/11849.

Procent od tego funduszu, w kwocie rb. 650 k. 75, zaliczony został do funduszu obrotowego (Wykaz № 10, str. 117).

Fundusz Instytutu Biologicznego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 6217 k. 27
przeniesiono na fundusz obrotowy (patrz str. 123).

V. Fundusze specjalne.

1. Fundusz Wydziału I.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	517 k. 45
Wydano na wydawnictwo J. Benniego: „Samogłoski“.		
Odbitki z kliszy	Rb.	4 k. 16
Honorarium autora	„ 110 „ — „	114 „ 16
		<hr/>
	Pozostaje	Rb. 403 k. 29

2. Fundusz Wydziału II.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	5500 k. —
Wydano na wydawnictwo: „A. Kraushar W sprawie fund. Tow. im. Al. Jabłonowskiego:“		
Koszta przekładu na jęz. francuski	Rb.	50 k. —
Druk	„ 73 „ 81 „	123 „ 81
		<hr/>
	Pozostaje	Rb. 5376 k. 19

3. Fundusz Komisji Historycznej.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	707 k. —
Ofiara Włodzimierza Powichrowskiego	„	100 „ —
		<hr/>
	Pozostaje	Rb. 807 k. —

4. Fundusz Gabinetu Nauk Historycznych.

Fundusz W. P. A. Hasfortowej według poprzedniego sprawozdania	Rb.	1000 k. —
za zgodą ofiarodawczyni użyty został na założenie i pro- wadzenie w r. 1913 Gabinetu nauk historycznych, wraz z po- zyskaną przez kierownika Gabinetu p. M. Handelsmana zapomogą	„	1000 „ —
oraz pozostałością z funduszu pracowni Hist.-Geograf.	„	565 „ 08
		<hr/>
	Rb.	2565 k. 08
Wydano na założenie Gabinetu.	„	1756 „ 28
		<hr/>
	Pozostaje	Rb. 808 k. 80

Fundusz pracowni Historyczno-Geograficznej.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	1020 k. —
Wydano w r. 1913	„	454 „ 92
		<hr/>
	Pozostałość	Rb. 565 k. 08

przyłączono do funduszu Gabinetu Nauk Historycznych.

5. Fundusz Pracowni Radiologicznej.
(im. Mirosława Kernbauma).

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	9877 k. 62
Wniesione przez p. Józefa Kernbauma na prowadzenie pracowni w roku 1913	„	2000 „ —
Pozyskana przez profesorów W. Biernackiego i J. J. Boguskiego zapomoga	„	23000 „ —
Ofiara barona Leopolda Kronenberga na zakup radu	„	10000 „ —
„ Banku Handlowego „ „ „	„	2000 „ —
„ Komitetu Resursy Kupieckiej dla uczenia p. Skłodowskiej-Curie	„	1000 „ —
„ Organizatorek rautu Kobiet Polskich	„	130 „ —
		<u>Rb. 48007 k. 62</u>
Wydano na założenie pracowni i prowadzenie jej w r. 1913.	„	34985 „ 65
		<u>Pozostaje . . . Rb. 13011 k. 97</u>

6. Fundusz Pracowni Zoologicznej.
(założonej z daru Józefa Pawińskiego).

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	2332 k. 52
Wydano na urządzenie pracowni	„	1268 „ 64
		<u>Pozostaje . . . Rb. 1063 k. 88</u>

Fundusz Pracowni Fیزیologicznej.
(założonej z daru Józefa Pawińskiego).

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	<u>4568 k. 60</u>
wydano w całości na urządzenie pracowni.		

7. Fundusz Pracowni do badań nad rakiem.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	<u>1000 k. —</u>
pozostał niezmienny.		

Fundusz Komisji Meteorologicznej.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	289 k. 25
Pozyskana przez p. Wł. Gorczyńskiego zapomoga	„	1500 „ —
		<u>Razem . . . Rb. 1789 k. 25</u>

wydano w całości na urządzenie pracowni.

8. Fundusz Komisji dla badań astron. geofiz. i meteorologicznych.

W r. 1913 wpłynęła na ten fundusz ofiara Warszawskiego Towarzystwa Ubezpieczeń od ognia	Rb.	<u>450 k. —</u>
---	-----	-----------------

Fundusz Zbiorów Botanicznych.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 222 k. 83
wydano w całości na pomieszczenie zbiorów.

Procent od fund. im. W. Kropiwnickiego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 427 k. 50
W r. 1913 wpłynęło za kupony . . . . . Rb. 475 k. —
10% od dochodu przeniesiono na fundusz
obrotowy (Wykaz № 10, str. 117) . . . . . „ 47 „ 50 „ 427 „ 50
Razem . . . Rb. 855 k. —

przeniesiono na fundusz obrotowy (patrz str. 123).

9. Ofiary na stypendyum im. Al. Jabłonowskiego.

A. Szynkowski . . . . . Rb. 10 k. —
Warsz. Tow. Cyklistów . . . . . „ 15 „ —
Warsz. Tow. Muzyczne . . . . . „ 10 „ —
Razem . . . Rb. 35 k. —

VI. Fundusze nagrodowe.

1. Procenty od fund. im. Adama Krasińskiego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 1310 k. 79
W r. 1913 wpłynęło za kupony . . . . . Rb. 430 k. 32
10% potrącono na fundusz obrotowy . . . . . „ 44 „ 04 „ 396 „ 28
Rb. 1707 k. 07

Wyplacono p. M. Kridlowi za redagowanie I-go t. prac Ko-
misji do badań nad Hist. Lit. i Ośw.. . . . . „ 120 „ —
Pozostaje . . . Rb. 1587 k. 07

pomieszczone w Banku Handlowym na rachunku przekazowym № 52, które-
go saldo w d. 31 grudnia 1913 r. wynosiło rb. 1329 k. 18.

Procenty od tego funduszu za rok 1913, w kwocie rb. 56, zaliczone zo-
stały do funduszu obrotowego (Wykaz № 10, str. 117).

2. Ofiara P. Tadeusza Chądzyńskiego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 450 k. —
pozostała niezmienioną.

VII. Fundusze wydawnictw.

1. Fundusz im. J. T. Lubomirskiego.

Według poprzedniego sprawozdania . . . . . Rb. 8717 k. 22
Do przeniesienia . . . Rb. 8717 k. 22

Z przeniesienia . . .	Rb.	8717 k. 22
5½% od lokacyi 7000 rb. Banku Handl. . . .	Rb.	260 k. 10
Potrącono 10% na fundusz obrotowy (Wykaz № 10, str. 117)	„	26 „ 01 „ 234 „ 09
	Rb.	8951 k. 31
Wyplacono p. J. Kochanowskiemu.	Rb.	2000 k. —
„ J. Pakulskiemu	„	30 „ —
„ Hirszowskiemu	„	258 „ — „ 2288 „ —
	Pozostaje . . .	Rb. 6663 k. 31

2. Fundusz wydawnictwa: „Źródła Dziejowe“.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	2473 k. 97
W ciągu roku 1913 wpłynęły:		
Wniesione przez p. Al. Jabłonowskiego	Rb.	500 k. —
Procenty do 31/X	„	111 „ 75
Za sprzedane egzemplarze	„	969 „ 66 „ 1581 „ 41
	Rb.	4055 k. 38
Potrącono 10% od dochodu na fund. obrot.	Rb.	11 k. 18
Wyplacono za przepisywanie rękopisu	„	45 „ — „ 56 „ 18
	Pozostaje . . .	Rb. 3999 k. 20

3. Fundusz wydawnictwa: „Teki Pawińskiego“.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	968 k. 11
W ciągu r. 1913 wpłynęły:		
Procenty do 29/XI	Rb.	53 k. 60
Za sprzedane egzemplarze.	„	7 „ 50 „ 61 „ 10
	Rb.	1029 k. 21
Potrącono 10% od dochodu na fundusz obrotowy.	„	5 „ 36
	Pozostaje . . .	Rb. 1023 k. 85

VIII. Fundusz zasobowy.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb.	500 k. —
Półowa wkładu jednorazowego p. Szymona Dzierzgowskiego	„	100 „ —
	Pozostaje . . .	Rb. 600 k. —

pomieszczone w 5% L. Z. m. W. rb. 500 złożonym w Banku Handlowym za kwitem depozytowym № 20383/11849.

IX. Fundusz obrotowy.

Według poprzedniego sprawozdania	Rb. 20669 k. 70
Przeniesione pozostałości funduszy:	
Instytutu Biologicznego	Rb. 6217 k. 27
Procentów od fund. im. W. Kropiwnickiego	„ 855 „ — „ 7072 „ 27
Dochody wykazane w Rachunku Przychodów i Rozchodów (str. 112).	Rb. 54451 k. 70
z których przeniesiono na fund. zasobowy	„ 100 „ — „ 54351 „ 70
	<u>Rb. 82093 k. 67</u>
Rozchody wykazane w Rachunku Przychodów i Rozchodów (str. 113)	„ 81159 „ —
	<u>Pozostaje . . Rb. 934 k. 67</u>

WINIEN.

Bilans w dniu

	Rb.	k.	Rb.	k.
I. Nieruchomość № 5258	209403	—		
II. Ruchomości.				
Lokalu Towarzystwa	20178.52			
Biblioteki	8200.—			
Pracowni Antropologicznej	2804.66			
„ Fizyologicznej	5902.06			
„ Neuro-biologicznej	4889.24			
„ Serologicznej	20030.28			
„ Zoologicznej	3491.55			
„ Meteorologicznej	2294.98			
„ Mineralogicznej	738.52			
„ Radiologicznej	24764.36			
Gabinetu Nauk Historycznych	732.02			
Obserwatorium astronomicznego	6915.—			
Zbiorów Botanicznych	1600.—			
	<u>102540</u>	79	311943	79
III. Papiery procentowe w Banku Handlowym.				
4½% Listy Zastawne Ziemskie:				
50000 rb. z f. Bernerów, dow. 20295	50000.—			
10300 rb. z f. Ad. Kras. d. 19068 i 21805	10225.58			
5% Listy Zastawne m. Warszawy.				
27400 rb. z f. Wych. Szk. Gł. d. 22590	25000.—			
10500 rb. z f. St. Kostrowickiego d. 22007	10500.—			
10000 rb. z f. W. Kropiwnickiego d. 20866	10000.—			
500 rb. z f. zasobowego dow. 20383	487.—			
5% Listy Zastawne m. Siedlec.				
15000 r. z f. specjalnych d. 21181	13050.—			
5% Ros. Poż. Wewn. z r. 1905.				
1000 rb. z f. specjalnych d. 21870.	1000.—			
	<u>120262</u>	58		
IV. Rachunki przekazowe w Banku Handl.				
Rachunek procentów od fund. im. Ad. Kra- sińskiego № 52	1329.18			
Rachunek bieżący № 741	21810.63		23139	81
V. K a s a.				
U urzędnika biura	537	42	143939	81
			<u>455883</u>	<u>60</u>

DOCHODY.

Budżet

	Rb.	k.	Rb.	k.
Pozostałości Funduszy: Obrotowego			934	67
„ „ Specjalnych	22965	13		
„ „ Nagrodowych	2037	07		
„ „ Wydawniczych	11686	36	36679	56
Dochód z domu № 5258	6600	—		
Wartość roczna lokalów zajętych przez Towarzystwo .	12940	—	19540	—
Składki i naddatki członków	1000	—		
Prenumerata i sprzedaż wydawnictw	500	—		
Procenty	5000	—	6500	—
Dochód z pracowni serologicznej			30000	—
Zadeklarowane ofiary na pracownię radiologiczną . .			5000	—
Ofiary i wpływy spodziewane w r. 1914			28575	33
			127229	56

Sekretarz Generalny

Franciszek Pułaski

Członek Zarządu, Skarbnik

Feliks Kucharzewski

IX.

Posiedzenie publiczne

25 listopada 1913 r.

1.

Zagajenie Protektora T. N. W. Józefa hr. Potockiego.

Po raz trzeci mam zaszczyt zagaić ogólne zebranie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i dziękuje Waszej Ekszellen-
cyi, Wam Łaskawe Panie i Szanowni Panowie, żeście nań przy-
być i Waszą obecnością zaszczycić je raczyli.

W pierwszym rzędzie przypada mi w udziale smutny obo-
wiązek wyrażenia szczerzej i głębokiej żałoby, jaką okryta zo-
stała ta instytucya przez zgon ś. p. Aleksandra Jabło-
n o w s k i e g o. Był jednym z jej założycieli, od chwili powstania
stałym jej prezesem — ozdobą i chlubą, a organizacyi tej — moc-
nem wiaźadłem. Odszedł w wieku sędziwym, pełen zasług dłu-
giego żywota, ale odszedł od nas niespodziewanie i przedwcześ-
nie. Jeszcze na krótko przed śmiercią reprezentował nasze To-
warzystwo i dzierzył sztandar nauki polskiej na międzynarod-
wym kongresie historyków w Londynie, a przywiózł stamtąd
ostatni swój laur zaszczytny, chlubne dla polskiej nauki wyróż-
nienie.

Szanowaliśmy w nim nietylko uczonego, ale i obywatela
kraju, mieliśmy dla niego w sercach coś więcej, niż uznanie, któ-
rem obdarzały go obce instytucye naukowe, bo był w społeczeń-
stwie naszym wyrazem niespożytej mocy charakteru, poświęcenia
dla nauki zupełnego, miłości dla kraju gorącej, a dobroci tak
wielkiej, że zyskał miłość ludzką i szacunek powszechny. Od-
dajmy cześć Jego pamięci!

Opatrzność w niezbadanych wyrokach swoich nie dała zmar-
łemu Prezesowi dożyć dnia dzisiejszego, kiedy instytucya nasza

gości w swych murach członka honorowego, wszechświatowej sławy uczoną, jedną z świetnych ozdób imienia polskiego, panią Maryę Curie-Skłodowską.

Z wielkiego centrum nauki zachodnio-europejskiej przybywa do kraju, aby się z nami podzielić znakomitym dorobkiem swego trudu życiowego i genialnej myśli: do tego świeżo zapalonego ogniska rodzimej nauki przynosi plon swojej pracy bogatej, który myśli ludzkiej nowe otwiera horyzonty, a z łona natury wydiera jedną z najgłębiej ukrytych, a zazdrośnie strzeżonych tajemnic. A jest to brzask nowej nauki, zapowiedź dalszych wielkich odkryć, których znaczenia w pełnej mierze dziś nawet przewidzieć nie podobna.

Będę chyba wyrazicielem nietylko wdzięcznych uczuć tej instytucji, nietylko miasta, które się szczyci tem, że jest jej miastem rodzinnem, ale wszystkich tych, komu imię polskie jest drogie, jeżeli wyrażę dostojnej uczonej nietylko uznanie, ale i wdzięczność głęboką za jej uczucia dla kraju, za jej troskliwość o rozwój rodzimej nauki, troskliwość, której daje dowód przez podjęcie trudu organizacyj i kierownictwa, założonej przez nasze Towarzystwo pracowni promieniotwórczej. Założenie tej pracowni jest jednym z wielce pomyślnych zdarzeń w kronice Towarzystwa Naukowego za rok ubiegły.

A jest tych zdarzeń pomyślnych więcej — streści je p. Sekretarz Generalny, który w swoim referacie da obraz działalności Towarzystwa za rok ubiegły. Uważamy sobie bowiem za obowiązek składać przed społeczeństwem rachunek corocznie z tego, cośmy z naszych zamierzeń wykonać potrafili. Czyśmy spełnili nasze zadanie w miarę sił dostatecznie, nie nam sądzić.

Zaznaczę tylko, że dotychczasowy i przyszły rozwój naszej instytucji jest oparty nietylko na poświęceniu nielicznej grupy uczonych, którzy talenty swoje i pracę życia kładą w bezinteresownej ofierze na ołtarzu ojczystej nauki, ale również na coraz to powszechniejszem zrozumieniu potrzeby takiego ogniska przez całe społeczeństwo, które w miarę możliwości przychodzi z pomocą tym usiłowaniom.

W utrwaleniu tego stosunku zaufania pomiędzy społeczeństwem, a naszą instytucją widzimy zadatek dalszego jej rozwoju na pożytek wysokich ideałów godności narodowej i rodzimej polskiej nauki.

Sprawozdanie sekretarza generalnego Franciszka Pułaskiego z działalności T. N. W. za rok 1912/13.

Rok ubiegły był na ogół dla T-wa Naukowego pomyślny, a to szczególnie w zakresie działalności naukowej; byłby z lat ubiegłych najpomyślniejszy, gdyby nie śmierć zasłużonego prezesa Aleksandra Jabłonowskiego, która kirem żałoby okryła naszą instytucję. Protektor T-wa przed chwilą w przemówieniu swoim scharakteryzował jego działalność i wszyscy oddaliśmy cześć należną pamięci tego zasłużonego męża nauki. Na tem więc miejscu stwierdzam tylko, że T-wo straciło w nim poważną siłę, która mogła jeszcze oddać rzetelne usługi nauce. Wyrazem tego są otrzymane przez T-wo kondolencje od wszystkich instytucji naukowych polskich i od wielu zagranicznych; złożyły zmarłemu hołd należny te nawet instytucje naukowe, które służą sprzecznym z jego poglądami ideom. Drugą stratą była śmierć St. Krzemińskiego. Był to znawca historii porzbiowej i w. XVIII. Jego oddanie się sprawom społecznym, o których ubocznie tylko wspomnieć możemy, nie pozwoliło mu poświęcić się zupełnie nauce; do ostatniej jednak chwili był czynnym T-wa współpracownikiem.

Oprócz tych dwu strat bolesnych, nie zaznało T-wo niepowodzeń w roku ubiegłym. Przeciwnie. Daje się stwierdzić znaczny rozwój instytucji, wzmożenie sił naukowych w niej pracujących, rozszerzenie stosunków w międzynarodowym świecie nauki, a co dla nas może najbardziej pocieszające, to zainteresowanie się

i poparcie własnego społeczeństwa, bo w tem leży gwarancya dalszego rozwoju instytucji — i racya jej bytu.

T-wo Naukowe jest jeszcze w okresie prac organizacyjnych. Proszę łaskawych słuchaczy, aby w ciągu mego sprawozdania stale pamiętać raczyli, że T-wo Naukowe istnieje dopiero szósty rok, a powstało i organizowało się w trudnych zaiste warunkach. Coprawda trafiło na ludzi, którzy potrzebę takiej instytucji zrozumieli i hojnym je obdarzyli poparciem, ale trudno, aby usiłowania jednostek zdziałały odrazu to, co czyni zorganizowana siła państwowa w innych krajach.

I jeszcze jedno zastrzeżenie. Już tak są ułożone warunki naszego życia, że najczęściej jeden człowiek musi spełniać różne obowiązki. To samo dzieje się z naszym Towarzystwem. Ono też musi narazie służyć dwom obowiązkom. Nie mogło się na wzór innych instytucji akademickich ograniczyć do kontrolowania i rejestrowania dorobku uczonych, którzy z gotowym już plonem przychodzą.

Nie było to możliwem dlatego, że brak jest w kraju instytucji pomocniczych, w którychby się dokonywać mogła twórcza i dojrzała praca naukowa. Brak katedr uniwersyteckich, przez wieki uzbieranych zasobów naukowych, laboratoryów, pracowni, instytutów utrzymywanych środkami krajowemi.

Brakowi temu chociaż w części, w granicach możliwości musiało T-wo zapobiegać. I dlatego na pierwszy plan obok pracy naukowej wysunięto organizowanie laboratoryów, w których mogły być dokonywane prace samodzielne, utrzymane na poziomie wyżyn nauki europejskiej, a jednak swojskie, rodzime — własne. Trzeba było pomyśleć nie tylko o tych, którzy nawet w trudnych warunkach tutejszego życia wawrzyny zasługi naukowej zdobyć zdołali, a którzy są już u kresu działalności swojej i jako kłosa dojrzały ku ziemi się pochyłili, — ale trzeba było w pierwszym rzędzie pomyśleć o tych młodych adeptach nauki, w których goreje zapal młodzieńczy do wiedzy i poznania prawdy, o tych, którzy są przyszłej chwały narodowej zadatkami.

Trzeba było stworzyć warsztaty, w którychby się młode umysły wyrabiać, krzepić, podnosić mogły, a jednocześnie, pracując na rodzimym gruncie, nie zatracaly cech swojej odrębności. Bo każdy naród ma przyrodzone, swoiste talenty, które właściwą mu drogą, wiedzą go ku najwyższym szczytom myśli. I wsku-

tek tego każdy naród oświecony wyciska na nauce swoje piętno, a ta nauka staje się jego własną nauką, najcenniejszym dobytkiem kultury.

I jak pieśń wieszczą w rodzimej się tylko wypowiada mowie, — tak geniusz narodu w rodzimej się tylko najdobitniej wypowie nauce.

Oto są względy, dla których podjęło T-wo organizowanie pracowni, a bardzo skomplikowane czynności w tym kierunku, były jedną z największych trosk zarządu T-wa w roku ubiegłym. Nie będę nawet usiłował streścić w mojem sprawozdaniu owych zabiegów mozolnych, starań nieraz bezowocnych i z trudem osiągniętych zdobyczy. Powiem tylko, aby oddać sprawiedliwość, że ci uczeni, co się pracy organizacyjnej poświęcają, czynią wiele. Ta praca bowiem targa nerwy, zużywa siły, wymaga poświęcenia ambicyi i umiłowań, wyklucza niemal całkowicie pracę naukową, największą ich życia osłode.

Wspominam o tem, aby dać wyraz uznania dla jednego z gorliwych pracowników na tej niwie, dla b. wiceprezesa T-wa p. W. Janowskiego, który wziął udział znaczny w urządzaniu pracowni T-wa.

A teraz, ponieważ pilno mi przejść do właściwego sprawozdania z czynności naukowych i streszczenia dorobku T-wa za rok ostatni, wspomnę tylko pokrótce, że jest już czynnych 12 pracowni, że zakres działalności T-wa z każdym rokiem się wzmacnia, że jest ono już centrem, które ma siłę przyciągania, które powstrzymuje odpływ uczonych, które ich skupia u nowego ogniska. Zdarzył się fakt, że odmówiono przyjęcia katedry uniwersyteckiej dla pozostania przy pracowni T-wa. Coraz częściej przyjeżdżają na stałe pracownicy naukowcy ze Lwowa, Krakowa, Paryża i nawet z odległego Saratowa. Liczne grono młodych uczonych oddaje się badaniom w laboratoryach T-wa oraz w przedsięwzięciach wydawniczych wydziałów i komisji. Gmach, w którym jesteśmy zebrani, już żyje nauką rodzimą, wiąże w jedną całość usiłowania zorganizowanej grupy uczonych, a przez to wzmacnia się dorobek naukowy, podnosi się wiara w przyszłość nauki swojskiej, rośnie nadzieja poważnego plonu.

W wyliczeniu prac roku ubiegłego będę treściwym. Nie dam żadnej syntezy. Bo synteza działalności z okresu rocznego jest niemożliwa, gdy podjęte prace obliczane są na większe okresy

czasu. Zrobi to kiedyś z dalszej perspektywy badacz historyczny dzisiejszego ruchu naukowego.

Ja wyliczę tylko fakty. I tu prosić muszę łaskawych słuchaczy o tę wielką cierpliwość, z jaką uczestnicy zebrań podobnych zwykli słuchać sprawozdawcy urzędowego.

Na wydziale I-ym językoznawstwa i literatury rozpatrzono prace następujące: Ignacy Chrzanowski dał zarys historyczny kultu Skargi w trzech ubiegłych wiekach i doszedł do wniosku, że przeciwieństwa pomiędzy bezwzględnymi czcicielami, a krańcowymi przeciwnikami Skargi, wyrównają się w przyszłości przy obiektywnem ocenieniu bogatej jego, a mało dotąd zbadanej spuścizny. Kazimierz Wóycicki w rozprawie p. t. „Wiersz Barbary Radziwiłłówny Felińskiego“, ustalił pięć typów budowy zdania w trzynastozgłoskowcu pseudoklasycznym. Tytus Benni w pracy p. t. „Samogłoski polskie“, dał analizę warunków artykulacji samogłosek, związków, w jakich występują, i wpływów, jakim ulegają. Maryan Zdziechowski złożył wydziałowi pracę p. t. „Pesymizm i Chrześcijaństwo“, w której dał charakterystykę elementów pesymizmu na tle idei chrześcijańskiej. Stefan Zawadzki przedstawił rozbiór szczegółowy mało znanych pism Łukasza Opalińskiego. Stanisław Słóński podał uzupełnienie do słownika Psalterza Floryańskiego, opracowanego przez Nehringa. Tytus Benni przedstawił: „Klasyfikację dźwięków języka polskiego“, zaopatrzoną w nową tablicę dźwięków mowy polskiej. Zygmunt L. Zaleski w pracy p. t. „Z nieznaney korespondencyi A. Mickiewicza z Edgarem Quinetem“, oświetlił poglądy filozoficzno-przyrodnicze poety i jego stosunek do Quineta. Karol Appel w pracy „O pojęciu wartości w zastosowaniu do zjawisk językowych“ przedstawił stosunki językowe ze stanowiska teorii wartości Ostwalda. Bronisław Chlebowski dał genezę „Sielanek Szymonowicza“, a rozważając koleje życia i twórczości tego poety doszedł do wniosku, iż źródłem piękna tego utworu była rozbudzona w późnych latach tęsknota za nieziszczalną idyllą życia rodzinnego. Manfred Kridl w pracy p. t. „Z dziejów stosunku Słowackiego do Mickiewicza“ poddał analizie krytycznej stosunek „Kordyana“ do III-ej części „Dziadów“, oraz „Anhellego“ do „Ksiąg pielgrzymstwa“.

Komisya językowa wydziału I-go w okresie sprawozdaw-

czym podjęła krytyczne wydanie Psalterza Puławskiego. Wydawnictwo to, przygotowane przez p. Stanisława Słońskiego, ma na celu nie tylko usunięcie błędów podobizny homograficznej tego zabytku, stanowiącego obok Biblii Królowej Zofii główne źródło do poznania języka polskiego XV-go wieku, ale też przez podanie różnic tekstu z Psalterzem Floryańskim w. XIV ma dostarczyć materiału do badań nad kierunkiem zmian językowych, fonetycznych, morfologicznych i leksykalnych w XIV i XV-ym w. Druk tej pracy jest już rozpoczęty.

Komisya do badań nad historią literatury pracowała nad inwentaryzacją rękopisów ważnych dla historii literatury, a rozproszonych po archiwach i bibliotekach warszawskich. Mozolna i trudna ta praca, prowadzona przez grono osób do tej czynności przez komisję powołanych, dała już poważne wyniki, wykryła szereg zapomnianych lub nieznanych utworów. W związku z tą pracą inwentaryzacyjną pp. Zygmunt L. Zaleski i M. Kridl ogłaszają 12 nieznanych listów Mickiewicza z różnych epok, relację H. Służalskiego o śmierci poety, przynoszącą nieznane dotąd szczegóły, oraz opis 45 autografów Mickiewicza, nadto p. Kridl publikuje tekst zupełny łacińskiego pamiętnika Mikołaja Malinowskiego z lat 1827—28, zawierający wiele ważnych wiadomości o ówczesnym życiu kolonii polskiej w Petersburgu: o Mickiewiczu, Orłowskim, Oleszkiewiczu, Sękowskim i innych. P. A. Drogoszewski ogłasza z rękopisu wspomnienia J. Przeclawskiego o J. Oleszkiewiczu. P. Władysław Baranowski помещa krytyczne wydanie „Zofijówki“ Trembeckiego z autografu znajdującego się w bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, ogłasza 23 listy tegoż poety, rzucające wiele światła na jego stosunek do ks. Adama Jerzego Czartoryskiego, oraz dwie peregrynacje z końca XVI w.: jedna Krzysztofa Pawłowskiego, druga Jana Goryńskiego; p. Stefan Zawadzki analizuje pisma Opalińskiego, a ks. Józef Rokoszný daje wiadomość o ciekawym rękopisie XIV wieku, znajdującym się w bibliotece seminaryjnej w Sandomierzu, a zawierającym między innymi historię o Aleksandrze W., ozdobioną licznymi miniaturami, wykonanymi w Polsce.

Prócz tego komisya przygotowała krytyczne wydanie 90-u listów Juliusza Słowackiego ze zbiorów po Leopoldzie Meyecie.

Na posiedzeniach *Wydziału II-go*, poświęconego naukom antropologicznym, społecznym, historii i filozofii, rozpatrzono 16

prac i komunikatów: Aleksander Kraushar w referacie p. t. „W sprawie fundacyi naukowej im. Józefa Aleksandra Jabłonowskiego wojewody Nowogrodzkiego w Lipsku“ (1774—1911) dał wywód szczegółowy niewątpliwych, a wyłącznych praw polskich do tej głośnej fundacyi naukowej, którą zagarnęli Niemcy, a której windykowaniem mają się zająć prawi spadkobiercy. Józef Siemieński w referacie p. t. „Porządek i zasady sejmikowania w wieku XVI-ym“ poddał szczegółowej analizie te źródła nieliczne, jakie w danym zakresie pozostawiła nam przeszłość i zobrazował metody prowincjonalnego parlamentaryzmu polskiego u schyłku doby Jagiellońskiej. Ignacy Baranowski złożył pracę p. t. „Zmienne koleje Statutu Toruńskiego“, jako próbę syntezy jego wpływu na dzieje włościan polskich w epoce nowożytnej. Władysław Biegański w rozprawie p. t. „Sposobowość logiczna w świetle algebry logiki“, wniknął w technikę myślenia, pogłębiając w tym zakresie metodę swoich poprzedników. Adam Skalkowski podał wiadomość o papierach Wielkiej Emigracyi z archiwum francuskiego ministerstwa wojny, jako informację wstępną o materyałach, mających utworzyć zbiór zupełny korespondencyi ks. Józefa Poniatowskiego z Francją. Aleksander Kraushar w referacie p. t. „Elektor Brandenburski pierwszym królem pruskim“ podał garść szczegółów ciekawych o stosunkach W. Elektora z Polską w okresie jego koronacyi. Władysław Biegański przedstawił pracę p. t. „Czwarta postać wnioskowania z analogii“, będącą cennym przyczynkiem do studyów jego nad techniką myślenia. Jerzy Loth w komunikacie p. t. „Mapa rzeki Wauks“ (Rio Coco) i jej dopływów Bokay i Waspuk przedstawił sprawozdanie geo- i etnograficzne z podróży swej, odbytej w nieznane dotąd strony środkowej Ameryki. Ignacy Baranowski w pracy p. t. „Jus feodi w nowożytnej Polsce“ zobrazował wyniki swych badań nad recepcją feudalizmu zachodniego w ziemiach polskich, przeważnie w wieku XVI. Kazimierz Stołyhwo w referacie p. t. „Kurhany w Szulakach na Ukrainie“ dał sprawozdanie archeologiczno-antropologiczne z poszukiwań swych i studyów nad temi zabytkami przedhistorycznymi. Józef Bieliński w referacie p. t. „Charakterystyka działalności Szkoły Głównej Warszawskiej“ przedstawił stan naukowy tej uczelni, przyczem p. Walenty Miklaszewski w dyskusyi uzupełnił ten obraz przez zesta-

wienie go ze współczesnym stanem wyższego nauczania na Zachodzie. Erazm Majewski w studyum p. t. „Z dziedziny ekonomii społecznej“ przedstawił — w związku z dziełem swem „Nauka o cywilizacji“—dociekania własne, przeważnie na temat powstania własności i jej stosunku do innych dziedzin życia.

Oprócz tych rozpraw pomieszczonych w Sprawozdaniach T-wa, Wydział II-gi ogłosił w „Pracach“ T-wa następujące publikacje: Wyżej wymienioną pracę A. Kraushara o fundacji Jabłonowskiego w tekście polskim i francuskim, pracę p. E. Bogusławskiego z obszernem jej streszczeniem niemieckim o autochtonizmie słowian na terytoryum, zajmowanem przez nich w wiekach średnich. Autor starał się zgromadzić dowody, że słowianie zamieszkiwali w czasach greckich i rzymskich zajmowane w średniowieczu przestrzenie i przedstawił tę sporną kwestyę z punktu widzenia historycznego, etnograficznego, językoznawczego i archeologicznego. P. Ludomir Sawicki w studyum o Abisynii, które niebawem wyjdzie z druku, daje zarys geograficzny, historyczny i etnograficzny tego kraju w związku z krajami sąsiednimi.

Nadto Wydział II zapoczątkował publikację „Prac filozoficznych“ pod redakcją p. Władysława Heinricha. Wydawnictwo to stawia sobie za zadanie publikowanie samodzielnych monografi filozoficznych, opartych na wynikach wiedzy ścisłej. Prace te, nie zamknięte w granicach wyłączności jakiegokolwiek kierunku filozoficznego, mają się przyczyniać do wyjaśnienia zagadnień, zajmujących myśl współczesną, mają krytycznie omawiać współczesne kierunki filozoficzne i wreszcie wyjaśniać objawy myśli filozoficznej epok ubiegłych.

Jako tom I-szy tej publikacji ukazała się praca Władysława Heinricha p. t. „Filozofia grecka do Platona“. Praca ta usiłuje w dziedzinę historii filozofii przeszczepić w pewnej mierze zasady metodologiczne, wytworzone już na niwie innych nauk humanistycznych.

W tomie II-gim „Prac filozoficznych“, będącym już w druku ukaże się rozprawa p. Metallmana p. t. „Zasada ekonomii myślenia, jej historia i krytyka“.

Komisya historyczna wydziału II-go w okresie sprawozdawczym prowadziła w dalszym ciągu wyteżoną działalność w zakresie badań i publikacji źródeł dziejowych polskich, ze szczególnem

uwzględnieniem dzielnicy tutejszej, której bogate archiwa nie były dotąd wyzyskane dla planowych wydawnictw, mogących jedynie dać podstawę do pełnego obrazu dziejów tej prowincyi i jej odrębności. Uznając wskazaną wyżej konieczność naukową, komisya na czele swoich zamierzeń postawiła wydawnictwa zasadnicze do dziejów Mazowsza. Do tych należy przede wszystkim Kodeks dyplomatyczny Mazowiecki, mający objąć wszystkie dochowane w oryginałach i kopiach dyplomy średniowieczne, dotyczące Mazowsza. Już drugi rok upływa nad pracami przygotowawczymi do tej doniosłej publikacyi, które prowadzi z ramienia komisyi p. Jan K. Kochanowski wraz z gronem przybranych przez niego pracowników. Materiał jest tak bogaty, że przewyższa oczekiwania. Już dziś twierdzić można z pewnością, że ogłoszenie tego kodeksu będzie ważnym etapem dla rozwoju naszej historyografii. Ale obfitość napotkanego w archiwach materiału wywołuje konieczną zwłokę w przystąpieniu do druku. W pracach tych, których szczegółowy obraz jest podany w sprawozdaniach składanych komisyi, rok ostatni był poświęcony przeważnie Archiwum Głównemu Warszawskiemu, stanowiącemu niewyczerpaną kopalnię w tej mierze. Wyzyskano już niemal zupełnie zbiór wielotomowy średniowiecznych ksiąg grodzkich i ziemskich mazowieckich, uzupełniając tym razem wyciągi poprzednio czynione z aktów warszawskich, płockich, czerskich, wyszogrodzkich, zakroczymskich, mławskich, wieluńskich i łomżyńskich. Nadewszystko jednak podnieść tu należy pracę nad metryką koronną w całej jej rozciągłości kilkuset tomów, z których już tylko kilkadziesiąt pozostaje do opracowania. Rozpoczęto nadto rejestracyę kopiarjusza czerwińskiego oraz posunięto znacznie wypisy z druków. (Ogółem około 10,000 rejestrów w znacznej mierze gotowych do druku znajduje się już w tece wydawniczej). Przyszły kodeks Mazowsza obliczony na kilka tomów obejmie in extenso dyplomy właściwe po rok 1426 włącznie, późniejsze zaś, pochodzące z ostatniego stulecia przeszłości dzielnicowej tej krainy—tylko w rejestrach, z wyjątkiem aktów najważniejszych i najciekawszych, które podane będą w całości. W ten sposób danem będzie wydawcy opanowanie i uwzględnienie lwiej części właściwego materiału, nieuskutecznione dotąd w żadnym innym kodeksie dyplomatycznym polskim. Wydawnictwo zaś samo będzie upodobnione do analogicznych publikacyi zachodnich, stosujących już

oddawna dla epok późniejszych metodę rejestrów. Wielkie oddali usługi temu wydawnictwu, zaproszeni do udziału w pracy pp. M. Baruch i R. Mienicki.

Równolegle z powyższą publikacją komisya podjęła wydawanie ksiąg sądowych średniowiecznych Mazowieckich, które posiadają znaczenie równorzędne z dyplomatami, a o ile chodzi o wiek XV nawet większą wartość dla poznania stosunków prawnych, obyczajowych i kulturalnych; dotąd w ułamkowych wydawnictwach ks. J. T. Lubomirskiego nie były wyzyskane w całości. To ważne przedsięwzięcie wydawnicze będzie mogło się rozwijać pomyślnie dzięki p. T. Wierzbowskiemu, którego życzliwemu poparciu wydawnictwo to wiele zawdzięcza. Tom pierwszy tej publikacji jest już w druku; obejmie on księgę Płońską 1400—1417, stanowiącą zamkniętą w sobie całość, bogatą zwłaszcza w materiał lingwistyczny i obyczajowy. W przygotowaniu są: Księga Szreńska 1418—1437 w opracowaniu M. Handelsmana, dwie najdawniejsze Księgi Zakroczymskie z lat 1424—29 i 1434—37 w opracowaniu A. Rybarskiego i Tymienieckiego.

W zakresie dziejów Litwy, Komisya historyczna podjęła wydanie krytyczne aktów związków prawnopolitycznych między Litwą i Polską. Wydanie ich jest koniecznością nietylko ze względu na projektowane prace syntetyczne nad Unią, ale także dlatego, że naukowe opracowanie tych materiałów jest jednym z najprzedniejszych obowiązków nauki polskiej. Praca ta powierzona członkom T-wa pp. St. Kutrzebie i Wł. Semkowiczowi, okazała się tak skomplikowaną, wymagającą tak uciążliwych studyów archiwalnych i tak licznych podróży do Nieświeża, Moskwy i Petersburga, że nie mogła być ukończona w r. b., jak sobie tego życzono ze względu na rocznicę Unii Horodelskiej. Pomnikowa ta publikacja jest jednak prawie całkowicie do druku przygotowana. Uzupełni ją okazałe album paleograficzne, reprodukujące w światłodrukach 30 najważniejszych dokumentów Unii.

Rozpoczęte przez komisję z. r. wydawnictwo dyaryuszów sejmowych w. XVIII pod kierunkiem p. Wł. Konopczyńskiego postępuje nadal pomyślnie. W roku ubiegłym ogłoszono tom drugi tego wydawnictwa, obejmujący Sejm 1746 roku. Następne tomy, mające objąć dyaryusze sejmów 1750, 1752 i 1754 opracowują p. Justyna Jastrzębska, a dyaryusz Walnej rady Warszawskiej 1710 p. Ryszard Mienicki.

W zakresie wydawnictw do dziejów Księstwa Warszawskiego komisya podesła następujące prace: p. Janusz Iwaszkiewicz wydaje korespondencyę ministra sprawiedliwości Łubieńskiego z ministrem sekretarzem stanu Brezą, stanowiącą pierwszorzędną materyał do spraw wewnętrznych Księstwa. P. Marcelli Handelsman ogłosił dyaryusz sejmu 1809, a p. Henryk Konic przygotował dyaryusz 1811 r. Do tego też zakresu wydawnictw zaliczyć należy przygotowane do druku wydanie korespondencyi wojskowej ks. Józefa Poniatowskiego z lat 1807 — 1813, w opracowaniu A. Skałkowskiego.

W związku z pracami komisji historycznej powstaje pracownia historyczno-geograficzna. Pracownia ta w okresie sprawozdawczym na wniosek prezesa T-wa, ś. p. Aleksandra Jabłonowskiego rozdzieloną została na dwa niezależne oddziały. W oddziale pierwszym ś. p. Aleksander Jabłonowski prowadził prace przygotowawcze do wydania pierwszej części „Atlasu historycznego Rzeczypospolitej“ z epoki przełomu z wieku XVI na XVII, jako dalszy ciąg wydanej przez niego części II-ej Atlasu, obejmującej „Ziemie Ruskie“ Rzptej. Praca ta w roku sprawozdawczym posunęła się znacznie naprzód. Wyznaczone zostały na mapie Chrzanowskiego granice województw i powiatów oraz kategorie rozdziału własności ziemi na Podlasiu, Mazowszu, województwach Małopolskich i w części Wielkopolskich. W jesieni r. b. ś. p. Aleksander Jabłonowski miał przystąpić do ostatecznego wykończenia map rękopiśmiennych, mających posłużyć za wzór do wykonania plansz przyszłego Atlasu. W tem stadyum prac przygotowawczych zaškoczyła go śmierć. Pozostawione przez niego materyały rękopiśmienne są złożone w T-wie Naukowem i oczekiwać będą odpowiednio przygotowanego pracownika, który do wykończenia tej ważnej pracy mógłby przystąpić. Poza tem w tejże pracowni p. Jan Jakubowski przygotował do wydania XXIV tom „Źródeł Dziejowych“, mający objąć lustracye inflanckie XVI w.

Oddział II-gi tej pracowni: Gabinet nauk historycznych — ma na celu stworzenie ośrodka pomocy naukowych, pozwalającego na szersze rozwinięcie w Warszawie planowo prowadzonych wydawnictw źródłowych historycznych, ze szczególnem uwzględnieniem tych, które podejmować będzie Komisya historyczna Towarzystwa. Potrzeba takiej instytucji była nagląca, bo pomimo

licznych i bogatych zbiorów archiwalnych i zasobnych w rękopisy bibliotek, Warszawa nie posiada, odpowiadającego dzisiejszym wymaganiom warsztatu historycznego. Gabinet ten ma zgromadzić wydawnictwa źródłowe polskie i obce, możliwie kompletny zbiór bibliografii i innych nauk pomocniczych. Ma stworzyć pracownię fotograficzną, przystosowaną do potrzeb badaczy historycznych, ułatwiającą w znacznej mierze korzystanie z rękopisów, centralę dla wypożyczania rękopisów ze zbiorów pozawarszawskich, aby w ten sposób udostępnić je tutejszym uczonym, ma gromadzić inwentarze rękopisów, jednym słowem dać możność zupełną pracy pogłębionej i krytycznej w zakresie źródeł dziejowych.

W okresie sprawozdawczym gabinet był zajęty oprócz pracy organizacyjnej ułatwianiem podejmowanych przez Komisję zamierzeń wydawniczych. Zajęto się głównie pracą nad księgami sądowymi mazowieckimi, jako bogatym źródłem do poznania życia polskiego wieku XV. P. M. Handelsman opracowuje stronę formalną (pochodzenie ksiąg mazowieckich, ich charakter prawny, ich znaczenie jako źródeł), p. Rybarski pracuje nad rozsiedleniem szlacheckim, p. Tymieniecki nad stosunkami gospodarczymi na Mazowszu w początku XV wieku (względnie w okręgu płońsko-zakroczymskim). W ścisłym związku z tą pracą pozostają studia p. Ehrenkreutza, który bada organizację miast mazowieckich ze szczególnem uwzględnieniem ksiąg ławniczych i rady.

P. J. Iwaszkiewicz w łączności z wydawaną przez siebie korespondencją ministra Łubieńskiego, opracowuje dzieje pierwszego ministerstwa sprawiedliwości w Polsce. Nadto w gabinecie historycznym pracowali w roku ubiegłym: p. R. Mienicki nad pismami politycznymi XVII wieku, p. Staweno nad rękopismami Staszica, p. Gąsiorowska nad korespondencją Kołłątaja, a p. J. Bieliński nad wydaniem pism Łaguny.

Na posiedzeniach *Wydziału III-go* odczytano i rozpatrzono 57 prac, rozpraw i komunikatów z zakresu nauk przyrodniczych i matematycznych. Każda z tych prac przynosi pewien dorobek naukowy, stanowi krok naprzód w rozwoju nauki rodzimej. Nie jest wszelako możliwem, aby w krótkim sprawozdaniu przedstawić wartość i znaczenie tych prac różnorodnych, a tak licznych, wkraczających w labirynt bujnie rozwiniętych i zróżniczkowanych nauk przyrodniczych.

Ograniczyć się więc muszę tylko do zaznaczenia, że z dziedziny nauk matematycznych i fizycznych ogłoszono 6 rozpraw pp. Józefa Jerzego Boguskiego, Stefana Mazurkiewicza, Henryka Merczynga, Stanisława Ruziewicz, Wacława Sierpińskiego i Hugona Steinhausa, z zakresu meteorologii 5 rozpraw pp. Reginy Danyśówny, Władysława Gorczyńskiego, Romualda Mereckiego i W. Smosarskiego, z zakresu mineralogii 6 rozpraw pp. Wojciecha Rosicky'ego, Stanisława Thugutta i Zygmunta Weyberga, z geologii 3 prace pp. L. Horwitza, Jana Lewińskiego i Samsonowicza, z gleboznawstwa 10 prac pp. Sławomira Miklaszewskiego i Stefana Wrońskiego, z zakresu botaniki dwie prace pp. Adama Czartkowskiego i Aleksandra Matuszewskiego, z dziedziny zoologii 11 prac pp. Ryszarda Błędowskiego, Tadeusza Chrostowskiego, Kazimierza Demela, Bronisława Możejki, Wacława Roszkowskiego, Maryi Sachsowej i Jana Tura, z zakresu fizyologii 2 prace Jana Sosnowskiego, z zakresu antropologii 7 prac pp. Romana Jakimowicza, Stanisława Lencewicza, Jadwigi Niemirycz-Lothowej, Alojzego Przeździeckiego, Kazimierza Stołyhwy i Reginy Tyłplówny, z zakresu neurobiologii 6 prac pp. Maurycego Bornsteina, Edwarda Flataua, Józefa Handelsmana, Jana Koelichena, J. Rotstadta i Teofila Symchowicza, z patologii 2 prace pp.: Kazimierza Oczesalskiego wspólnie ze Stefanem Sterlingem i Józefa Pawińskiego.

Oprócz powyższych rozpraw, pomieszczonych w sprawozdaniach T-wa Naukowego, Wydział III ogłosił w okresie sprawozdawczym zeszyty IV-ty, V-ty, VI-ty rozpoczętej w roku ubiegłym publikacji „Obrazów roślinności Królestwa Polskiego“ w opracowaniu p. Z. Wóycickiego. Zeszyty te obejmują roślinność terenów galmanowych Bolesławia i Olkusza (zeszyt IV-ty) i roślinność Ojcowa (zeszyty V i VI-ty).

W zakresie paleontologii wydano tom pierwszy rozpoczętego w roku bieżącym pod redakcją Jana Lewińskiego wydawnictwa p. t. „Paleontologia ziem polskich“. W tomie tym pomieszczono pracę p. Józefa Siemiradzkiego p. t. „Gąb-

czaki Jurajskie ziem polskich“, a przede wszystkim z pasma krakowsko-wieluńskiego, opracowanych zarówno pod względem morfologii zewnętrznej, jak z punktu widzenia wewnętrznej struktury szkieletowej. Z opisanych 92 form, 25 jest nowych; utworzone zostały 3 nowe rodzaje.

W pracach Wydziału III w okresie sprawozdawczym ogłoszono dwa tomy. Jan Czekanowski w rozprawie p. t. „Zarys metod statystycznych w zastosowaniu do antropologii“ daje pierwsze w języku polskim zestawienie metod, jakimi posługuje się jedna z najnowszych gałęzi morfologii, t. zw. biometryka. Praca ta jest oparta niemal wyłącznie na obfitym własnym materiale i w danej dziedzinie jest dziełem podstawowym. Edward Loth w pracy p. t. „Badania antropologiczne nad mięśniami murzynów“, stanowiącej jedną z nader nielicznych prac nad częściami miękkimi ras ludzkich, daje obfity materiał porównawczy i wykazuje, że anatomia Europejczyka nie jest anatomią wszystkich ras ludzkich.

Komisya do badań astronomicznych, geofizycznych i meteorologicznych Wydziału III-go rozpatrywała szereg komunikatów z zakresu meteorologii, których tytuły tutaj podaje:

1. R. Danyszówna. Rozmieszczenie geograficzne opadów atmosferycznych w Królestwie Polskiem. 2. Wł. Gorczyński. O redukcji wartości przeciętnych temperatury powietrza do tak zw. średnich rzeczywistych. 3. Wł. Smosarski. O przejściu minimów barometrycznych na ziemiach polskich w początku sierpnia 1912 r. (z demonstracją map synoptycznych). 4. Wł. Gorczyński. O działalności Sieci Meteorologicznej Warszawskiej w r. 1912-ym. 5. L. Horwitz. Przyczynek do charakterystyki odpływu w Europie Środkowej. 6. R. Merecki. Uwagi o rozpraszaniu elektryczności i osadzie promieniotwórczym według pomiarów pod Grodziskiem.

Nadto komisya podjęła wydawnictwo „Spostrzeżeń Meteorologicznych“ pod redakcją p. Wł. Gorczyńskiego. Publikacya ta ma ukazywać się w odstępach rocznych. Będący w druku rocznik zawiera wyniki spostrzeżeń meteorologicznych z r. 1911 i opatrzony jest szeregiem map pluwiometrycznych.

Wreszcie komisya, napotykając na trudności w zorganizowaniu badań astronomicznych w obserwatorium im. Jędrzejowicza, z powodu zwięzłego przez zabudowanie pola badań, organi-

zuje w temże obserwatorium stałą służbę czasu pod kierunkiem pp. Tołwińskiego i Mereckiego.

Pracownia Meteorologiczna T. N. W. przeznaczona jest wyłącznie do szerszych prac klimatycznych i meteorologiczno-fizycznych, i posługuje się już gotowym materiałem, wydanym przez Biuro Meteorologiczne Sieci Warszawskiej, oraz przez pokrewne instytuty w innych dzielnicach i krajach.

Z charakteru pracowni wynika, że przedewszystkiem posiadać ona musi bogaty dział biblioteczny, oraz zasobny warsztat mechaniki precyzyjnej. Biblioteka pracowni liczy już obecnie około 3000 tomów z dziedziny meteorologii, a w warsztacie mechanicznym zainstalowano w ciągu 1913 r. cały szereg narzędzi pomocniczych. W Pracowni Meteorologicznej T. N. W. przygotowana została większa publikacja p. Wł. Górczyńskiego p. t. „Wyniki pomiarów insolacyjnych w Warszawie“...

Pracownia antropologiczna pod kierunkiem p. K. Stołyhwy, istniejąca już od 8-miu lat, a od dwu przyłączona do T-wa., rozwinęła się znacznie, dzięki pozyskaniu obszernego lokalu i środków materialnych. Oprócz kierownika, trzech asystentów i laborantki, badania naukowe prowadziło 17 pracowników. Działalność ich naukowa wyraziła się w 26 tematach z zakresu a) paleontologii i archeologii ziem polskich; b) charakterystyki antropologicznej współczesnej ludności żywej ziem polskich; c) morfologii niektórych części szkieletu u ludności ziem polskich; d) etnologii i etnografii Ameryki środkowej; e) etnologii ogólnej, f) morfologii ogólnej organizmu ludzkiego i organizmów jemu pokrewnych; g) metodyki badań antropologicznych.

W roku sprawozdawczym w pracowni tej zogniskowała się działalność b. Komisji antropologicznej T. N. W., rozwiązanej w tymże roku. Na 10 posiedzeniach konferencyjnych rozpatrzono w gronie współpracowników 13 referatów, przygotowanych przez 10 osób z zakresu różnych gałęzi wiedzy antropologicznej. Zbiory pracowni powiększone zostały licznymi darami, których dla braku miejsca tu wyliczyć nie możemy.

Pracownia gleboznawcza, mieszcząca się w gmachu Tow. Naukowego aż do czasu pozyskania własnej siedziby, jest własnością Tow. Centralnego Rolniczego, ale dorobek jej naukowy, rozpatrywany w Wydziale III i w Radzie Pracowni, wchodzi w zakres niniejszego sprawozdania. Pracownia ta ma na celu wszech-

stronne badanie gleb na ziemiach polskich. Nie dotykając obszernej działalności tej pracowni w okresie poprzednim, wyrażającej się w licznych pracach, wyliczonych w XX-ym tomie Pamiętnika Fizyograficznego i książce: „Gleby ziem polskich“, wydanie 2-gie, stwierdzam, że w roku sprawozdawczym pracownia pod kierunkiem p. Sławomira Miklaszewskiego wykonała 14 badań w polu, ogłosiła 13 prac naukowych, wyliczonych w sprawozdaniu szczegółowym, a nadto wykonała liczne analizy.

W związku z działalnością tej pracowni T-wo Naukowe założyło „Biuro atlasu gleboznawczego Królestwa Polskiego“. Biuro to, którego organizacja pod kierunkiem pana Sławomira Miklaszewskiego jest w toku, ma na celu wykonanie map gleboznawczych. Prace przygotowawcze w tym zakresie są już tak dalece posunięte, że biuro Tow. w roku przyszłym przystąpi do wykreślenia arkusza, obejmującego okolice Lublina.

Pracownia fizyologiczna, założona przy T-wie Naukowym z hojnego daru dr. Józefa Pawińskiego, a zorganizowana przez p. J. Sosnowskiego, jest przystosowana do badań z zakresu elektrofizjologii, ogólnej fizyki mięśni i nerwów, oraz zjawisk przemiany materii. Towarzystwo przeznaczyło dla tej pracowni dwie sale na pierwszym piętrze, z których jedna jest zastosowana do badań fizycznych, druga do chemicznych. W okresie sprawozdawczym kierownik prowadził badania nad prądami elektrycznymi, oraz nad skurczami mięśni gładkich, p. Białasiewicz prowadził badania mikrokalometryczne nad kontrakturą mięśni, p. Hilary Lachs nad adsorbentem w obecności kilku adsorbentów, p. Bychowski nad chorobą Thomsona, p. E. Szernówna nad wpływem pokarmu na przemianę materii, p. Gustawa Adlerówna nad trawieniem i wchłanianiem tłuszczu u wymoczków, p. A. Lurie nad oddychaniem mięśniowym przy różnych stanach skurczu.

Oddział chirurgiczny pracowni medycyny doświadczalnej znajduje się obecnie w stadium organizacji pod kierunkiem p. Leona Kryńskiego, który zakłada go własnym kosztem.

Pracownia neurobiologiczna, istniejąca już rok drugi przy T-wie, pod kierunkiem p. E. Flatau (przy udziale jego asystenta p. Simchowicza), rozwija się nadal pomyślnie i daje pole pracy kilkunastu stałym pracownikom w zakresie anatomii normalnej i porównawczej ustroju nerwowego, fizjologii, anatomii

patologicznej i patologii doświadczalnej, oraz terapii doświadczalnej w zakresie układu nerwowego. W myśl tego programu działalności w okresie sprawozdawczym prowadzono badania doświadczalne nad oponami układu nerwowego ośrodkowego i nad wpływem gruczołów wewnątrz wydzielniczych na tenże ustrój nerwowy. Prace te ukażą się w przygotowanym już do druku pierwszym tomie wydawnictw tej pracowni.

Są to prace następujące:

1) Bornstein Maurycy: Badania doświadczalne nad zmianami uciskowemi w rdzeniu. 2) Flatau Edward i Handelsman Józef: Badania doświadczalne nad nagminnym zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych. 3) Koelichen Jan: Badania cytologiczne nad płynem mózgowo-rdzeniowym. 4) Simchowicz Teofil: Badania histologiczne nad zmianami w układzie nerwowym ośrodkowym u zwierząt pod wpływem zatrucia tyzeoidyna. 5) Skłodowski Józef: O wahaniach skojarzeniowych gałek ocznych (oscillatio coniugata oculorum) w przebiegu organicznego uszkodzenia mózgu. Nadto w przygotowaniu są nast. prace: p. Koelichen Jan prowadzi badania nad układem chłonny ośrodkowego układu nerwowego, p. Tadeusz Gepner nad wpływem preparatów nukleinowych na układ nerwowy, p. Sterling Wacław nad zmianami nerwów w rozmaitych cierpieniach skórnych, p. Sterling Władysław bada zmiany w ustroju nerwowym w przypadku białaczki, p. Krukowski Gustaw przypadek jamistości rdzenia, połączonej z mięsakiem, p. Karbowski Bronisław zmiany w błędniku, powstałe w doświadczalnie wywołanem zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych, p. Frenkiel Bronisław prowadzi badania doświadczalne nad nowotworami mózgu, oraz badania histologiczne nad specjalną zmianą komórek glejowych w mózdzku, p. Szerszyński Bronisław przeprowadza badania doświadczalne nad leczeniem chirurgicznym ropnego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych, p. Simchowicz Teofil nad cytopatologią dzielnicową komórek zwojowych mózgu. W charakterze przychodnim opracowywali swój materiał: p. Kopczyński Stanisław (przypadek aleksyi), p. Higier Henryk (przypadek porażenia postępującego młodocianego), p. Łapiński Teodor (kilka przypadków padaczki), p. Sawicki Bronisław (Torbiel rdzenia), p. Janowski Władysław (przypadek wścieklizny).

W roku sprawozdawczym pracownia włączyła do swych prac programowych systematyczne badania doświadczalne nad kiłą układu nerwowego oraz nad przeszczepianiem nowotworów na tenże układ u zwierząt.

Zbiory pracowni obejmują kilkadziesiąt mózgów patologicznych ludzkich, oraz kilka tysięcy preparatów mikroskopowych, dotyczących patologii ludzkiej i zwierzęcej, wywołanej na drodze doświadczalnej.

Pracownia Serologiczna T-wa Naukowego powstała w roku bieżącym, z przekazanego T-wu za cenę kosztu przez p. W. Palmirskiego instytutu serologicznego, prowadzonego przezeń w ciągu lat 17-tu, a założonego przez O. Bujwida. Pracownia ta, zorganizowana przy czynnym współudziale pp. I. Brudzińskiego, Sz. Dzierżgowskiego i Wł. Janowskiego, a prowadzona przez p. Teofila Gryglewicza, który, wydelegowany przez T-wo, zbadał urządzenia wszystkich ważniejszych instytutów serologicznych w Europie, ma cel dwojaki: naukowy w zakresie teoretycznych badań w dziedzinie serologii i bakteriologii i praktyczny w zakresie wyrobu surowic i szczepionek leczniczych.

W okresie sprawozdawczym, w znacznej części poświęconym pracom organizacyjnym, badania teoretyczne były prowadzone nad surowicą przeciwdyżenteryczną, która po surowicy przeciwbłonicznej największe rokuje nadzieje w seroterapii. W dziale zaś surowic bakteryobójczych prowadzono badania nad pokrewieństwem różnych szczepów pod względem serologicznym.

W dziale wyrobu surowic i szczepionek ogółem przygotowano 67,740 dawek, przeważnie przeciwbłonicznych i przeciwciorkowcowych. Z wyrobu tych surowic, czyniącego zadość potrzebie krajowej, przyczyniającego się do walki z epidemiami, spodziewany jest także dochód materyalny, który w tym roku jeszcze nieznaczny, w przyszłości zapewne powiększy się i umożliwi rozwój innych pracowni. Nadzieja w tym kierunku spoczywa w energicznej działalności dwu firm: Fr. Karpiński i L. Spiess, które wzięwszy na siebie przedstawicielstwo wyrobów tej pracowni, rozszerzają dla nich teren zbytu.

Pracownia Mineralogiczna, założona prywatnymi środkami obecnego jej kierownika, p. Stanisława Thugutta, w jesieni 1912 r. przeniesioną została do gmachu T-wa Naukowego.

Jest ona przystosowana do badań chemiczno-mineralogicznych, w szczególności do studyów nad składem i budową wewnętrzną minerałów, nad ich przemianami i pochodzeniem. Pracownia posiada bibliotekę mineralogiczną i chemiczną, złożoną z tysiąca pięciuset dzieł, zbiór minerałów i przyrządów, obliczonych na ogólną wartość 17 tys. rb. W okresie sprawozdawczym p. Thugutt ogłosił rozprawę „O współczesnych metodach badania mikrochemicznego w mineralogii i petrografii“, wykończył wspólnie z p. W. Rosicky'm z Pragi Czeskiej pracę p. t. „O epideminie, nowym dzeolicie“ i podjął na szerszą skalę zakrojone badania nad rozpuszczalnością krzemianów w wodzie. W programie pracowni leży wydanie tablic kolorowanych do oznaczenia dzeolitów sposobem mikrochemicznym.

Pracownia Radyologiczna. Już w sprawozdaniu, wygłoszonym przed rokiem, miałem zaszczyt zaznaczyć, że pracownia ta powstaje przy T-wie nietylko dzięki hojnemu zapisowi J. Kernbauma, który na ten cel wyłożył 10,000 rb. i zabezpieczył rentę 2,000 rocznie, nietylko dzięki pozyskanym przez pp. Boguskiego i Biernackiego drogą prywatną zasiłkom, sięgającym 25,000 rb., ale przede wszystkim dzięki temu, że znakomita nasza uczona, p. Curie-Skłodowska, wzięła tę pracownię pod swoją opiekę i objęła nad nią kierunek. Uczniowie jej i asystenci pp. Jan Danysz i Ludwik Wertenstein ukończyli właśnie prace organizacyjne; pracownię przystosowano do badań fizycznych i chemicznych w zakresie promieniotwórczości, a także do badań pewnych problemów fizyki ogólnej, związanych bliżej z radyologią. Po za tem pracownia stawia sobie za zadanie uwzględnienie zastosowań praktycznych promieniotwórczości, w zakresie badań nad siłą radioaktywności wód, minerałów i preparatów radioaktywnych, oraz zastosowania radu do lecznictwa.

Pracownia Zoologiczna założona w r. b. z funduszu imienia Józefa Pawińskiego zorganizowana przez kierownika jej p. Jana Tura i asystenta jego p. R. Błędowskiego, jest przystosowana przede wszystkim do badań nad cytologią, histologią i embriologią, t. j. działami morfologii zwierzęcej, wymagającymi najbardziej złożonego aparatu badawczego. Prócz tego pracownia ma na celu badania faunistyczno-systematyczne ze szczególnem uwzględnieniem terytorium Królestwa Polskiego. W pracowni może prowadzić badania naukowe 9 osób. Tematami dotychczas-

wych badań były: rozwój normalny i anormalny kręgowców, mięczaków i robaków, histologia mięczaków, ostatnio systematyka mięczaków i owadów. Latem r. b. staraniem pracowni zorganizowana została stacya w Ojcowie, na której rozpoczęto badania nad fauną części południowej Królestwa. Wynikiem ich jest wykończona przez pp. R. Błędowskiego i K. Demela praca p. t. „Mięczaki Ojcowia“, cz. I-sza. Nadto ogłoszono drukiem w r. b. 3 prace, wykonane w pracowni, 2 zaś są na ukończeniu.

1. J. Tur. „O rozwoju parablastycznym zarodków żarłacza psiego (*Scyllium canicula* Cur.) naświetlanych promieniami radu w stadyach wczesnych“. „Kosmos“, księga ku czci prof. L. Siedlewskiego (Referat na Wydziale III T. N. W. VI. 1913 r.).
2. J. Tur, „O potworach podwójnych w stadyach wczesnych rozwoju kaczki“. Sprawozd. T. N. W. VI. 1913 r. 3. R. Błędowski, „O autonomii ptaków głowowych u *Bonellia viridis*“. Sprawozd. T. N. W. III—IV. 1913 r.

Prace na ukończeniu: 1. R. Szretter, „Badanie nad rozwojem zarodków wróbla“. 2. J. Tur, „Badania nad wpływem promieni radu na rozwój jaj mięczaków“.

Podstawą materyalną T-wa jest ofiarność publiczna. Nie dosięgła ona w roku bieżącym tych rozmiarów, jakie w sprawozdaniu zesłorocznem, na dowód ogólnego zrozumienia potrzeby podobnej instytucji naukowej, z radością mogłem stwierdzić. Tłómaczyć to należy różnorodnością potrzeb krajowych, które ta ofiarność zaspakajać musi, okolicznościami raczej zewnętrznej natury, w żadnem jednak razie osłabieniem dobrych chęci, umniejszeniem życzliwości, której liczne, bardzo dla nas cenne dowody odbieramy.

Oto w roku bieżącym mamy znowu wymowne fakty, świadczące o należytem ocenieniu dążności naukowych.

Z faktów tych wyliczę następujące:

Wychowańcy b. Szkoły Głównej z okazji 50-lecia założenia tej uczelni, złożyli kapitał 25,000 rb., przekazując T-wu obowiązek „pielegnowania tradycyj naukowych“.

Ś. p. Witold Berens, dymisyonowany generał-lejtnant, zapisał cały swój majątek ruchomy i nieruchomy T-wu Naukowemu.

Stanisław Kostrowicki bez niczyich starań, z własnego popędu przesłał T-wu 10,500 rb.

Zapisy testamentowe na różne sumy w miarę możliwości poczynili: p. Zuzanna Wszebor, Władysław Marzyński, Barbara Sobocka, Bronisława Glejnich. Są pozatem dary drobne, niekiedy bezimienne ofiary, świadczące o skromności i bezinteresowności ofiarodawców.

W zakończeniu przechodzę do omówienia stosunków zewnętrznych.

Rozwój T-wa Naukowego, zarówno w zakresie tworzenia pracowni naukowych, jako też rozszerzenia działu wydawniczego, wywołał żywsze zainteresowanie się naszą instytucją w świecie naukowym zagranicznym. Gdy zeszłego roku zawiadomiłem o utrwaleniu stosunku zamiany wydawnictw z 60 instytucjami naukowymi, dziś stwierdzić mogę, że liczba tych instytucji w ciągu jednego roku wzrosła przeszło w dwójnasób, bo dosięga pokaźnej liczby 142 instytucji akademickich i specjalnych.

Oprócz wymiany wydawnictw, stosunki te wyrażały się w obszernej korespondencji i w udziale Towarzystwa w różnych kongresach i uroczystych obchodach naukowych. Nadmienię tu tylko o kilku, a więc o Zjeździe międzynarodowym historyków w Londynie, na którym pod przewodnictwem ś. p. A. Jabłonowskiego reprezentowali naukę polską 4 członkowie T-wa Naukowego. P. Al. Jabłonowski złożył zjazdowi referat o stosowanej w pracowni T-wa metodzie historyczno-geograficznej w wydawanym atlasie Rzplitej. Wyrazem uznania dla jego pracy i reprezentowanej przez niego instytucji było mianowanie go członkiem honorowym (korespondentem) Król. T-wa Historycznego w Londynie. P. Kochanowski, który wyznaczony na delegata od T-wa, nie mógł osobiście wziąć udziału w kongresie, nadesłał referat p. t. „Rozwój dziejowy Polski i krajów zachodnich w wiekach średnich“. P. Wł. Jabłonowski odczytał rzecz o najnowszych prądach w literaturze polskiej. M. Handelsman w rozprawie „Napoleon a Polska“ scharakteryzował zasady społeczno-prawne i organizacyjne ustroju napoleońskiego. P. Wł. Konopczyński dał „Antytezę zasady większości w prawie polskim“, rysując umiejętnie a głęboko na tle rozwoju tej zasady w prawodawstwach europejskich swoiste linie życia polskiego.

Na II-m zjeździe neurologów i psychiatrów polskich reprezentował T-wo p. E. Flatau. Wybrany został do prezydium zjazdu i przedstawił 3 prace, wykonane w kierowanej przez niego pracowni neurologicznej T-wa.

Na XIV-ym międzynarodowym zjeździe antropologów i archeologów w Genewie brał czynny udział z ramienia T-wa p. Edward Loth. W złożonym T-wu sprawozdaniu raz jeszcze stwierdza on potrzebę stałego reprezentowania nauki polskiej na zjazdach międzynarodowych, dla utrzymania przynależnego jej miejsca w świecie naukowym. Zawiadamia, że na następnym, XV-ym zjeździe archeologicznym, który odbędzie się w Berlinie, ma być rozważany wniosek równouprawnienia na zjazdach archeologicznych języków słowiańskich: rosyjskiego, polskiego i czeskiego. W związku z tym zjazdem p. Loth powołany został do komisji międzynarodowej dla opracowania jednolitej techniki antropometrycznej, a rezultatem pracy jego w tym kierunku podjętej są: „Wskazówki do badań na człowieku żywym“, która wkrótce ukaże się w druku.

Na VIII-ym kongresie międzynarodowego Paryskiego Instytutu Socjologii, odbytym w Rzymie, przewodniczący Wydziału II-go p. J. K. Kochanowski odczytał rozprawę p. t. „Quelques notes sur le progrès social“, w której dał wyraz swoim poglądom socjologicznym na strukturę życia i postępu społecznego. W przemówieniach reprezentował z godnością interesy naszej instytucji i nauki polskiej.

Już pokrótce tylko nadmienię o międzynarodowym zjeździe lekarskim w Londynie, na którym obecny wiceprezes Towarzystwa L. Kryński odczytał 2 referaty, o kongresie geologicznym w Kanadzie, o zoologicznym w Monaco, o międzynarodowym historii religii w Leiden i wielu uroczystościach naukowych, jak otwarcie uniwersytetu Rice Instytut w Hustonie w stanie Texas. Nie byliśmy też wolni od zaproszeń do sądu rozjemczego pomiędzy Akademią w Sofii i Belgradzie w kwestjach etnograficznych, które wywołały gorący spór tych instytucji, poprzedzający krwawą rozprawę bułgarów i serbów. Nie wzięliśmy udziału w tym bardziej politycznym, niż naukowym sporze.

Oto są wyliczone pokrótce owoce działalności T-wa Naukowego w ciągu ostatniego roku. Są one świadectwem prawdziwej,

przyrodzonej potrzeby podobnej instytucji, wyrazem szerokich zamierzeń w dźwiganiu gmachu nauki rodzimej.

Są one wyrazem konieczności, która wypływa z poczucia dostojności tysiącletniej kultury narodu, przekonanego, że w społeczności ludzkiej nie może on być pasożytem, przeżuwającym dorobek naukowy innych narodów, że sam pragnie przyczynić się do ogólnoludzkiej pracy cywilizacyjnej własnym trudem, własną myślą, geniuszu narodowego nateżeniem, i własnym, z siebie samego płynącym, świadomym—poświęceniem.

A gdzież szukać gwarancyi urzeczywistnienia tych zamierzeń szczytnych?

Oto w nas samych, w poczuciu własnych wartości kulturalnych i płynących stąd obowiązków poświęcenia.

Bo chociaż życie współczesne płynie wartką, nieraz mętą falą, a w niej się kłębią namiętności ludzkie, do użycia i przesyty skłonne, to jednak idea poświęcenia odrodzicza i twórcza, jako wyraz instynktu samozachowawczego, trwa w nas nieustanna jako klejnot ojcowizny, jako jedno z przykazań spoczywa na dnie sumienia narodowego.

Jest może wskazane w takiej chwili, jak obecna, to sobie przypomnieć, owo przykazanie w sobie umocnić i własną wolą je ratyfikować.

Odczyt p. Maryi Skłodowskiej Curie p. t.: O radioaktywności i ciałach radioaktywnych.

Nauka o radioaktywności, jakkolwiek bardzo jeszcze młoda, gdyż mniej niż 20 lat temu powstała, posiada już obecnie znaczenie doniosłe w całokształcie wiedzy współczesnej. Szybkie postępy, uczynione w tej dziedzinie, stanowią jedną z najciekawszych stron wspaniałego rozwoju nauk fizyko-chemicznych w ostatnich czasach.

Punkt wyjścia nauki o radioaktywności leży, jak wiadomo, w odkryciu promieniowania uranu przez Henryka Becquerela, w roku 1896. Dwa lata później, badanie prowadzone nad tem zjawiskiem doprowadziły mnie, wspólnie z Piotrem Curie, do odkrycia nowych pierwiastków, które otrzymały nazwę r a d y o a k t y w n y c h i których nadzwyczajnie potężne działanie stało się źródłem tak szybkich postępów, że jakkolwiek 17 lat dopiero upłynęło od prac Becquerela nad uranem, jednakże dziś ogarniamy już w nowej dziedzinie wielką mnogość zjawisk, które tworzą nowy, a ściśle określony dział nauk fizyko-chemicznych. Pragnę podkreślić tu znaczenie przewodnich idei, którym zawdzięczamy niezwykle pomyślny rozwój nowej nauki.

Przypomnijmy najpierw na czem polega odkrycie Becquerela. Uczony ten dowiódł, że związki uranu wysyłają stale promienie, które posiadają, w bardzo słabym stopniu, zdolność działania na płytki fotograficzne i nadawania powietrzu przewodnictwa elektrycznego. Promienie te przenikają przez szkło, papier lub me-

tal w cienkiej warstwie. Natężenie ich nie zmienia się z czasem i nie zależy od warunków zewnętrznych. Przyczyna zjawiska nie jest nam zatem znana.

Przewodnictwo elektryczne, udzielone powietrzu, poddanemu działaniu promieni otrzymało nazwę jonizacji. Dzięki temu przewodnictwu jesteśmy w możności, przy użyciu odpowiedniej różnicy potencjału, przesłać przez jonizowane powietrze słaby prąd elektryczny, którego natężenie może być dokładnie zmierzone zapomocą odpowiednich delikatnych metod. Natężenie prądu, otrzymanego w określonych warunkach zapomocą danej materii promieniującej jest stale używane do mierzenia radioaktywności tej materii.

Pracując nad promieniowaniem uranu w roku 1897, rozciągnęłam badanie to do ciał różnorodnych i przekonałam się, że oprócz związków uranu, tylko związki toru posiadają bardzo podobne własności promieniujące. Fakt jednak, który wydał mi się szczególnie godnym uwagi, był następujący: Radioaktywność związków uranu i toru wydawała się związana z obecnością pierwiastków uranu i toru; była ona tem wybitniejsza, im więcej jednego z tych pierwiastków dany związek zawierał i towarzyszyła temu pierwiastkowi w przemianach chemicznych. Wywnioskowałam stąd, że radioaktywność jest własnością atomową.

To jest właśnie pierwsza zasadnicza hipoteza, która została uczyniona na nowem polu badań i która okazała się niezmiernie płodna. Doprowadziła ona do odkrycia nowych pierwiastków radu i polonu najpierw, potem aktynu,—wreszcie wielu innych. Przyjmujemy obecnie istnienie około 30 nowych pierwiastków radioaktywnych. W dalszym ciągu, hipoteza wyżej wymieniona stała się fundamentem teorii przemian radioaktywnych, obecnie ogólnie uznanej.

Nie będę tu przedstawiała szczegółowo historii odkrycia radu i polonu, coby mi zabrało wiele czasu. Zaznaczę zatem tylko, że odkrycie to wynikło, na zasadzie powyższej teorii, ze zrobionego przezemnie spostrzeżenia, że niektóre minerały są bardziej radioaktywne, niż uran lub tor. Przyjęłam zatem istnienie w tych minerałach pierwiastków dotąd nieznanych, o wiele więcej radioaktywnych, niż uran i tor, lecz obecnych w małej ilości. W pracy, przeprowadzonej wspólnie z Piotrem Curie, zastosowaliśmy do poszukiwania tych pierwiastków nową metodę ana-

lizy chemicznej, opartą na pomiarze radioaktywności. Za pomocą tej metody, dziś ogólnie przyjętej, zdołaliśmy dowieść prawdziwości zrobionej hipotezy. Kilka lat jednak upłynęło, zanim zdołałam, mimo braku odpowiednich środków, otrzymać czystą sól radu w wystarczającej ilości, aby określić ciężar atomowy. Zaś jeszcze później udało mi się otrzymać rad metaliczny, w pracy wykonanej wspólnie z P. Debierno. Wiadomo, że rad w najbogatszych minerałach znajduje się w proporcji paru decygramów na 1000 kilogramów. Dziś jednakże sole radu, które znalazły ważne zastosowanie w medycynie, są produkowane fabrycznie za pomocą metod, bardzo mało różnych od mojej pierwotnej metody.

Z powodu wysokiej wartości handlowej radu (750,000 frank. gram metalu zawartego w soli), minerały odpowiednie do fabrykacji są bardzo poszukiwane. Radioaktywność minerału można poznać za pomocą odbitki fotograficznej, otrzymanej przez działanie promieni. Na odbitce takiej można rozpoznać aktywne i nieaktywne części minerału.

Rad pod względem chemicznym niewiele się różni od baru. Posiada on charakterystyczne widmo, a ciężar jego atomowy jest 226. Pierwiastek ten mógł być bez trudności umieszczony w klasyfikacji peryodycznej, w rodzinie ziem alkalicznych. Natura jego chemiczna jest zatem dokładnie znana. Pomimo to rad różni się zasadniczo od baru jako pierwiastek wielce radioaktywny. Radioaktywność ta objawia się w sposób następujący:

Wysyłane przez rad promienie wywierają działanie fotograficzne, jonizują gazy i wywołują fluorescencję. Związku radu są z tego powodu samoświecące.

Rad wydziela nieustannie energię, która objawia się nie tylko w postaci promieni, lecz również w postaci ciepła. Gram radu wydziela przez godzinę około 130 kaloryi. Wydzielanie ciepła jest stałe i nie ulega na pozór zmianie. Przy odpowiedniej izolacji termicznej, temperatura radu może być znacznie, np. o 10 stopni wyższa od temperatury otoczenia.

W solach radu obserwować możemy nieustanne wytwarzanie helu, który to gaz wytwarza się w ilości około 160 mm³ rocznie na gram radu.

W ostatnich czasach udało mi się również, wspólnie z P. Debierno otrzymać parę linii widma polonu. Pierwiastek ten jest

o wiele trudniejszy do otrzymania w stanie czystości niż rad, gdyż jest go w minerałach kilka tysięcy razy mniej niż radu, co jest w związku z tym faktem, że polon ulega dość szybkiemu rozkładowi atomowemu; połowa znika w ciągu 5 miesięcy.

Jak już wspomniałam wyżej, ilość pierwiastków radioaktywnych obecnie znanych jest znaczna. Nowa metoda poszukiwania pierwiastków chemicznych, przezemnie i Piotra Curie wynaleziona, znalazła szerokie zastosowanie. Pierwiastki, wynalezione różnią się znacznie co do trwałości. Jedne, jak np. jonium wydają się praktycznie niezmiennie jak rad, inne (mezotor, radiotor) ulegają widocznemu rozkładowi jak polon. We wszystkich jednak wypadkach przyjmujemy, że rozkład ma miejsce, chociaż ilość materji, którą oceniamy przez pomiar radioaktywności, na pozór nie ulega zmianie. Jest to druga zasadnicza hipoteza, o której obecnie mówić mi wypada, i która jest podstawą teoryi przemian radioaktywnych.

Od chwili odkrycia promieniowania uranu przez Henryka Becquerela, przyczyna tego zjawiska stała się przedmiotem różnorodnych hipotez. Zajęcie tą sprawą wzrosło jeszcze o wiele po odkryciu ciał mocno radioaktywnych jak rad, który wydziela kilka milionów razy więcej energii, niż uran, jeżeli porównamy jednakowe ilości tych pierwiastków przez czas jednakowy. Zjawisko radioaktywności okazywało się, napozór przynajmniej, niezależne od warunków otoczenia takich, jak temperatura, ciśnienie, oświetlenie i t. d. Pomimo to, można było sądzić, że czynnik wywołujący promieniowanie uranu istnieje, choć nie jest znany i że należy go szukać w otoczeniu. Teorya ta nie wymaga żadnych przypuszczeń co do ewentualnych przemian materji radioaktywnych, lecz może być oczywiście z istnieniem takowych przemian pogodzona. Można jednakże przyjąć inny punkt widzenia, który polega na przypuszczeniu, że radioaktywność jest oznaką przemiany, zachodzącej w materji radioaktywnej i połączona jest z utratą energii i masy, że jest ona zatem związana z ewolucją tej materji. Ponieważ zaś radioaktywność jest własnością atomową, ewolucya ta musi być również atomowa, to jest musi polegać na przemianie atomów.

Obydwie te hipotezy zostały sformułowane przez Piotra

Curie i przezemnie zaraz po odkryciu radu. Rezultaty doświadczalne, otrzymane przez następnych lat kilka okazały, że, jakikolwiek będzie los pierwszej hipotezy, to jednakże hipoteza przemiany atomowej musi w każdym razie być przyjęta. Hipotezę tę wykorzystowali doskonale uczeni angielscy Rutherford i Soddy, którzy opracowali na tej zasadzie, tak zwaną teorię przemian radioaktywnych. Teoria ta, dziś ogólnie znana, oddała bardzo wielkie usługi i pozwoliła ugrupować całokształt faktów. Zgodnie z tą teorią przyjmujemy dzisiaj, że radioaktywność jest zawsze połączona z przemianą atomów; przemiana takowa może być szybka lub powolna. Tak np. uran nie ulega na pozór zmianie w ciągu lat kilkunastu, i tak samo rzecz się ma z radem, lecz istnieją ciała radioaktywne, które przetwarzają się o wiele prędzej. Dajmy jako przykład emanację radu. Wiemy obecnie, że rad, rozkładając się, wytwarza gaz radioaktywny, zwany emanacją. Emanacja może być oddzielona od radu, i wtedy można się przekonać, że zanik jej odbywa się według prawa eksponencyjalnego: połowa obecnej emanacji przetwarza się w okresie 3,85 dni. Nie ulega wątpliwości, że emanacja jest gazem, gdyż udało się otrzymać ją w stanie czystym, obserwować jej widmo i zmierzyć objętość. Emanacja wytwarzana jest przez rad nieustannie, lecz ponieważ jednocześnie ulega dość szybkiemu rozkładowi, ilość jej w solach radu ma wartość graniczną, która jest osiągnięta w przeciągu miesiąca. Jeżeli preparat radu znajduje się w zamkniętym naczyniu, ilość graniczna emanacji na gram radu odpowiada objętości $0,6 \text{ mm}^3$ przy ciśnieniu atmosferycznym. Największa część promieniowania radu pochodzi właściwie nie z samego metalu radu lecz z emanacji mu towarzyszącej i ciał, w które ten gaz dalej się przetwarza. Dla tego też emanacja w wielu wypadkach może być używana w zastępstwie radu i znajduje coraz szersze zastosowanie.

Na zasadzie teorii przemian kolejnych radu Rutherford i Soddy zdołali przewidzieć, że gaz hel zwykle zawarty w minerałach uranu, które są również minerałami radu, jest produktem rozkładu atomów radu. W pracy pierwszorzędного znaczenia, uczeni Ramsay i Soddy, dowiedli, że sole radu istotnie produkują hel. Fakt ten dziś nie ulega wątpliwości, a ilość wytworzonego rocznie helu na gram radu mogła być dokładnie zmierzona; wynosi ona, jak już wspominałam wyżej, około 160 mm^3 pod ciśnieniem atmo-

sferycznym. Jesteśmy zatem w obecności pierwszego, z całą dokładnością stwierdzonego faktu przemiany atomowej, którego epokowe znaczenie w historii chemii niezależne jest od wszelkiej teorii. Odkrycie to zawdzięczamy najpierw hipotezie o atomowej naturze radioaktywności, a następnie hipotezie przemiany atomów i teorii przemian radioaktywnych.

Zastanówmy się cokolwiek nad naturą ciał radioaktywnych i nad ogólnymi wynikami, jakie się stąd dadzą wyprowadzić.

Ciała radioaktywne grupują się dziś w 4 rodziny, zawierające około 30 pierwiastków; są to rodziny uranu, toru, radu i aktynu. Każdy z tych pierwiastków ulega szeregowi przemian, którym towarzyszy odnośne promieniowanie. Polon należy do rodziny radu i jest ostatnim ogniwem w szeregu przemian tego ciała. Jest zresztą prawdopodobnym, że rad i aktyn są pochodniami pierwiastkami uranu tak, że 4 rodziny wyżej wymienione dają się zredukować do dwu tylko, których macierzystymi pierwiastkami są uran i tor. Łańcuch przemian kończy się, gdy dochodzimy do ciał nieaktywnych. Do takich nieaktywnych produktów należy hel a oprócz niego ciała o wysokim ciężarze atomowym, z których jedno jest prawie napewno ołowiem.

Ciała radioaktywne, jakkolwiek liczne, rzadko kiedy mogą być scharakteryzowane pod względem chemicznym i z wyjątkiem uranu i toru, są zwykle obecne w ilościach minimalnych. Dla znacznej większości ich nie można obecnie nawet przewidywać, aby się udało otrzymać je w stanie czystym w ilości dostępnej dla wagi. Pomimo to własności chemiczne tych ciał są już dosyć dobrze znane. Specjalna chemia tych pierwiastków polega na pomiarze ich własności radioaktywnych. Metody odnośne są tak pewne i czułe, że pozwalają np. rozpoznać obecność 10^{-10} gramu radu w kilku gramach materii. Dla ciał o szybkim rozpadzie reakcja radioaktywna jest jeszcze o wiele delikatniejsza. Pozwala ona śledzić za atomami materii radioaktywnej, podczas gdy podlegają one reakcyom chemicznym lub elektrolizie. Pozwala ona również rozróżniać materje radioaktywne, dzięki różnorodności ich promieniowania.

W miarę rozwoju wiadomości o naturze chemicznej ciał radioaktywnych okazało się, że mogą one być umieszczone bez

wielkich trudności w dwu ostatnich liniach klasyfikacji peryodycznej. Najpierw udało się umieścić rad, następnie emanację radu i polon. Co do niektórych ciał, okazało się, że wypadnie je grupować po kilka, czyli na jednym miejscu umieścić kilka ciał radioaktywnych, których własności chemiczne są tak zbliżone, że wydaje się prawie niepodobna rozdzielić je, gdy znajdują się razem. Ponieważ porządek przemian radioaktywnych jest nam znany, zatem znajomość pozycji ciał radioaktywnych w tablicy Mendelejewa pozwala nam wyprowadzać ciekawe wnioski co do związku między temi dwiema danymi. Możemy się zatem spodziewać, że otrzymane w ten sposób prawa dadzą się zastosować również do poszukiwań nad sposobem powstania pierwiastków nieradioaktywnych i nad związkiem, jaki między takowemi prawdopodobnie istnieje.

Szczególnie godna uwagi jest pod tym względem rola helu. Gaz ten wysyłany jest przez ciała radioaktywne w postaci atomów posiadających dodatni ładunek elektryczny i obdarzonych ogromną szybkością (około $2 \times 10^9 \frac{\text{cm.}}{\text{sec.}}$). Pociski te stanowią właśnie tak zwane promienie α ciał radioaktywnych. Są one wysyłane w wielkiej ilości przemian przez atomy bardzo różne. Możemy zatem mniemać, że atom helu stanowi jedną z cegieł, służących do budowy atomów radioaktywnych, a prawdopodobnie i wszelkich atomów. Wiadomo, że ciężary atomowe zbliżają się do liczb całych, które są dwu typów: $4n$ lub $4n+3$ (n liczba cała), tak że wydaje się możebnem uważać atomy za zbudowane za pomocą atomów helu i wodoru.

Wiadomo także, że w skład atomów wchodzi tak zwane elektrony, to jest minimalne cząsteczki, posiadające jednostkę elektryczności odjemnej i masę około 1800 razy mniejszą od masy atomu wodoru. Istnienie tych cząsteczek jest nam wskazane dwiema drogami.

Przedewszystkiem, badania nad teorią jonizacji gazów, nad zjawiskami fotoelektrycznymi i nad efektem Zeemana okazały, że musimy przyjąć w atomach obecność elektronów, których ruchy peryodyczne są powodem emisji energii promienistej (ciepła i światła), i które w pewnych wypadkach łatwo wydzielają się z atomów pod wpływem różnorodnych zewnętrznych pobudek. Uczony angielski Thomson przyjmuje, że elektrony te umieszczone są w pierścieniach naokoło centralnej części atomu.

Ta część centralna, czyli jądro, jest prawdopodobnie bardzo małych wymiarów, stosownie do teorii Rutherforda i innych. Ilość tych elektronów, które nazwiemy peryferycznymi, byłaby dla każdego atomu mało różna od ciężaru atomowego, o ile wynika z doświadczeń niezbyt jeszcze dokładnych, lecz dość godnych zaufania. Prędkość ich, gdy są w ruchu, wewnątrz atomów jest około $10^7 \frac{\text{cm.}}{\text{sec.}}$, co wynika ze znanych własności światła.

Zjawiska radioaktywne jednak dowodzą nam, że w atomach muszą się znajdować elektrony, które się wprawdzie od tamtych co do natury nie różnią, ale jednakże w budowie atomu zupełnie inną rolę grają.

Ciała radioaktywne wysyłają, prócz promieni α , tak zwane promienie β , co do których wiadomo, że są to elektrony, których szybkość może być bardzo mało różna od szybkości światła. Emisja tych elektronów tem się różni od emisji elektronów peryferycznych, że jest związana z przemianą atomu i nie bywa wywołana przez pobudki zewnętrzne. Elektrony takie mają prawdopodobnie swoje siedlisko w jądrze atomu i mogą być nazwane zasadniczymi. Stanowią one zwykle grupy o określonej prędkości, a emisja ich wydaje się ściśle związana z emisją promieni γ , które stanowią trzeci gatunek promieni ciał radioaktywnych, tej samej natury, co promienie Roentgena, lecz o znacznie większej przenikliwości.

Tak więc promieniowanie atomów radioaktywnych pozwala nam wyprowadzać wnioski odnośnie do ich budowy, o której nic dotąd nie wiedzieliśmy, a która stopniowo zapewne tajniki swe nam odsłoni. Nie ulega wątpliwości, że nowa chemia, dotycząca wnętrza atomów, której zaledwie nieznaczne początki widzimy, będzie oparta przeważnie na zdobyczach radioaktywności, która jest jedynem zjawiskiem czysto atomowem.

Pominę tu opis różnorodnych zjawisk radioaktywnych, dla których przedstawienia nawet bardzo pobieżnego, serya kilku odczytów byłaby potrzebna. Przypomnę tylko, że zjawiska te grają ważną rolę we wszystkich gałęziach nauk przyrodniczych. Fizyczne własności promieni i chemiczne ich działanie, własności biologiczne i lecznicze przedstawiają szerokie pole badań. Wiemy również, że z powodu bardzo szerokiego rozprzestrzenienia na

kuli ziemskiej, ciała radioaktywne mają wielki wpływ na zjawiska meteorologiczne i na warunki termiczne. Można przypuszczać, że muszą one być obecne w słońcu i że mogą brać udział w wydzielaniu energii słonecznej.

Powróćmy jednak raczej do naszego punktu wyjścia i zapytajmy, co należy myśleć o hipotezach, które nam tak wielkie oddały usługi. Czy dały nam one ostateczną odpowiedź na postawione pytanie? Jaka jest przyczyna zjawiska radioaktywności?

Odpowiedź na to pytanie nietrudno. Nie więcej dziś wiemy o przyczynie zjawiska, niż w chwili, gdy kwestya została postawiona. Ta sama niepewność zawsze istnieje, jest ona jednak na inny grunt przeniesiona. Wiemy, że atomy radioaktywne rozpadają się i że wydzielana energia czerpana jest ze źródła ogromnej energii atomowej. Jest to zdobycz pierwszorzędnej wagi. Ale jak dawniej, tak i dziś nie wiemy, od jakich warunków zależy zjawisko radioaktywności. Wypada zatem obecnie tak sformułować pytanie: Dlaczego niektóre atomy rozpadają się? Czy rozpad ich jest spowodowany przez pobudki zewnętrzne, czy też zależy wyłącznie od warunków wewnętrznych? Jestto kwestya niezmiernej wagi, mająca bezpośredni związek z już poruszaną kwestyą budowy atomów.

O kwestyi tej niepodobna mówić, nie przypomniawszy, na czem polega powszechne i zasadnicze prawo przemian radioaktywnych. Jestto prawo eksponencyalne, które orzeka, że dla materii radioaktywnej prostej, ilość atomów, które rozpadają się przez określony, krótki przeciąg czasu, jest danym ułamkiem ilości atomów obecnych. Prawo to może być uważane jako zastosowanie teorii prawdopodobieństwa; odpowiada ono temu założeniu, że prawdopodobieństwo rozkładu dla pewnego atomu w danym okresie czasu nie jest zależne od czasu, przez który ten atom już istniał do chwili obecnej i jest, w danej chwili, to samo dla wszystkich rozważanych atomów. Prawa podobne mogą być obserwowane w niektórych reakcyach molekularnych. Lecz w tym razie można je wytłumaczyć teoretycznie, przypuszczając, że rozkład molekuly zależy od nieregularnych uderzeń, pochodzących od innych cząsteczek, wskutek ruchu termicznego.

Wytłómaczenie to nie może być przyjęte dla procesów radioaktywnych, jeżeli nie uda się dowieść, że rozkład, choć w słabym stopniu, zależy od temperatury. Dotychczas doświadczenie

odpowiada przecząco. Przy temperaturze ciekłego wodoru, promieniowanie radu nie jest zmienione o $\frac{1}{5000}$ ną. Z mniejszą dokładnością można powiedzieć, że żadna różnica nie została zauważona do temperatury 1500°. Dotąd niema także żadnej oznaki, aby szybkość rozkładu ulegała powiększeniu po wpływie bombardowania promieni α lub β , pomimo, że energia cząsteczki α przynajmniej, jest bardzo znaczna.

Z drugiej strony istnieje poważna trudność w wyobrażaniu sobie dla atomu takiej budowy, aby eksplozja była skutkiem tej budowy tylko, z zachowaniem prawa eksponencyalnego. Ponieważ niektóre atomy danej materji trwają bardzo długo, gdy inne rozpadają się prawie zaraz po utworzeniu, zatem, przy takiej teorii, atomy tej samej materji nie mogą być jednakowe, lecz muszą się różnić choć cokolwiek. Pomimo to prawdopodobieństwo rozpadu musi być dla wszystkich atomów jednakowe i nie zmieniać się z czasem. Pogodzić te dwa wymagania jest dość trudno. Aby otrzymać ten rezultat, Debierno przyjmuje, że stan każdego atomu zmienia się bardzo szybko i nieregularnie około przeciętnej konfiguracji, i że dlatego właśnie, prawdopodobieństwo rozpadu jest przeciętnie jednakowe dla wszystkich atomów o każdej porze. Jeżeli próby wykazania wpływu pobudek zewnętrznych na rozpad atomów pozostaną nadal bezowocne, wypadnie zapewne opracować teorię rozpadu w tym kierunku. Gdyby zaś udało się sprawdzić wpływ, choć bardzo słaby, pobudek zewnętrznych, byłoby to zachętą do badań, mających na celu wywołać przemianę atomową materji, nieposiadającej radioaktywności. Prace takie były już podejmowane ostatnimi czasy przez pierwszorzędných uczonych (Ramsay, J. J. Thomson), jednakże do tej pory rezultaty otrzymane nie mogą być uważane za pewne. Gdyby jednak okazało się możliwem, przy pomocy obecnych środków naukowych i przy wyborze odpowiednich materji, uzyskać ślad przemiany atomowej, byłby to pierwszy krok do urzeczywistnienia marzeń średnio-wiecznych alchemików, z którymi fatalizm przemian radioaktywnych niema bardzo wybitnego pokrewieństwa.

Regulamin pracowni naukowych T. N. W.,

zatwierdzony przez Zebranie Ogólne 12-go stycznia 1913 r.

W myśl § 2 lit. H swej ustawy, T. N. W. zakłada pracownie naukowe, z których antropologiczna, bakteryologiczna, botaniczna, chemii fizyologicznej, fizyologiczna, medycyny doświadczalnej, neuro-biologiczna, surowicza, i zoologiczna stanowią Instytut Biologiczny im. Marcelego Nenckiego. Wszystkie pracownie naukowe T. N. W. prowadzą czynności na zasadach poniższego regulaminu.

1. Kurator jest honorowym opiekunem pracowni naukowych (§ 19 ust.). Ma prawo przewodniczenia na posiedzeniach Rady pracowni naukowych i porozumiewa się w jej imieniu z władzami T. N. W.

2. Przewodniczący Rady pracowni naukowych ma prawo i obowiązki Przewodniczących komisji stałych wydziałowych (§ 25 reg.). W zastępstwie Kuratora kieruje obradami Rady i porozumiewa się z władzami T-wa.

3. Kierowników pracowni mianuje Zarząd z pośród wybranych przez Radę członków T-wa, przedstawionych mu z opinią przychylną Wydziału. W razach wyjątkowych Zastępcą Kierownika może być mianowany nie członek T-wa na skutek uмотywowanego żądania Rady i Wydziału i na termin, przez Wydział każdorazowo zatwierdzany.

4. Kierownicy i zastępcy kierowników prowadzą swoje pracownie zupełnie samodzielnie, wchodzą w skład Rady pracowni naukowych, są przed nią odpowiedzialni za ruch naukowy, inwentarz i budżet; mają obowiązek przedstawiania Wydziałowi wszystkich badań, dokonanych w pracowni przez siebie, asystentów i pracowników.

5. Projekty budżetowe każdej pracowni na następny rok kalendarzowy, opracowane przez Kierowników pracowni, winny być przedstawione Zarządowi T. N. W. przed 20-m października, po przyjęciu ich przez Radę i zaopiniowaniu przez Wydział.

6. Kierownicy pracowni, zastępcy Kierowników i asystenci zawierają umowy z Zarządem podług odnośnego schematu. O ustąpieniu z zajmowanego stanowiska winni uprzedzić Radę prac. naukowych na pół roku przedtem.

7. Kierownika, zastępcę lub asystenta usuwa Zarząd na wniosek Rady, przedstawiony przez Wydział.

8. Asystentów mianuje Zarząd na propozycję Kierownika, popartą przez Radę i Wydział. Asystenci uczestniczą w Radzie pracowni naukowych z głosem doradczym w zastępstwie nieobecnych Kierowników lub na wniosek łączny Przewodniczącego Rady i Kierownika pracowni.

9. Pracować w pracowniach Instytutu Biologicznego może każdy niezależnie od stopnia naukowego.

10. Pracownicy są przyjmowani do pracowni przez Kierownika z wiedzą Przewodniczącego Rady. Mogą być usunięci z pracowni przez samego Kierownika pracowni, który o fakcie dokonanym zawiadamia Przewodniczącego Rady. Mogą pracować jedynie nad tematami, zadaniami przez Kierownika, lub nad własnymi po zaaprobowaniu przez Kierownika. Za używanie pracowni płać do kasy T. N. W. na rzecz odnośnej pracowni kwoty, oznaczone przez Radę naukową, oraz zwracają wartość stłuczonego szkła i zepsutych narzędzi. Od powyższych opłat pracownicy mogą być zwolnieni tylko na wniosek Kierownika pracowni.

11. Rada pracowni naukowych ma na celu ogólny kierunek naukowy i gospodarczy pracowni; składa się z Kierowników pracowni i ich zastępców, ma wszelkie prawa i obowiązki stałych Komisji Wydziałowych, przewidziane w §§ 21 — 25 i 56 regulaminu T. N. W.

12. Wszystkie skończone prace pracowników muszą być zreferowane przez Kierowników na posiedzeniach odpowiednich Wydziałów T. N. W. i ogłaszane w wydawnictwach T-wa.

KONKURS.

Towarzystwo Naukowe Warszawskie niniejszem ogłasza Konkurs z daru Józefa hr. Potockiego na temat następujący: „Monografia jednego z latyfundiów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej, powstałego nie później, jak w drugiej połowie wieku XVI“.

(Przedstawić na tle rozwoju latyfundiów w Europie, a zwłaszcza na najbliższym zachodzie (Brandenburgia, Czechy) historię powstania i rozwoju terytorjalnego danego latyfundyum, jego administrację, formy użytkowania gruntów (dospodarstwo folwarczne, dzierżawy, grunty chłopskie, leśnictwo i t. p.), system rolnictwa, przemysł rolniczy, charakter i znaczenie uprawianego handlu, panujące w nim stosunki społeczne, działalność kulturalną dominium, wreszcie stanowisko ekonomiczne latyfundyum w Rzeczypospolitej).

UWAGI:

1. Monografia może posiadać charakter społeczno-polityczny, a w takim razie zadaniem jej będzie przedstawienie na tle rozwoju wielkich posiadłości udziałowych na Zachodzie, historii powstania i rozwoju terytorjalnego danego latyfundyum, jego administracji, panujących w nim stosunków społecznych, jego przemysłu rolniczego i uprawianego handlu, jego działalności kulturalnej, wreszcie wyjaśnienie ekonomicznego i politycznego stanowiska latyfundyum w Rzeczypospolitej.

2. Materiał, o ile na to pozwalają źródła, winien być opracowany statystycznie. Do monografii winny być, w takim razie, dodane tablice.

3. Winna być dołączona mapa opracowanego latyfundyum.

4. Wśród złożonych prac pierwszeństwo będą miały opracowania dominium, położonego w ziemiach ruskich.

WARUNKI KONKURSU.

1. Każda z prac, ubiegających się o nagrodę konkursową, winna być napisana w języku polskim, oparta na badaniach samodzielnych i odznaczać się metodą ściśle naukową.

2. Wyłączają się z konkursu wszelkie prace charakteru kompilacyjnego, chociażby odznaczały się zaletami układu i przedstawienia.

3. Praca konkursowa winna zawierać w sobie całkowite opracowanie tematu w granicach, określonych w zadaniu konkursowym.

4. Na konkurs przyjmowane będą tylko prace, nigdzie dotąd drukiem nieogłoszone.

5. Każda z prac konkursowych zawierać winna dokładną literaturę naukową traktowanego przedmiotu zarówno polską, jak i obcą.

6. Nagroda za pracę konkursową na powyższy temat wynosi rubli dwa tysiące.

UWAGA. Towarzystwo Naukowe zastrzega sobie możliwość podzielenia tej sumy na dwie części (rb. 1500 i 500), w razie, gdyby z pomiędzy prac, nadesłanych na dane zadanie, dwie okazały się godnymi nagrody. W razie gdyby, prócz nagrodzonych, znalazły się jeszcze inne prace wyróżniające się, Towarzystwo Naukowe może je odznaczyć wzmianką zaszczytną. W razie zaś, gdyby żadnej z prac nadesłanych nie uznano za zasługującą na nagrodę, termin konkursu zostanie odłożony na rok.

7. Praca uwieńczona nagrodą pozostaje własnością jej autora.

8. Termin ostateczny do nadesłania rękopisów oznacza się na 1 września 1914 r.

9. Rękopisy prac konkursowych winny być pisane pismem czytelnym po jednej stronie każdej karty, z szerokim marginesem. W żadnym miejscu rękopisu nie powinno być ujawnione nazwisko autora. Pożądane jest nadsyłanie rękopisów pisanych na maszynie, w dwu lub trzech egzemplarzach.

10. Rękopisy należy nadsyłać bezimiennie w posyłkach poleconych pod adresem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (adres: Warszawa, Kaliksta Nr. 8) opatrzone godłem, z dołączeniem osobnej koperty opieczetowanej, opatrzonej temże godłem co rękopis i zawierającej wewnątrz nazwisko autora i dokładny jego adres.

11. Ogłoszenie nagrody na podstawie oceny Wydziału (§ 37 Ustawy Towarzystwa Naukowego Warszawskiego) nastąpi na dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego d. 25 listopada roku 1914. Nazwiska autorów prac uwieńczonych ujawnione będą dopiero na tem posiedzeniu po otworzeniu kopert opieczetowanych.

12. Rękopisy prac niewieńczonych i nieodznaczonych wzmianką zaszczytną mogą być zwrócone wraz z kopertą opieczetowaną na żądanie, w ciągu jednego roku od daty ogłoszenia wyniku konkursu.

Uzupełnienia i sprostowania.

Do str. 8:

W spisie członków Komisji stałej do badań astronomicznych, geofizycznych i meteorologicznych opuszczono nazwisko p. Władysława Dziewulskiego.

W spisie członków Komisji historycznej opuszczono nazwiska pp. J. Bielińskiego, Fr. Giedroycia i J. Siemieńskiego.

Do str. 25 w. 6 z dołu:

Po słowach „W salach i na korytarzu mieszczą się“ powinno być: *księgozbiór, instrumentarium, zbiory antropologiczne i t. p.*

Na str. 26 opuszczono nazwiska pp. St. Poniatońskiego i St. Lencewicza, mylnie zaś wydrukowano nazwisko p. Święckiego.

Na str. 32 w. 17 z dołu po słowach „swego lokalu“ opuszczono: *za opłatą 400 rb.*

Na str. 32 w. 4 z góry mylnie wydrukowano nazwisko p. Talko-Hryncewicza, a na str. 107 imię p. Skalkowskiego *Adama.*

Na str. 35 w. 12 z góry po słowie „funduszków“ opuszczono: *Wynosiły one 200 rb.*

Na str. 52 w. 4 z góry przed wymienieniem składu nowego Zarządu opuszczono zdanie następujące: „Ze względu na sprawy osobiste podał się do dymisji w końcu października wiceprezes T-wa p. Władysław Janowski“; po składzie zaś Komisji rewizyjnej (w. 13 z góry) należy dodać: „Na temże Zebraniu ogólnem uchwalono jednogłośnie wyrazić p. Władysławowi Janowskiemu podziękowanie za jego działalność“

Do str. 82:

Komisja Rewizyjna, wybrana dnia 16 listopada r. 1913 (zob. str. 52) przystąpiła w grudniu t. r. do szczegółowej rewizji działalności T-wa i ułożenia projektu budżetu na r. 1914. Sprawozdanie z działalności Komisji za ten okres przedstawione będzie na Zebraniu Ogólnem w dniu 29 marca r. 1914 i streszczone w następnym sprawozdaniu rocznem.

Str. 55 w. 15 z dołu zamiast „Meningitis cystria“ ma być: *Meningitis cystica.*

„ 71 „ 5 „ „	„ „mystoina“	„ „ <i>myastenia.</i>
„ 72 „ 8 z góry „	„stigmografii i stigmomanometrii“	„ „ <i>sfigmografii i sfigmomanometrii.</i>
„ 72 „ 9 z dołu „	„chlorów“	„ „ <i>chlorków.</i>
„ 72 „ 2 „ „	„Alloxorkörperauscheidung“	„ „ <i>Alloxurkörperauscheidung.</i>
„ 73 „ 20 „ „	„infektiosen“	„ „ <i>infektiösen.</i>
„ 73 „ 18 „ „	„salwartanu“	„ „ <i>salwarsanu.</i>
„ 78 „ 9 „ „	„wyniesie“	„ „ <i>wynióst.</i>
„ 81 „ 12 z góry „	„w okresie sprawozdawczym“	„ „ <i>do 25 listopada [r. 1913.</i>
„ 127 „ 2 z dołu „	„na prace gleboznawcze“	„ „ <i>na „Biuro Atlasu gleboznawczego“.</i>